

Carlos Castaneda :

UČENJE DON HUANA

znanje indijanaca yaqui

The Teachings of Don Huan

A Yaqui way of knowledge

The Regents of University of California, 1968

{_PRVA_KNJIGA_sabranih djela_C .C._}

[- knjige 1, 2, 3, 4, 5, 6 su više kao arhivska vrijednost, no prava objašnjenja svijesti i svijeta su u knjigama 7, 8 i 9!]

UVOD

Leta 1960, dok sam studirao antropologiju na Kalifornijskom univerzitetu u Los Angelesu, putovao sam nekoliko puta na jugozapad da bih prikupio podatke o lekovitom bilju koje upotrebljavaju Indijanci u toj oblasti. Događaji koje ovde opisujem počeli su na jednom od tih putovanja. U jednom pograničnom gradu čekao sam autobus „Grejhaund“ i razgovarao s prijateljem koji mi je bio vodič i pomoćnik u tom poslu. Iznenada se nagnuo ka meni i šapnuo mi da jedan čovek, stari, sedi Indijanac koji je sedeo pred prozorom, zna veoma mnogo o bilju, naročito o pejotlu. Zamolio sam prijatelja da me upozna s tim čovekom.

Moj prijatelj ga je pozdravio, onda je prišao i rukovao se s njim. Pošto su porazgovarali neko vreme, prijatelj mi je dao znak da im se pridružim, on me odmah zatim ostavio nasamo sa starcem, ne potrudivši se čak ni da nas upozna. Starcu to nije ni ni imanje smetalo. Predstavio sam mu se, a on reče da se zove Huan i da mi stoji na usluzi. U govoru se služio učtivim oblikom španskog jezika. Rukovali smo se na moju inicijativu, a potom smo neko vreme šutili. Nije to bilo napeto ćutanje, nego neko spokojstvo, prirodno i opuštено kod obojice. Iako su njegovo tamno lice i vrat bili naborani, odajući njegove godine, primetio sam da mu je telo mišićavo i gipko.

Rekao sam mu zatim da bih želeo da dođem do

podataka o lekovitom bilju. Iako, u stvari, nisam gotovo ništa znao o pejotlu, držao sam se kao da znam mnogo, pa sam mu čak nagovestio da bi za njega moglo biti korisno da sa mnom razgovara o tome. Dok sam ja tako brbljao, on je lagano klimao glavom i gledao me, ali ništa nije rekao. Izbegavao sam da ga pogledam u oči, i na kraju smo stajali, nas dvojica, u mrtvom muku. Najzad, posle duge pauze, kako se meni bar učinilo, don Huan ustade i pogleda kroz prozor. Njegov autobus je stigao. Rekao mi je zbogom i otišao sa stanice.

Bilo mi je neprijatno što sam mu govorio gluposti i što su me one njegove markantne oči pročitale. Kad se moj prijatelj vratio, pokušao je da me uteši što ništa nisam doznao od don Huana. Objasnio mi je da je taj starac često ćutljiv ili da ne želi ništa da kaže, ali ja se nisam mogao lako osloboditi uznemirujućeg dejstva tog našeg prvog susreta.

Potrudio sam se da saznam gde živi don Huan i kasnije sam ga nekoliko puta posetio. Svaki put sam pokušavao da ga navedem na razgovor o pejotlu, ali uzalud. I pored toga smo se veoma sprijateljili i moje naučno istraživanje je zaboravljeno ili, bolje reći, upućeno kanalima beskrajno udaljenim od moje prvobitne namere.

Prijatelj koji me je upoznao sa don Huanom objasnio mi je kasnije da taj starac nije rodом iz Arizone, gde smo se sreli, već je bio Jaki Indijanac iz Sonore, Meksiko.

Don Huan je za mene u početku bio samo jedan neobičan čovek koji mnogo zna o pejotlu i koji veoma dobro govori španski. Ali ljudi s kojima je živeo verovali su da on poseduje neko „tajno znanje“, da je brujo (bruho). Španska reč brujo na engleskom znači lekar, vidar, veštac, čarobnjak. Upotrebljava se uglavnom za ljude koji imaju neobičnu, i najčešće zlu, moć.

Poznavao sam don Huana već punu godinu kad je počeo da mi se poverava. Jednog dana rekao mi

je da poseduje izvesno znanje koje je naučio od svog učitelja, „dobrotvora“ kako ga je on nazivao, koji ga je upućivao u neku vrstu šegrtovanja. Don Huan je, sa svoje strane, izabrao mene za svog šegrta, učenika, ali me upozorio da ću morati veoma ozbiljno da se angažujem i da je obuka duga i naporna.

Opisujući svog učitelja, don Huan je upotrebljavao reč *diablero*. Docnije sam saznao da reč *diablero* upotrebljavaju samo Indijanci iz Sonore. Ta reč se odnosi na zlu osobu koja se bavi crnom magijom i koja može da se pretvori u životinju — pticu, psa, kojota, ili bilo koju drugu. Prilikom jedne moje posete Sonori doživeo sam nešto naročito što ilustruje shvatanje Indijanaca o *diablerosima*. Vozio sam kola jedne noći, u društvu dvojice prijatelja, Indijanaca, kad sam primetio psa koji je, kako mi se činilo, prelazio s jedne strane drumu na drugu. Jedan od mojih prijatelja reče da to nije pas, nego da je veliki kojot. Usporio sam i stao na drumu, sa strane, da bih bolje video tu životinju. Ostala je još nekoliko sekundi u prostoru osvetljenom farovima, a onda je pobegla u *chaparral*¹. Nema sumnje da je to bio kojot, ali bio je dvaput veći od običnog. Uzbudeni, moji prijatelji su razgovarali i složili se da je to veoma neobična životinja i jedan od njih reče da bi to mogao biti *diablero*. Odlučio sam da priču o tom doživljaju iskoristim da bih pitao Indijance iz tog kraja šta misle o postojanju *diablerosa*. Razgovarao sam s mnogima, ispričao im priču, pa im onda postavljao pitanja. 3 sledeća razgovora pokazuju šta oni o tome misle.

„Misliš li da je to bio kojot, Čoj?“ upitao sam jednog mladića pošto je saslušao moju priču.

„Ko zna? Pas, bez sumnje. Suviše veliki za kojota.“

¹ Chaparral = trnovito, bodljikavo žbunje. — *Prim. prev.*

„Misliš li da je to mogao biti *diablero*?”

„Koješta. Tako nešto ne postoji.”

„Zašto to kažeš, Čoj?”

„Ljudi svašta zamišljaju. Da ste uhvatili tu životinju, kladim se da biste videli da je to pas. Jednom sam imao nekog posla u drugom gradu pa sam pre zore ustao i osedlao konja. Kad sam pošao, naišao sam na putu na tamnu senku koja je ličila na ogromnu životinju. Moj konj se propeo i zbacio me sa sedla. I ja sam se poprilično uplašio, ali ispostavilo se da je ta senka u stvari neka žena koja je išla u grad”.

„Hoćeš da kažeš, Coj, da ne veruješ da postoje *diablersi*?”

„*Diablersi*! Šta je *diablero*? Kaži mi šta je *diablero*?”

„Ne znam, Čoj. Manuel, koji je bio sa mnom u automobilu te noći, rekao je da je taj kojot mogao biti *diablero*. Možda bi mi ti mogao reći šta je *diablero*?”

„Kažu da je *diablero brujo* (veštac) koji može da se pretvori u šta god zaželi. Ali svi znaju da je to čista izmišljotina. Stari ljudi u ovom kraju puni su priča o *diablersima*. Mi mlađi u to ne verujemo.”

„Šta mislite, kakva je to životinja bila, dona Lus?” upitao sam jednu sredovečnu ženu.

„Samo Bog to pouzdano zna, ali ja mislim da nije bio kojot. Ima bića koja se pojavljuju kao kojoti, ali to nisu. Da li je kojot jeo ili je trčao?”

„Stajao je, uglavnom, ali kad sam ga prvi put spazio, mislim da je nešto jeo.”

„Jeste li sigurni da ništa nije nosio u njuški?”

„Možda i jeste. Ali, kažite mi, zar bi to menjalo stvar?”

„Da, bi. Ako je nešto nosio u njuški, onda to nije bio kojot.”

„A šta je to onda bilo?”

„Bio je to neki čovek ili žena.”

„Kako zovete takve osobe, dona Lus?“

Nije odgovorila. Zapitkivao sam je još neko vreme, ali bez uspeha. Na kraju je rekla da ne zna. Upitao sam je da li se takve osobe nazivaju *diablersima*, a ona je odgovorila da je „*diablero*“ jedno od imena koja im se daju.

„Poznajete li nekog *diablersa*?“

„Poznavala sam jednu ženu“, odgovori ona. „Ubili su je. To se desilo kad sam još bila mala. Ta žena se, kažu, pretvarala u kučku. I jedne noći kučka je otišla u kuću nekog belca da krade sir. Belac je puškom ubio kučku, i istog časa kad je kučka uginula, umrla je i ta žena u svojoj kolibi. Njena rodbina se iskupila pa su svi zajedno otišli belcu i zahtevali da im plati. Belac je dao podosta novca zato što ju je ubio.“

„Kako su mogli da traže da im plati kad je on ubio samo jednog psa?“

„Rekli su da je belac znao da to nije pas, zato što je tu pored njega bilo i drugih ljudi i što su svi videli da pas stoji na zadnjim nogama kao čovek i da je posegao za sirom koji je stajao na plitici obešenoj o krov. Ti ljudi su čekali lopova, zato što je neko svake noći krao sir tog belca. Tako je on ubio lopova znajući da to nije pas.“

„Ima li i danas *diablersa*, dona Lus?“

„Takve stvari su velika tajna. Kažu da više nema *diablersa*, ali ja u to sumnjam, jer samo član porodice *diablersa* mora da nauči sve ono što *diablero* zna. *Diablersi* imaju svoje zakone, a po jednom od njih svaki *diablero* mora da obuči nekoga od svog roda u tajne veštine *diablersa*.“

„Šta misliš, koja je to životinja bila, Henaro?“ upitao sam jednog veoma starog čoveka.

„Bio je to pas sa nekog ranča u tom kraju. Šta bi drugo bilo?“

„Mogao je biti *diablero*!“

„*Diablero*? Ti si lud! Nema *diablersa*!“

„Hoćeš da kažeš da ih danas nema, ili da ih nikad nije ni bilo?”

„Bilo ih je nekada, jeste. To svi znaju. Svako to zna. Ali ljudi su ih se plašili i sve su ih poubijali.”

„Ko ih je ubijao, Henaro?”

„Svi saplemenici. Poslednji *diablero* za koga sam znao bio je S—. On je ubio desetine, možda čak i stotine ljudi svojim činima. Nismo s tim mogli da se pomirimo pa smo se udružili i jedne noći uhvatili smo ga na prepad i živog spalili.”

„Pre koliko godina je to bilo, Henaro?”

„Hiljadu devetsto četrdeset i druge.”

„Jesi li i ti to video?”

„Nisam, ali još se priča o tome. Kažu da ništa pepela nije ostalo, iako je lomača načinjena od svežeg drveta. Sve što je na kraju ostalo bila je velika bara loja.”

Iako je don Huan svog dobrotvora svrstao među *diablerose*, nikad nije pomenuo mesto u kome je naučio svoju veštinu, niti je ikada rekao ko je bio njegov učitelj. U stvari, don Huan je veoma malo oikrio o svom ličnom životu. Rekao je samo to da je rođen na jugozapadu 1891, da je gotovo sav život proveo u Meksiku, da je meksička vlada prognala 1900. njegovu porodicu u centralni Meksiko, zajedno s hiljadama drugih Indijanaca iz plemena Sonora, i da je do 1940. živeo u središnjem i južnom Meksiku. Prema tome, pošto je don Huan mnogo putovao, njegovo znanje moglo je biti plod mnogih uticaja. Pa, iako je on sebe smatrao Indijancem iz Sonore, nisam siguran da li kontekst tog njegovog znanja treba potpuno da smestim u kulturu Indijanaca iz Sonore. Ali ja i ne nameravam ovde precizno da određujem njegov kulturni *milieu*.

Postao sam don Huanov učenik 1961. Pre toga viđao sam ga u raznim prilikama, ali uvek u svojstvu antropologa-istraživača. Tokom tih prvih razgovora krišom sam beležio šta smo govorili. Docnije,

oslanjajući se na svoje pamćenje, rekonstruisao bih ceo razgovor. Međutim, kad sam počeo s njim da radim kao njegov učenik, takvo hvatanje beležaka postalo je veoma teško, jer smo se u razgovorima doticali mnogih i raznih tema. Onda mi je don Huan dopustio — i pored velikog protivljenja — da otvoreno zapisujem sve što govorimo. Želeo sam takođe da snimam fotografskim aparatom i beležim na magnetofonsku traku, ali to mi nije dozvolio.

Radio sam s njim prvo u Arizoni, a zatim u Sonori zato što se don Huan preselio u Meksiko tokom moje obuke. Postupak je bio sledeći: s vremena na vreme posećivao sam ga i ostajao s njim po nekoliko dana. Odlazio sam mu češće i boravio kod njega duže tokom letnjih meseci 1961, 1962, 1963. i 1964. Kad sad razmišljam o tome, verujem da zbog takvog metoda moja obuka nije bila uspešna, zato što je kasno došlo do moje pune angažovanosti koja je bila neophodna da bih postao včstac. Ali s mog ličnog stanovišta, taj metod je bio dobar jer mi je dopuštao izvesno distanciranje, a to je, s druge strane, podržalo osećanje kritičkog posmatranja koje ne bi bilo moguće da sam s don Huanom radio stalno, bez prekida. Septembra 1965. ja sam po svojoj želji prekinuo obuku.

Nekoliko meseci posle toga počeo sam prvi put da razmišljam o tome da bi trebalo sistematski da sredim svoje beleške. Kako je bilo veoma mnogo podataka, a među njima i mnogo raznovrsnih obavešnja, pokušao sam da stvorim neki sreden sistem, podelio sam podatke na oblasti srodnih pojmova i postupaka i rasporedio ih prema njihovoj subjektivnoj važnosti — to jest, prema utisku koji su na mene ostavljali. Tako sam došao do sledeće klasifikacije: upotreba halucinogenog bilja; postupci i formule koji se upražnjavaju u magiji; sticanje i rukovanje predmetima koji poseduju izuzetnu moć; upotreba lekovitog bilja; pesme i legende.

Razmišljajući o onome što sam doživeo, shvatio sam da moj pokušaj klasifikacije nije doveo ni do čega drugog osim do inventara kategorija; svaki pokušaj usavršavanja moje sheme doveo bi, prema tome, samo do još složenijeg inventara. A to nisam želeo. Tokom više meseci posle prekida obuke bilo mi je potrebno da razumem to što sam doživeo, a to što sam doživeo bilo je predavanje jednog koherentnog sistema verovanja pomoću pragmatskog i eksperimentalnog metoda. Od samog početka obuke bilo mi je jasno da don Huanovo učenje sadrži unutarnju koheziju. Kad je jednom odlučio da svoje znanje prenese na mene, on mi je sistematski i redom davao objašnjenja. Pokazalo se da je moj najteži zadatak bio upravo to da otkrijem taj red i da ga razumem.

To što nisam mogao da razumem možda bi se moglo objasniti time što sam i posle četiri godine obuke još bio početnik. Bilo je jasno da su don Huanovo znanje i metod kojim ga je meni prenosio bili isti kao i u njegovog dobrotvora, tako da su moje teškoće u razumevanju njegove nastave morale biti gotovo iste kao i one na koje je sam nailazio. Don Huan je aludirao na sličnost koja je postojala između njegovog i mog početništva rekavši ponekad nešto o tome kako ni on tokom svoje obuke nije mogao da razume svog učitelja. Takve njegove primedbe navele su me da poverujem kako je svakom početniku, bio on Indijanac ili ne bio, saznanje o magiji nerazumljivo zbog neobičnih karakteristika fenomena koje doživljava. Za mene lično, kao zapadnjaka, te karakteristike bile su tako čudne da ih zaista ne mogu objasniti na osnovu svog normalnog, svakodnevnog života, pa sam morao zaključiti da bi bio uzaludan svaki pokušaj da svoje podatke s terena klasifikujem na neki svoj način.

Tako mi je postalo jasno da na don Huanovo učenje treba da gledam na način na koji ga on shvata; ono samo tako može postati očigledno i

ubedljivo. Međutim, dok sam pokušavao da svoje gledanje na to pomirim s don Huanovim, shvatio sam da se služio pojmovima koji bi njemu bili „razumljivi“ kad god je pokušavao da svoje znanje prenese na mene. Kako su ti pojmovi meni bili strani, pokušaj da to njegovo znanje shvatim na njegov način doveli su me u neizdržljivu situaciju. Stoga je moj prvi zadatak bio da sredim njegov pojmovni red. Dok sam radio u tom pravcu, video sam da don Huan pridaje naročit značaj jednoj oblasti svog učenja — to jest, upotrebi halucinogenog bilja. Na osnovu toga revidirao sam potpuno svoju shemu kategorizacije.

Don Huan je upotrebljavao, odvojeno i u raznim prilikama, 3 halucinogene biljke: pejotl (*Lophophora williamsii*), tatulu (*Datura inoxia*, sinonim *D. meteloides*), i jednu gljivu (verovatno *Psilocybe mexicana*). Američki Indijanci su još pre kontakta s Evropljanima znali za halucinogena svojstva te 3 biljke. Zbog svojih osobina te biljke su se široko upotrebljavale: za zadovoljstvo, za lečenje, za magiju i za postizanje stanja ekstaze. U specifičnom kontekstu svog učenja, don Huan je upotrebu biljke *Datura inoxia* i gljive *Psilocybe mexicana* dovodio u vezu sa sticanjem moći koju je nazivao „saveznikom“. Upotrebu *Lophophora williamsii* povezivao je sa sticanjem mudrosti, ili sa saznanjem kako treba živeti.

Važnost tih biljaka sastojala se, za don Huana, u njihovoj sposobnosti da čoveka dovedu do stanja naročite percepcije. Tako sam pod njegovim vodstvom doživeo niz takvih stanja zato da bi mi on otkrio svoje znanje i da bi ga potvrdio. To sam nazvao „stanjima ne-obične stvarnosti“, podrazumevajući pod tim neobičnu stvarnost za razliku od obične stvarnosti svakodnevnog života. Ta razlika počiva na inherentnom značenju stanja ne-obične stvarnosti. U kontekstu don Huanovog učenja ona

su smatrana realnim, iako se njihova stvarnost razlikovala od obične stvarnosti.

Don Huan je verovao da su stanja ne-obične stvarnosti jedini način pragmatičnog učenja i jedini put za sticanje moći. Takvo gledanje na stvari prožimalo je don Huanov stav prema svemu što nije bilo neposredno vezano za stanja ne-obične stvarnosti. Kroz sve moje beleške provlače se primedbe na način na koji je don Huan gledao na stvari. Na primer, u jednom razgovoru je nagovestio da neki predmeti sami po sebi poseduju izvesnu moć. Iako sam nije mnogo držao do takvih predmeta, rekao je da se manji *brujosi* njima često služe. Često sam ga zapitkivao o tim predmetima, ali njega, reklo bi se, nije nimalo zanimao razgovor o njima. Kad sam opet jednom prilikom zapodenuo razgovor o tome, pristao je, nerado, da o tome govori.

„Ima izvesnih predmeta koji su prožeti moći”, rekao je. „Postoje desetine i desetine tih predmeta koji su postali takvi zahvaljujući moćnim ljudima i pomoći blagonaklonih duhova. Ti predmeti su alat — ne običan alat, nego alat smrti. Ali oni su ipak samo sredstva, instrumenti; nemaju moć prenošenja znanja. Tačnije rečeno, oni pripadaju oblasti ratnog oruđa namenjenog borbi; načinjeni su zato da ubiju, da se hitnu”.

„Kakvi su to predmeti, don Huane?”

„To u stvari i nisu predmeti; bolje bi bilo reći da su to razne vrste moći”.

„Kako čovek može da stekne te tipove moći, don Huane?”

„Zavisi od toga koju vrstu predmeta želiš”.

„Koliko vrsta ih ima?”

„Kao što sam već rekao — desetine i desetine. Sve može da postane predmet s naročitom moći.”

„Dobro, onda, koji su najmoćniji?”

„Moć jednog predmeta zavisi od njegovog vlasnika, od toga kakav je to čovek. Moćni predmet nekog

manjeg *brujoa* je gotovo smešan, dok, s druge strane, snažan, moćan *brujo* svom alatu daruje svoju snagu."

„Koji su, onda, najčešći moćni predmeti? Koji uživaju naklonost većine *brujosa*?"

„Nema tu nekog naročitog izdvajanja. Sve su to, ipak, moćni predmeti."

„Imaš li ga i ti, don Huane?"

Nije odgovorio, samo me pogledao i nasmejao se. Čutao je poduže i ja pomislih da su mu moja pitanja neprijatna.

„Postoje ograničenja tih vrsta moći", produži on. „Ali to ti, sigurno, ne razumeš. Meni je bio potreban gotovo ceo život da shvatim da jedan ‚saveznik‘ može, sam po sebi, da otkrije sve tajne tih manjih sila i da ih načini bezmalo detinjastim. I ja sam imao takvo oruđe kad sam bio sasvim mlad."

„Kakve si moćne predmete imao?"

„*Maiz-pinto*, kristale i perje."

„Šta je *maiz-pinto*, don Huane?"

„To je malo zrno kukuruza koje u sredini ima crvenu žicu."

„Je li to samo jedno zrno?"

„Nije. *Brujo* ima četrdeset osam zrna."

„Šta čine ta zrna, don Huane?"

„Svako to zrno može da ubije čoveka ako uđe u njegovo telo."

„Kako zrno ulazi u telo?"

„Ono utone u telo i smesti se u grudima ili crevima. Čovek se razboli i umreće za 3 meseca od časa kad mu je zrno ušlo u telo ako *brujo* koji ga leči nije jači od onoga koji ga je začarao."

„Može li se on izlečiti?"

„Može jedino tako ako se zrno isisa iz njega, ali samo bi se mali broj *brujosa* usudio da to učini. *Brujou* može poći za rukom da zrno isisa, ali ako nije dovoljno jak da ga odbije od sebe, zrno će ući u njega i ubiće ga umesto onog čoveka."

„Ali kako zrno može da uđe u nečije telo?"

„Da bih ti to objasnio, moram ti pričati o žitnoj magiji koja je jedna od najmoćnijih magija koje znam. Magija se postiže pomoću dvaju zrna. Jedno od njih stavi se u svež pupoljak jednog žutog cveta. Cvet se zatim postavi na mesto gde će doći u dodir sa žrtvom: na put kojim ona svakodnevno prolazi ili na bilo koje drugo mesto gde ona obično boravi. Čim žrtva nagazi zrno ili ga na bilo koji drugi način dodirne, magija je izvršena. Zrno se utapa u telo te osobe.“

„Šta biva sa zrnom pošto ga je čovek dodirnuo?“

„Sva njegova moć prelazi u čoveka a samo zrno se oslobađa i postaje obično zrno kao i svako drugo. Može ostati tamo gde je odigralo svoju ulogu u magiji, ili se može odgurnuti u stranu, svejedno je. Bolje ga je ipak gurnuti u grmlje gde će ga neka ptica pojesti.“

„Može li ptica da ga pojede pre nego što ga čovek dodirne?“

„Ne. Nijedna ptica, veruj mi, nije tako glupa. Ptice ga se klone.“

Don Huan mi je zatim opisao veoma složen postupak za dobijanje tih „moćnih“ zrna.

„Ne smeš smetnuti s uma da je *maiz-pinto* samo sredstvo, instrument, a ne saveznik“, reče. „Kad jednom naučiš to dvoje da razlikuješ, više nećeš imati teškoća. Ali ako budeš mislio da je takvo oruđe najjače, bićeš budala.“

„Jesu li ‚moćni‘ predmeti jaki kao i ‚saveznici‘?“ upitao sam.

Don Huan se prezrivo nasmejao pre nego što mi je odgovorio. Činilo mi se da se veoma trudi da bude strpljiv sa mnom.

„*Maiz-pinto*, kristali i perje prave su igračke u poređenju sa saveznikom“, reče. „Ti su predmeti potrebni čoveku samo ako nema saveznika. Tražiti ih značilo bi samo gubiti vreme, naročito za tebe. Ti treba da pokušaš da stekneš saveznika; kad ti to

pode za rukom, razumećeš ovo što ti sad govorim. Moćni predmeti su kao igračke za decu."

„Nemoj me pogrešno razumeti, don Huane", pobunio sam se. „Ja želim da steknem saveznika, ali isto tako želim da znam sve što mogu saznati. Sam si rekao da je znanje moć."

„Ne!" reče on žustro. „Moć počiva na vrsti znanja koje imaš. Kakvog smisla ima znanje o koječemu koje ti nije ni od kakve koristi?"

U don Huanovom sistemu verovanja sticanje saveznika znači isključivo eksploataisanje stanja ne-obične stvarnosti koju je u meni izazvao upotrebom hulucinogenog bilja. Verovao je da ću, ako se usredsredim na ta stanja i zanemarim druge vidove znanja o kome mi je govorio, steći koherentan pogled na pojave koje sam doživio.

Podelio sam zato ovu knjigu na 2 dela. U prvom delu izlažem izbor beležaka s terena u vezi sa stanjima ne-obične stvarnosti koja sam doživio tokom obuke. Pošto sam beleške rasporedio tako da odgovaraju kontinuitetu naracije, one ne idu uvek hronološkim redom. Nikad nisam opisivao svoja stanja ne-obične stvarnosti pre no što bi prošlo nekoliko dana od tog doživljaja; čekao sam uvek sve dok nisam bio kadar da o tome govorim mirno i objektivno. S druge strane, razgovore s don Huanom beležio sam odmah, neposredno posle svakog stanja ne-obične stvarnosti. Zato su izveštaji o tim našim razgovorima ponekad dati pre potpunog opisa nekog doživljaja.

Moje beleške iznose subjektivnu verziju onoga što sam opazio tokom takvih doživljaja. Ta verzija data je ovde tačno onako kako sam je ispričao don Huanu, koji je od mene tražio da mu iscrpno i verno opišem svaku pojedinost koje se sećam i da mu prikažem potpuni tok svakog takvog doživljaja. Kad sam zapisivao te doživljaje, dopisivao sam katkada poneki detalj u želji da potpuno dočaram scenu

svakog tog stanja ne-obične stvarnosti. Želeo sam da opišem što iscrpnije i sve ono što sam osećao u tim prilikama.

Moje beleške otkrivaju takođe i don Huanov sistem verovanja. Sažeo sam mnoge stranice s mojim pitanjima i don Huanovim odgovorima zato da bih izbegao ponavljanje istih razgovora. Ali kako ja isto tako želim tačno da prikazem opšte raspoloženje naših razgovora, izostavljao sam samo one dijaloge koji nisu nimalo doprineli mom razumevanju njegovog načina znanja. Obaveštenja koja mi je don Huan davao o svom načinu znanja uvek su bila sporadična i za svaki i najmanji podatak koji bi mi dao, morao sam satima da se trudim. Pa ipak, u mnogim prilikama on je slobodno govorio o svom znanju.

U drugom delu ove knjige izlažem strukturalnu analizu izvučenu isključivo iz podataka navedenih u prvom delu. Kroz tu analizu pokušao sam da podržim sledeće tvrdnje: 1) don Huan je svoje učenje izlagao kao sistem logične misli; 2) taj sistem ima smisla jedino ako se posmatra u svetlosti svojih strukturalnih jedinica; i 3) taj sistem stvoren je zato da onoga koga treba obučiti dovede do takvog nivoa konceptualizacije koji će objasniti red pojava koje je doživeo.

DIO PRVI

OBUKA

1

Beleške o mojoj prvoj seansi s don Huanom nose datum 23. jun 1961. Tada je počela moja obuka. Pre toga sam ga nekoliko puta video, ali samo kao posmatrač. U svakoj toj prilici molio sam ga da me uči o pejotlu. On se nije osvrtao na tu moju molbu, ali nikad nije potpuno ni odbacivao tu temu i ja sam njegovo oklevanje shvatio tako da bi on možda i bio sklon da govori šta zna o tome kad bih ga ja još više molio.

Tom prilikom (juna 1961) otvoreno mi je pokazao da bi bio voljan da razmisli o toj mojoj molbi. Pod uslovom da je moj um jasan i da tačno znam zašto to tražim od njega. Nisam mogao da zadovoljim taj uslov, jer sam ga molio da me nauči šta zna o pejotlu samo zato da bih s njim uspostavio komunikacionu vezu. Mislio sam da bi ga njegovo prisno poznavanje te teme moglo navesti da bude otvoreniji i raspoloženiji za razgovor te da bi me lako pustio da prodrem do njegovog znanja o svojstvima raznog bilja. On je, međutim, moju molbu shvatio bukvalno i zanimalo ga je zašto želim da saznam sve o pejotlu.

Petak, 23. jun 1961.

„Hoćeš li me naučiti sve o pejotlu, don Huane?“
„Zašto bi želeo da to učiš?“

„Voleo bih zaista da znam sve o tome. Zar želja da nešto znaš nije sama po sebi dovoljan razlog?"

„Nije! Moraš da ispitaš svoje srce i nađeš zašto bi takav mladić kao što si ti želeo da se upusti u takvo učenje."

„A zašto si ti to učio, don Huane?"

„Zašto to pitaš?"

„Možda obojica imamo iste razloge."

„Sumnjam. Ja sam Indijanac. Naši putevi nisu isti."

„Jedini moj razlog za učenje je taj što želim da znam sve o pejotlu. Ali, uveravam te, don Huane, da moje namere nisu loše."

„Verujem ti. Pročitao sam te."

„Molim?"

„To sad nije važno. Znam tvoje namere."

„Hoćeš da kažeš da si me prozreo?"

„Moglo bi se i tako reći."

„Hoćeš li onda da me učiš?"

„Neću!"

„Da li zato što nisam Indijanac?"

„Ne, već zato što ne poznaješ svoje srce. Važno je da tačno znaš zašto se u to upuštaš. Učenje o 'Meskalitu' je veoma ozbiljan poduhvat. Da si Indijanac, sama tvoja želja bila bi dovoljna. Veoma mali broj Indijanaca to želi."

Nedelja, 25. jun 1961.

Ostao sam u petak kod don Huana celo poslepodne. Trebalo je da pođem oko 19 časova. Sedeli smo na tremu pred njegovom kućom i ja odlučih da ga još jednom zamolim da me pouči. To je već bilo bezmalo rutinsko pitanje i očekivao sam da će me opet odbiti. Upitao sam ga da li postoji neki način da on samu tu moju želju za učenjem prihvati kao da sam Indijanac. Prošlo je dosta vremena dok je

odgovorio. Morao sam ostati jer mi se činilo da on pokušava da donese neku odluku.

Najzad mi je rekao da postoji jedan način, a zatim mi je objašnjavao u čemu je teškoća. Ukazao mi je na to da sam se veoma umorio sedeći na podu i da u stvari treba da nađem neko „mesto“ (*sitio*) na podu na kome bih mogao sedeti a da se ne zamaram. Sedeo sam uzdignutih kolena do grudi, a i rukama obujmio noge oko listova. Kad mi je rekao da sam se zamorio, shvatio sam da me leđa bole i da sam potpuno iscrpen.

Čekao sam da mi objasni šta podrazumeva pod nm „mestom“, ali on nije otvoreno ni pokušao da mi to kaže. Mislio sam, možda želi da kaže kako bi trebalo da promenim položaj, pa sam ustao i seo bliže njemu. Negodovao je i jasno naglasio da „mesto“ znači takvo mesto gde se čovek može osećati prirodno srećnim i jakim. Pogladio je rukom mesto na kome je sam sedeo i rekao da je to njegovo „mesto“, i dodao da mi je postavio zagonetku koju moram sam da rešim bez ikakvog daljeg raspravljanja.

To što mi je postavio kao problem koji treba da rešim bila je bez sumnje zagonetka. Nisam imao pojma kako da počnem da je rešavam, pa čak ni na šta je on zapravo mislio. Nekoliko puta sam ga zamolio da mi da neki ključ za rešavanje ili bar nagoveštaj o tome kako da pronađem mesto na kome ću se osećati srećnim i jakim. Bio sam uporan i tvrdio mu da nemam pojma na šta u stvari misli pošto nisam mogao ni da zamislim taj problem. predložio mi je da hodam po tremu dok ne nađem to mesto.

Ustao sam i pošao gore-dole. Sam sam sebi izgledao glup pa sam onda seo pred njega.

Bio je veoma nezadovoljan mnome i prebacio mi da ga ne slušam, dodavši da možda i ne želim ništa da naučim. Smirio se malo zatim i objasnio mi da nije svako mesto dobro za sedenje i da na tom tremu

za mene postoji jedno jedino mesto na kome ću se najbolje osećati. Moja je dužnost da ga pronađem i izdvojim od svih ostalih mesta. Trebalo je u stvari da „ošetim“ sva moguća dostupna mesta dok ne odlučim bez i najmanje sumnje koje je ono pravo.

Tvrdio sam mu da je, i pored toga što trem nije naročito prostran (12 stopa sa 8), broj mogućih mesta ogroman i da bi mi bilo potrebno veoma mnogo vremena da ih sve ispitam i da su mogućnosti beskrajne, pošto nije odredio veličinu tog mesta. Moji argumenti bili su uzaludni. On je ustao i veoma strogo me upozorio da će mi, možda, trebati nekoliko dana da pronađem to mesto, ali ako taj problem ne rešim, mogu da odem jer on neće imati više ništa da mi kaže. Naglasio je da on zna gde se nalazi moje mesto i da ga zato ne mogu slagati; rekao je da je to jedini način na koji može prihvatiti moju želju da naučim sve o Meskalitu kao valjan razlog. Dodao je da se u njegovom svetu ništa ne poklanja, i da se sve što treba naučiti mora s mukom učiti.

Otišao je iz kuće u *chaparral* da se pomokri. Vratio se pravo u kuću na zadnja vrata.

Pomislio sam da tim naređenjem da nađem to takozvano mesto sreće želi da me se otarasi, ali ipak sam ustao i počeo da hodam gore-dole po tremu. Nebo je bilo vedro. Mogao sam da vidim sve na tremu i oko njega. Mora da sam hodao pun sat a možda i više ali nije se dogodilo ništa što bi mi otkrilo gde se to mesto nalazi. Umorio sam se od hodanja i seo na pod; posle nekoliko minuta seo sam na drugo mesto, pa onda na treće, i tako sve dok nisam pokrio ceo pod na polusistematičan način. Svesno sam pokušavao da „ošetim“ razliku između raznih mesta, ali nisam raspolagao kriterijumima za takvu diferencijaciju. Osećao sam da gubim vreme, ali ostao sam. Razumno sam rasuđivao da sam došao izdaleka da posetim don Huana i zaista nisam imao šta drugo da radim.

Legao sam poleđuške i stavio ruke pod glavu kao jastuk. Onda sam se okrenuo pa sam neko vreme ležao potrbuške. Ponovio sam to i tako se valjao po celom podu. Prvi put mi se tada učinilo da sam naišao na neki kriterijum. Bilo mi je toplije kad sam ležao na leđima.

Valjao sam se i dalje, ali sad u suprotnom pravcu i ponovo prešao sav pod, s tom razlikom što sam sad bio licem okrenut podu na onim mestima gde sam u prvoj turi valjanja gledao naviše. Opet sam osetio da mi je čas toplo čas hladno, zavisno od mog položaja, ali između raznih mesta nikakve druge razlike nije bilo.

Onda mi pade na um nešto što mi se učini sjajno: don Huanovo mesto! Seo sam tu, zatim legao, prvo potrbuške pa onda poleđuške, ali to mesto bilo je kao i sva druga mesta. Ustao sam. Bilo mi je dosta toga. Želeo sam da se oprostim od don Huana, ali bilo mi je neprijatno da ga budim. Pogledao sam u časovnik. Bilo je dva časa ujutro! Valjao sam se punih šest sati!

U tom trenutku don Huan iziđe iz kuće i ode u *chaparral*. Vratio se i stao na vrata. Bio sam duboko potišten i želeo sam da mu kažem nešto neprijatno i da odem. Ali shvatio sam da on nije kriv za to, nego da sam sam odlučio da doživim sve te gluposti. Rekao sam mu da sam poražen; valjao sam se svu noć po podu kao budala, a još nikako ne vidim smisao njegove zagonetke.

Nasmejavao se i rekao da nije tim iznenađen, jer nisam postupao kako treba. Nisam se služio očima. To je bila istina, ali bio sam veoma siguran da je rekao kako treba da „osetim” razliku. Pomenuo sam mu to, ali on je rekao da čovek može da oseti i očima, kad one ne gledaju direktno u stvari. Što se mene tiče, rekao je, taj problem moći ću da rešim samo uz pomoć svega što imam — pa i svojih očiju.

Ušao je u kuću. Bio sam siguran da me posmatra.

Mislio sam da inače ne bi mogao znati da se nisam služio i očima.

Počeo sam opet da se valjam, zato što mi je taj način traženja bio najpriятniji. Ovog puta sam, ipak, naslanjao bradu na ruke i pažljivo gledao oko sebe.

Posle nekog vremena pomrčina oko mene se izmenila. Kad bih se zagledao u tačku pravo pred sobom, celo periferno polje mog vida bilo bi sjajno obojeno homogenom zelenkastožutom bojom. Efekat toga bio je zapanjujući. Čvrsto bih i dalje gledao u tu tačku pred sobom, i počeo da se pokrećem na stomaku, po jednu stopu svaki put.

Odjednom, na jednoj tački blizu sredine poda na tremu, primetio sam drugu nijansu boje. Desno od mene, i dalje na periferiji mog vidnog polja, zelenkastožuta boja prelazila je u intenzivno purpurnu. Usredsredio sam pažnju na nju. Purpur je izbledeo, ali je i dalje bio sjajna boja koja se zadržala sve dok sam je pažljivo posmatrao.

Obeležio sam to mesto svojom jaknom i pozvao don Huana. Izišao je na trem. Bio sam iskreno uzbuđen: video sam zaista promenu boja. Na njega to kao da nije ostavilo nikakav utisak, ali rekao mi je da sednem na to mesto i da mu kažem šta pri tom osećam.

Seo sam, zatim sam se opružio na leđa. On je stajao pored mene i uporno me pitao kako se osećam, ali ja nisam osećao nikakvu razliku. Petnaestak minuta pokušavao sam da osetim ili vidim bilo kakvu razliku, do je don Huan strpljivo stajao pored mene. Smučilo mi se. Osećao sam ukus metala u ustima. Iznenada me zbolela glava. Osećao sam da mi se povraća. Pomisao na moje besmislene pokušaje dovela me do besa. Ustao sam.

Don Huan je morao osetiti moje duboko razočaranje. Nije se nasmejao, nego je rekao da moram prema sebi da budem neumoljiv ako hoću nešto da naučim. Mogu da se odlučim samo za jednu od

dveju mogućnosti, rekao je: ili da sve napustim i vratim se kući, u kom slučaju ne bih nikad ništa naučio, ili da rešim zagonetku.

Opet se vratio u kuću. Želeo sam odmah da odem, ali bio sam isuviše umoran da vozim; osim loga, to što sam opazio one boje bilo je tako čudno da sam poverovao da to mora biti neko merilo — kriterijum, i možda bih mogao otkriti još neke promene. U svakom slučaju bilo je suviše kasno za odlazak. Zato sam seo, opružio noge i počeo sve iz početka.

U toku te runde brzo sam prelazio s jednog mesta na drugo, prošavši pored don Huanovog mesta, i stigao do kraja poda, a onda se okrenuo da pređem deo okrenut spoljnoj strani kuće. Kad sam stigao do sredine, primetio sam da se boja još jednom promenila, opet na rubu mog vidnog polja. Jednolična boja (likera) „chartreuse“ koju sam svugde video, na mestu desno od mene prešla je u izrazito jed-zelenu. Zadržala se tu za trenutak, a onda je prešla u drugu, trajnu nijansu, drukčiju od one koju sam ranije otkrio. Izuo sam jednu cipelu i obeležio to mesto, zatim sam se valjao sve dok nisam prešao pod u svim pravcima. Boja se više nije menjala. Nije došlo ni do kakve druge promene boje.

Vratio sam se na mesto obeleženo cipelom i posmatrao ga. Bilo je 5 do 6 stopa udaljeno od mesta koje sam obeležio svojom jaknom, ležalo je u pravcu jugoistoka. Blizu njega nalazio se poveći kamen. Ležao sam tu poduže, pokušavajući da odgonetnem zagonetku, zagledao svaku sitnicu, ali nisam se osećao nimalo drukčije.

Odlučio sam da isprobam drugo mesto. Brzo sam se kretao na kolenima i upravo sam hteo da legnem na svoju jaknu kad me obuze neobičan strah. To je pre ličilo na fizičko osećanje kao da me nešto stvarno gura u stomak. Skočio sam i ustuknuo — sve u jednom pokretu. Kosa na temenu mi se nakostrešila. Noge su mi se lako povile, trup bio

nagnut napred, a ruke se kruto pružile preda me sa prstima zgrčenim kao da su kandže. Primetio sam svoj neobičan položaj i još više se uplašio.

Vratio sam se, ali ne po svojoj volji, i seo na kamen pored moje cipele. S kamena sam se tromo spustio na pod. Pokušavao sam da shvatim šta me to toliko uplašilo. Pomislio sam da to mora biti od umora koji sam osećao. Već se približavao dan. Osećao sam se glupo i bilo mi je neprijatno. Ipak, ničim nisam mogao da objasnim šta me uplašilo, niti sam shvatao šta je don Huan želeo.

Odlučio sam da pokušam poslednji put. Ustao sam i lagano prišao mestu obeleženom mojom jaknom, i opet me obuzeo isti strah. Ovog puta veoma sam se trudio da se savladam. Seo sam, zatim kleknuo da bih legao potrbuške, ali nisam mogao leći, iako sam to želeo. Spustio sam ruke na pod pred sobom. Disanje mi se ubrzalo, u stomaku sam osetio mučninu. Jasno sam osetio paniku i borio se da ne pobegnem. Pomislih da me don Huan možda posmatra. Polako sam dopuzio do drugog mesta i leđima se naslonio na kamen. Želeo sam malo da se odmorim i sredim misli, ali zaspao sam.

Čuo sam don Huana kako govori i smeje se više moje glave. Probudio sam se.

„Našao si mesto”, reče.

Nisam to odmah razumeo, ali on mi opet reče da je to mesto gde sam zaspao ono pravo. Opet me upitao kako se osećam dok tu ležim. Rekao sam mu da zaista ne osećam nikakvu razliku.

Zahtevao je da uporedim svoja osećanja u tom trenutku s onim što sam osećao dok sam ležao na onom drugom mestu. Prvi put mi je tad palo na um da ne mogu da objasnim zašto sam se prošle noći tako uplašio. On me nagovarao, kao da me čika, da sednem na ono drugo mesto. Iz nekog neobjašnjivog razloga zaista sam se plašio tog mesta i nisam tamo seo. Tvrdio je da samo budala ne bi bila kadra da uoči razliku između ta 2 mesta.

Upitao sam ga da li svako od ta 2 mesta ima svoj naročiti naziv. Rekao je da se ono dobro mesto zove *sitio*, a loše neprijatelj; kazao je da su ta 2 mesta ključ za to da se čovek dobro oseća, i to naročito onaj čovek koji žudi za znanjem. Sama činjenica što sediš na svom pravom mestu daje ti osećanje izvanredne snage; s druge strane, neprijatelj oduzima čoveku snagu, pa može čak i da ga ubije. Rekao je da sam time što sam odspavao na svom mestu obnovio snagu koju sam toliko istrošio prethodne noći.

Rekao je osim toga da boje koje sam video oko ona dva mesta imaju isto opšte dejstvo, to jest daju snagu ili je oduzimaju.

Pitao sam ga da li za mene postoji još mesta poput ova 2 koja sam našao, i na koji bi način trebalo da ih tražim. Odgovorio je da bi se mnoga mesta na svetu mogla uporediti sa ta 2, i da je najbolji način da ih pronađem taj da otkrijem boju svakog od njih.

Nije mi bilo jasno da li sam rešio problem ili nisam; nisam čak bio siguran ni da je postojao neki problem; nisam se mogao oteti osećanju da je ceo taj doživljaj isforsiran i proizvoljan. Bio sam siguran da me don Huan svu noć posmatrao i da je onda želeo da mi ugodi time što je rekao da je to mesto na kome sam zaspao ono koje sam tražio. Nisam ipak našao logičan razlog za takav postupak, i kad me čikao da sednem na ono drugo mesto, nisam to mogao da učinim. Pojavio se čudan rascep između mog pragmatičnog iskustva izraženog u strahu od onog „drugog mesta“ i mog racionalnog razmišljanja o celom tom događaju.

Don Huan, pak, bio je potpuno uveren da sam uspeo i, postupajući u skladu s mojim uspehom, saopštio mi je da će me učiti o pejotlu.

„Molio si me da te učim o Meskalitu“, reče. „Želeo sam da utvrdim imaš li dovoljno snage da se s njim suočiš. S Meskalitom se nije šaliti. Moraš da

vladaš sobom. Sad znam da samu tvoju želju da učiš mogu da primim kao dovoljan razlog."

„Zaista ćeš me učiti o pejotlu?"

„Više volim da ga nazivam Meskalitom. Zovi ga tako i ti."

„Kad ćeš početi?"

„To nije tako jednostavno. Prvo moraš da budeš spreman."

„Mislim da sam spreman."

„Ovo nije šala. Moraš da čekaš dok nestane i poslednji trag sumnje a onda ćeš ga videti."

„Moram li da se pripremam?"

„Ne. Moraš samo da čekaš. Možda ćeš posle nekog vremena dići ruke od svega toga. Lako se zamaraš. Prošle noći bio si spreman da odeš čim je postalo teško. Meskalito traži veoma ozbiljnu nameru."

Ponedjeljak, 7. avgust 1961.

Stigao sam u don Huanovu kuću u Arizoni oko 7 časova u petak uveče. Na kućnom tremu je s njim sedelo još 5 Indijanaca. Pozdravio sam se s njim i seo čekajući da nešto kažu. Posle učtive pauze jedan od tih ljudi je ustao, prišao mi i rekao: „*Buenas noches*“. Ustao sam i odgovorio: „*Buenas noches*“. Na to su i ostali poustajali, prišli mi, i svi smo mrmljali: „*Buenas noches*“ i rukovali se bilo iako što bismo jedva dodirnuli vrhove prstiju jedni drugima, bilo što smo jedan drugog držali za ruku, a onda je naglo ispustili.

Svi smo opet posedali. Činilo se da su stidljivi — da ne znaju šta bi rekli, iako su svi govorili španski.

Bilo je po svoj prilici sedam i po kad su svi odjednom ustali i uputili se u zadnji deo kuće. Dugo niko nije progovorio ni reči. Don Huan mi dade znak da pođem za njim, pa sad svi uđosmo u jedan stari kamion za branje voća koji je tu bio parkiran. Ja sam seo pozadi s don Huanom i još dvojicom mladih ljudi. U kamionu nije bilo ni jastučića ni klupa i metalni pod bio je neprijatno tvrd, naročito kad smo se odvojili od glavnog drumca i dospeli na neasfaltirani seoski put. Don Huan mi reče da idemo kući jednog njegovog prijatelja koji ima sedam meskalita za mene.

Upitah ga: „Zar ih ti nemaš, don Huane?“

„Imam, ali ja ti ih ne mogu dati. Znaš, to treba da učini neko drugi.“

„Možeš li mi objasniti zašto?“

„Možda ti ‚njemu‘ nisi po volji i možda ‚mu‘ se nećeš svideti, i onda ‚ga‘ nikad nećeš upoznati s nežnošću kao što treba da bude, i naše prijateljstvo bi se prekinulo.“

„Zašto mu se ja ne bih svideo? Nikad mu ništa nisam učinio.“

„Nije potrebno ništa da učiniš da bi mu se dopao ili ne dopao. On te prosto primi ili odbije.“

„Ali ako me ne primi, postoji li išta što bih mogao učiniti da mu se dopadnem?“

Druga dvojica su, reklo bi se, čula moje pitanje i nasrmejala su se.

„Ne! Ne mogu da se setim ničega što bi se moglo učiniti“, reče don Huan.

Okrenu se upola od mene i ja nisam više ništa mogao da mu kažem.

Mora da smo se vozili bar 1 sat pre nego što smo se zaustavili pred jednom kućicom. Mrak je već bio sasvim pao i kad je vozač isključio farove, jedva sam mogao da razaznam obrise kuće.

Jedna mlada žena, Meksikanka, sudeći po izgovoru, vikala je na psa i naređivala mu da prestane da laje. Sišli smo s kamiona i ušli u kuću. Ljudi promrmljaše: „*Buenas noches*“ prolazeći pored nje. Odgovorila im je na pozdrav i produžila da više na psa.

Soba je bila prostrana i načičkana mnoštvom stvari. Mutna svetlost male električne sijalice dopri-nela je tmurnom izgledu te prostorije. Uz zidove je bilo dosta stolica s polomljenim nogama ili opuštenim sedištima. Trojica prisutnih sedoše na kauč koji je bio najveći komad nameštaja u toj sobi. Bio je veoma star i opustio se sve do poda; u mutnoj svetlosti izgledao je crven i prljav. Mi ostali poseda-smo na stolice. Dugo smo ćutke sedeli.

Jedan od ljudi iznenada ustade i ode u drugu

sobu. Mogao je imati pedesetak godina, bio je visok i koštunjav. Vratio se ubrzo s teglom za kafu. Odigao je poklopac i pružio mi teglu: u njoj se nalazilo 7 čudnih stvarčica. Razlikovale su se po veličini i čvrstini. Neke su bile gotovo okrugle, a druge izdužene. Pri dodiru su podsećale na orahovo jezgro ili na površinu čepa. Zbog svoje smeđe boje ličile su na tvrde, suhe orahove ljuske. Uzeo sam ih u ruke i dosta dugo ih trljao prstima.

„To se žvaće (*esto se masca*)“, šapnu mi don Huan.

Nisam znao da on sedi pored mene sve dok nije progovorio. Pogledao sam u ostale, ali niko nije gledao u mene; sasvim tiho su razgovarali. To je bio trenutak stvarne neodlučnosti i straha. Osećao sam da gotovo nikako ne mogu da se savladam.

„Moram u kupatilo“, rekoh mu. „Izići ću da malo prošetam.“

On mi pruži teglu za kafu i ja vratih u nju pupoljke pejotla. Upravo sam pošao iz sobe kad čovek koji mi je doneo teglu ustade, priđe mi i reče da u susednoj sobi ima klozetsku solju.

Klozet je bio gotovo do samih vrata. Do njega, samo što ga nije dodirivao, nalazio se veliki krevet koji je zauzeo više od pola sobe. U njemu je spavala ona žena. Stajao sam neko vreme nepomično na vratima, a onda sam se vratio u sobu u kojoj su bili ostali.

Vlasnik kuće reče mi na engleskom: „Don Huan kaže da ste iz Južne Amerike. Ima li tamo meskala?“ Rekao sam mu da za njega nikad ni čuo nisam.

Činilo se da ih zanima Južna Amerika i neko vreme smo razgovarali o Indijancima. Onda me jedan od njih upita zašto želim da jedem pejotl. Odgovorih mu da želim da znam kakav je. Svi se stidljivo nasmejaše.

Don Huan me tiho nagovarao: „Žvaći ga, žvaći (*masca, masca*).“

Ruke su mi se ovlažile a stomak zgrčio. Posuda s

pupoljcima pejotla bila je na podu pored moje stolice. Sagnuo sam se, nasumce uzeo jedan i stavio ga u usta. Imao je ukus buđi. Pregrizao sam ga napola i počeo da žvaćem jedan komad. Osetio sam jaku, oštru gorčinu i usta su mi veoma brzo utrнула. Što sam više žvakao, u ustima sam osećao sve veću gorčinu, što je izazivalo neverovatno obilno lučenje pljuvačke. Desni i usna duplja bili su mi kao da sam jeo slano suvo meso ili ribu, što čoveka tera da još više žvaće. Posle nekog vremena žvakao sam i drugo parče i usta su mi bila toliko utrнула da više ni gorčine nisam osećao. Pupoljak pejotla bio je skup vlakana kao končasti deo pomorandže ili šećerne trske i nisam znao, treba li da ga progutam ili ispljunem. U tom trenutku domaćin ustade i pozva nas sve da iziđemo na trem.

Iziđosmo i posedasmo u pomrčini. Napolju je bilo veoma prijatno i domaćin iznese bocu tekile.

Ljudi su sedeli u redu, jedan do drugog, leđima naslonjeni na zid. Ja sam bio sasvim na kraju, desno. Don Huan, koji je sedeo do mene, spusti-teglu s pupoljcima pejotla među moje noge. Onda mi dodade bocu koja je išla redom od ruke do ruke i reče mi da uzmem malo tekile da bih sprao gorčinu iz usta.

Ispljunuo sam vlakna prvog pupoljka i povukao gutljaj rakije. Rekao mi je da je ne gutam, nego da njom samo isperem usta da tako zaustavim pljuvačku. Tu mi nije mnogo pomogla, ali je bar sprala nešto one gorčine.

Don Huan mi dade komadić suve kajsije, ili je to možda bila suva smokva — nisam u mraku mogao da vidim niti da osetim ukus tog voća — i reče mi da to žvaćem dobro i polako, bez žurbe. Jedva sam to progutao, činilo mi se da nikako neće da siđe u jednjak.

Ubrzo potom boca opet pođe redom. Don Huan mi pruži komad hrskavog suhog mesa. Rekoh mu da mi se ne jede.

„To nije jelo“, odlučno reče.

To isto se ponovilo 6 puta. Sećam se da sam izvakao 6 pupoljaka pejotla kad je razgovor veoma živnuo; iako nisam mogao da razaznam kojim jezikom govore, tema tog razgovora u kome su svi učestvovali bila je veoma zanimljiva i ja pokušah pažljivo da slušam da bih se i sam uključio u razgovor. Ali kad sam pokušao da govorim, video sam da ne mogu; reči su mi se besmisleno premetale po glavi.

Sedeo sam leđima naslonjen na zid i slušao šta ti ljudi govore. Govorili su italijanski i neprestano ponavljali jednu rečenicu o gluposti morskih pasa. Činilo mi se da je to logična, razumna tema. Nešto ranije rekao sam don Huanu da su prvi Španci, koji su tu došli, nazivali reku Kolorado u Arizoni „*el rio de los tizones*“, i reka je nazvana „*el rio de los tiburones* (reka ajkula)“. Bio sam uveren da o tome razgovaraju, ali mi ni u jednom trenutku nije palo na um da niko od njih ne zna italijanski.

Mučio me jak nagon za povraćanjem, ali se ne sećam da li sam stvarno povraćao. Zamolio sam da mi daju vode. Bio sam neizdržljivo žedan.

Don Huan mi donese veliku šerpu. Spustio je na pod pored zida. Doneo je i jednu šoljicu ili kanticu. Zahvatio je vode iz šerpe i pružio mi je rekavši da ne treba da je pijem, nego samo da njom isperem usta.

Voda mi se činila veoma blistava, sjajna, kao debeli sloj laka. Hteo sam da pitam don Huana za to i s mukom sam pokušavao da tu svoju misao izrazim na engleskom, a onda sam se setio da on ne govori engleski. Bio sam kraće vreme u neprilici, zbunjen, i uvideo da ne mogu da govorim i pored toga što mi je misao u glavi bila jasna. Želeo sam da kažem nešto o neobičnom svojstvu te vode, ali ono što je usledilo nije bilo govor: moje neizrečene misli izlazile su iz mojih usta u tečnom stanju. Osećao sam

se kao da povraćam bez ikakve muke i grčenja dijafragme. To je bio prijatan izliv tečnih reči.

Pio sam. Nije mi se više činilo da povraćam. U to vreme nestali su svi šumovi oko mene i shvatio sam da teško mogu da usredsredim pogled. Pogledao sam u don Huana i kad sam okrenuo glavu, primetio sam da mi se vidno polje svelo na krug ispred mene. To osećanje nije bilo ni uznemiravajuće ni neprijatno, naprotiv — bilo je to nešto novo; mogao sam bukvalno da pometem pod usredsređujući pogled na jednu tačku i skrećući potom lagano glavu u bilo kom pravcu. Kad smo ono izišli na trem, primetio sam da je svuda mrak osim u daljini gde se video odsjaj gradskih svetiljki. Međutim, u mom vidokrugu sve je bilo jasno. Zaboravio sam don Huana i ostale i sav se predao tom mom uskom vidnom polju.

Video sam mesto gde se pod na tremu sastavlja sa zidom. Lagano sam okrenuo glavu udesno, duž zida, i video don Huana kako sedi naslonjen na zid. Okrenuo sam glavu potom ulevo da bih usredsredio pogled na vodu. Ugledao sam dno šerpe; malo sam odigao glavu i video da nam se približava jedan crn pas osrednje veličine. Video sam kako prilazi vodi. Počeo je da pije. Digao sam ruku da ga odgurnem od moje vode; usredsredio sam svoje veoma usko vidno polje na psa koji je trebalo da se povinuje mom pokretu, i odjednom sam primetio da je on providan. Voda je bila blistava, lepljiva tečnost. Video sam kako klizi niz grlo tog psa i spušta se u njegovo telo. Video sam kako ravnomerno teče duž celog psa i zatim izbija iz svake njegove dlake. Video sam kako ta tečnost duginih boja putuje duž svake pojedine dlake, a zatim iz nje zrači kao duga, svilasta griva.

U tom trenutku spopali su me jaki grčevi i za tren oka se oko mene stvorio tunel, veoma uzak i nizak, tvrd i neobično hladan. Pri dodiru je podsećao na zid od čvrstog staniola. Shvatio sam da sedim na

podu tog tunela. Pokušao sam da ustanem, ali udario sam pri tom glavom o metalni krov i tunel se skupio toliko da sam počeo da se gušim. Sećam se da sam morao da puzim do nekakvog kružića kojim se tunel završavao; kad sam dotle stigao, ako sam uopšte stigao, zaboravio sam potpuno psa, don Huana, pa i samog sebe. Bio sam iznuren. Odelo na meni bilo je natopljeno nekom hladnom, lepljivom tečnošću. Valjao sam se tamo-amo pokušavajući da pronađem položaj u kome bih se odmorio i u kome mi srce ne bi tako jako bilo. Pri jednom takvom pomeranju opet ugledah onog psa.

Odjednom se svega setih i sve mi iznenada postade jasno. Okrenuh se da vidim don Huana, ali više nisam ništa i nikoga razaznavao. Jedino što sam mogao da vidim bio je taj pas koji se prelivao u spektru duginih boja; jaka svetlost zračila je iz njegovog tela. Video sam opet kako voda teče kroz njegovo telo i pali ga kao lomaču. Pridoh vodi, zagnjurih lice u šerpu i počeh da pijem zajedno s njim. Rukama sam se naslonio na pod pred sobom i dok sam pio, video sam kako se tečnost prostire kroz moje krvne sudove izazivajući u njima razne nijanse crvenog, žutog i zelenog. Pio sam sve više i više. Pio sam sve dok se nisam sav zapalio: sav sam bio u plamenu. Pio sam dok voda nije počela da izlazi iz mog tela kroz svaku poru i dok se nije izvan mene pokazala u vidu svilenih niti, pa sam tako i ja stekao dugu, sjajnu grivu duginih boja. Pogledah u psa: i njegova griva je bila kao moja. Sav sam bio obuzet osećanjem beskrajne sreće, i na to pas i ja potrčasmo prema nekakvoj žutoj toploti koja je zračila iz nekog neodređenog mesta. I tu smo se igrali. Igrali smo se i hrvali sve dok ja nisam upoznao njegove želje, a on moje. Manipulisali smo jedan drugim naizmenično, kao u lutkarskom pozorištu. Grčenjem nožnih prstiju mogao sam da pokrenem njegove noge, a kad god bi on klimnuo glavom, ja bih neodoljivo zaželeo da skočim. Ali njegov

najveći nestašluk sastojao se u tome da me natera da u sedećem položaju češem glavu nogom; to je činio na taj način što bi mahao ušima čas s jedne čas s druge strane. To je bilo veoma smešno, nepodnošljivo smešno. Takva ljupkost i ironija, pomislih, takvo majstorstvo. Euforija koja me obuzela bila je neopisiva. Smejao sam se sve dok se nisam gotovo ugušio od smeha.

Jasno sam osećao da ne mogu da otvorim oči; gledao sam kroz vodu, kao iz nekog rezervoara. To stanje je potrajalo dugo i bilo je mučno jer sam se plašio da neću moći da se probudim, a da sam i pored toga budan. Onda je lagano sve oko mene postalo jasno i vratilo se na svoje mesto. Moje vidno polje postalo je opet veoma okruglo i prostrano, a uz to je došao sasvim običan i svestan postupak koji se sastojao u tome da se okrenem i potražim to čarobno biće. U tom trenutku nastupio je veoma težak prelaz. Iz svog normalnog stanja gotovo neosetno prešao sam u ono drugo: bio sam svestan; moje misli i osećanja bili su u skladu s tom svešću i taj prelaz bio je lak i jasan. Ali ova druga promena, povratak u ozbiljnu, treznu svest bio je zaista poražavajući. Bio sam zaboravio da sam čovek! Moja tuga, kad sam shvatio tu tako nepopravljivu činjenicu, bila je tolika da sam zaplakao.

Subota, 5. avgust 1961.

Docnije tog jutra, posle doručka, domaćin te kuće, don Huan i ja odvezli smo se opet don Huanovoj kući. Bio sam veoma umoran, ali nisam mogao da zaspim u kamionu. Tek kad je taj čovek otišao, zaspao sam na tremu don Huanove kuće.

Kad sam se probudio, bio je mrak; don Huan me pokrio ćebetom. Potražio sam ga, ali u kući ga nije bilo. Došao je docnije sa šerpom prženog pasulja i gomilom tortilja. Bio sam veoma gladan.

Kad smo završili s jelom i odmarali se, zamolio me da mu ispričam sve što mi se dogodilo prethodne noći. Ispričao sam mu sve veoma podrobno i što sam tačnije mogao.

Kad sam završio, klimnuo je glavom i rekao: „Mislim da je s tobom sve u redu. Teško bih sad mogao da objasnim zašto i kako. Ali mislim da je s tobom sve prošlo kako treba. Vidiš, on je ponekad razigran kao dete, a nekad je užasan, stravičan. On ili se igra, ili je smrtno ozbiljan. Nikad se unapred ne može znati kakav će s kim biti. Ali, kad ga čovek dobro upozna — ponekad se to može predvideti. Ti si jedini čovek za koga znam da je doživeo takav susret.”

„Po čemu se moj doživljaj razlikuje od drugih?”

„Nisi Indijanac; zato mi je teško da pogodim u čemu je stvar. Ali on ljude ili prima ili odbacuje, bez obzira na to jesu li Indijanci ili nisu. To znam. Video sam to bezbroj puta. Znam da se šali, da zasmekava neke ljude, ali još ga nikad nisam video da se s nekim igra.”

„Možeš li mi reći, don Huane, kako pejotl štiti. . .”

Nije mi dopustio da produžim. Snažno me zgrabio za rame.

„Nikad ga tako ne nazivaj. Još nisi bio dovoljno dugo s njim da bi ga upoznao.”

„Kako Meskalito štiti ljude?”

„Savetuje ih. Odgovara na svako pitanje koje mu se postavi.”

„Onda Meskalito stvarno postoji? Hoću da kažem on je nešto što se može videti?”

Moje pitanje kao da ga je zbunilo. Pogledao me „belo”.

„Hteo sam da kažem ovo: je li taj Meskalito . . .”

„Čuo sam šta si rekao. Zar ga noćas nisi video?”

Zaustio sam da kažem kako sam video samo psa, ali primetio sam njegov zgranuti pogled.

„Onda misliš da je to što sam noćas video bio on?”

Prezrivo me pogledao. Nasmejao se prigušeno, zatresao glavom kao da ne može da veruje svojim ušima i dodao veoma ratobornim tonom: „*A poco crees que era tu — mama* (Nemoj mi reći kako veruješ da je to bila tvoja — mama)?” Zastao je pre nego što je rekao „*mama*”, zato što je u stvari hteo da kaže „*tu chingada madre*”, izraz koji se upotrebljava pri pomenu nečije majke, ali bez poštovanja. Reč „*mama*” bila je toliko neumesna da smo se obojica dugo smejali.

Posle toga primetih da je zaspao i ne odgovorivši na moje pitanje.

Nedelja, 6. avgust 1961.

Vozio sam don Huana do kuće u kojoj sam uzimao pejotl. Dok smo išli, rekao mi je da se čovek koji mi je ponudio Meskalito zove Džon. Kad smo stigli do kuće, zatekli smo Džona na tremu gde je sedeo sa još dvojicom mlađih ljudi. Svi su bili veoma srdačni. Smejali su se i razgovarali potpuno neusiljeno. Sva trojica su odlično govorila engleski. Rekao sam Džonu kako sam došao da mu zahvalim što mi je pomogao.

Želeo sam da čujem njihovo mišljenje o svom ponašanju za vreme halucinogenog doživljaja; rekao sam im da sam pokušavao da se prisetim šta sam radio te noći, ali da ne mogu da se setim. Smejali su se, ali nisu bili voljni da o tome govore. Čini mi se da su se ustručavali pred don Huanom. Svi su pogledali u njega kao da očekuju odobrenje da produže razgovor. Mora da im je don Huan dao znak, iako ja nisam ništa primetio, jer je Džon odjednom počeo da priča šta sam radio te noći.

Rekao je da je shvatio da sam „primljen” kad je čuo da povraćam. Misli da sam povraćao tridesetak

puta. Don Huan ga ispravi rekavši da sam povraćao samo deset puta.

Džon produži: „Onda smo se svi skupili oko tebe. Bio si ukočen i povremeno si se grčio. Ležao si na leđima i dugo si mrdao ustima kao da govoriš. Onda si počeo glavom da udaraš o pod pa ti je don Huan stavio neki stari šešir na glavu i ti si prestao. Drhtao si i cvileo satima, ležeći tako na podu. Mislim da smo svi tada pospali, ali ja sam te čuo gde u snu stenješ i ječiš. Onda sam te čuo kad si vrisnuo i probudio sam se. Video sam kako skačeš uvis i vrištiš. Potrčao si prema vodi, prevrnuo šerpu, a onda počeo da plivaš po bari.

Don Huan ti je doneo još vode. Sedeo si mirno pred šerpom. Onda si u skoku ustao i skinuo svu odeću sa sebe. Klečao si pred vodom i pio u velikim gutljajima. Zatim si tu seo i zurio preda se. Pomislili smo da ćeš večno tako ostati. Gotovo svi su pospali, a s njima i don Huan, kad si ti odjednom opet skočio urlajući i potrčao za psom. Pas se uplašio pa je i on zaurlao, i otrčao iza kuće. Onda su se svi probudili.

Svi smo poustajali. Ti si jdošao s druge strane, goneći psa i dalje. Pas je trčao pred tobom lajući i urlajući. Mislim da si dvadesetak puta obišao kuću, trčeći sve ukруг, i lajući kao pas. Uplašio sam se da se ljudi ne upitaju šta je to. Nemam, doduše, suseda tu blizu, ali ti si toliko glasno urlao da su te morali čuti miljama daleko odavde.”

Jedan od onih mladića dodade: „Sustigao si psa i doneo ga u naručju ovamo na trem.”

Džon produži: „Onda si počeo da se igraš sa psom. Hrvao si se s njim pa ste ti i pas jedan drugog ujedali i igrali ste se. To mi je bilo čudno. Moj pas se obično ne igra. Ali ovog puta ti i pas ste se valjali jedan preko drugog.”

„Onda si pritrčao vodi i pas je pio zajedno s tobom”, reče onaj mladić. „Trčao si sa psom do vode pet-šest puta.”

„Koliko je to potrajalo?” upitah.

„Nekoliko sati“, reče Džon. „U jedan mah nismo vas dvojicu više videli. Mislim da ste otrčali iza kuće. Čuli smo te samo gde laješ i stenješ. Tvoj glas je bio toliko pseći da nismo mogli da razaznamo vaše glasove.“

„Možda je samo pas lajao“, rekoh.

Nasmejaše se: „Ti si lajao, momče“, reče Džon.

„Šta je onda bilo?“

Njih trojica se zgledaše i činilo se da im je teško da reše šta je zatim bilo. Najzad progovori mladić koji do tada ni reči nije izustio.

„Gušio se“, reče gledajući u Džona.

„Da, gušio si se, dabome. Počeo si veoma čudno da plačeš, a onda si pao na pod. Pomislismo da se ujedaš za jezik, pa ti je don Huan otvorio usta i polio ti lice vodom. Na to si opet počeo da drhtiš i grčevi su te hvatali po celom telu. Posle si dugo nepomično ležao. Don Huan reče da je sve gotovo. Tada je već bilo svanulo; pokrili smo te ćebetom i ostavili na tremu da se ispavaš.“

Tu je začutao i pogledao u ostale koji su se očigledno uzdržavali da se ne nasmeju. Okrenuo se don Huanu i nešto ga upitao. Don Huan se nasmešio i odgovorio mu na pitanje. Džon se okrenu prema meni i reče: „Ostavili smo te ovde na tremu jer smo se plašili da ćeš mokriti svuda po sobama.“

Svi se veoma glasno nasmejaše.

„Šta je bilo sa mnom?“ upitah. „Jesam li. . .“

„Jesi li?“ Džon me imitirao. „Nismo to hteli da pominjemo, ali don Huan je rekao da možemo. Celog si psa popišao!“

„Šta sam učinio?“

„Ne misliš valjda da je pas bežao zato što te se plašio? Bežao je od tebe zato što si pišao po njemu.“

Na to nastade opšti smeh. Pokušam nešto da upitam jednog od mladića, ali svi su se smejali i on me nije čuo.

Džon produži: „Ali moj pas ti je vratio ravnom merom — i on je tebe popišao!“

To im je, reklo bi se, bilo toliko smešno da su svi, pa i don Huan, urlali od smeha. Kad su se smirili, upitah sasvim ozbiljno: „Je li to stvarno istina? To se zbilja dogodilo?"

Smejući se i dalje Džon odgovori: „Kunem ti se da te moj pas popišao."

Kad smo se vozili natrag, don Huanovoj kući, upitao sam ga: „Da li se sve to zaista zbilja, don Huane?"

„Jeste", reče, „ali oni ne znaju šta si ti video. Ne shvataju da si se ti s ,njim' igrao. Zato te nisam uznemiravao."

„Ali — je li istina to da smo pas i ja pišali jedan na drugog?"

„To nije bio pas! Koliko puta moram to da ti kažem? To možeš samo tako razumeti. Samo tako! To se ,on' igrao s tobom."

„Jesi li to znao pre nego što sam ti ja sve ispričao?"

Kolebao se trenutak pa mi tek onda odgovori:

„Ne, kad si mi ispričao, setio sam se kako si čudno izgledao. Pomislio sam da je s tobom sve u redu, zato što nisi izgledao uplašen."

„Je li se pas zaista igrao sa mnom kao što oni kažu?"

„Do đavola! To nije bio pas!"

Četvrtak, 17. avgust 1961.

Rekao sam don Huanu šta mislim o svom doživljaju. Sa stanovišta posla koji sam nameravao da započnem, to je bilo katastrofalno. Rekao sam mu da mi nije stalo do još nekog sličnog „susreta" s Meskalitom. Priznao sam da je sve to što mi se dogodilo veoma zanimljivo, ali sam dodao kako me ništa u svemu tome ne bi zaista podstaklo da zaželim to ponovo da doživim. Ozbiljno sam verovao da nisam stvoren za tu vrstu napora. Pejotl je u meni,

kao naknadnu reakciju, izazvao neku čudnu fizičku nelagodnost. To je bio neki neodređen strah od nesreće, nekakva tuga koju ne bih mogao tačno da iskažem. I takvo stanje mi se ni u kom pogledu nije činilo lepo.

Don Huan se nasmeja pa reče: „Počinješ da učiš.”

„Takvo učenje nije za mene. Nisam ja za to, don Huane.”

„Uvek preteruješ.”

„Nije to nikakvo preterivanje.”

„Jeste. Nevolja je u tome što ti preteruješ samo u pogledu loših strana.”

„Što se mene tiče, dobrih strana i nema. Znam samo da me to plaši.”

„Nema ništa loše u tome ako se čovek nečega plaši. U strahu sve vidiš drukčije.”

„Ali meni nije stalo do toga da stvari vidim drukčije, don Huane. Mislim da ću dići ruke od nauke o Meskalitu. Ne mogu s tim da iziđem nakraj, don Huane. Ovo je za mene zaista loša situacija.”

„Razume se da je loša — i za mene je. Nisi ti jedini zbunjen.”

„Zašto bi ti bio zbunjen, don Huane?”

„Razmišljao sam o onome što sam video one noći. Meskalito se s tobom zaista igrao. To me zbunilo, jer je to bilo znamenje (omen).”

„Kakvo znamenje, don Huane?”

„Meskalito je meni ukazivao prstom na tebe.”

„Zašto?”

„Onda mi to nije bilo jasno, ali sada jeste. Hteo je da kaže da si ti onaj 'izabrani' (*escogido*). Meskalito mi je ukazao na tebe i tako mi rekao da si ti izabranik.”

„Misliš da sam izabran da izvršim neki zadatak ili tako nešto?”

„Ne. Hteo sam da kažem kako mi je Meskalito rekao da bi ti mogao biti čovek koga tražim.”

„Kad ti je to rekao, don Huane?”

„Igrajući se s tobom, to mi je rekao. Time si za mene postao izabranik.“

„Šta znači to biti izabranik?“

„Ima izvesnih tajni koje znam (*Tengo secretos*). Znam tajne koje nikome neću moći da otkrijem ako ne nađem svoga izabranika. Kad sam te one noći video kako se igraš s Meskalitom, shvatio sam da si ti taj čovek. Ali ti nisi Indijanac. Kako je to čudno!“

„Ali šta to znači za mene, don Huane? Šta treba da radim?“

„Odlučio sam u sebi i naučiću te tim tajnim veštinama pomoću kojih se postaje čovek od znanja.“

„Misliš li na tajne u vezi s Meskalitom?“

„Da, ali to nisu sve tajne koje znam. Ima i drugih, druge vrste, koje bih rado nekome predao. I ja sam imao učitelja svog dobrotvora; i ja sam postao njegov izabranik tek posle jednog svog podviga. On me naučio svemu što znam.“

Upitah ga opet šta će ta nova uloga zahtevati od mene; rekao je da treba samo da učim, tj. da učim u onom smislu u kome sam doživeo ono tokom dve sedeljke s njim.

Takav razvoj situacije bio mi je veoma čudan. Naumio sam da mu kažem kako ću dići ruke od nauke o pejotlu, a onda — pre nego što sam stigao to da mu saopštim, ponudio mi je da mi preda svoje „znanje“. Nisam znao šta pod tim podrazumeva, ali osetio sam da je taj iznenadni preokret veoma ozbiljan. Branio sam se tvrdeći da nemam ono što je potrebno za takav posao, budući da je za to bila potrebna jedna retka vrsta hrabrosti koju ja nemam. Rekao sam da sam po prirodi više sklon da govorim o delima koja drugi izvršavaju. Želeo sam da čujem njegove poglede i mišljenja o svemu. Rekao sam mu da bih bio srećan kad bih mogao samo tu da sedim i da ga slušam danima. Za mene bi to bilo učenje.

Slušao je ne prekidajući me. Dugo sam govorio. Onda reče:

„Sve je to sasvim razumljivo. Strah je prvi prirodni neprijatelj koga čovek mora da savlada na svom putu ka znanju. Osim toga, radoznao si. Tako je računica izravnana. I učićeš uprkos samom sebi; tako po pravilu i biva.“

Bunio sam se još neko vreme pokušavajući da ga odvratim. Ali on je, izgleda, bio uveren da meni ne preostaje ništa drugo do da učim.

„Ne misliš redom kojim bi trebalo“, reče. „Meskalito se zaista s tobom igrao. O tome treba da razmišljaš. Zašto se ne pozabaviš tim umesto svojim strahom.“

„Zar je to bilo tako neobično?“

„Ti si jedina osoba s kojom sam ga video u igri. Nisi navikao na ovakav život i zato ovakva znamenja (*omens*) prolaze a da ih ne primenš. Ali ti si ipak ozbiljan čovek, samo tvoja ozbiljnost vezana je za ono što radiš, a ne za ono što se dešava izvan tebe. Suviše se baviš sobom. U tome je nevolja. A to je veoma zamorno.“

„Ali kako bi drukčije moglo da bude, don Huane?“

„Traži čuda oko sebe i posmatraj ih. Umorićeš se gledajući sebe sama pa ćeš od tog umora ogluveni i oslepeti za sve drugo.“

„U pravu si, don Huane, ali kako mogu da se promenim?“

„Razmišljaj o čudu da se Meskalito s tobom poigrao. Ne misli ni na šta drugo. Ostalo će ti doći samo od sebe.“

Nedelja, 20. avgust 1961.

Prošle noći don Huan je nastavio da me uvodi u oblast svog znanja. Sedeli smo u mraku pred njegovom kućom. Posle dugog ćutanja odjednom je

počeo da govori. Rekao je da će me upućivati onim istim rečima koje je njegov dobrotvor izrekao prvog dana kad ga je uzeo za svog šegрта. Don Huan je, izgleda, te reči znao napamet, jer ih je ponovio nekoliko puta da bi bio siguran da neću ništa propustiti.

„Čovek kreće ka znanju isto kao što kreće u rat, širom otvorenih očiju, sa strahom, s poštovanjem i potpunom sigurnošću. Poći ka znanju ili u rat na bilo koji drugi način bilo bi pogrešno, i ko god tako krene, imaće vremena da se pokaje.”

Upitao sam ga zašto je to tako, i on mi je odgovorio: ako čovek ispuni ta 4 uslova, nema grešaka za koje će morati da odgovara; pod takvim uslovima njegova dela neće biti nespretni postupci kakve budale. Ako takav čovek ne uspe, ili ako doživi poraz, on će samo izgubiti bitku, i neće imati razloga da se ljuto kaje.

Onda je rekao da namerava da me poučava o „savezniku” isto onako kako je njega poučavao njegov dobrotvor. Naročito je naglasio reči „isto onako”, i ponovio to nekoliko puta.

„Saveznik” je, reče, sila koju čovek može da uvede u svoj život da bi mu pomogla, posavetovala ga i dala mu snagu neophodnu za izvršenje dela kako velikih tako i malih, kako dobrih tako i rđavih. Taj saveznik je neophodan da bi se osnažio čovekov život, da bi se upravljalo njegovim delima i unapredilo njegovo znanje. U stvari, saveznik je neophodan da bi se došlo do znanja. Don Huan je to izgovorio s dubokim uverenjem i velikom snagom. Čini se da je reci brižljivo birao. Ponovio je sledeću rečenicu četiri puta:

„Saveznik će ti omogućiti da vidiš i razumeš takve stvari koje ti nijedan čovek ne bi bio kadar objasniti.”

„Da li je saveznik nešto slično anđelu, tj. duhu čuvaru?”

„On nije ni čuvar ni duh. To je pomoć.”

„Je li Meskalito tvoj saveznik?"

„Nije! Meskalito je drukčija sila. Jedinostvena moć! Zaštitnik, učitelj."

„Po čemu se Meskalito razlikuje od saveznika?"

„On se ne može ukrotiti i upotrebljavati kao što se saveznik ukroti i upotrebljava. Meskalito je izvan čoveka. On može po svojoj volji da se pokaže u raznim oblicima svakome ko stoji pred njim, bez obzira da li je to *brujo* (čarobnjak) ili kakav seljak."

Don Huan je s iskrenim žarom govorio o tome kako nas Meskalito uči kako treba živeti. Pitao sam ga kako to Meskalito pokazuje „pravi način na koji treba živeti", i don Huan odgovori da Meskalito *pokazuje* kako treba živeti.

„Kako on to pokazuje?" — upitah.

„Može on to da pokaže na razne načine. Nekad ti to pokaže na svojoj ruci, nekad na stenama, ili drveću, ili prosto tu pred tobom."

„Pojavi li se on kao slika pred tobom?"

„Ne. Njegova pouka je pred tobom."

„Da li Meskalito čoveku nešto kaže?"

„Da, ali ne rečima."

„Pa kako onda govori?"

„Svakom čoveku drukčije govori."

Osetio sam da mu moje zapitkivanje nije po volji. Nisam ga više pitao. Objašnjavao mi je dalje kako ne postoje tačno određeni koraci za upoznavanje Meskalita, stoga niko drugoga ne može da poučava o Meskalitu osim njega samog. Zahvaljujući tome, on je jedinstvena sila: nije isti za svakog čoveka.

S druge strane, reče don Huan, da bi se stekao saveznik, mora se ići strogo određenim putem učenja i sve faze ili koraci moraju se preduzimati bez i najmanjeg odstupanja. Na svetu ima mnogo takvih i savezničkih sila, reče, ali on dobro poznaje samo dve. I odvešće me njima, i uvesti u njihove tajne, ali na meni je da izaberem *jednu* od njih, pošto mogu imati samo jednog saveznika. Saveznik njegovog dobrotvora nalazio se u *la yerba del diablo* (đavolja

trava, tatula), reče, ali je on lično ne voli, i pored toga što ga je dobrotvor uputio u njene tajne. Njegov saveznik nalazi se u *humito* (mali dim, dimčić), reče, ali nije više ništa objašnjavao o prirodi tog dima.

Pitao sam ga za dim. Čutao je i dalje. Posle duže pauze upitah:

„Kakva je sila saveznik?”

„To je pomoć. Rekao sam ti već to.”

„Kako on pomaže?”

„Saveznik je sila koja može čoveka da izvuče iz njega samog. Na taj način saveznik može da ti otkrije štošta što ljudsko biće nikada ne bi moglo.”

„Ali i Meskalito te izvodi iz tebe samog. Pa zar onda i on nije saveznik?”

„Nije. Meskalito te izvlači iz tebe da te pouči. A saveznik te izvodi iz tebe da ti podari moć.”

Molio sam ga da mi to podrobnije objasni, ili da mi opiše razliku u dejstvu između to dvoje. Dugo me gledao i smejaio se. Rekao je da je učenje kroz razgovor ne samo traćenje vremena nego i glupost, zato što je učenje najteži posao koga čovek može da se lati. Zamolio me da se setim onog dana kad sam pokušavao da nađem svoje mesto, i podsetio me na to kako sam želeo da ga nađem bez muke, jer sam se nadao da će mi on sve reći. Da je to učinio, reče, nikad ništa ne bih naučio. Ali, znajući s kakvom sam mukom našao svoje mesto, a pre svega znajući da ono postoji, steći ću izvanredno samopouzdanje. Dok god se budem čvrsto držao svog „dobrog mesta”, ne može me snaći nikakvo zlo u fizičkom pogledu, jer pouzdano znam da mi je tu najbolje. Tu mogu da odgurnem od sebe sve što "bi mi moglo nauditi. Međutim, da mi je on rekao gde se to mesto nalazi, nikad ne bih imao dovoljno pouzdanja da to smatram pravim znanjem. Tako je znanje odista moć.

Don Huan reče da čovek, kad god naumi da uči, mora da se muči kao što sam se ja namučio dok

nisam našao ono mesto, a granice čovekovog učenja određene su njegovom prirodom. Zato on ne vidi nikakvog smisla u razgovoru o znanju. Rekao je da su izvesne vrste znanja suviše moćne za moju snagu i da bi mi razgovor o njima, samo naudio. Izgledalo je da ne želi više ništa da mi kaže. Ustao je i pošao prema svojoj kući. Rekoh mu da ne mogu da se snađem u toj situaciji. To nije ono što sam zamišljao ili želeo.

On reče da je strah prirodan; da se svi mi plašimo i da tu pomoći nema. Ali, s druge strane, ma kako zastrašujuće učenje bilo, još je strasnije pomisliti na čoveka bez saveznika, ili bez znanja.

Tokom 2 godine, i više, od dana kad je don Huan odlučio da me poučava o savezničkim silama i vremena kad je pomislio da sam zreo o njima učiti na pragmatičan, suradnički način —, koji je on smatrao učenjem, on mi je postepeno, u glavnim crtama, objasnio karakteristike tih dvaju saveznika. Pripremio me za neizbežni ishod svih verbalizacija i za utvrđivanje svega naučenog, tj. za stanja ne-obične stvarnosti.

U početku je o moći saveznika govorio sasvim ležerno. Prvi pomeni o tome u mojim beleškama nalaze se između drugih tema o kojima smo razgovarali.

Sreda, 23. avgust 1961.

„Đavolja trava (tatula) bila je saveznik mog dobrotvora. Mogla je biti i moja, ali nije mi se dopadala.”

„Zašto ti se nije dopadala, don Huane?”

„Ima krupne mane.”

„Je li gora od drugih savezničkih sila?”

„Nije. Nemoj me pogrešno razumeti. Moćna je kao bilo koji od onih najboljih saveznika, ali pri njoj ima nešto što ja lično ne volim.”

„Možeš li mi reći šta je to?”

„Ona izopači ljude. Prerano im da okuse moć,

a da im prethodno nije ojačala srca, i ti ljudi onda žele da vladaju drugima, i ne znaš kako će kad postupiti. Ona ih načini slabima u samom središtu njihove velike moći."

„Zar se to nikako ne može izbeći?"

„Može se savladati, ali ne izbeći. Svaki onaj ko postane saveznik te biljke mora da plati tu cenu."

„Kako se može savladati to dejstvo, don Huane?"

„Tatula ima 4 glave: koren, stablo i lišće, cvetove, i seme. Svaka od njih je drukčija, i ko god postane njen saveznik, mora tim redom da uči o njoj. Najvažnija glava se nalazi u korenju. Moć tatule pobeđuje se kroz korenje. Stabljika i lišće su glava koja leči od raznih bolesti; ako se pravilno upotrebi, ta glava je blagodat za čovečanstvo. Treća glava je u cvetovima i ona se koristi da nekoga oteraš u ludilo, ili da ga nateraš na poslušnost, pa čak i da ga ubiješ. Onaj čiji je saveznik ta trava nikada ne uzima cvetove, a isto tako ne uzima ni stabljiku s lišćem, osim kad je bolestan, ali uvek uzima korenje i seme, naročito seme; to je četvrta glava đavolje trave i najmoćnija od sve 4.

„Moj dobrotvor je imao običaj da kaže kako su semenke 'trezna glava' — jedini deo biljke kadar da ojača čovekovo srce. Tatula je stroga prema svojim šticienicima, govorio je često, zato što teži za tim da ih brzo ubije, a to joj obično i polazi za rukom pre nego što oni stignu do tajne 'trezne glave'. Međutim, priča se da su neki ljudi odgonetnuli tajnu trezne glave. Kakav izazov za čoveka od znanja!"

„Da li je tvoj dobrotvor otkrio takve tajne?"

„Ne, nije."

„Jesi li poznavao nekoga kome je to pošlo za rukom?"

„Nisam. Ali oni su živeli u vreme kad je takvo znanje bilo važno."

„Znaš li ikoga ko je sreo takve ljude?"

„Ne, ne znam."

„Da li je tvoj dobrotvor poznavao nekoga od njih?“

„Jeste.“

„Zašto on nije stigao do tajni trezne glave?“

„Od svega što znam najteže je ukrotiti tatulu tako da ti postane saveznik. Za mene, na primer, to nikad nije postala, možda zato što je nikad nisam voleo.“

„Možeš li njom da se koristiš kao saveznikom i pored toga što je ne voliš?“

„Mogu, ali više volim da to ne činim. Možda će s tobom biti drukčije.“

„Zašto se to zove tatula ili ‚đavolja trava‘?“

Don Huan načini neki ravnodušan pokret, sleže ramenima i počuta neko vreme. Najzad reče da je ‚đavolja trava‘ njen privremeni naziv (*su nombre de leche*). Rekao je i to da ima i drugih imena za đavolju travu, ali da se ona ne smeju upotrebljavati, zato što je izgovaranje nekog imena ozbiljna stvar, naročito onda kad neko pokušava da ukroti jednu savezničku silu. Pitao sam ga zašto je izgovaranje nekog imena ozbiljna stvar. Odgovorio je da se imenima treba služiti samo onda kad se neko doziva u pomoć, u trenucima velike muke i nužde, i uveravao me da svako ko teži za znanjem pre ili posle doživljava takve trenutke.

Nedelja 3. septembar 1961.

Danas, tokom popodneva, don Huan je s polja doneo dve biljke *Datura*.

Sasvim neočekivano je u razgovoru pomenuo tatulu, đavolju travu, a onda me pozvao da s njim pođem u brda da je tražimo.

Odvezli smo se do obližnjih planina. Izvadio sam lopatu iz prtljažnika i zašao u jedan kanjon. Hodali smo dosta dugo, gacajući kroz *chaparral* koji je gusto rastao tu u peskovitom tlu. Zastao je pored

jedne male biljke s tamnozelenim lišćem i krupnim, beličastim cvetovima zvonastog oblika.

„Ovu“, reče.

Odmah je počeo da kopa. Pokušao sam da mu pomognem, ali on odbi energično odmahnuvši glavom, pa produži da kopa u krug oko biljke: bila je to kupasta rupa duboka na spoljnoj ivici dok je na sredini kruga bilo uzvišenje. Kad je prestao da kopa, kleknuo je pored same biljke i prstima očistio meku zemlju oko nje otkrivši pri tom oko četiri palca velikog, gomoljičavog i račvastog korena čija se širina očito razlikovala od stabljike: ova je u poređenju bila nežnija.

Don Huan pogleda u mene i reče da je ta biljka „muška“ zato što se koren račva tačno od onog mesta iz koga izbija stabljika. Onda ustade i pođe odatle tražeći nešto.

„Šta to tražiš, don Huane?“

„Tražim jedan štap.“

Počeh i ja da gledam okolo, ali on me zaustavi.

„Ne ti! Ti sedi tamo.“ Pokaza mi na kamenje udaljeno dvadesetak stopa. „Ja ću ga naći.“

Vratio se ubrzo s dugom, suvom granom. Služeći se kao motikom, pažljivo je skinuo zemlju sa dve račvaste grane korena. Očistio je oko njih do dubine od približno dve stope. Što je dublje kopao, zemlja je bivala sve tvrđa tako da dalje nije mogao da prodre štapom.

Zastao je i seo da predahne. Ja sedoh do njega. Dugo nismo ni reči progovorili.

„Zašto to ne iskopaš lopatom?“ upitah.

„Mogao bih da zasečem i ozledim biljku. Morao sam naći štap iz ovog kraja tako da povreda, ako bih i udario u koren, ne bi bila tako teška kao kad bih je naneo lopatom ili kojim drugim stranim predmetom.“

„Kakav si štap uzeo?“

„Svaka suva grana drveta *paloverde* može da posluži. Ako nema suvih, moraš odseći zelenu“.

„Možeš li da upotrebiš grane drugog drveća?"

„Rekao sam ti, samo *paloverde* i ništa drugo".

„A zašto to, don Huane?"

„Zato što tatula ima veoma malo prijatelja, a *paloverde* je jedino drvo u ovom kraju koje se s njom slaže — jedino koje može da je uhvati ili da se za nju zakači (*lo unico que prende*). Ako oštetiš koren lopatom, biljka ti neće rasti kad je presadiš, ali ako je oštetiš štapom, sva je prilika da biljka to neće ni osetiti".

„Šta ćeš sad da uradiš s korenom?"

„Preseći ću ga. Ti sad moraš ovde da me ostaviš. Idi, nađi drugu biljku i čekaj dok te ne pozovem".

„Zar nećeš da ti pomognem?"

„Možeš mi pomoći samo ako ja to od tebe budem zahtevao!"

Udaljio sam se od njega i počeo da tražim drugu biljku da bih u sebi suzbio žarku želju da se šunjam oko njega i gledam šta radi. Pridružio mi se posle nekog vremena.

„Hajde sad da tražimo ženku", reče.

„Po čemu ih razlikuješ?"

„Ženka je viša i raste iznad zemlje tako da zaista liči na neko malo drvo. Mužjak je krupan i širi se nisko, pri zemlji, pa liči pre na gust grm. Kad iskopamo ženku, videćeš da ona ima samo jedan koren koji se duboko spušta u zemlju pre nego što počne da se račva. Mužjak, međutim, ima koren koji se račva odmah ispod stabljike".

Gledali smo zajedno po polju tatula. Onda on reče uprevši prstom u jednu biljku: „To je ženka". Zatim je iskopavao isto onako kao i prvu. Kad je očistio koren, video sam da je onakav kako ga je maločas opisao. Opet sam se udaljio kad je trebalo da ga preseče.

Kad smo stigli njegovoj kući, otvorio je zavežljaj u koji je bio stavio biljke *Datura* (tatula, kužnjak). Uzeo je prvo onu veću, mušku, i prao je u velikoj metalnoj plitkoj zdeli. Veoma brižljivo je skinuo svu

zemlju s korena, stabljike i lišća. Posle tog pedantnog čišćenja odsekao je stabljiku od korena, načinivši prvo plitak rez kratkim reckastim nožem po celoj širini onog dela gde su se spajali a onda je prelomio. Sad je uzeo stabljiku i rastavio je na delove odvajajući gomilice lišća, cvetova i bodljikavih čaura, svaku gomilu posebno. Odbacio je sve što je bilo sasušeno, ili što su gliste oštetile i zadržao samo one delove koji su bili čitavi. Vezao je dve grane korena s dva komadića kanapa i prelomio ih napola pošto je prethodno ovlaš zasekao mesto gde se sastavljaju i tako dobio dva komada korena iste dužine.

Onda uze komad grube sargije i stavi u nju prvo ona 2 korena vezana kanapom, na njih spusti lišće složeno u uredan svežanj, na to cvetove, čaure sa semenom pa na vrh svega stabljiku. Složi sargiju, pa uglove veza u čvor.

Istu radnju ponovio je s drugom, ženskom, biljkom, samo što je, kad je došao do korena, ostavio mesto gde se račva netaknuto, umesto da ga preseče kao u muškog korena, pa je sad taj koren ličio na izvrnuto slovo Y. Onda je sve delove stavio u drugi svežanj. Kad je završio, mrak je već bio pao.

Sreda, 6. septembar 1961.

Danas, kasno popodne, vratili smo se razgovoru o tatuli.

„Mislim da bi trebalo opet da počnemo s tom biljkom“, iznenada reče don Huan.

Upitah ga posle učtive pauze: „Šta ćeš da radiš s onim biljkama?“

„Biljke koje sam ja iskopao i isekao moje su“, reče, „To je isto kao da su one sam ja; s njima ću te učiti kako ćeš da ukrotiš đavolju travu“.

„Kako ćeš me to učiti?“

„Đavolja trava, tatula, izdeljena je na delove (*partes*). Svaki od tih delova je drukčiji, i svaki ima

posebnu, jedinstvenu namenu i služi nečem drugom".

On otvori levu ruku pa na podu izmeri rastojanje između vrha svog palca i četvrtog prsta.

„Ovo je moj deo. Ti ćeš svoj izmeriti svojom rukom. E sad, da bi zagospodario tatulom, moraš početi time što ćeš uzeti prvi deo korena. Ali, pošto sam te ja njoj doveo, moraš uzeti prvi deo korena *moje* biljke. Ja sam je izmerio za tebe pa ti u stvari moraš na početku da uzmeš *moj* deo".

Otišao je u kuću i doneo jedan od onih svežnjeva sargije. Sede i otvori ga. Primetio sam da je to muška biljka. Primetio sam i to da je tu bio samo jedan komad korena. On uze deo koji je preostao od ona dva pa ga držaše pred mojim licem.

„Ovo je tvoja prva porcija", reče. „Ja ti je dajem. Sam sam je za tebe isekao. Izmerio sam je kao svoju; sad ti je dajem".

Za trenutak pomislih da ću morati to da grizem kao šargarepu, ali on stavi koren u malu, belu vrećicu od platna.

Otišli smo u zadnji deo kuće. Seo je na pod, prekrštenih nogu, i zaobljenom *mano* (tučkom) počeo da gnječi koren u vrećici. Udarao je to na ravnom kamenu koji mu je služio kao stupa. S vremena na vreme je prao ta dva kamena a tu vodu čuvao u malom, plitkom lavoru od izdubljenog drveta.

Dok je gnječio koren, pevao je neku nerazumljivu pesmu, veoma tiho i jednolično. Kad je koren izgnječio tako da je tu sad u vrećici bila neka kaša, stavio je u drveni lavor. Opet je spustio kamenu stupu i tučak u lavor, napunio ga vodom pa ga zatim odneo u nešto kao pravougaoni valov za svinje pored ograde iza kuće.

Rekao je da koren treba da bude namočen svu noć i da mora da se ostavi izvan kuće kako bi uhvatio noćni vazduh (*el sereno*). „Ako sutra bude sunčan, topao dan, to će biti odličan znak", reče.

Nedelja, 10. septembar 1961.

Četvrtak, 7. septembar bio je veoma vedar i topao dan. Don Huan je, izgleda, bio veoma zadovoljan tim dobrim znakom i nekoliko puta je ponovio da sam se, verovatno, svideo tatuli. Koren je svu noć bio u vodi, i nas dvojica smo oko 10 časova otišli iza kuće. On izvadi lavor iz valova, spusti ga na zemlju, pa sede kraj njega. Uze potom onu vrećicu pa njom protrlja dno lavora. Držao je na rastojanju od nekoliko palaca iznad vode i cedio, a onda opet spustio u vodu. To je sve ponovio još triput, a onda bacio vrećicu u valov, i ostavio lavor na vrelom suncu.

Vratili smo se tu posle dva sata. On je sad doneo kotlić srednje veličine s ključalom žučkastom vodom. Nagnuo je lavor veoma pažljivo i odlio gornji sloj vode, ostavivši gusti talog koji se slegao na dnu. Nalio je ključalu vodu na talog i lavor opet ostavio na suncu.

Ta radnja ponovljena je triput u razmacima nešto dužim od jednog sata. Na kraju je izbacio gotovo svu vodu iz lavora, onda ga nagnuo prema suncu koje je zalazilo i tako ga ostavio.

Kad smo se vratili posle nekoliko sati, bio je mrak. Na dnu lavora nalazila se neka gumasta masa. Ličila je na nedokuvan škrob (štirak), beličast ili svetlosiv. Bilo je po prilici koliko za malu kašičicu. On je uneo lavor u kuću i dok je na vatru pristavljao vodu koja treba da proključa, ja sam s te mase skidao trunčice koje je vetar naneo. Smejao mi se.

„To malo trunja neće nikome škoditi”.

Kad je voda provrela, nalio je solju te ključale vode u lavor. Bila je to ona ista žučkasta voda koju je i ranije nalivao. Talog se od nje rastvarao i postao nekakva mlečna masa.

„Kakva je to voda, don Huane?”

„Voda od cveća i voća iz kanjona”.

Ispraznio je tečnost iz lavora u staru zemljanu

solju koja je ličila na vazu. Bila je još topla i on je duvao u nju da je rashladi. Otpi gutljaj pa mi onda pruži solju.

„Pij sada!“ reče.

Prihvatio sam je automatski i bez oklevanja ispio svu vodu. Bila je malo gorka, mada se ta gorčina jedva i osećala. Ono što sam naročito osetio bio je truli zadah vode. Zaudarala je na bubašvabe.

Počeh gotovo odmah da se znojim. Bilo mi je veoma toplo i krv mi je navrla u uši. Video sam crvenu mrlju pred očima, a stomačni mišići počeli su da mi se grče od bola. Posle nekog vremena, iako me više ništa nije bolelo, počela je da me obuzima hladnoća i bukvalno sam se kupao u znoju.

Don Huan me upita da li mi je crno pred očima ili možda vidim crne mrlje. Odgovorih mu da mi je pred očima crveno.

Zubi su mi cvokotali jer me obuzimala nesavladiva nervoza u talasima koji kao da su izbijali iz sredine mojih grudi.

Onda me upitao da li se plašim. Njegova pitanja učinila su mi se besmislena. Rekao sam mu da je očigledno da se plašim, ali on me opet pitao plašim li se nje. Nisam shvatio na šta misli i odgovorio sam potvrdno. Nasmejao se i rekao da nisam ozbiljno uplašen. Pitao je vidim li i dalje crveno. A sve što sam video bila je ogromna crvena mrlja pred mojim očima.

Osećao sam se bolje posle nekog vremena. Malo-pomalo nestalo je nervoznih grčeva i posle njih je ostao samo malo bolan, prijatan umor i jaka pospanost. Nisam oči mogao da držim otvorene, iako sam još čuo don Huanov glas. Zaspao sam. Ali osećanje da sam potonuo u jako crvenilo potrajalo je svu noć. Čak su mi i snovi bili crveno obojeni.

Probudio sam se u subotu oko 3 po podne. Prespavao sam gotovo 2 dana. Osećao sam laku glavobolju, muku u stomaku i povremeno veoma oštar bol u crevima. Kad se to izuzme, sve ostalo je

ličilo na uobičajeno buđenje. Našao sam don Huana gde sedi pred kućom i drema. Nasmešio mi se.

„Sve je dobro prošlo one noći“, reče. „Video si crveno i to je jedino važno.“

„Šta bi se desilo da nisam video crveno?“

„Video bi crno, a to je rđav znak.“

„Zašto rđav?“

„Kad neko vidi crno, to znači da tatula nije za njega i taj isповраća svu utrobu, svu crnu i zelenu.“

„Da li bi umro?“

„Ne mislim da bi iko umro, ali bi dugo bolovao.“

„Šta biva s onima koji vide crveno?“

„Oni ne povraćaju, i koren u njima izaziva zadovoljstvo, što znači da su snažni i jaki po prirodi — nešto što ta biljka voli. Tako ona mami ljude. Jedino ne valja to što ljudi na kraju postanu robovi tatule za ljubav moći koju im ona pruža. Ali tu smo nemoćni. Čovek uči dok je živ. A ako uči, to čini zato što mu je tako suđeno, bilo to dobro ili zlo.“

„Šta posle ovoga treba da radim?“

„Posle ovoga ćeš posaditi rasad (*brote*) koji sam odseko od druge polovine prvog dela korena. Pola toga si uzeo one noći, a sad treba drugu polovinu staviti u zemlju. Ona mora da poraste i da seme pre nego što možeš da se poduhvatiš pravog posla da ukrotiš biljku.“

„Kako ću je ukrotiti?“

„Tatula se kroti preko *korena*. Moraš korak po korak naučiti tajne svakog pojedinog dela korena. Moraš ih uzimati da bi doznao tajne i nadjačao njihovu moć.“

„Spravljaju li se razni delovi isto onako kako si prve spravljao?“

„Ne, svaki deo je drukčiji.“

„Koja su posebna dejstva svakog dela?“

„Već sam ti rekao: svaki te uči drugoj vrsti moći. Ono što si preksinoć uzeo još nije ništa. To može svako. Ali samo *brujo* može da uzme dublje delove.“

Ne mogu ti reći kako oni deluju zato što još ne znam da li će te ona primiti. Moramo da čekamo."

„Pa kad ćeš mi to reći?"

„Kad tvoja biljka poraste i donese seme."

„Ako svako može da uzme prvi deo, čemu on služi?"

„U razblaženom stanju dobar je za sve što se tiče muškosti, za stare koji su izgubili snagu, za mlade u potrazi za avanturama, pa čak i za žene koje žele strast."

„Rekao si da taj koren služi samo za sticanje moći, ali sad vidim da može da služi i za druge stvari osim moći. Jesam li u pravu?"

Gledao me je netremice, dugo, pogledom koji me doveo u nepriliku. Osetio sam da ga je moje pitanje naljutilo, ali nisam mogao da razumem zašto.

„Tatula koristi samo za moć", reče najzad suvim, strogim glasom. „Čovek koji želi da mu se vrati muška snaga, mladi koji žele da budu kadri izdržati zamor i glad, čovek koji želi da ubije drugog čoveka, žena koja želi ljubavnu strast — svi oni žele moć. I tatula će im je dati! Osećaš li da ti se ona sviđa?" upita posle kraće pauze.

„Osećam čudnu snagu", rekoh, i to je bila istina. Primetio sam to čim sam se probudio, i osećao sam to i tada. Bilo je to neko naročito osećanje nelagodnosti, frustracije; celo moje telo kretalo se i istezalo neobično lako i snažno. Ruke i noge su me svrbele. Ramena kao da su mi natekla. a mišići na mojim leđima i vratu kao da su me gonili da guram drveće ili da se o njega češem. Osećao sam da bih mogao probiti zid kad bih grunuo u njega.

Nismo više govorili. Sedeli smo još neko vreme na tremu. Primetih da don Huan drema; dva-triput klimnu glavom, a onda jednostavno ispruži noge, leže na pod stavivši ruku pod glavu i zaspao. Ja ustadoh i odoh iza kuće gde sam sagoreo višak svoje fizičke energije u raščišćavanju krša i loma, setio

sam se kako je on jednom pomenuo da bi voleo da mu pomognem da raščisti prostor iza kuće.

Docnije, kad se probudio i došao iza kuće, ja sam se već više opustio.

Seli smo da jedemo i on me za vreme večere triput upitao kako se osećam. Pošto to nije bilo uobičajeno, na kraju ga upitah: „Zašto se toliko brineš kako sam, don Huane? Očekuješ li da imam neku lošu reakciju na to što sam popio onaj sok?”

Nasmejao se. Pomislih da se ponaša kao kakav nestaško koji je pripremio neku podvalu pa s vremena na vreme gleda kakve su njene posledice. Smejući se i dalje, on reče:

„Ne izgledaš bolestan. Maločas si čak i grubo govorio sa mnom.”

„Nisam, don Huane”, negodovao sam. „Čak se i ne sećam da sam ti tako govorio.” Bio sam veoma ozbiljan u tom trenutku jer se ne sećam da me je on ikada naljutio.

„Istupio si u njenu odbranu.”

„U čiju odbranu?”

„Branio si tatulu. Već govoriš kao njen ljubavnik.”

Hteo sam još energičnije da negodujem, ali sam se savladao.

„Zaista nisam bio svestan da je branim.”

„Razume se da nisi. Ne sećaš se čak ni šta si rekao, je li?”

„Ne, moram da priznam, ne sećam se.”

„Eto vidiš. Takva je tatula. Prikrade ti se kao žena. To čak i ne primetiš. Stalo ti je jedino do toga što se zahvaljujući njoj osećaš jak i moćan: mišići ti se napnu od snage, svrbe te pesnice, a tabani gore od želje da nekoga pojure. Kad je čovek upozna, on se zaista razapinje od raznih želja. Moj dobrotvor je imao običaj da kaže kako tatula zadržava za sebe ljude koji žele moć, a odbacuje one koji ne umeju njom da se služe. Ali tada je moć bila nešto običnije i više se tražila. Moj dobrotvor bio je moćan čovek,

a po onome što mi je pričao, njegov dobrotvor još je više žudeo za moći. Ali u ono vreme bilo je i razloga da se bude moćan."

„Misliš da čovek danas nema razloga da bude moćan?"

„Moć je za tebe sad dobra. Mlad si. Nisi Indijanac. Možda će tatula biti u dobrim rukama. Izgleda da ti je prijala. Dala ti je osećanje moći. I ja sam sve to osetio. A ipak mi se nije svidela."

„Možeš li mi reći zašto, don Huane?"

„Ja ne volim moć! Više nemaš za šta da je koristiš. U drugo vreme, kao što je bilo ono o kome mi je pričao moj dobrotvor, čovek je imao za šta da traži moć. Ljudi su činili čudesa, drugi su se divili njihovoj snazi, plašili su ih se i poštovali ih zbog njihovog znanja. Moj dobrotvor mi je pričao o zaista čudesnim stvarima koje su ljudi davno nekad činili. Ali sada mi Indijanci više ne tražimo moć. Danas se Indijanci tom biljkom služe za trljanje. Lišće i cvetove upotrebljavaju za druge stvari; kažu čak da njime leče čireve. Ali ne traže više njenu moć, moć koja deluje kao magnet koji je utoliko jači i teži za rukovanje ukoliko koren ide dublje u zemlju. Kad stigneš do dubine od četiri jarda — a kažu da su neki stigli dotle — nađeš sedište trajne moći, neograničene moći. U prošlosti je veoma malom broju ljudi to pošlo za rukom, a u naše vreme nije nikome. Kažem ti, moć koju daje tatula više nije potrebna nama Indijancima. Malo-pomalo nas je to prestalo da zanima i moć više nije važna. Ni ja je ne tražim, iako sam je nekada, kad sam bio u tvojim godinama, osećao kako buja u meni. Osećao sam se tako kao ti danas; samo još 5 stotina puta jače. Ubio sam čoveka jednim jedinim udarcem ruke. Mogao sam da bacam stene, ogromne stene koje ni 20 ljudi ne bi moglo da pomakne s mesta. Jedanput sam skočio tako visoko da sam otkinuo lišće s kruna najviših stabala. Ali sve to nije bilo ni od kakve koristi! Postigao sam jedino to da sam

uplašio Indijance — samo Indijance. Oni drugi koji o tome nisu ništa znali nisu to ni poverovali. Videli su ili ludog Indijanca, ili nešto što se kreće po krunama drveća."

Dugo smo ćutali. Bilo mi je potrebno da nešto kažem.

„Bilo je drukčije kad je na svetu bilo ljudi", produži on, „ljudi koji su znali da čovek može postati gorski lav, ili ptica, ili prosto da može da leti. Zato više ne uzimam tatulu. Čemu? Da plašim Indijance? (*Para que? Para asustara los indios?*)"

Video sam ga tužnog i to me duboko ražalostilo. Želeo sam da mu kažem nešto pa makar to bilo i banalno.

„Možda je to, don Huane, sudbina svih ljudi koji žude za znanjem?"

„Možda", reče on mirno.

Četvrtak, 23. novembar 1961.

Nisam video don Huana da sedi na tremu kad sam kolima stigao do njegove kuće. To mi se učinilo čudno. Glasno sam ga zvao i njegova snaha iziđe iz kuće.

„U kući je", reče.

Doznao sam da je iščaošio gležanj pre nekoliko meseci. Sam je sebi napravio kalup namočivši trake platna u masu načinjenu od kaktusa i kosti stucane u prah. Te trake, čvrsto omotane oko njegovog gležnja, osušile su se postavši lak, elastičan kalup koji je imao čvrstinu gipsa, ali nije bio tako glomazan.

„Kako se to desilo?" upitah.

Odgovorila mi je njegova snaha, Meksikanka sa Jukatana, koja ga je negovala.

„Nesrećan slučaj! Pao je i bezmalo slomio nogu!"

Don Huan se nasmeja, pa sačeka da žena iziđe iz kuće i tek mi onda odgovori.

„Nesrećan slučaj, nije nego! Imam neprijatelja u blizini. Ženu. ‚La Catalina!‘ Gurnula me u trenutku slabosti pa sam pao.“

„Zašto je to učinila?“

„Htela je da me ubije, eto zato.“

„Je li bila ovde s tobom?“

„Jeste.“

„Zašto si je pustio u kuću?“

„Nisam je pustio. Uletela je.“

„Kako, molim?“

„Ona je kos (*chanate*). I to joj odlično polazi za rukom. Uхватила me na prepad. Odavno već pokušava da mi dođe glave. Ovog puta je malo trebalo pa da to i postigne.“

„Hoćeš da kažeš da je ona kos? Mislim — je li ona *ptica*?“

„Opet ti s tvojim pitanjima. Ona je kos! Isto kao što sam ja gavran. Jesam li ja čovek ili ptica? Ja sam čovek koji ume da se pretvori u pticu. Nego da se vratimo ‚la Catalini‘, to je gadna veštica! Njena želja da me ubije toliko je jaka da ja s mukom mogu da je suzbijem. Kos je iz daljine doleteo čak do moje kuće, i ja ga nisam mogao zaustaviti.“

„Možeš li ti da postaneš ptica, don Huane?“

„Mogu! Ali o tome ćemo razgovarati kasnije.“

„Zašto je htela da te ubije?“

„Eh, to su neki naši stari računi. Izmakao sam joj i sad izgleda da ću ja njoj morati da smrsim konce, da ne bi ona meni.“

„Hoćeš li se služiti magijom?“ upitah s velikom radoznalošću.

„Ne budi lud! Njoj nikakva magija ništa ne može. Drugo sam naumio. Reći ću ti to jednog dana.“

„Može li tvoj saveznik da te od nje sačuva?“

„Ne! Dimčić me samo upućuje šta da činim. Onda sam moram da se štitim.“

„A šta je s Meskalitom? Može li te on sačuvati od nje?“

„Ne! Meskalito je učitelj a ne moć kojom se možeš služiti u lične svrhe.“

„A đavolja trava — tatula?“

„Rekao sam ti već da moram da se zaštitim slušajući uputstva mog saveznika, dima. Koliko znam, dim može svašta da učini. Ako želiš da saznaš bilo šta o nečemu o čemu razbijaš glavu, dim će ti reći. I snabdeće te ne samo znanjem nego će te uputiti i kako da postupaš. To je najdivniji saveznik koga čovek može imati.“

„Da li je dim najbolji saveznik za svakoga?“

„Nije isti za svakoga. Mnogi ga se plaše i neće da ga dirnu pa čak ni da mu se približe. Dim je kao i sve drugo; nije stvoren za svakoga.“

„Kakav je to dim, don Huane?“

„Dim vidovnjaka!“

Glas mu je bio pun poštovanja — a u takvom raspoloženju još ga nikad nisam video.

„Počeću time što ću ti reći tačno ono što je meni rekao moj dobrotvor kad je počeo u to da me upućuje, iako ja to tada nisam mogao da razumem — kao ni ti sada. "Tatula je za one koji traže moć. Dim je za one koji žele da gledaju i da vide." I po mom mišljenju, dimu ništa nije ravno. Kad čovek jednom stupi u njegovo carstvo, sve druge sile stoje mu na raspolaganju. Veličanstven je! Naravno, za to je potreban ceo ljudski vek. Potrebno je dosta godina da samo upoznaš njegova 2 bitna elementa: lulu i mešavinu koju pušiš. Lulu mi je poklonio moj dobrotvor, i ona je postala moja tek posle mnogih godina maženja. Prirasla mi je za ruke. Da je dam tebi u ruke, na primer, za mene će biti ozbiljan posao, a za tebe veliki uspeh — ako nam to pođe za rukom! Lula će osetiti umor od toga što njom neko drugi rukuje, i ako bilo koji od nas dvojice u nečemu pogreši, nećemo nikako moći da sprečimo da se lula ne raspukne sama od sebe, ili da nam ne ispadne iz ruku i razbije se, pa makar pala na gomilu slame. Ako se to ikad dogodi, to znači kraj za nas

oboju. Naročito za mene. Dim bi se okrenuo protiv mene na neverovatne načine."

„Kako bi se mogao okrenuti protiv tebe ako ti je saveznik?"

Moje pitanje kao da je skrenulo tok njegovih misli. Dugo nije ni reči izustio.

„Teškoća u vezi sa sastojcima", produži on iznenada, „čini mešavinu za pušenje jednom od najopasnijih stvari koje znam. To niko ne može da pripremi bez tuđeg upućivanja. Ta mešavina je smrtonosan otrov za svakoga osim za onoga ko je štićenik dima! S lulom i mešavinom mora se pažljivo postupati kao da je u pitanju neko blizak i drag. A onaj ko pokušava da uči mora za to da se pripremi živeći teškim, mirnim životom. Dejstvo mešavine tako je strašno da samo najjači ljudi mogu da izdrže samo malo dima da udahnu. Na početku te sve plaši i zbunjuje, ali sve ti biva jasnije kad povučesh još koji dim. I onda ti se odjednom ceo svet iznova otvori! Nezamisljivo! Kad se to desi, znači da ti je dim postao saveznik i da će ti sve probleme rešiti time što će ti dopustiti da uđeš u svetove za koje do tada nisi ni slutio."

„To je najvažnija osobina dima, njegov najveći dar. I on obavlja svoj posao a da te pri tom ni najmanje ne povredi. Dim nazivam pravim saveznikom!"

Kao obično, sedeli smo pred kućom, gde je pod od naboja uvek čist i veoma tvrd; on iznenada ustade i ude u kuću. Ubrzo potom vrati se s jednim uskim zavežljajem i opet sede.

„Ovo je moja lula", reče.

Nagnu se prema meni i pokaza mi lulu koju je izvukao iz navlake od zelenog platna. Bila je duga 9 do 10 palaca. Kamiš joj je bio od crvenkastog drveta; bio je običan, bez ukrasa. I kugla kao da je bila od drveta, samo dosta velika u poredenju s tankim kamišem. Bila je uglačana, tamnosive boje, bezmalo crna..

Držao mi je lulu pred licem. Pomislih da mi je pruža. Pružih ruku da je uzmem, ali on je naglo povuče sebi.

„Ovu lulu dao mi je moj dobrotvor“, reče. „A ja ću je dati tebi. Ali prvo moraš da je upoznaš. Daću ti je svaki put kad dođeš ovamo. Počni time što ćeš je dodirnuti. Drži je u početku samo malo, dok se ti i lula ne naviknete jedno na drugo. Onda je stavi u džep, ili možda u nedra. I na kraju je prinesi ustima. Sve to treba činiti malo-pomalo, lagano. Kad se uspostavi prijateljska veza (*la amistad esta hecha*), pušićeš tu lulu. Ako budeš slušao moje savete i ne budeš žurio, dim može postati i tvoj namiliji saveznik.“

Pružio mi je lulu, ali je i dalje on držao. Posegnuo sam za njom desnom rukom.

„Obema rukama“, reče.

Dodirnuh lulu obema rukama samo za trenutak. Nije mi pružio tako da bih mogao da je uhvatim s obe ruke, nego samo toliko da je dodirnem. Onda je opet privuče sebi.

„Prvi korak je da zavoliš lulu. A za to treba vremena.“

„Može li lula da ne voli mene?“

„Ne. To ne može, ali ti nju moraš zavoleti tako da ti lula pomogne da se ne plašiš, kad dođe vreme da pušiš na nju.“

„Šta ti pušiš, don Huane?“

„Ovo!“

On otkopča okovratnik i pokaza mi torbicu koju je nosio u nadržima, ispod košulje; visila mu je o vratu kao medaljon. On je izvuče, odveza, pa veoma pažljivo nasu sebi na dlan malo toga iz vrećice.

Koliko sam mogao da vidim, ta mešavina ličila je na tanko iseckane listiće čaja, a boja se kretala od tamnomrke do svetlozelene, s nekoliko svetložutih pegica.

Vratio je mešavinu u torbicu, vezao je kožnom vrpcom pa opet stavio sebi u nedra.

„Kakva je to mešavina?”

„U njoj ima mnogo koječega. Veoma je teško prikupiti sve sastojke. Za to valja daleko ići. Gljivice (*los honguitos*) potrebne da bi se spravila ova mešavina rastu samo u izvesnim periodima tokom godine, i samo na određenim mestima.”

„Imaš li razne mešavine za razne vrste pomoći koja ti je potrebna.”

„Nemam! Postoji samo jedan dim, i više nema nijednog takvog.”

Upro je prstom u torbicu na svojim grudima i podigao lulu koja je ležala među njegovim nogama.

„Ovo dvoje je jedno! Jedno ne može bez drugoga. Ova lula i tajna ove mešavine pripadali su mom dobrotvoru. Njemu su predate na isti način na koji ih je on meni predao. Ova mešavina, iako se teško spravlja, može se dopuniti. Tajna je u njenim sastojcima, i u načinu na koji se oni pripremaju i mešaju. Lula je, s druge strane, nešto doživotno. O njoj se moraš starati s beskrajnom pažnjom. Čvrsta je i jaka, ali ipak je nikad ne treba udariti, niti njom po čemu lupati. Kad se uzima, ruke moraju biti suve, nikad oznojene, i treba je uzimati samo kad je čovek sam. I niko, apsolutno niko, ne sme nikada da je vidi osim onaj kome si naumio da je pokloniš. Tako me učio moj dobrotvor, i tako sam ja s lulom postupao celog svog života.”

„Šta bi se desilo kad bi izgubio ili razbio tu lulu?”

Veoma lagano je odmahnuo glavom i pogledao me.

„Umro bih!”

„Imaju li i drugi čarobnjaci lule kao što je tvoja?”

„Nemaju svi ovakvu kao ja. Ali znam neke ljude koji ih imaju.”

„Možeš li ti da napraviš ovakvu lulu, don Huane?” Bio sam uporan. „Pretpostavimo da je nemaš — ako bi mi dao lulu ako bi želeo da mi je pokloniš?”

„Da nemam lule, ne bih mogao, niti želeo, da je poklanjam. Dao bih ti nešto drugo umesto nje.“

Učini mi se da je nešto ljut na mene. Vratio je lulu veoma pažljivo u navlaku koja je morala biti postavljena nekom veoma mekom tkaninom jer je lula, tesno obuhvaćena futrolom, vrlo glatko skliznula u nju. On ode u kuću da ostavi lulu.

„Ljutiš li se na mene, don Huane?“ upitah ga kad se vratio. Izgledao je iznenađen mojim pitanjem.

„Ne! Nikad se ni na koga ne ljutim. Niko na ovom svetu ne može da učini ništa toliko značajno da bih se ja naljutio. Ljutiš se na ljude onda kad misliš da su njihovi postupci važni. Ja tako više ne mislim.“

Utorak, 26. decembar 1961.

Ono naročito vreme za presađivanje „izdanka“, kako je don Huan nazvao koren, nije bilo određeno, iako je trebalo da bude sledeći korak u kroćenju moći koja potiče iz te biljke.

Stigao sam u don Huanovu kuću u subotu, 23. decembra, rano popodne. Sedeli smo neko vreme i ćutali, kao obično. Dan je bio topao i oblačan. Prošlo je nekoliko meseci od dana kad mi je dao prvi deo.

„Vreme je da se trava vrati u zemlju“, reče iznenada. „Ali prvo ću da spremim zaštitu za tebe. Ti ćeš je držati i čuvati, i samo ti smeš da je vidiš. Pošto ću je ja pripremiti, videću je i ja. To nije dobro, jer, kao što sam ti već rekao, ja ne volim tatulu. Mi nismo jedno. No moje sećanje neće dugo živeti; suviše sam star. Ali ti moraš da paziš da to drugi ne vide, jer sve dok bude trajalo njihovo sećanje da su to videli, zaštitna moć će biti umanjena.“

Ode u svoju sobu pa ispod stare slamnjače izvuče tri zavežljaja u sargiji. Vratio se na trem i sede.

Posle podužeg ćutanja otvori jedan od tih zavežljaja. To je bila ženska *Datura*, koju smo zajedno našli; sve lišće, cvetovi i aure koje je onda složio bili su sad suvi. On izvadi onaj drugi koren koji je po obliku izgledao kao slovo Y pa opet sveza zavežljaj.

Koren se u međuvremenu sasušio i smanjio i njegove rašlje bile su sad još više rastavljene i iskrivljene. On stavi koren u krilo, otvori svoju kožnu torbicu pa izvuče nož. Podiže suvi koren pred moje lice.

„Ovaj deo je za glavu“, reče, pa prvi put zaseče pri kraju Y koje je, u obrnutom položaju, ličilo na čoveka raširenih nogu.

„Ovo je za srce“, reče, pa zaseče blizu mesta gde su se kraci Y sastavljali. Potom odreza vrhove korena, ostavivši po 3 palca drveta na svakom kraku Y. Zatim je lagano i strpljivo izdeljao od toga ljudsku figuru.

Koren je bio suv i končast. Da bi mogao da delje, don Huan je zasekao na dva mesta i oljuštio vlakna sve do kraja rezova. Pa ipak, kad je stigao do detalja, rezbario je u drvetu kao kad je oblikovao noge i ruke. Konačni proizvod bio je figura žilava čoveka, mišica prekrštenih na grudima, s rukama stegnutim jedna u drugu.

Don Huan ustade pa ode do plave agave koja je rasla pred kućom, odmah do trema. Uze čvrst trn jedne agave iz sredine, iz kašastog lišća, savi ga i zavрте 2 do 3 puta. Kružni pokret ga je gotovo odvojio od lista; visio je labavo. On ga zagriže, ili — tačnije — uze med zube pa ga istrže. Trn iziđe iz jezgra, povukavši za sobom beo rep dug dve stope. Držeći i dalje koren med zubima, don Huan je uvijao vlakna dlanovima i načinio vrpcom koju je omotao oko nogu one figurice da bi ih sastavio. Obavijao je zatim donji deo figurice vrpcom sve dok je nije svu utrošio, a onda je veoma vesto zabo trn kao šilo u prednji deo figurice, ispod prekrštenih

mišica, sve dok se njegov vrh nije pojavio kao da izlazi iz ruku te figurice. Poslužio se opet zubima i, vukući blago, izvukao bezmalo ceo trn napolje. Sad je izgledalo kao da dug mač izlazi iz grudi figurice. Ne gledajući više u nju, don Huan je stavi u svoju kožnu torbici. Činilo se da ga je taj posao zamorio. Legao je na pod i zaspao.

Kad se probudio, bio je već mrak. Jeli smo namirnice koje sam mu doneo i još neko vreme smo posedeli na tremu. Onda don Huan ode iza kuće, noseći ona 3 zavežljaja u sargiji. Poseče neke grane i suve grančice pa zapali vatru. Sedosmo pred vatru smestivši se udobno, i on sad otvori sva 3 zavežljaja. Osim onog sa osušenim delovima ženske biljke, u drugom zavežljaju bilo je sve što je ostalo od muške, a u trećem, najvećem, nalazili su se zeleni, nedavno odsečeni delovi *Daturae*.

Don Huan ode do valova za svinje pa se vrati s kamenim avanom, veoma dubokim, koji je pre ličio na lonac s blago izdubljenim dnom. Načini plitku rupu i postavi avan tako da čvrsto stoji na zemlji. Dodade još suvog granja na vatru, a zatim uze ona dva zavežljaja sa suvim delovima muške i ženske biljke i sve ih zajedno u isti mah sruči u avan. Istrese sargije da se uveri da li je sve trunje palo u avan. Iz trećeg zavežljaja izvadi 2 sveža komada korenja *Daturae*.

„Spraviću ih za tebe lično“, reče.

„Kakva je to mešavina, don Huane?“

„Jedan od ovih delova potiče od muške biljke, drugi od ženske. Ovo je jedina prilika kad te dve biljke treba zajedno staviti. Ti delovi su izvađeni iz dubine od jedne jarde.“

Tucao ih je u avanu ravnomernim udarcima tučka. Dok je to radio, pevušio je tiho i to je zvučalo kao jednolično prigušeno pevanje bez ritma. Reči nisam mogao da razaberem. On se bio zaneo svojim poslom.

Kad je korenje bilo sasvim istucano, on uze

nekoliko listova *Daturae* iz svežnja. Bili su čisti, sveže isečeni, neoštećeni i bez ikakvih rupica od glista, ili zaseka. Spuštao ih je u avan jedan po jedan. Uze potom pregršt cvetova *Daturae* pa i njih isto tako lagano spusti u avan. Izbrojao sam po 14 i jednih i drugih. Onda izvadi gomilicu svežih, neotvorenih zelenih čaura na kojima su još bile sve bodlje. Nisam mogao da ih izbrojim jer ih je sve zajedno spustio u avan, ali pretpostavljam da je i njih bilo 14. Dodao je 3 stabljike *Daturae* bez lišća. Bile su tamnocrvene i čiste i reklo bi se da su pripadale krupnim biljkama, sudeći po njihovoj velikoj razgranatosti.

Kad je sve to stavio u avan, tucao je ravnomernim udarcima sve dok se to nije pretvorilo u kašastu masu. U jednom trenutku nagnuo je avan i rukom prebacio tu mešavinu u jedan stari lonac. Pruži ruku prema meni i ja pomislih da želi da mu je obrišem. Umesto toga, on zgrabi moju levu ruku pa veoma hitrim pokretom razdvoji moj srednji i četvrti prst što je više mogao. Onda me ubode oštricom noža tačno između ta dva prsta pa zaseče naniže kožu na četvrtom prstu. Radio je tako brzo i spretno da mi je ruka, kad sam je istrгнуo, bila duboko posečena i obilno je krvarila. On opet zgrabi moju ruku, nadnese je iznad lonca i pritisnu da bi iz nje istisnuo još više krvi.

Ruka mi je utrnula. Bio sam u šoku — neobično hladan i ukočen, a u grudima i ušima osećao sam pritisak. Osetih da klizim sa sedišta. Gubio sam svest! On pusti moju ruku i promeša masu u loncu. Kad sam se povratio iz šoka, bio sam zaista ljut na njega. Trebalo mi je dosta vremena da se sasvim smirim.

On stavi 3 kamena oko vatre pa spusti lonac na njih. Onim prethodnim sastojcima dodao je nešto za šta sam pomislio da je poveći komad stolarskog tutkala i lonac vode, i onda ostavio sve to da ključa. Biljke *Datura* imaju, same po sebi, veoma čudan

miris. Kombinovane s tutkalom, koje je jako zaudaralo kad je ta mešavina počela da vri, stvorile su tako zagušljivu paru da sam se s mukom uzdržavao da ne povraćam.

Mešavina je dugo ključala, a mi smo nepomično sedeli kraj lonca. Povremeno, kad bi vetar dunuo paru prema meni, obavio bi me smrad i ja sam zadržavao dah da bih ga izbegao.

Don Huan odveza svoju kožnu torbicu pa iz nje izvadi onu figuricu; pruži je meni i reče mi da je spustim u lonac ali tako da ne opečem ruke. Pustio sam je da lagano sklizne u uzavrelu kašu. On opet izvadi nož i ja za trenutak pomislih da će me opet poseći, ali on vrhom noža gurnu figuricu i ona potonu u kašu.

Gledao je još neko vreme kako ta masa ključa, a onda je počeo da čisti avan. Pomagao sam mu. Kad smo završili, ostavio je avan i tučak pored ograde. Ušli smo u kuću a lonac je svu noć ostao na onom kamenju.

Sutradan u zoru don Huan mi naredi da izvadim figuricu iz tutkala i da je okačim o ivicu krova da se suši na suncu tako da bude licem okrenuta istoku. Toplota je stegla tutkalo, a zelena boja lišća s njim se pomešala. Figurica je imala neki jeziv sjaj.

Don Huan mi reče da skinem figuricu s krova. Onda mi pruži kožnu torbicu načinjenu od jedne stare jakne od antilopa koju sam mu bio doneo pre nekog vremena. Ova torbica je ličila na njegovu. Jedina razlika je bila u tome što je njegova bila načinjena od meke, smeđe kože.

„Stavi svoju ‚sliku‘ u torbicu i zatvori je“, reče.

Nije gledao u mene i namerno je glavu okrenuo na drugu stranu. Kad sam figuricu stavio u torbicu, dao mi je mrežasti zembilj i rekao da u njega strpam zemljani lonac.

Otišao je do mojih kola, uzeo mrežu iz mojih ruku i vezao je za otvoreni poklopac odeljka za rukavice.

„Pođi sa mnom“, reče.

Išao sam za njim. Hodao je oko kuće načinivši potpun krug u pravcu kretanja kazaljke na satu. Zastao je kod trema pa još jednom načinio krug oko kuće, ali sad u suprotnom pravcu i opet se vratio na trem. Stajao je nepomično neko vreme, a onda seo.

Već sam navikao da verujem kako sve što on čini ima neko posebno značenje. Pitao sam se šta li znači to kruženje oko kuće, kad on reče: „Hej! Zaboravio sam gde sam je ostavio.“

Upitah ga šta traži. Odgovori mi da je zaboravio gde je ostavio mladicu koju ja treba da zasadim. Obišli smo oko kuće još jednom pre nego što se setio gde je mladica.

Pokazao mi je malu staklenu teglu na komadiću daske prikovanom za zid ispod krova. U tegli je bila druga polovina prvog dela korena *Daturae*. Izdanak je na vršku imao listove u početnom stadijumu razvoja. U tegli je bilo malo vode, ali zemlje nimalo.

„Zašto tu nema zemlje?“ upitah.

„Svaka zemlja nije ista, a tatula mora da poznaje samo onu zemlju u kojoj će živeti i rasti. A sad je vreme da je vratimo u zemlju pre nego što gliste mogu da je oštete.“

„Možemo li da je zasadimo ovde blizu kuće?“ upitah.

„Ne! Ne! Ne ovde u blizini. Mora se vratiti na neko mesto koje ti voliš.“

„Ali gde da nađem mesto koje volim?“

„To ne znam. Presadi je gde god hoćeš. Ali moraš se starati o njoj i negovati je, zato što ona mora da živi da bi ti stekao moć koja ti je potrebna. Ako uquine, to će značiti da te ona ne želi, i više je ne smeš uznemiravati. To znači da nećeš steći nikakvu moć nad njom. Zato se moraš starati o njoj, moraš je negovati, tako da raste. Ali — ne smeš, ipak, da je maziš.“

„Zašto?“

„Zato što ti ništa ne vredi, ako ona ne želi da

raste, da je na to podstičeš. Ali, s druge strane, moraš dokazati da ti je stalo do nje. Ne daj da joj se približe gliste i zalivaj je kad je budeš obilazio. To moraš da činiš redovno sve dok ne donese seme. Kad se pojavi prva čaura sa semenom, bićemo sigurni da te ona želi."

„Ali, don Huane, ja neću moći da se staram o korenu tako kako ti to želiš."

„Moraš, ako ti je stalo do njene moći! Drugog načina nema!"

„Možeš li se ti starati o njoj kad ja ne budem ovde, don Huane?"

„Ne! Ne ja! Ja to ne mogu! Svako mora da neguje svoju mladicu. Ja sam imao svoju. Sad ti moraš da imaš svoju. A dok ona ne donese seme, ti se ne možeš, kao što sam ti rekao, smatrati spremnim za učenje."

„Gde misliš da bi trebalo da je presadim?"

„To sam moraš odlučiti! I niko, pa čak ni ja, ne sme znati gde je to mesto! Tako mora da se presadi. Niko, ama baš niko, ne može znati gde je tvoja biljka. Ako te neko nepoznat bude pratio, ili video, uzmi mladicu pa trči na neko drugo mesto. Mogao bi ti naneti neiskazanu štetu time što bi baratao tvojom biljkom. Mogao bi da te osakati ili ubije. Zato ni ja ne smem da znam gde je tvoja biljka."

Pruži mi teglu s izdankom.

„Uzmi je sada."

Uzeh je, a onda me on gotovo odvuče do mojih kola.

„Sad moraš da odeš. Idi i nadi mesto na kome ćeš presaditi svoj izdanak. Iskopaj duboku rupu, u mekoj zemlji, negde blizu vode. Zapamti, ona mora biti blizu vode da bi rasla. Rupu kopaj samo rukama, pa makar one iskrvarile. Stavi izdanak u sredinu rupe i oko nje napravi brežuljak (*pilon*). Onda to dobro zalij vodom. Kad zemlja upije vodu, zatrpaj rupu mekom zemljom. Zatim nadi mesto dva koraka od izdanka u ovom pravcu (pokazao je na

jugoistok). Tamo iskopaj još jednu duboku rupu, opet samo rukama, i u nju spusti ono što se nalazi u loncu. Posle razbij lonac i zakopaj ga duboko na nekom drugom mestu, daleko od mladice. Kad zakopaš lonac, vrati se mladici pa je još jednom zalij. Onda uzmi svoju sliku, drži je med prstima na onom mestu gde ti je rana na prstu, pa, stojeći tu gde si zakopao tutkalo, blago dodirni izdanak oštrim trnom. Prođi 4 puta oko mladice, i svaki put zastani na istom mestu da je dodirneš."

„Moram li da se krećem u nekom određenom pravcu kad budem kružio oko korena?"

„Svejedno je — svaki pravac je dobar. Ali moraš da zapamtiš u kom si pravcu zakopao lepak, i u kom si pravcu krenuo kad si kružio oko izdanka. Lako ga dodirni vrškom trna svaki put, osim poslednjeg, kad moraš duboko da ga zabodeš. Ali radi to pažljivo: klekni da bi ti ruka bila sigurnija, jer ne smeš da slomiš vrh trna u mladici. Ako ga slomiš, gotov si. Koren ti neće biti ni od kakve koristi."

„Trebalo li da izgovaram neke reči dok idem oko mladice?"

„Ne treba, to ću ja učiniti umesto tebe."

Subota, 27. januar 1962.

Čim sam jutros stigao don Huanovoj kući, rekao je da će mi pokazati kako se spravlja mešavina za pušenje. Otišli smo do brda i dosta daleko zamakli u jedan kanjon. Zastao je pored jednog visokog, vitkog grma čija je boja jasno odudarala od okolnog rastinja. *Chaparral* oko tog grma bio je žućkast, ali sam grm bio je svetlozelen.

„Od ovog drvceta moraš uzeti lišće i cveće", reče. „Pravo vreme za to je Dan mrtvih (*el día de las animas*)."

Izvadio je nož i odsekao vršak jedne tanke grane. Izabrao je još jednu sličnu granu pa je i njen vrh

odsekao. Ponovio je to više puta sve dok u rukama nije držao pregršt tih vršaka, a onda je seo na zemlju.

„Gledaj”, reče. „Odsekao sam sve grane iznad mesta gde su se 2 ili više listova granala od stabljike. Vidiš? Svi su isti. Uzeo sam samo vršak svake grane, deo gde je lišće sveže i meko. Sad moramo naći neko hladovito mesto.”

Išli smo sve dok on nije našao to što je, izgleda, tražio. Izvadio je iz džepa dug kanap, pa ga vezao za stablo i niže grane dvaju grmova, kao konopac za rublje, o koji je obesio grančice s vrhovima okrenutim nadole. Uredno ih je razmestio duž kanapa; zakačene tako na račvu između lišća i same grančice, ličile su na dug red zelenih konjanika.

„Moraš se postarati da se lišće suši u hladu”, reče. „Mesto mora biti zaklonjeno i teško pristupačno. Tako će lišće biti zaštićeno. Mora se sušiti negde gde će biti gotovo nemoguće da ga nađeš. Pošto se osuši, mora se spakovati i hermetički zatvoriti.”

Skidao je sad lišće s kanapa i bacao ga u obližnje grmlje. Izgleda da je samo hteo da mi pokaže kako se to radi.

Išli smo dalje i on nabra 3 različita cveta rekavši da su i to sastojci za mešavinu i da ih treba sakupiti po prilici u isto vreme. Ali ti se cvetovi moraju staviti odvojeno u različite zemljane lončice da se u mraku suše; svaki lončić treba poklopiti da bi se cvetovi ubuđali. Rekao je da se to lišće i cveće stavlja u mešavinu zato da bi dim bio sladi.

Izišli smo iz kanjona i pošli prema rečnom koritu. Dugim, obilaznim putem vratili smo se njegovoj kući. Kasno uveče sedeli smo u njegovoj sobi, što mi je inače retko dopuštao, i on mi je pričao o poslednjem sastojku mešavine, o gljivama.

„Prava tajna mešavine krije se u gljivama”, reče. „To je sastojak mešavine do koga je najteže doći. Put do mesta gde rastu dug je i opasan, a odabiranje

prave vrste još opasnije. Duž puta rastu i druge gljive, ali one ništa ne vrede, pokvarile bi čak one dobre kad bi se zajedno sušile. Treba dugo vremena da čovek dobro upozna gljive da ne bi pogrešio. Kad bi upotrebio pogrešne, nastala bi ozbiljna šteta i za čoveka i za lulu. Znam ljude koji su umrli zato što su pušili takvu mešavinu.

Čim se gljive uberu, stave se u tikvu, tako da posle ne možeš ništa da proveravaš. Vidiš, moraju se iscepkiati na rezance da bi mogle da prođu kroz usko grlo tikve."

„Koliko dugo držiš gljive u tikvi?"

„Godinu dana. I svi ostali sastojci takođe su zapečaćeni celu godinu. Onda se odmere podjednaki delovi svakog od njih, pa se svaki posebno istuca i veoma sitan prah. Gljivice se ne moraju tucati zato što se same od sebe pretvore u prah; potrebno je jedino istucati deblje komade. 4 dela gljiva dodaje se na 1 deo svih ostalih sastojaka zajedno. Onda se pomešaju i stave u torbicu poput ove moje." Pokazao je na vrećicu koja mu je visila u nedrima.

„Onda se opet sakupe svi sastojci, pa kad ih ostaviš da se suše, spreman si da pušiš mešavinu koju si upravo pripremio. U tvom slučaju — pušićeš dogodine. A one sledeće godine mešavina će biti sasvim tvoja jer ćeš je sam sakupiti. Kad budeš prvi put pušio, ja ću ti zapaliti lulu. Popušićeš svu mešavinu u luli i čekaćeš. Dim će doći. Osetićeš ga. Oslobodiće te tako da ćeš videti sve što želiš da vidiš. Pošteno govoreći, to je saveznik bez premca. Ali svaki onaj koji ga traži mora imati besprekornu nameru i volju. To mu je potrebno zato što mora imati nameru i volju da se vrati, inače mu dim to neće dopustiti. Drugo, on mora nameravati i napregnuti svoju volju da se seti svega što mu je dim dopustio da vidi, inače će to biti samo magla u njegovoj glavi."

Subota, 8. april 1962.

U našim razgovorima don Huan se dosledno služio izrazom „čovjek od znanja“, ili se na njega pozivao, ali nikad nije objasnio šta pod tim podrazumeva. Upitao sam ga za to.

„Čovjek od znanja je onaj koji je iskreno koračao trnovitim putem znanja“, reče. „Onaj koji je bez žurbe i bez oklevanja išao što je dalje mogao u otkrivanju tajni moći i znanja.“

„Može li svako da postane čovjek od znanja?“

„Ne, ne može svako.“

„Šta onda treba učiniti da bi se postao čovjek od znanja?“

„Takav čovjek mora da iziđe na megdan i pobedi svoja 4 prirodna neprijatelja.“

„Hoće li postati čovjek od znanja kad pobedi ta četiri neprijatelja?“

„Hoće. Neko se može nazvati čovekom od znanja samo onda ako je kadar da ih svu četvoricu pobedi.“

„Može li onda *svako* ko pobedi ta 4 neprijatelja postati čovjek od znanja?“

„Svako ko ih pobedi postaje čovjek od znanja.“

„Ali ima li ikakvih naročitih uslova koje čovjek mora da ispuni pre nego što se upusti u borbu s tim neprijateljima?“

„Nema. Svako može pokušati da postane čovjek od znanja; veoma malom broju to polazi za rukom, ali to je prirodno. Neprijatelji koje čovjek sreće na putu učenja da bi postao čovjek od znanja zaista su strašni; većina ljudi im podleže.“

„Kakvi su to neprijatelji, don Huane?“

Nije hteo da govori o neprijateljima. Rekao je da će proteći mnogo vremena pre nego što budem kadar da to shvatim. Pokušao sam da se još zadržim na toj temi i upitao sam ga da li bih ja po njegovom mišljenju mogao postati čovjek od znanja. Odgovorio je da to niko ne može sa sigurnošću reći. Ali bio sam uporan u želji da saznam postoje li bilo kakvi znaci

po kojima bi on umeo da utvrdi da li bih ja mogao da postanem čovek od znanja ili ne bih. Rekao je da će to zavisiti od moje borbe sa ona 4 neprijatelja — da li ću pobediti ja njih ili oni mene — ali da se ishod te bitke ne može predvideti.

Pitao sam ga da li bi mogao da se posluži vradžbinama ili vidovitošću da vidi ishod te borbe. Mirno je rekao da se rezultat borbe nikako ne može predvideti, jer postati čovek od znanja je nešto privremeno. Kad sam ga zamolio da to objasni, odgovorio je:

„Ne može se trajno biti čovek od znanja. To u stvari nikad i nisi. Tačnije, postaje se čovek od znanja samo za trenutak, pošto se pobjede 4 prirodna neprijatelja.”

„Moraš mi reći, don Huane, kakvi su to neprijatelji.”

Nije odgovorio. Navaljivao sam opet, ali on je prešao preko toga i počeo da govori o nečem drugom.

Nedelja, 16. april 1962.

Spremajući se da pođem, odlučih da ga još jednom upitam za neprijatelje čoveka od znanja. Rekoh mu da neću moći uskoro opet da dođem, pa bi bilo dobro da napišem to što mi bude rekao i da o tome razmišljam dok budem daleko od njega.

Oklevao je neko vreme, ali onda je progovorio.

„Kad čovek tek počne da uči, još mu krajnji cilj nije sasvim jasan. Svrha mu je nesigurna, naum neodređen. Očekuje nagrade koje nikad neće videti, jer ništa ne zna o teškoćama na koje će naići u toku učenja.

Polako počinje da uči — prvo malo-pomalo, a onda u velikim odeljcima. I ubrzo se njegove misli sukobljavaju. To što uči nikada nije ono što je zamišljao, video u mašti, i zato počinje da se plaši.

Učenje nikada nije ono što čovek očekuje. Svaki korak u učenju donosi nov zadatak, a strah koji čoveka obuzima počinje nemilosrdno, neumitno da raste. Njegov cilj postaje borbeno poprište.

I tako je naišao na svog prvog prirodnog neprijatelja: na Strah! Užasan neprijatelj — podmukao, teško ga je savladati. On ostaje skriven na svakom zaokretu puta, šunja se i čeka. A ako čovek, preplašen pred njim, pobegne, njegov neprijatelj okončaće njegovo traganje."

„Šta će biti s čovekom koji od straha pobegne?"

„Ništa mu neće biti osim što nikada neće naučiti to što treba. Nikad neće postati čovek od znanja. Biće, možda, siledžija ili bezopasan, uplašen čovek; u svakom slučaju, biće poražen. Njegov prvi neprijatelj dokrajčiće njegove želje."

„A šta on može učiniti da savlada strah?"

„Odgovor je sasvim prost. Ne sme da pobegne. Mora da odoli strahu i mora uprkos njemu da načini sledeći korak u učenju, pa posle još jedan. Mora biti pun straha, ali ne sme da stane. To je pravilo. A doći će čas kad će njegov prvi neprijatelj uzmaći. Čovek počne da stiče samopouzdanje. Namera mu postaje čvršća. Učenje više nije zadatak koji mu zadaje strah.

Kad kucne taj radosni čas, čovek može bez oklevanja reći da je savladao svog prvog prirodnog neprijatelja."

„Desi li se to odjednom, don Huane, ili malo-pomalo?"

„Malo-pomalo, ali strah se ipak pobedi iznenada i brzo."

„Ali zar se čovek ne uplaši opet ako mu se nešto novo desi?"

„Ne. Kad čovek jednom pobedi strah, slobodan je dok god živi, jer je umesto straha stekao jasnoću — bistrinu duha koja potire strah. Tada čovek već zna šta želi, zna kako da zadovolji te želje. Može da

predvidi sledeće korake u učenju, i sve mu je kristalno jasno. Čovek oseća da ništa nije skriveno.

I tako je naišao na svog drugog neprijatelja: jasnoću! Ta bistrina duha, koju je tako teško postići, razgoni strah, ali u isti mah i oslepljuje!

Ona čoveku ne dopušta da posumnja u sebe. Daje mu sigurnost da može učiniti sve što mu se prohte, jer sve skroz jasno vidi. I on je hrabar, zato što mu je sve jasno, i ni pred čim ne preza, jer mu je sve jasno. Ali sve je to greška: to je kao nešto nepotpuno. Ako čovek popusti toj svojoj tobožnjoj moći, podlegao je drugom neprijatelju i grešice u učenju. Prenagliće onda kad treba da je strpljiv, ili će biti strpljiv kad treba da požuri. I biće nespretnan u učenju sve dok ne postane nesposoban da bilo šta više nauči."

„Šta biva sa čovekom koji je na taj način pobeđen, don Huane? Da li on zbog toga umire?"

„Ne, ne umire. Njegov drugi neprijatelj onespobio ga je da pokuša i postane čovek od znanja; čovek umesto toga može postati bučan ratnik, ili budalina. Ali jasnoća koju je tako skupo platio nikad se više neće zamračiti niti će preći u strah. Njemu će do kraja života sve biti jasno, ali on više neće učiti, niti će čeznuti za bilo čim."

„Ali šta treba da čini da ne bi doživeo poraz?"

„Mora da čini ono što je učinio sa strahom: mora da odoli jasnoći i mora je koristiti samo zato da vidi, a onda mora strpljivo da čeka i odmerava pre nego što krene dalje; mora, pre svega, da misli, a jasnoća mu je bezmalo greška. I doći će trenutak kad će shvatiti da je ta jasnoća bila samo jedna tačka pred njegovim očima. I tako će pobediti svog drugog neprijatelja i stići će dotle gde mu ništa više ne može nauditi. To neće biti greška. Neće to više biti tačka pred njegovim očima. Biće to prava moć.

Tada će znati da je najzad stekao moć za kojom je već tako dugo trčao. Može s njom činiti što god bude želeo. Može da zapoveda svom savezniku.

Njegova želja je zakon. On vidi sve što postoji oko njega. Ali sad je naišao i na svog trećeg neprijatelja: moć!

Moć je najjači neprijatelj. I, naravno, najlakše je popustiti joj; taj čovek je, ipak, zaista nepobediv. On zapoveda; počinje tim što se izlaže rizicima koje je prethodno procenio, i završava postavljajući svoja pravila, zato što je gospodar.

Čovek u toj fazi gotovo i ne primećuje da mu se taj treći neprijatelj tako približio. I odjednom će sigurno izgubiti bitku, a da to sam ne zna. Njegov neprijatelj je već od njega načinio surova, ćudljiva čoveka."

„Hoće li izgubiti moć?"

„Ne, nikad neće izgubiti jasnoću ni moć."

„Po čemu se on onda razlikuje od čoveka od znanja?"

„Čovek koga je moć pobedila umreće a da nije stvarno naučio da upravlja njom. Moć samo otežava njegovu sudbinu. Takav čovek ne vlada sobom, niti zna kad i kako treba da iskoristi svoju moć."

„Da li je poraz u borbi s bilo kojim od tih neprijatelja konačan poraz?"

„Razume se da je konačan. Kad ga jednom neki od tih neprijatelja nadjača, čovek tu više ništa ne može učiniti."

„Može li se desiti, na primer, da čovek koga je moć pobedila uvidi svoju grešku i da se popravi?"

„Ne. Kad jednom poklekne, gotov je."

„A šta ako ga je moć trenutno zaslepela, a on je posle odbije?"

„To znači da njegova borba još traje. Znači da on još pokušava da postane čovek od znanja. Čovek je pobeđen samo onda kad više i ne pokušava da se odupre, i kad se prepusti jačem od sebe."

„Ali, don Huane, onda se može desiti da se čovek godinama prepusti strahu, ali da ga na kraju pobedi."

„Ne, to nije istina. Ako se preda strahu, nikad ga

neće pobediti, jer će uzmicati od učenja i neće više nikada ni pokušati da uči. Ali ako godinama pokušava da uči, iako u strahu, pobediće ga jednog dana zato što mu se nikad nije stvarno predao."

„Kako čovek može da pobedi svog trećeg neprijatelja, don Huane?"

„Mora ga svesno izazvati. Mora doći do saznanja da moć koju je prividno osvojio u stvari nikad nije njegova. Ne sme nikad da se opusti, zaostane, i mora pažljivo i pošteno da postupa sa svim što je naučio. Ako može da uvidi da su jasnoća i moć, u slučaju da nije sam sobom ovladao, gori od njegovih grešaka, stići će do stupnja na kome sve može da drži u svojoj ruci. Tada će znati kada i kako treba da se služi moći. I tako je sad pobedio svog trećeg neprijatelja.

Tada će čovek već biti pri kraju svog putovanja za znanjem, i sad će, gotovo bez ikakva upozorenja, naići na svog poslednjeg neprijatelja: starost! Taj neprijatelj je najsureviji, jedini koga neće moći potpuno da porazi, nego samo da ga odbije od sebe.

To je vreme kad čovek više ne oseća strah, nema ni nestrpljive jasnoće duha — vreme kad vlada svom svojom moći, ali isto tako i vreme kad oseća neodoljivu želju za odmorom. Ako sasvim popusti toj svojoj želji da legne i da zaboravi, ako sam sebe smiruje u umoru, izgubiće poslednju rundu, i neprijatelj će od njega načiniti starca slabića. Njegova želja da se povuče nadvladala je tada njegovu jasnoću, moć i znanje.

Ali ako se čovek oslobodi umora i živi dokle mu je suđeno, onda se može nazvati čovekom od znanja, pa makar i za veoma kratko vreme kad mu pođe za rukom da pobedi svog poslednjeg, nepobedivog neprijatelja. Taj trenutak jasnoće, moći, i znanja dovoljan je."

Don Huan je retko otvoreno govorio o Meskalitu. Kad god sam ga za to pitao, nije hteo da govori, ali uvek je rekao dovoljno da bi stvorio utisak o Meskalitu, utisak koji je uvek bio antropomorfan.² Meskalito je muško, ne samo zato što mu je gramatičko pravilo dodelilo muški rod nego i zbog njegovih stalnih osobina po kojima je zaštitnik i učitelj. Don Huan je potvrđivao te osobine u raznim oblicima kad god smo razgovarali.

Nedelja, 24. decembar 1961.

„Tatula nije nikad nikoga zaštitila. Ona služi samo zato da ti da moć. Meskalito je, međutim, blag kao malo dete.”

„Ali rekao si da je Meskalito ponekad užasan.”

„Razume se, užasan je, ali kad ga upoznaš, blag je i dobar.”

„Kako pokazuje tu svoju dobrotu?”

„On je zaštitnik i učitelj.”

„Kako on štiti?”

„Možeš ga stalno nositi sa sobom i on će te čuvati od zla.”

„Kako ga možeš stalno nositi uza se?”

² Kao da se govori o božanstvu u čovekovom liku. — *Prim. prev.*

„U kesici, na kanapu, koju ćeš nositi pod miškom ili oko vrata.“

„Nosiš li ga ti uza se?“

„Ne, jer ja imam saveznika. Ali drugi ga nose.“

„Čemu te on uči?“

„Uči te da živiš kako treba.“

„Kako te uči?“

„Pokazuje ti štošta, i kaže ti šta je šta (*enzena Ias cosas y te dice lo que son*).“

„Kako?“

„To ćeš sam morati da vidiš.“

Utorak, 30. januar 1962.

„Šta vidiš kad te Meskalito povede, don Huane?“

„Ono što nije za običan razgovor. To ti ne mogu reći.“

„Da li bi ti se nešto desilo kad bi mi rekao?“

„Meskalito je zaštitnik, dobar, blag zaštitnik, ali to ne znači da možeš da mu se podsmevaš. Zato što je dobar zaštitnik on može da bude užasan s onima koje ne voli.“

„Ne nameravam da mu se podsmevam. Želim samo da znam šta on ljudima pokazuje ili na kakve ih postupke navodi. Ja sam ti opisao sve što mi je Meskalito pokazao, don Huane.“

„S tobom je drukčije, možda zato što ga još ne poznaješ. Moraš se naučiti da upoznaš njegovo ponašanje isto onako kao što se dete uči da hoda.“

„Koliko još treba da učim?“

„Sve dok ga ne počneš shvatati.“

„A onda?“

„Onda ćeš i sam razumeti. Nećeš više ništa morati da mi govoriš.“

„Možeš li mi bar reći kuda te Meskalito vodi?“

„Ne mogu o tome da govorim.“

„Želim samo da znam postoji li neki drugi svet u koji on ljude vodi.“

„Postoji.“

„Je li to nebo?“ (Španski se nebo kaže *cielo*, ali to takođe znači „nebo“.)

„On te vodi kroz nebo (*cielo*).“

„Mislim — je li to ono nebo (*cielo*) gde je Bog?“

„Sad si glup. Ja ne znam gde je Bog.“

„Je li Meskalito Bog — jedini Bog? Ili je jedan od bogova?“

„On je samo zaštitnik i učitelj. On je moć.“

„Je li on moć koja se nalazi u nama samima?“

„Nije. Meskalito nema s nama nikakve veze. On je izvan nas.“

„Onda svako ko uzme Meskalito mora da ga vidi u istom obliku?“

„Ne, ne svako. On nije isti za svakoga.“

Četvrtak, 12. april 1962.

„Zašto mi ne kažeš nešto više o Meskalitu, don Huane?“

„Nema tu šta da se kaže.“

„Mora da postoje hiljade stvari koje bi trebalo da znam pre nego što se ponovo s njim sretnem.“

„Ne. Možda nema ništa što bi trebalo da znaš. Kao što sam ti već rekao, on nije isti za sve.“

„Znam, ali ipak bih voleo da čujem šta drugi misle o njemu.“

„Mišljenje onih koji o njemu rado govore ne vredi mnogo. Videćeš. Verovatno ćeš do izvesnog trenutka govoriti o njemu, ali posle toga nećeš više nikada.“

„Možeš li mi pričati o svojim prvim iskustvima s njim?“

„Čemu to?“

„Tako ću znati kako treba da se ponašam s Meskalitom.“

„Ti već znaš više od mene. Igrao si se, zaista, s njim. Jednog dana ćeš videti kako je zaštitnik bio

dobar prema tebi. U tom prvom susretu rekao ti je, siguran sam, mnogo štošta, ali ti si bio gluv i slep."

Subota, 14. april 1962.

„Može li Meskalito da ti se pokaže u bilo kom obličju?"

„Može, u bilo kom."

„Koji su onda najčešći oblici u kojima se pojavljuje?"

„Nema nikakvih uobičajenih oblika."

„Hoćeš da kažeš, don Huane, da se on pojavljuje u bilo kom obliku čak i onima koji ga dobro poznaju?"

„Ne. Pojavljuje se u raznim oblicima onima koji ga samo malo poznaju, ali za one koji ga dobro znaju uvek je isti."

„Kako je isti?"

„Pojavljuje im se nekad kao čovek, sličan nama, ili kao svetlost."

„Da li Meskalito ikada menja svoj stalni oblik onima koji ga dobro poznaju?"

„Ne, koliko znam."

Petak, 6. jul 1962.

Don Huan i ja smo pošli na put kasno popodne u subotu 23. juna. Rekao je da idemo da tražimo *honguitos* (gljive) u državi Čiuaua (Chihuahua). Rekao je da će to biti dugo, naporno putovanje. Bio je u pravu. Stigli smo u rudarski gradić u severnoj Čiuaui u 10 časova uveče u sredu 27. juna. Išli smo peške od mesta u predgrađu gde sam parkirao kola do kuće njegovih prijatelja, jednog Indijanca iz plemena Tarahumara i njegove žene. Tu smo prenoćili.

Sutradan nas je domaćin probudio oko 5. Doneo nam je ovsenu kašu i pasulj. Sedeo je i razgovarao s don Huanom dok smo doručkovali, ali ništa nije rekao o našem putu.

Posle doručka napunio mi je čuturu vodom i u ranac mi stavio dve slatke žemičke. Don Huan mi je dodao čuturu, namestio ranac s konopcem preko ramena, zahvalio domaćinu na ljubaznosti i, okrenuvši se prema meni, rekao: „Vreme je da pođemo.”

Išli smo po prilici jednu milju seoskim putem. Onda smo udarili preko polja i za 2 sata obreli smo se u podnožju brda južno od grada. Peli smo se blagim padinama idući u pravcu jugozapada. Kad smo stigli do strmijih strana, don Huan promeni pravac i sad smo po jednoj visoravni išli ka istoku. Don Huan je uprkos poodmaklim godinama tako neverovatno brzo hodao da sam ja oko podne bio potpuno iznuren. Seli smo i on otvori torbicu s hlebom.

„Možeš pojesti sve, ako hoćeš”, reče.

„A ti?”

„Nisam gladan, a ova hrana nam neće posle biti potrebna.”

Bio sam veoma umoran i gladan pa sam prihvatio njegovu ponudu. Pomislih da je ovo podesno vreme da porazgovaramo o cilju našeg puta i upitah ga sasvim nemarno: „Misliš li da ćemo ovde dugo ostati?”

„Došli smo ovamo da sakupimo malo Meskalita. Ostaćemo do sutra.”

„Gde je Meskalito?”

„Svuda oko nas.”

Kaktusi raznih vrsta rasli su i bili mnogobrojni u celom tom kraju, ali ja nisam mogao da raspoznam koji je od njih pejotl.

Pošli smo opet dalje i oko 3 sata posle podne dospeli smo u jednu dugu, usku dolinu između strmih brda. Bio sam neobično uzbuđen pri pomisli da ću na-

ći pejotl koji još nikad nisam video u njegovoj prirodnoj sredini. Ušli smo u dolinu i prešli oko 4 stotine stopa kad iznenada ugledah 3 biljke koje su nesumnjivo bile pejotl. Bile su u bokoru, nekoliko palaca iznad zemlje, tu preda mnom, levo od staze. Ličile su na okrugle, sočne zelene ruže. Potrčao sam prema njima, pokazujući ih don Huanu.

Nije se osvrtao na mene i namerno mi je u prolazu okrenuo leđa. Znao sam da sam pogrešio i ostatak popodneva smo ćutke išli dalje, krećući se lagano po ravnom tlu doline pokrivenom malim, oštrim kamenjem. Prolazili smo između kaktusa, uznemirujući gomile guštera i ponekad i neku usamljenu pticu. I prošao sam pored desetina i desetina biljki pejotla ne rekavši ni reči.

U 6 časova stigli smo do podnožja planina koje su se nalazile na drugom kraju doline. Popeli smo se na jedan greben. Don Huan spusti svoju vreću i sede.

Ja sam opet bio gladan, ali hrane više nismo imali; predložih mu da nabereмо Meskalito pa da se vratimo u grad. To mu, izgleda, nije bilo po volji i on samo kao da cmoknu ustima. Reče da ćemo tu prenoćiti.

Sedeli smo mirno. Levo se dizao zid od stene, a desno je bila dolina koju smo upravo prešli. Pružala se dosta daleko i izgledala je šira nego što sam mislio, i ne tako ravna. Posmatrajući je s mesta na kome sam sedeo, video sam da je puna brdašca i malih uzvišenja.

„Sutra ćemo poći nazad“, reče don Huan ne gledajući me, i pokazujući pri tom na dolinu. „Vraćaćemo se lagano i braćemo ga kad budemo prolazili poljem. To jest, braćemo ga samo onda kad nam bude na putu. *On* će nas naći, a ne mi njega. *On* će nas naći — ako to bude želeo.“

Don Huan se naslonio na stenu i, glave okrenute na svoju stranu, produžio da govori kao da je još neko tu pored mene. „Samo još jedno. Samo ga ja

mogu brati. Ti ćeš možda nositi torbu, ili ćeš ići preda mnom — to još ne znam. Ali sutra nećeš u njega upirati prstom kao danas!"

„Žao mi je, izvini, don Huane."

„U redu. Nisi znao."

„Je li te tvoj dobrotvor naučio sve to o Meskalitu?"

„Ne! Niko me o njemu nije učio. Sam zaštitnik bio je moj učitelj."

„Znači Meskalito je kao osoba s kojom se može razgovarati?"

„Ne, nije."

„Pa kako te on onda uči?"

Čutao je neko vreme.

„Sećaš se onoga kad si se s njim igrao? Razumeo si šta to znači, je li?"

„Jesam!"

„On nas na taj način poučava. To onda nisi znao, ali da si obratio pažnju na njega, on bi ti govorio."

„Kada?"

„Kad si ga prvi put video."

Izgleda da ga je nerviralo moje zapitkivanje. Rekao sam mu da moram da mu postavljam sva ta pitanja zato što želim da saznam sve što mogu.

„Ne pitaj *mene!*" Zlobno se nasmešio. „Pitaj *njega*. Sledeći put kad ga vidiš, pitaj ga za sve što želiš da znaš."

„Onda Meskalito *jeste* kao neko s kim se može razgovarati..."

Nije mi dopustio da dovršim. Okrenuo se, uzeo čuturu, sišao s ivice grebena i nestao iza stene. Nisam želeo sam tu da ostanem pa sam pošao za njim, iako me on nije zvao. Prešli smo po prilici 500 stopa do jednog potočića. Tu je oprao lice i napunio čuturu. Ispirao je usta vodom, ali nije pio. Ja zahvatih vode u ruke i počeh da je pijem, ali me on zaustavi i reče da ne treba da pijem.

Dao mi je čuturu i pošao opet ka grebenu. Kad smo stigli, ponovo smo seli licem okrenuti prema

dolini, a leđima naslonjeni na stenu. Upitah možemo li da zapalimo vatru. Reagovao je kao da je nezamislivo pitati tako nešto. Rekao je da smo te noći Meskalitovi gosti i da on neće dopustiti da nam bude hladno.

Već je bio suton. Don Huan izvuče 2 tanka, pamučna ćebenceta iz torbe, baci mi jedno u krilo, pa sede prekrštenih nogu s drugim ćebetom prebačenim preko ramena. Dolina ispod nas bila je tamna, i obrisi su joj se već nejasno ocrtavali u večernjoj izmaglici.

Don Huan je nepomično sedeo licem prema polju pejotla. Vetar mi je stalno duvao u lice.

„Suton je pukotina između svetova“, reče tiho ne okrećući se prema meni.

Ne upitah ga šta je tim hteo da kaže. Oči su mi bile umorne. Odjednom me obuze neki zanos; osetih čudnu, neodoljivu želju da zaplačem!

Legao sam potrbuške; kamen poda mnom bio je tvrd i neudoban, tako da sam svakih nekoliko minuta morao da menjam položaj. Najzad sam se uspravio i seo, prekrstivši noge, i ogrnuo se ćebetom. Taj mi je položaj, začudo, veoma prijao i ja zaspah.

Kad sam se probudio, čuo sam da mi don Huan nešto govori. Bilo je veoma mračno. Nisam mogao dobro da ga vidim. Nisam razumeo šta mi govori, ali pošao sam za njim kad je krenuo s grebena. Kretali smo se oprezno, bar ja jesam, zbog pomrčine. Zastali smo u podnožju stenovite planine. Don Huan sede i dade mi znak da i ja sednem levo od njega. Otkopča košulju, izvadi kožnu torbicu, odveza je i stavi preda se. U njoj je bilo mnogo osušenih pupoljaka pejotla.

Posle duže pauze on uze jedan od tih pupoljaka. Držao ga je u desnoj ruci, i nekoliko puta ga protrljao između palca i kažiprsta tiho pevajući pri tom. Odjednom mu se ote gromoglasan krik.

„Ahaaaaj!“

To je bilo nestvarno, neočekivano. Užasno me uplašilo. Nazirao sam ga i nejasno video kako je stavio pupoljak pejtla u usta i počeo da žvaće. Odmah zatim uze ćelu torbu, nagnu se ka meni i reče mi šapatom da uzmem torbu, izaberem jedan Meskalito, da opet vratim torbu pred nas, i da onda činim tačno sve što i on bude činio.

Izabrah jedan pupoljak pejtla i protrljah ga kao što je on učinio. On je za to vreme pevao, njišući se napred i nazad. Pokušao sam nekoliko puta da stavim pupoljak u usta, ali bilo mi je neprijatno da kriknem. Onda, kao u snu, iz mene se izvi neverovatan krik: Ahaaaaj! Za trenutak pomislih da je to bio neko drugi. Opet u stomaku osetih dejstvo nervnog šoka. Padao sam unazad. Gubio sam svest. Stavih pupoljak pejtla u usta i počeh da ga žvaćem. Posle nekog vremena don Huan uze još jedan pupoljak iz torbe. Laknulo mi je kad sam video da ga je stavio u usta pošto je nešto kratko otpevao. Dodao mi je torbu, i ja je opet vratih pred nas pošto sam uzeo jedan pupoljak. Ovaj krug se ponovio 5 puta pre nego što sam osetio žeđ. Uzeh čuturu da pijem vode, ali don Huan mi reče da samo isperem usta, a da ne pijem, jer bih tad povraćao.

Mučkao sam vodu u ustima nekoliko puta. U jednom trenutku bio sam u velikom iskušenju da pijem, i ja progutah malo vode. Stomak poče odmah da mi se grči. Očekivao sam da ću bez muke i napora izbaciti tečnost iz usta, kao što je bilo kad sam prvi put uzeo pejtla, ali, na moje iznenađenje, osećao sam se kao obično kad povraćam. Ali, to nije potrajalo dugo.

Don Huan uze još jedan pupoljak i pruži mi torbu, i taj se krug ponavljao sve dok nisam sažvakao četrnaest pupoljaka. Tada sam već prestao da osećam žeđ, hladnoću i nelagodnost koje sam osetio na početku. Umesto toga bilo mi je neobično toplo i bio sam uzbuđen. Uzeh čuturu da osvežim usta, ali ona je bila prazna.

„Možemo li da odemo do potoka, don Huane?“

Zvuk mog glasa nije izlazio napolje, nego je udario u moje nepce, vratio mi se u grlo i odjekivao tu između njih. Taj odjek bio je tih i muzikalan, i meni se činilo da ima krila koja mi lepršaju u grlu. Njegov dodir bio je umirujući. Pratio sam njegove pokrete dok je išao tamo-amo sve dok se nije izgubio.

Ponovih pitanje. Glas mi je zvučao kao da govorim u nekoj zasvođenoj prostoriji.

Don Huan mi ne odgovori. Ustadoh i pođoh prema potoku. Pogledah u njega da vidim ide li za mnom, ali on kao da je nešto pažljivo osluškivao.

On mi rukom zapovednički dade znak da ćutim.

„Abuhtol je već ovde!“ reče.

Tu reč nisam nikad ranije čuo, i pomislih da ga upitam za nju kad čuh neki šum koji je ličio na udaranje u mojim ušima. Zvuk se pojačavao sve više i više dok nije ličio na vibracije neke ogromne čegrtaljke. To se čulo samo za trenutak i onda se postepeno gubilo sve dok se nije sasvim utišalo. Snaga i intenzitet zvuka bili su veoma zastrašujući. Drhtao sam toliko da sam se jedva držao na nogama, a ipak sam bio potpuno priseban. Ako sam pre nekoliko minuta bio sanjiv, to osećanje sad je potpuno iščezlo i umesto njega je nastupilo stanje krajnje lucidnosti. Onaj šum me podsetio na jedan film iz oblasti naučne fantastike u kome je džinovska pčela zujala, mašući krilima, dok je izlazila iz predela atomske radijacije. Nasmejao sam se kad sam se toga setio. Videh kako se don Huan opet naslanja na stenu opuštajući se. Iznenada mi pred oči opet iskrsnu slika džinovske pčele. Bila je stvarnija od same pomisli. Stajala je sama okružena neobično jasnom svetlošću. Sve drugo je iščezlo iz moje svesti. To stanje mentalne jasnoće, koje do tada još nikad nisam doživeo, ispuni me za trenutak užasom.

Počeh da se znojim. Nagnuh se ka don Huanu da

mu kažem kako se bojim. Lice mu je bilo sasvim blizu moga. Gledao je u mene, ali njegove oči bile su oči pčele. Ličile su na okrugla stakla koja su u pomrčini imala neku svoju svetlost. Usne su mu bile isturene i iz njih je dopirao klopotav zvuk. „Pih—tah—pih—tah—pih—tah.“ Odskočih unazad, grunuvši gotovo svom snagom u stenu. Beskrajno dugo, kako mi se učinilo, ispunjavao me nepodnošljiv strah. Dahtao sam i cvileo. Znoj mi se sledio na koži, stvorivši tako neprijatnu ukočenost. Onda čuh don Huanov glas koji mi je govorio: „Ustaj! Kreći se! Ustaj!”

Ona slika nestade i ja opet ugledah njegovo poznato lice.

„Doneću vode“, rekoh posle još jedne beskrajne pauze. Glas mi je bio napuknut. S mukom sam artikulisao reči. Don Huan se složi klimnuvši glavom. Dok sam se udaljavao od njega, shvatio sam da se moj strah izgubio isto onako brzo i tajanstveno kako je i došao.

Prilazeći potoku primetih da mogu da vidim sve na svom putu. Setih se da sam maločas jasno video don Huana, dok sam ranije jedva razaznavao obrise njegovog tela. Zastadoh i pogledah u daljinu; mogao sam da vidim sve i na drugom kraju doline. Neko veliko kamenje na drugoj strani sasvim se jasno videlo. Pomislih da to mora da je već zora, ali pade mi na um i to da sam, možda, izgubio račun o vremenu. Pogledah u časovnik. Bilo je 10 do 12! Pogledah ponovo da vidim da li časovnik radi. Nije moglo biti podne: to je morala biti ponoć! Nameravao sam da otrčim do vode pa da se vratim tamo na stene, ali ugledah don Huana gde silazi, pa ga sačekah. Rekoh mu da mogu da vidim u mraku.

Zurio je u mene dugo bez reči; ako je govorio, možda ga nisam čuo, jer sam bio usredsređen na svoju novu, jedinstvenu sposobnost da vidim u mraku. Mogao sam da razaznam i najsitnije kamenčiće u pesku. Na trenutke je sve bilo jasno da je

izgledalo kao da je zora ili suton. Onda bi se sve zamračilo, a zatim bi opet bilo svetlo. Ubrzo shvatih da svetlost odgovara dijastolama mog srca, a tama sistolama. Svet je od svetlog postajao taman, pa onda opet svetao sa svakim otkucajem mog srca.

Bio sam zanesen tim otkrićem kad opet čuh onaj isti čudni šum kao i ranije. Mišići mi se ukočiše.

„Anunktal (kako sam sad čuo tu reč) je ovde“, reče don Huan. Brujanje je bilo tako gromoglasno, toliko jako, da više ništa nije bilo važno. Kad se utišalo, primetih da odjednom ima više vode. Potočić, koji pre jednog minuta nije bio širok ni jednu stopu, razlio se i postao ogromno jezero. Svetlost koja je, reklo bi se, dolazila odozgo, iznad njega, dodirivala je njegovu površinu kao da prodire kroz gusto lišće. Voda bi s vremena na vreme zablistala za trenutak — zlatna i crna. Onda bi ostala tamna, bez svetlosti, gotovo nevidljiva, ali ipak čudno prisutna.

Ne sećam se koliko sam tu ostao zagledan, čučeci na obali crnog jezera. Brujanje je u međuvremenu moralo prestati, jer je ono što me naglo vratilo (u stvarnost?) bilo opet zastrašujuće zujanje. Okrenuh se da vidim don Huana. Videh ga kako se penje i nestaje iza stenovitog grebena. Ali nimalo mi nije smetalo što sam ostao sam; čučao sam tu osećajući bezgranično poverenje i opuštenost. Hućanje se opet čulo; bilo je vrlo snažno, kao hujanje jakog vetra. Slušajući ga što sam pažljivije mogao, otkrio sam sasvim određenu melodiju. Bila je složena od visokih tonova, sličnih ljudskim glasovima, praćenih dubokim bas bubnjem. Usredsredio sam pažnju na melodiju i opet primetio da sistole i dijastole mog srca odgovaraju zvucima bas bubnja i muzičkoj shemi.

Ustadoh i melodija prestade. Pokušah da oslušnem otkucaje svog srca, ali nisam ih mogao čuti. Opet čučnuh, misleći da je možda taj položaj mog tela prouzrokovao ili izazvao one zvuke! Ali ništa se

ne dogodi. Nikakvog zvuka! Čak ni zvuk mog srca! Pomislih da mi je dosta toga, ali kad sam ustao da pođem, osetih kako se zemlja zatresla. Tle pod mojim nogama je drhtalo. Gubio sam ravnotežu. Padoh na leđa i ostadoh tako dok se zemlja snažno tresla. Pokušah da se uhvatim za neku stenu ili biljku, ali poda mnom je nešto klizilo. Skočih, ostadoh trenutak na nogama, a onda opet padoh. Zemlja na kojoj sam sedeo kretala se, skliznula poput splava u vodu. Ostadoh nepomičan, skamenjen od straha koji je bio, kao i sve drugo, jedinstven, besprekidan i apsolutan.

Kretao sam se kroz vodu crnog jezera na komadu tla koje je ličilo na kladu od zemlje. Činilo mi se da plovim ka jugu, nošen strujom. Video sam vodu koja se oko mene kretala i kovitlala. Pri dodiru je bila hladna i neobično teška. Učini mi se da je živa.

Nikakve obale ni obeležja na kopnu nisu se mogli razaznati, i ja ne mogu da se serim svojih misli ni osećanja tokom tog putovanja. Posle višerasovne, kako mi se učinilo, mirne plovidbe moj splav zaokrenu pod pravim uglom ulevo, na istok. Klizio je još veoma kratko vreme, a onda neočekivano udari u nešto. Poleteh napred od udarca. Zažmurih i osetih jak bol kad sam kolenima i ispruženim rukama udario u zemlju. Sledećeg trenutka otvorih oči. Ležao sam na zemlji. Izgledalo je kao da se moj zemljani splav spojio sa kopnom. Uspravih se u sedeći položaj i pogledah oko sebe. Voda se povlačila! Uzmicala je kao talas kad se povlači, sve dok se nije izgubila.

Sedeo sam tu dugo, pokušavajući da se priberem i da na razuman način odgonetnem sve što se desilo. Bolelo me celo telo. Grlo mi je bilo kao živa rana; ujeo sam se za usne kad sam se „iskrcao“. Ustadoh. Vetar me podseti da mi je hladno. Odeća mi je bila mokra. Moje ruke, vilice i kolena tresli su se tako jako da sam opet morao da legnem. Kapi znoja

skliznule su mi u oči i pekle ih toliko da sam vrisnuo od bola.

Posle nekog vremena smirio sam se donekle i ustao. U tamnom sutonu sasvim jasno sam video sve pred sobom. Načinih 2-3 koraka. Jasno razaznah glasove velikog broja ljudi koji su d o p i r a l i .

Činilo se da govore glasno. Pođoh prema tom zvuku; prešao sam 50-ak jardi i naglo stao. Stigao sam u ćorsokak. Mesto na kome sam stajao bio je obor ograđen ogromnim kamenjem. Iza toga video sam drugi red kamenja, za njim još jedan, pa još jedan, dok nisu srasli s planinom. Iz tog kamenja dopirala je neobično lepa muzika. Bio je to tečan, neprekidan, vanzemaljski niz tonova.

U podnožju jednog od tog ogromnog kamenja videh čoveka gde sedi na zemlji, licem gotovo sasvim u profilu prema meni. Približavao sam mu se dok nisam bio na desetak stopa od njega; tada se on okrenu i pogleda me. Ja stadoh — njegove oči bile su ona voda koju sam maločas video! Bile su isto onako ogromne, blistale zlatnim i crnim odsjajima. Glava mu je bila šiljasta poput jagode, a koža zelena, načičkana bezbrojnim bradavicama. Izuzev šiljastog oblika, glava mu je bila potpuno ista kao površina biljke pejotl. Stajao sam pred njim, zablenut; nisam mogao oka da odvojim od njega. Osećao sam da mi namerno pritiskuje grudi težinom svog pogleda. Gušio sam se. Izgubih ravnotežu i padoh na zemlju. On okrenu oči na drugu stranu. Čuh da mi govori. Glas mu je prvo bio kao tiho šuštanje povetarca. Onda ga čuh kao muziku — melodiju više glasova — i „znao“ sam da me pita: „Šta želiš“?

Kleknuo sam pred njim, govorio mu o svom životu, a onda zaplakao. On me opet pogleda. Osetih da me njegove oči nekud vuku i pomislih da će taj trenutak biti čas moje smrti. On mi dade znak da priđem bliže. Kolebao sam se časak, a onda kročih napred. Kad sam mu se približio, okrenuo je

oči od mene i pokazao mi svoju nadlanicu. Melodija je govorila: „Gledaj!” Na sredini njegove ruke nalazila se okrugla rupa. „Gledaj!” ponovi melodija. Pogledah u tu rupu i videh sebe. Bio sam veoma star i slab i trčao sam, pognut, dok su svuda oko mene vrcale blistave varnice. Onda me pogodiše 3 varnice, dve u glavu i jedna u levo rame. Moj lik, u toj rupi, uspravi se za trenutak dok nije stao sasvim vertikalno, a onda nestade zajedno s rupom.

Meskalito opet okrenu oči prema meni. Bile su tako blizu da sam ih „čuo” kako tiho bruje onim naročitim zvukom koji sam toliko puta čuo te noći. Postepeno se utišaše sve dok nisu postale slične mirnom jezercu po čijoj se površini smenjuju zlatni i crni odsjaji.

Još jednom je okrenuo pogled na drugu stranu i skakao kao cvrčak pedesetak jardi. Skakao je sve dalje i dalje, i otišao.

Sledeće čega se sećam bilo je da sam počeo da hodam. Veoma racionalno pokušao sam da poznam oznake kao, na primer, planine u daljini da bih se orijentisao. Tokom celog tog doživljaja bio sam obuzet mislima o 4 strane sveta, i sad sam verovao da je sever levo od mene. Išao sam dosta dugo u tom pravcu i tek onda video da je već dan i da se više ne služim svojim „noćnim vidom”. Prisetih se da imam časovnik pa pogledah u njega. Bilo je 8 sati.

Bilo je oko 10 kad sam stigao do grebena na kome sam bio prethodne noći. Don Huan je ležao na zemlji i spavao.

„Gde si bio?” upita me.

Sedoh da predahnem.

Oćutavši poduže, on me upita: „Jesi li ga video?”

Počeh da mu pričam redom sve od početka, ali me on prekide rekavši da je jedino važno jesam li ga video ili nisam. Upita me koliko sam blizu Meskalita bio. Odgovorili da sam ga bezmalo dodirnuo.

Taj ga je deo moje priče zanimao. Pažljivo je

slušao sve pojedinosti bez komentara, prekinuvši me jedino zato da me pita kakvog je oblika bila celina koju sam video, kako je u njoj sve bilo raspoređeno, i druge pojedinosti o tome. Bilo je gotovo podne kad je don Huan, izgleda, saznao od mene sve što ga je zanimalo. Ustade i priveza mi platnenu vreću na grudi; reče mi da idem za njim, on će šeći Meskalito sa stabla, a ja ga moram primati u ruke i nežno stavljati u torbu.

Popismo malo vode pa pođosmo. Kad smo stigli do početka doline, on kao da je za trenutak oklevao u kom bi pravcu pošao. Kad se odlučio, išli smo u pravoj liniji.

Svaki put kad smo stigli do biljke pejotl on bi pred njom čučnuo i veoma nežno bi odsekao njen vrh svojim kratkim, reckavim nožem. Rez je bio paralelan sa tlom a onda je „ranu“, kako je nazivao, prskao čistim sumpornim praškom koji je nosio u kožnoj vreći. Držao bi pupoljak u levoj ruci, a prašak je posipao desnom. Onda bi ustao, pružio mi pupoljak koji sam prihvatao s obema rukama, kao što mi je naredio, i stavljao ga u vreću. „Stoj pravo i ne dopusti da vreća dodirne zemlju, žbunje, ili bilo šta drugo“, stalno je ponavljao kao da misli da ću ja to zaboraviti.

Sakupili smo 65 pupoljaka. Kad je vreća bila sasvim puna, stavio mi je na leđa, a drugu mi je pričvrstio na grudi. Kad smo stigli na drugu stranu visoravni, imali smo dve pune vreće u kojima je bilo 110 pupoljaka pejotla. Vreće su bile tako teške i glomazne da sam opterećen njima jedva hodao.

Don Huan mi šapnu da su vreće tako teške zato što Meskalito želi da se vrati na zemlju. Reče da je Meskalito otežao zbog tuge šta napušta svoje prebivalište; moj pravi zadatak je da ne dopustim da vreće dodirnu zemlju, jer ako bi se to desilo, Meskalito mi više nikad ne bi dopustio da ga uzmem.

U jednom određenom trenutku pritisak remenja na mojim ramenima bio je nepodnošljiv. Nešto se strahovito snažno upinjalo da me povuče na zemlju. Bio sam veoma uplašen. Primetih da sam ubrzao korak, i da gotovo trčim; kaskao sam u neku ruku za don Huanom. Odjednom se težina na mojim leđima i grudima smanjila. Moj teret postade sunderast i lak. Potrčah slobodno da stignem don Huana koji mi je bio izmakao. Rekoh mu da više ne osećam teret. Objasnio mi je da smo sad već napustili Meskalitovo prebivalište.

Četvrtak, 3. jul 1962.

„Mislim da te Meskalito gotovo sasvim primio“, reče don Huan.

„Zašto kažeš da me *gotovo sasvim* primio, don Huane?“

„Nije te ubio, ni povredio. Uplašio te dobro, ali ne baš strašno. Da te nije prihvatio, pokazao bi ti se kao gnevno čudovište. Ima ljudi koji su shvatili šta je užas tek kad su ga sreli, a on ih nije primio.“

„Ako je tako užasan, zašto mi to nisi rekao pre nego što si me odveo na ono polje?“

„Ti nemaš hrabrosti da ga namerno tražiš. Mislio sam da će biti bolje da ne znaš.“

„Ali mogao sam umreti, don Huane!“

„Da, mogao si. Ali ja sam bio siguran da ćeš dobro proći. On se s tobom jedanput igrao. Nije ti nudio. Mislio sam da će se i ovog puta sažaliti na tebe.“

Upitah ga da li zaista misli da se Meskalito sažalio na mene. Taj me je doživljaj ispunio užasom; činilo mi se da zamalo nisam umro od straha.

On reče da je Meskalito bio veoma dobar prema meni; pokazao mi je prizor koji je bio odgovor na jedno pitanje. Don Huan reče da mi je Meskalito dao lekciju. Upitah ga kakva je to lekcija i šta znači.

Reče da mu je nemoguće da odgovori na to pitanje zato što sam bio suviše uplašen da bih *tačno* znao šta sam pitao Meskalita.

Don Huan me podsticao da se setim šta sam rekao Meskalitu pre nego što mi je pokazao onaj prizor na svojoj ruci. Ali ja nisam mogao da se setim. Sećao sam se samo da sam pao na kolena i da sam mu „ispovedio svoje grehe“.

Don Huana kao da više nije zanimalo da o tome dalje govori. Upitah ga: „Možeš li me naučiti tekst one pesme koju si pevao?“

„Ne, ne mogu. Te reči su moje, reči kojima me je sam zaštitnik naučio. Te pesme su *moje* pesme. Ne mogu da ti kažem koje su to reči.“

„Zašto ne možeš, don Huane?“

„Zato što su te reči veza između zaštitnika i mene. Uveren sam da će i tebe jednog dana naučiti tvojim pesmama. Dotle čekaj, i nemoj nikad, apsolutno nikada da kopiraš tuđe pesme ili da pitaš za pesme koje pripadaju nekome drugom.“

„Kojim si ga imenom zvao? Možeš li mi to reći, don Huane?“

„Ne. Njegovo ime ne sme se nikad izgovoriti, osim kad ga dozivaš.“

„A šta ako ja zaželim da ga pozovem?“

„Ako te on jednog dana primi, sam će ti reći svoje ime. To ćeš ime samo ti upotrebljavati, bilo da ga glasno zoveš, ili da ga tiho sam sebi kažeš. Možda će ti reći da mu je ime Hoze. Ko zna?“

„Zašto ne valja izgovarati njegovo ime kad se o njemu govori?“

„Video si njegove oči, je li? Ne možeš se šegačiti sa zaštitnikom. Zato još ne mogu da dođem sebi od čuda što se s tobom igrao!“

„Kako on može biti zaštitnik kad neke ljude ranjava?“

„Odgovor je sasvim prost. Meskalito je zaštitnik zato što je dostupan svakom ko ga traži.“

„Ali zar nije istina da je sve na svetu dostupno onima koji traže?“

„Ne, to nije istina. Savezničke moći dostupne su samo *brujosima*, ali Meskalita svako može da uzme.“

„Ali zašto ranjava neke ljude?“

„Ne vole svi Meskalita, ali svi ga ipak traže, želeći da ga iskoriste a da se za to ne pomuče. Naravno, njihov susret s njim je uvek stravičan.“

„Šta biva kad on nekoga sasvim primi?“

„On mu se prikaže kao čovek ili kao svetlost. Kad čovek postigne da bude tako primljen, Meskalito je stalan. Posle se više nikad ne menja. Kad ga sledeći put sretnoš,“ on će možda biti svetlost, a možda će te jednog dana povesti da letiš i otkriće ti sve svoje tajne.“

„Šta treba da činim da bih to postigao, don Huane?“

„Treba da budeš jak čovek, i moraš pošteno da živiš.“

„Šta je pošten život?“

„Život koji se živi razumno, dobar, jak život.“

Don Huan se povremeno, više kao uzgred, raspitivao kako je moja biljka *Datura*. Za tu godinu koja je protekla od dana kad sam posadio mladicu, biljka je izrasla u veliki žbun. Usemenila se, i čaure pune semena su se osušile. I don Huan je smatrao da je došlo vreme da nešto više naučim o tatuli.

Nedelja, 27. januar 1963.

Danas mi je don Huan dao prethodna obaveštenja o „drugom delu“ korena *Daturae*, o drugom koraku u učenju predanja. Rekao je da je drugi deo korena pravi početak učenja; u poređenju s njim, prvi deo je kao dečija igra. Drugim delom se mora ovladati; treba ga uzeti bar dvadeset puta, reče, pre nego što se može preći na treći korak.

Upitah ga: „Šta čini drugi deo?“

„Drugi deo tatule koristi se za gledanje. S njim čovek može da se vine u vazduh da vidi šta se dešava gde god zaželi.“

„Može li čovek zaista da leti kroz vazduh, don Huane?“

„Zašto da ne? Kao što sam ti već rekao, đavolja trava — tatula — je za one koji traže moć. Čovek koji ovlada drugim delom može se poslužiti đavoljom travom da izvrši nezamisljiva dela da bi stekao više moći.“

„Kakva to dela, don Huane?“

„To ti ne mogu reći. Svaki čovek je drukčiji.“

Ponedeljak, 28. januar 1963.

Don Huan je rekao: „Ako uspešno savladaš drugi korak, ja mogu da ti pokažem samo još jedan. Tokom učenja o tatuli uvideo sam da ona nije za mene, pa nisam tim putem dalje ni išao.“

„Šta te navelo da digneš ruke od nje?“

„Zamalo da me tatula nije ubila svaki put kad sam je uzimao. Jednom mi je bilo tako zlo da sam pomislio da sam gotov. A ipak, mogao sam izbeći svu tu muku.“

„Kako? Postoji li neki naročit način da se izbegne bol?“

„Da, postoji.“

„Je li to neka formula, postupak, ili šta je?“

„To je način na koji se prihvataš stvari. Na primer, kad sam učio o đavoljoj travi bio sam suviše revnostaan. Grabio sam sve kao što dete grabi slatkiše. Tatula je samo jedan od milion drugih puteva. I sve ostalo je samo jedan među bezbrojnim putevima (*un camino entre cantidades de caminos*). Zato moraš uvek da imaš na umu to da je jedan put samo jedan put; ako osećaš da ne bi trebalo njim da podeš, onda nipošto ne smeš ostate na tom putu. Da bi ti stvari bile tako jasne, moraš disciplinovano živeti. Samo tada ćeš znati da je bilo koji put samo put, i nema uvrede ni za tebe ni za druge ako ga napustiš, pod uslovom da ti to tvoje srce nalaže. Ali na tvoju odluku da istraješ na jednom putu ili da ga napustiš ne srne da utiče ni strah ni ambicija. Upozoravam te. Razmotri svaki put dobro i razumno. Isprobaj ga koliko god puta misliš da treba. Onda postavi sebi, ali samo sebi, jedno pitanje. To pitanje je ono koje postavlja samo veoma star čovek. Moj dobrotvor mi je jednom o tome govorio

kad sam bio mlad, ali moja krv bila je tada suviše jaka da bih to razumeo. A sad razumem. Reći ću ti koje je to pitanje: ima li taj put srca? Svi su putevi isti: nikud ne vode. To su putevi koji te vode kroz šumu ili u šumu. Mogu reći da sam u životu prešao duge, duge pute, ali nigde nisam stigao. Pitanje mog dobrotvora sad ima smisla. Ima li ovaj put srca? Ako ga ima, to je dobar put; ako ga nema, ne valja. Ni jedan ni drugi put nikuda ne vode, ali jedan ima srca, a drugi nema. Na jednom je putovanje rado-sno, dok god se po njemu krećeš, dok god si s njim sje-dinjen. Drugi put će te naterati da proklinješ svoj život. Jedan ti daje snagu, drugi ti je oduzima."

Nedelja, 21. april 1963.

U utorak popodne, 16. aprila, don Huan i ja smo otišli u ona brda gde rastu njegove biljke *Datura*. Zamolio me da ga tu ostavim samog i da ga čekam u kolima. Vratio se pošto su prošla gotovo 3 sata noseći paket uvijen u neku crvenu krpu. Kad smo pošli nazad, njegovoj kući, pokazao je na paket i rekao da je to njegov poslednji poklon za mene.

Pitao sam ga da li to znači da me on više neće učiti. Objasnio mi je da je mislio na to da ja već imam svoju, potpuno odraslu biljku i da mi njegova više neće biti potrebna.

Pred večer smo sedeli u njegovoj sobi; doneo je dobro uglačan avan i tučak. Zdela avana imala je oko 6 palaca u prečniku. Razvezao je oveći paket pun malih zavežljaja, izabrao 2 i stavio ih na asuru pored mene, a onda je tome dodao još 4 zavežljaja iste veličine iz onog paketa koji je doneo kući. Rekao je da je to semenje i da ja treba da ga tucam dok ga ne pretvorim u sitan prah. Otvorio je prvi zavežljaj pa je deo onoga što se tu nalazilo sasuo u avan. Seme je bilo sasušeno, okruglo i žute boje poput karamela.

Počeh da tucam ručkom, ali mi on posle nekog vremena reče da ne radim dobro. Kazao mi je da prvo gurnem tučak uz jednu stranu avana, da zatim skliznem po dnu, a onda opet naviše uz drugu stranu. Pitao sam ga šta će raditi s prahom. Nije hteo o tome da govori.

Prvi deo semenja bilo je veoma teško istucati. Bila su mi potrebna 4 sata da to završim. Leđa su me bolela zbog položaja u kome sam sedeo. Legao sam i hteo tu da zaspim, ali don Huan otvori sledeću vrećicu pa odatle sasu jedan deo semena u avan. Semenje je ovog puta bilo malo tamnije od prvog i zbijeno u gomilu. Ono što je ostalo u vrećici bila je neka vrsta praha načinjenog od sasvim malih, okruglih, tamnih zrnaca.

Želeo sam da jedem, ali don Huan reče da moram postupati po pravilima, ako hoću da učim, a pravilo je da smem samo da pijem malo vode dok učim tajne drugog dela.

U trećoj vrećici bila je pregršt živih, crnih, zrnastih žižaka. A u poslednjoj vrećici nalazilo se neko sveže belo semenje, meko gotovo kao kaša, ali ono je bilo končavo i teško ga je bilo stucati u glatku masu kao što je on od mene očekivao. Kad sam istucao sve to iz 4 vrećice, don Huan odmeri dve šolje zelenkaste vode, nali je u zemljani lonac koji potom stavi na vatru. Kad je voda provrela, dodao je prvu gomilicu istucanog semena. Mešao je dugim, zašiljenim komadom drveta ili kosti koje je nosio u svojoj kožnoj torbici. Kad je voda opet proključala, dodao je i ostalo, jedno po jedno, postupajući uvek na isti način. Onda je dodao još jednu solju iste one vode i ostavio tu mešavinu da se krčka na tihoj vatri.

Onda mi reče da je vreme da se tuca koren. Pažljivo je izvukao dug komad *Datura* korena iz zavežljaja koji je doneo kući. Koren je bio dug 16 palaca. Bio je debeo, možda palac i po u prečniku. Reče da je to drugi deo, i opet sam

izmeri drugi deo, jer je to još *njegov* koren. Reče mi tla ću sledeći put, kad budem probao tatulu, sam morati da merim svoj koren.

Gurnuo je veliki avan prema meni i ja uzeh da tucam koren u dlaku isto kako je on tucao prvi deo. Vodio me kroz iste faze i opet smo istucani koren ostavili potopljen u vodi, izložen noćnom vazduhu. Dotle se ona ključala mešavina zgusnula u zemljanom loncu. Don Huan skide lonac s vatre, stavi ga u jednu viseću mrežu i okači o gredu nasred sobe.

Oko 8 sati ujutro 17. aprila don Huan i ja počesmo da močimo u vodi ekstrakt korena. Bio je vedar, sunčan dan, i don Huan reče da lepo vreme znači da sam drag tatuli, i dodade da sada kad sam ja pored njega, može samo da se seća koliko je ona bila zla prema njemu.

Postupak oko močenja korena bio je sasvim isti kao i onda za njegov prvi deo. Kasno popodne, kad smo već osmi put prosuli vodu koja je bila iznad njega, na dnu posude ostalo je žučkaste mase koliko za jednu kašiku.

Vratili smo se u njegovu sobu gde su se još nalazile dve vrećice koje nije ni pipnuo. On otvori jednu od njih, gurnu ruku unutra pa drugom rukom omota otvor vreće oko te ruke. Po tome kako se njegova ruka kretala u vrećici, reklo bi se da je nešto držao. Odjednom naglim pokretom skinu vreću s ruke kao rukavicu, izvukavši je naopako, i gurnu tu ruku meni u lice. Držao je guštera. Njegova glava bila je samo nekoliko palaca udaljena od mojih očiju. Bilo je nešto čudno oko gusterovih usta. Zurio sam u njih za trenutak, a onda nesvesno ustuknuh. Gušterova usta bila su zašivena grubim bodovima. Don Huan mi naredi da držim guštera levom rukom. Zgrabih ga, a on se vrpeljio po mom dlanu. Smučilo mi se. Ruke počеше da mi se znoje.

On uze drugu vreću, pa, ponovivši iste pokrete, izvuče još jednog guštera. I njega prinese mom licu.

Video sam da su mu očni kapci bili zašiveni. Naredio mi je da ovog guštera držim u desnoj ruci.

Dok sam oba guštera držao u rukama, zamalo nisam povratio. Osećao sam neodoljivu želju da ih bacim i pobegnem odatle.

„Nemoj da ih stišćeš!“ reče on, i od njegovog glasa mi je laknulo i pribrao sam se. Pitao me šta mi je. Upinjao se da bude ozbiljan, ali nije mogao da zadrži mirno lice i nasmejao se. Pokušao sam da malo olabavim stisnute ruke, ali one su se tako obilno znojile da su gušteri počeli da se migolje iz njih. Njihove oštre kandžice grebale su mi dlanove izazivajući u meni neverovatnu odvratnost i gađenje. Zažmurih i stisnuh zube. Jedan od guštera već mi se peo na ručni zglob; bilo je dovoljno da istrgne glavu iz mojih prstiju pa da se oslobodi. Obuze me čudan osećaj fizičkog očajja, krajnje nelagodnosti. Promumlah don Huanu kroz stisnute zube da uzme te prokletinje od mene. Glava mi se tresla sama od sebe. On me radoznalo gledao. Mumlao sam kao medved, dok mi je telo drhtalo. On spusti guštere u njihove vrećice i počeo da se smeje. I ja sam hteo da se smejem, ali bila mi je muka u stomaku. Legoh na zemlju.

Objasnih mu da mi se smučilo kad sam na dlanovima osetio njihove kandže, on reče da ima mnogo toga što čoveka može oterati u ludilo, naročito kad u njemu nema odlučnosti, svesti o cilju, neophodnih za učenje; ali kad čovek ima jasnu, nepokolebljivu nameru, osećanja mu nimalo ne smetaju, jer je u stanju da ih savlada.

Don Huan malo pričeka pa mi onda, postupajući isto kao maločas, opet dade guštere. Reče mi da ih držim tako da im glave budu gore i da njima blago trljam slepoočnice kad ih budem pitao što god zaželim.

Nisam odmah razumeo šta želi da činim. Reče mi da pitam guštere za sve za šta sam ne mogu da nađem odgovor. Dade mi veći broj primera: mogu ih pitati

za osobe koje obično ne viđam, za izgubljene predmete, ili za mesta koja nikad nisam video. Tada shvatih da govori o *vidovitosti*. Bio sam veoma uzbuđen. Srce poče snažno da mi bije. Osećao sam da gubim dah.

Upozorio me da sad, prvi put, ne pitam ništa što bi bilo lične prirode; reče da bi bilo bolje da se se tim nečega što nije sa mnom u vezi. Morao sam da mislim brzo i jasno jer se moje misli nikako nisu mogle vratiti na početnu tačku.

Grozničavo sam pokušavao da se setim nečega što bih želeo da znam. Don Huan me požurivao zapovedničkim tonom, i ja sam bio zapanjen kad sam uvideo da se ne mogu setiti ničega za šta bih želeo da „pitam“ guštere.

Posle dužeg mučnog čekanja setio sam se nečega. Pre izvesnog vremena iz jedne čitaonice ukraden je veliki broj knjiga. To nije bila stvar lične prirode, ali ipak me zanimala. Nisam imao nikakve pretpostavke o tome ko bi mogla biti ta osoba, ili osobe, koja je uzela knjige. Protrljah slepoočnice gušterima pa ih upitah ko je lopov.

Posle nekog vremena don Huan vrati guštere u njihove vrećice i reče da nema velikih tajni u vezi s korenom i pastom. Pasta se spravlja da odredi pravac, a koren da bi stvari bile jasne. Ali prava tajna su gušteri. Oni su tajna celokupnih magija drugog dela, reče. Pitao sam ga da li je to neka naročita vrsta guštera. Reče da jeste. Moraju da potiču iz kraja iz koga je i biljka nekog čoveka; moraju ti biti prijatelji. A da ti gušteri budu prijatelji, moraš ih dugo negovati. Moraš s njima sklopiti čvrsto prijateljstvo time što ćeš ih hraniti i što ćeš im govoriti nežne reči.

Pitao sam ga zašto je njihovo prijateljstvo tako važno. Reče da gušteri dozvoljavaju da budu uhvaćeni samo ako poznaju čoveka, i svaki onaj ko ozbiljno uzima tatulu mora i s gušterima ozbiljno da postupa. Reče da bi guštere po pravilu trebalo

hvatati tek pošto se spravi pasta i koren. Treba ih hvatati kasno popodne. Ako čovek nije s gušterima u bliskom prijateljstvu, može provesti dane i dane, reče, uzalud pokušavajući da ih ulovi, a pasta traje samo jedan dan. Zatim mi dade dug niz uputstava o tome šta sve treba činiti kad se gušteri ulove.

„Kad uhvatiš guštere, stavi ih u odvojene vrećice. Onda uzmi prvo jednoga pa mu govori. Izvini mu se što ćeš ga ozlediti, i moli ga da ti pomogne. Onda mu drvenom iglom zašij usta. Upotrebi vlakna agave i jedan trn *choyae* za šivenje. Dobro stisni bodove. Onda to isto kaži i drugom gušteru pa mu zašij očne kapke. Kad počne da pada mrak, ti ćeš biti spreman. Uzmi guštera sa zašivenim ustima i objasni mu to što želiš da saznaš. Zamoli ga da ode i vidi umesto tebe; kaži mu da si mu morao zašiti usta zato da bi se što pre vratio i da uz put ne bi ni sa kim razgovarao. Ostavi ga neka se koprca po pasti pošto si ga njom namazao po glavi, a onda ga pusti na zemlju. Ako pođe u pravcu tvoje sreće, onda je magija uspela i bila laka. Ako ode u suprotnom pravcu, magija neće uspeti. Ako gušter pođe prema tebi (na jug), možeš da očekuješ nešto više od obične sreće, ali ako pođe udaljavajući se od tebe (na sever), magija će biti veoma teška. Možda ćeš čak i umreti! Prema tome, ako počne da se udaljava od tebe, vreme je da digneš ruke od toga. U tom trenutku možeš odlučiti da se toga okaneš. Ako to učiniš, izgubićeš sposobnost zapovedanja gušterima, ali to je bolje nego da izgubiš život. S druge strane, možeš odlučiti da nastaviš s magijom uprkos mom upozorenju. Ako to učiniš, sledeći korak ti je da uzmeš drugog guštera i da mu kažeš da sluša šta mu njegov brat priča pa da ti to onda opiše.“

„Ali kako može gušter sa zašivenim ustima da mi priča šta vidi? Zar mu usta nisu zašivena zato da ne bi mogao da govori?“

„Zašivanjem usta sprečavaš ga da svoju priču ispriča strancima. Kažu da su gušteri brbljivi; zastaće

gde bilo da pričaju. U svakom slučaju, sledeći korak ti je da mu potiljak namažeš pastom, a onda njegovom glavom protrljaj svoju desnu slepoočnicu, i pazi da pasta ne dođe u blizinu sredine tvog čela. Na početku učenja najbolje je da guštera vežeš kanapom oko pasa pa za svoje desno rame. Onda ga nećeš izgubiti ni povrediti. Ali što više budeš napredovao i upoznavao moć tatule, gušteri će naučiti da te slušaju i sami će ti sedeti na ramenu. Pošto si desnu slepoočnicu namazao pastom pomoću guštera, zamoči prste obeju ruka u pastu; njom prvo namazi obe slepoočnice, a onda je razmazi na obe strane glave. Ta pasta se veoma brzo suši, i njom se možeš mazati koliko god je puta potrebno. Ali uvek počni tim što ćeš se mazati prvo gušterovom glavom, a onda svojim prstima. Gušter koji je otišao da gleda vrati se pre ili posle i ispriča svom bratu sve o svom putu, a slepi gušter to onda tebi opisuje kao da si i ti isto što i oni. Kad se ta magija završi, pusti guštera na zemlju, ali ne gledaj kud ide. Iskopaj duboku rupu golim rukama i u nju zakopaj sve što si upotrebljavao."

Oko šest časova po podne don Huan izvadi iz zdele ekstrakt korena i stavi ga na ravan komad škrljca; tu je bilo manje žućkastog škroba no što bi stalo u malu kašiku. Pola toga spusti u šoljicu pa dodade malo žućkaste vode. Okretao je solju u ruci da bi se ona masa u njoj rastopila. Dodade mi zatim solju i reče da popijem tu mešavinu. Bila je bez ukusa, ali mi je ostavila pomalo gorak ukus u ustima. Voda je bila suviše topla i to mi je smetalo. Srce poče ubrzano da mi bije, ali uskoro sam se opet smirio.

Don Huan uze drugi sud s pastom. Pasta je sad izgledala čvrsta i površina joj je bila sjajna. Hteo sam prst da zabodem u tu skramu, ali don Huan skoči do mene i odgurnu mi ruku od posude. Bio je veoma ljut, reče da je s moje strane krajnje nepromišljeno što sam to hteo da učinim, i da, ako zaista

želim da učim, ne treba da budem tako nesmotren. To je moć, reče pokazujući na pastu, i niko ne zna kakva je to moć. Dovoljno je loše već to što s njom moramo da se petljamo radi svojih ciljeva — a to ipak moramo da činimo zato što smo ljudi — ali moramo bar s njom da se ponašamo s dužnim poštovanjem. Mešavina je ličila na ovseno brašno. Izgleda da je u njoj bilo dovoljno škroba koji joj je dao tu čvrstinu. On mi reče da donesem vreće s gušterima. Uze guštera sa zašivenim ustima i pažljivo mi ga dodade. Natera me da ga uzmem levom rukom i reče mi da uzmem na prst malo paste pa da njom namažem gušterovu glavu i da ga zatim spustim u lonac dok mu celo telo ne bude pokriveno pastom.

Onda mi reče da izvadim guštera iz lonca, a sam uze lonac pa me povede u kamenjar nedaleko od svoje kuće. Pokaza mi jedan veliki kamen i reče da sednem pred njega, kao da je to moja *Datura*, da guštera držim pred svojim licem i da mu opet objasnim šta želim da saznam, pa da ga onda zamolim da ode i nađe mi odgovor na to. Posavetovao me da kažem gušteru kako mi je žao što sam morao da mu nanese neprijatnosti, i da mu obećam da ću zauzvrat biti dobar prema svim gušterima. Onda mi reče da ga držim između trećeg i četvrtog prsta svoje leve ruke, tu gde me je on ranije posekao, pa da igram oko kamena čineći u dlaku sve ono isto što sam činio kad sam presađivao koren ta tule; pitao me da li se sećam šta sam tada sve radio. Rekoh da se sećam. Naglasio je da sve mora biti sasvim isto, i, ako se ne sećam, treba da čekam dok mi u glavi sve ne bude jasno. Upozorio me veoma ozbiljno da ću se povrediti ako budem postupao brzopleto, nepromišljeno. Njegovo poslednje upozorenje bilo je da guštera sa zašivenim ustima spustim na zemlju i da gledam kuda će otići, tako da mogu da odredim ishod ovog poduhvata. Reče da nipošto ni za časak ne ispuštam guštera iz

vida, jer gušteri imaju običaj da ti zavaraju pažnju i onda pobegnu.

Još nije bilo sasvim mračno. Don Huan pogleda u nebo. „Ostaviću te samog“, reče, pa ode.

Postupio sam po svim njegovim uputstvima i onda spustio guštera na zemlju. Gušter je nepomično stajao tu gde sam ga spustio, onda me pogleda, pa otrča u kamenjar istočno od mene i nestade.

Sedeo sam na zemlji pred kamenom, kao da sedim pred svojom biljkom. Obuze me duboka tuga. Razmišljao sam o gušteru sa zašivenim ustima. Mislio sam o njegovom neobičnom putovanju i o tome kako me gledao pre nego što je pobegao. Bila je to čudna misao, neprijatna projekcija. I ja sam na svoj način bio gušter koji se takođe upustio u čudno putovanje. Moja je sudbina, možda, samo da gledam; u tom trenutku osetio sam da nikad neću biti u stanju da kažem šta sam video. Sad se već bilo sasvim smrklo. Jedva sam nazirao kamenje pred sobom. Setih se don Huanovih reči: „Suton — to je pukotina između svetova!“

Posle dužeg oklevanja počeh da činim sve po redu kako mi je don Huan rekao. Pasta nije imala ukus ovenog brašna, iako je na njega ličila. Bila je veoma glatka i hladna. Imala je naročit, žestok miris. Kad sam je stavio na kožu, osetio sam hladnoću; brzo se sušila. Protrljao sam slepoočnice jedanaest puta, ne osetivši nikakvo dejstvo. Veoma budno sam pazio hoću li osetiti ikakvu promenu u percepciji ili raspoloženju, jer nisam znao čak ni šta treba da očekujem. U stvari, nisam imao nikakvu predstavu o prirodi tog doživljaja pa sam i dalje pokušavao da to nekako odgonetnem.

Pasta se osušila i ljuštila s mojih slepoočnica. Hteo sam opet da ih namažem kad primetih da sedim na svojim petama kao Japanci. Ranije sam sedeo prekrštenih nogu i ne sećam se da sam promenio položaj. Trebalo je da prođe izvesno vreme pa da tek onda shvatim da sedim u nekakvom

manastiru s visokim lukovima. Pomislih prvo da su načinjeni od cigli, ali kad sam ih bolje zagledao, videh da su od kamena.

Taj prelaz bio je veoma težak. Došao je tako naglo da još nisam bio spreman da ga pratim. Moja percepcija elemenata vizije koju sam video bila je nejasna kao da sanjam. Ali komponente se nisu menjale. Ostale su iste i ja sam kraj svake mogao da zastanem i da je stvarno zagledam. Vizija nije bila tako jasna ni realna kao ona koju daje pejotl. Imala je neku zamagljenost, veoma prijatnu, i podsećala je na pastelnu sliku.

Pitao sam se da li mogu da ustanem ili ne mogu, i već sledećeg trenutka primetih da se krećem. Nalazio sam se na vrhu jednog stepeništa, a H-, moja prijateljica, stajala je na dnu. Njene su oči bile grozničave. Imale su neki sulud sjaj. Nasmejala se tako glasno da je to bilo stravično. Počela je da se penje uz stepenice. Hteo sam da pobegnem ih da se sakrijem, jer je ona „jednom već šenula umom“. To mi je palo na um. Sakrih se iza jednog stuba i ona prođe ne pogledavši tu. „Ona sad ide na jedno dugo putovanje“, bila je moja druga misao tada, i poslednja misao koje se sećam bila je: „Ona se smeje uvek pre nego što poludi.“

Prizor preda mnom iznenada postade sasvim jasan; više nije ličio na san. Bio je kao na javi, samo mi se činilo kao da u njega gledam kroz prozorsko staklo. Pokušao sam da dodirnem jedan stub, ali ose tih da ne mogu da se krećem; znao sam ipak da mogu tu da ostanem koliko god želim i da gledam taj prizor. I sam sam bio u njemu, ali ipak nisam bio njegov sastavni deo.

Osetih žestok nalet racionalnih misli i argumenata. Bio sam, koliko sam mogao da prosudim, u normalnom stanju trezvene svesti. Svi elementi pripadali su oblasti mojih uobičajenih procesa. A ipak sam znao da nisam u običnom stanju.

Prizor se naglo promeni. Bila je noć. Nalazio sam

se u holu neke zgrade. Mrak u zgradi podsetio me da je onaj pređašnji prizor bio obasjan jasnom sunčanom svetlošću. Ali to je bilo tako obično da to onda nisam ni zapazio. Kad sam pogledao dalje tu viziju, videh jednog mladića kako izlazi iz jedne sobe noseći na leđima veliki ranac. Nisam znao ko je to, iako sam ga video jednom ili dvaput. Prošao je pored mene i sišao niz stepenice. Do tog trenutka već sam zaboravio na svoj strah, na svoje racionalne dileme. „Ko je taj momak?“ pomislih. „Zašto sam ga video?“

Prizor se opet promeni i sad sam gledao mladića kako nagrđuje knjige; lepio je neke stranice spajajući ih, brisao oznake i tako dalje. Onda videh kako uredno slaže te knjige u jedan drveni sanduk. Tu je bila gomila sanduka. Nisu bili u njegovoj sobi, nego u nekom skladištu. Kroz glavu mi prođoše i druge slike, ali one nisu bile jasne. Prizor se zamagli. Osećao sam se kao da se vrtim.

Don Huan me drmao držeći me za ramena i ja se probudih. Pomogao mi je da ustanem i zajedno odosmo njegovoj kući. Prošla su 3 i po sata od trenutka kad sam počeo da trljam slepoočnice pastom do mog buđenja, ali vizionarsko stanje nije moglo trajati duže od 10 minuta. Nije bilo nikakvih mučnih posledica. Bio sam samo gladan i pospan.

Četvrtak, 18. april 1963.

Don Huan mi je sinoć tražio da mu ispričam svoj nedavni doživljaj, ali ja sam bio suviše pospan da bih mogao o tome da govorim. Nisam mogao da se koncentrišem. Danas, čim sam se probudio, opet me pitao.

„Ko ti je rekao da je ta devojka H— bila luda?“ upita kad sam mu sve ispričao.

„Niko. Ja sam to samo mislio.“

„Misliš li da su to bile tvoje misli?“

Rekao sam mu da jesu, mada nisam imao razloga da pretpostavljam da je H— bila duševno bolesna. To su bile čudne misli. Kao da su mi se iz čista mira javile u svesti. Gledao me radoznalo. Pitao sam ga zar mi ne veruje; nasmejao se i odgovorio da sam ja često nemaran u svojim postupcima.

„Šta sam pogrešio, don Huane?“

„Trebalo je da slušaš guštere.“

„Kako je trebalo da ih slušam?“

„Mali gušter na tvom ramenu opisivao ti je sve što je njegov brat video. On ti je govorio. Pričao ti je sve, a ti nisi pazio. Mislio si umesto toga da su tvoje misli to što gušter govori.“

„Ali to i *jesu* bile moje misli, don Huane.“

„Nisu. To je priroda ove magije. U stvari, tu viziju treba pre slušati nego gledati. Isto se i meni desilo. Upravo sam hteo da te upozorim kad sam se setio da ni moj dobrotvor nije mene upozorio.“

„Je li tvoj doživljaj bio sličan mome, don Huane?“

„Nije. Ja sam doživeo pakleno putovanje. Zama-
lo nisam umro.“

„Zašto je bilo pakleno?“

„Možda zato što me tatula nije volela, ili što nisam jasno pitao ono što sam želeo. Kao ni ti juče. Biće da si mislio na tu devojkicu kad si pitao ono za knjige.“

„Ne sećam se.“

„Gušteri nikad ne greše; svaku misao primaju kao pitanje. Gušter se vratio i pričao ti o H—stvari koje niko neće nikada razumeti, zato što ni ti ne znaš šta si mislio.“

„A šta je s onom mojom drugom vizijom?“

„Mora da su se tvoje misli smirile kad si postavio to pitanje. A ova magija tako i treba da se sprovodi — jasno.“

„Hoćeš da kažeš da viziju devojkice ne treba da shvatim ozbiljno?“

„Kako možeš da je shvatiš ozbiljno kad ne znaš na koja su pitanja gušteri odgovarali?"

„Da li bi njima bilo jasnije kad bi im se postavilo samo jedno pitanje?"

„Da, bilo bi im jasnije. Ako bi mogao mirno da ostaneš pri jednoj misli."

„Ali šta bi se desilo, don Huane, ako ta jedna misao ne bi bila prosta?"

„Dokle god ti je misao mirna i ne zalazi u nešto drugo, gušterićima je jasna, a onda je i tebi jasan njihov odgovor."

„Može li čovek gušterima da postavlja još pitanja dok se udubljuje u viziju?"

„Ne. Viziju treba gledati ma šta ti gušteri govore. Zato sam ti rekao da viziju treba više čuti nego videti. Zato sam ti rekao da se zainteresuješ za stvari koje nisu lične prirode. Kad su u pitanju osobe, onda je čovekova želja da ih dotakne ili da im nešto kaže obično tako jaka da gušteri prestanu da govore i magije nestaje. Trebalo bi da znaš mnogo više nego što sad znaš pre nego što pokušaš da vidiš nešto što se tiče tebe lično. Sledeći put moraš pažljivo da slušaš. Siguran sam da ti je gušter rekao mnogo, mnogo štošta, ali ti nisi slušao."

Petak, 19. april 1963.

„Šta je sve ušlo u one sastojke koje sam tucao za pastu, don Huane?"

„Seme tatule i žizak koji živi od tog semena. Mera je — po pregršt i jednog i drugog." On savi desnu šaku da mi pokaže količinu.

Pitao sam ga šta bi se desilo kad bi se jedan elemenat upotrebio sam, bez drugih. Odgovorio je da bi takav postupak samo izazvao neprijateljstvo tatule i guštera. „Ne smeš od guštera da stvoriš svoje neprijatelje", reče, „jer se sutradan pred veče moraš vratiti na mesto gde raste tvoja biljka. Obrati se

svim gušterima i zamoli da ti opet dođu ona 2 koja su ti pomogla u magiji. Traži ih svugde dok se sasvim ne smrkne. Ako ih ne nađeš, moraš pokušati još jednom sledećeg dana. Ako si jak, naći ćeš ih oba, i onda ih moraš pojesti, tu na licu mesta. I bićeš obdaren sposobnošću da vidiš ono što se ne zna. Nećeš više nikada morati da hvataš guštere za ovu magiju. Oni će od tog časa živeti u tebi."

„Šta treba da radim ako nađem samo jednog od njih?"

„Ako nađeš samo jednoga, moraš ga pustiti kad završiš traženje. Ako ga nađeš prvog dana, nemoj ga zadržati u nadi da ćeš sutra naći drugoga. To će samo pokvariti tvoje prijateljstvo s njima."

„A šta ako ne budem mogao nikako da ih nađem?"

„Mislim da bi to bilo najbolje za tebe. To znači da moraš svaki put da uhvatiš 2 guštera kad ti bude potrebna njihova pomoć, ali to isto tako znači da si slobodan."

„Kako to misliš — slobodan?"

„Slobodan u tom smislu što nisi rob tatule. Ako gušteri treba da žive u tebi, onda te đavolja trava neće nikad pustiti."

„Je li to loše?"

„Razume se da je loše. Ona će te odvojiti od svega drugog. Moraćeš ceo život da provedeš negujući je. Ona je posesivna. Kad jednom zagospodari tobom, onda možeš da postupaš samo onako kako ona želi."

„Šta ako otkrijem da su gušteri mrtvi?"

„Ako nađeš jednog od njih mrtvog, ili oba, onda neko vreme ne smeš pokušavati da opet izvedeš ovu magiju. Kloni je se izvesno vreme."

Mislim da je to sve što treba da ti kažem; sve je zakon što sam ti rekao. Kad god budeš sam izvodio ovu magiju, moraš ići tačno onim redom koji sam ti opisao dok si sedeo pred svojom biljkom. Još nešto. Ne smeš ni jesti ni piti dok magija ne bude gotova."

Sledeći korak u don Huanovom učenju bio je novi vid načina da se ovlada drugim delom korena *Daturae*. U vreme koje je proteklo između dve etape mog učenja don Huan se raspitivao samo o tome kako moja biljka napreduje.

Četvrtak, 27. jun 1963.

„Dobro je ispitati tatulu pre nego što se potpuno uputiš njenim putem“, reče don Huan.

„Kako se ona ispituje, don Huane?“

„Moraš još jednom da pokušaš magiju s gušterima. Imaš sve potrebne elemente da bi mogao gušterima da postaviš još jedno pitanje, ali ovog puta bez moje pomoći.“

„Je li baš neophodno da izvedem tu magiju, don Huane?“

„To je najbolji način da ispitaš šta tatula oseća prema tebi. Ona tebe ispituje stalno, pa je pravo da i ti nju ispitaš, pa ako ma u kom delu njenog puta osetiš da iz bilo kog razloga ne bi trebalo da produžiš, onda moraš prosto da prestaneš.“

Subota, 29. jun 1963.

Potegao sam temu o tatuli. Želeo sam da mi don Huan kaže nešto više o njoj, ali nisam ipak hteo da se obavežem da ću učestvovati u magiji.

„Drugi deo se upotrebljava samo zato da čovek postane vidovit, je li tako, don Huane?“ upitah da bih započeo razgovor.

„Ne samo za vidovitost. Čovek nauči magiju s gušterima pomoću drugog dela, a u isti mah ispituje tatulu, ali drugi deo korena se u stvari upotrebljava za nešto drugo. Magija s gušterima je samo početak.“

„Za šta se onda on upotrebljava, don Huane?“

Nije odgovorio. Naglo je promenio temu i upitao me koje su veličine biljke *Datura* koje su izrasle oko moje biljke. Pokazah mu rukom kolike su.

Don Huan reče: „Naučio sam te kako ćeš razlikovati mušku biljku od ženske. Sad idi svojim biljkama i donesi mi obe. Idi prvo svojoj biljci i pažljivo prouči kako je kiša izbrazdala zemlju na tom mestu. Kiša je do sada već morala seme daleko odneti. Zagledaj dobro udubljenja (*zanjitas*) koja je voda načinila i po njima odredi pravac u kome je tekla. Onda nađi biljku koja raste na najdaljoj tački od tvoje. Svi grmovi tatule između tih dveju biljki tvoji su. Docnije, kad se oni usemene, možeš svoju teritoriju da proširiš sledeći tok kuda je voda oticala od svake biljke.“

Dao mi je podrobna uputstva o tome kako treba da načinim oruđe za sečenje. Koren treba seći na sledeći način, reče. 1. treba da izaberem biljku koju želim da odsečem i da očistim zemlju oko onog mesta gde se koren spaja sa stabljikom. 2., treba ponovo da odigram onu istu igru koju sam igrao kad sam presadio koren. 3., treba da odsečem stabljiku, a koren da ostavim u zemlji. Poslednji korak je da iskopam 16 palaca korena. Upozorio me da ne govorim niti da na bilo koji način pokažem šta osećam dok to radim.

„Treba da poneseš 2 komada platna“, reče. „Raširi ih na zemlji i stavi biljke na njih. Onda iseci biljke na delove pa ih složi. Red kojim ćeš ih slagati sam odredi, ali uvek moraš da zapamtiš kojim si

redom išao, jer ćeš i ubuduće morati isto tako da činiš. Donesi mi biljke čim ih odsečeš i složiš".

Subota, 6. jul 1963.

U ponedjeljak 1. jula posekao sam one biljke *Datura* koje je don Huan tražio. Čekao sam da se dobro smrači pre nego što počnem da igram oko biljki zato što nisam želeo da me neko vidi. Bio sam prilično uplašen. Verovao sam da će neko posmatrati moje čudne postupke. Prethodno sam odabrao biljke za koje sam mislio da su muške i ženske. Morao sam odseći po 16 palaca korena od jedne i druge, a kopati do te dubine drvenim štapom nije bilo nimalo lako. Za to mi je trebalo nekoliko sati. Morao sam da završim posao u potpunom mraku, i kad sam bio spreman da presečem korenje, morao sam ga osvetliti baterijskom lampom. Moj prvobitni strah da će me neko posmatrati nije bio ništa u poređenju sa strahom da će neko primetiti svetio u žbunju.

Odneo sam biljke don Huanovoj kući u utorak 2. jula. Otvorio je zavežljaje i zagledao isečene komade. Rekao je da još i sad mora da mi da seme svojih biljki. Gurnuo je avan preda me. Uzeo je potom jednu staklenu teglu i sve iz nje — sasušeno semenje koje se slepilo u grudvu — sručio u avan.

Pitao sam šta je to, a on mi reče da je to seme koje su jeli žišci. U semenu je bilo i buba — malih crnih žižaka sličnih zrnelju. Reče da su to naročite bube, i da treba da ih izvadimo i stavimo u posebnu teglu. Pružio mi je drugu teglu koja je do trećine bila puna žižaka. Preko njih je stavljen papir da žišci ne bi pobjegli.

„Sledeći put ćeš morati da upotrebiš bube sa svojih biljki", reče don Huan. „Treba da odsečeš čaure koje imaju rupice; one su pune bubica. Otvori čauru pa sve iz nje sastruži i saspri u teglu. Skupi

pregršt buba pa ih stavi u neki drugi sud. Budi grub s njima. Nemoj prema njima imati obzira ni nežnosti. Odmeri pregršt tih slepljenih čaura koje su bube izgrizle i pregršt praha od tih buba, a ostatak zakopaj u ovom pravcu (ovde pokaza na jugoistok) od tvoje biljke. Onda skupi dobro, suvo semenje i stavi ga u drugi sud. Možeš da ga skupiš koliko god želiš. Možeš ga uvek upotrebiti. Dobro je da odmah tu izvadiš seme iz čaura tako da sve možeš smesta da zakopaš."

Zatim mi je don Huan rekao da prvo istucam ono slepljeno semenje, pa žiškova jajašca, zatim bube, i na kraju zdravo, osušeno semenje.

Kad sam sve to stucalo u sitan prah, don Huan uze one komade *Daturae* koje sam isekao i složio. Odvoji muški koren pa ga nežno zavi u jednu krpu. Pruži mi ostatak i reče da isečem sve u sitne komade, da ih dobro izgnječim i da potom sav taj sok saspem u lonac. Reče da treba te delove biljke da gnječim istim onim redom kojim sam ih i složio.

Kad sam to završio, rekao mi je da izmerim solju ključale vode pa da je pomešam sa svim onim što je u loncu, i da onda dodam još dve šolje. Pružio mi je lepo uglačan štap od kosti. Mešao sam njime kašu i stavio lonac na vatru. Onda je rekao da moramo da pripremimo koren, a za to nam treba veći avan pošto muški koren ne srne nikako da se seče. Otišli smo iza kuće. Avan je već bio spreman, i ja sam tucao koren kao što sam i pre činio. Ostavili smo koren namočen u vodi, izložen noćnom vazduhu, i vratili se u kuću.

Probudio sam se kad je don Huan ustao. Sunce je sijalo na vedrom nebu. Bio je topao, suv dan. Don Huan je to opet propratio primedbom da me tatula voli.

Radili smo i dalje pripravljujući koren i na kraju dana imali smo prilično žučkaste mase na dnu zdele. Don Huan odli vodu koja je bila iznad nje. Pomislih

da je to kraj procedure, ali on opet napuni zdelu ključalom vodom.

Doneo je lonac s onom kašom koji je visio pod krovom. Kaša je, činilo se, bila suva. Uneo je lonac u kuću, pažljivo ga spustio na zemlju i seo. Onda poče da govori.

„Moj dobrotvor je rekao da se biljka sme pomešati sa svinjskom mašću. I to ćeš ti učiniti. Moj dobrotvor ju je takođe mešao s mašću, ali, kao što sam ti već rekao, ja tatulu nisam nikad mnogo voleo i nikad se nisam ozbiljno ni potrudio da se s njom sjedinim. Dobrotvor mi je rekao da se može najviše postići, misleći na one koji zaista žele da ovladaju tom moći, ako se biljka pomeša s mašću divlje svinje. Salo iz creva je najbolje. Ali tvoje je da biraš. Možda će točak sreće odlučiti da uzmeš tatulu za saveznika, i, ako tako bude, savetujem ti, kao što je i on meni savetovao, da uloviš divljeg vepra i da uzmeš mast iz njegovih creva (*sebo de tripa*). U staro vreme, kad je đavolja trava bila najvažnija, *brujos* su naročito organizovali lovačke hajke da bi došli do masti divljeg vepra. Tražili su najveće i najjače mužjake. Imali su naročitu moć, tako izuzetnu da je u to bilo teško poverovati čak i u ono vreme. Ali ta moć je izgubljena. Ja o njoj ništa ne znam. I ne znam nikoga ko bi to znao. Možda će tebe tatula naučiti svemu tome.”

Don Huan odmeri šaku masti, spusti je u sud sa osušenom kašom pa ono masti što mu je još ostalo na šaci sastruga na ivicu lonca. Reče mi da to mešam dok smesa ne postane glatka i ujednačena.

Mešao sam to gotovo 3 sata. Don Huan bi to pogledao s vremena na vreme i onda mu se obično činilo da još nije gotovo. Najzad je izgledao zadovoljan. Vazduh koji je mešanjem dospeo u pastu dao joj je svetlosivu boju, a po gustini je ličila na pihtije. Obesio je lonac o krov do onog drugog lonca. Rekao je da će ga tu ostaviti do sutradan jer će za spravljanje drugog dela korena biti potrebna 2

dana. Rekao mi je da u međuvremenu ne smem ništa da jedem. Mogu da pijem vode, ali nimalo hrane ne smem uzeti.

Sutradan, u četvrtak 4. jula, don Huan mi je rekao da 4 puta kiselim koren. Kad sam poslednji put izlio vodu iz suda, već se bilo smrklo. Sedeli smo na tremu. On stavi obe zdele preda se. Ekstrakta korena sličnog beličastom škrobu bilo je koliko za malu kašiku. On ga stavi u jednu solju i dodade vode. Okretao je šolju u ruci da bi se masa rastopila i onda je pružio meni. Reče mi da popijem sve što je u šolji. Popih brzo, onda spustih solju na pod i zavalio se. Srce je počelo snažno da mi bije; osećao sam da ne mogu da dišem. Don Huan mi poslovnim tonom naredi da svučem svu odeću sa sebe. Pitao sam ga zašto, i on mi reče da se moram namazati pastom. Oklevao sam. Nisam znao da li da se skinem. Don Huan mi reče da požurim. Kazao je da imam još sasvim malo vremena za izmotavanje. Skinuh sve sa sebe.

On uze onaj koštani štap pa povuče dve horizontalne crte po površini paste, podelivši tako sadržinu zdele na tri jednaka dela. Zatim, počevši od sredine gornje crte, on povuče vertikalnu crtu, pod pravim uglom prema onim dvema, podelivši tako pastu na pet delova. Pokazao je na deo na dnu, desno, i rekao da je to za moje levo stopalo. Deo iznad toga bio je za moju levu nogu. Gornji i najveći deo je za moje polne organe. Sledeći deo ispod površine, levo jeste za moju desnu nogu, a deo na dnu levo je za moje desno stopalo. Rekao mi je da onaj deo paste namenjen mom levom stopalu namažem na taban i da ga dobro utrljam. Onda mi je pokazivao kako da stavim pastu na unutrašnji deo cele leve noge, pa na polne organe, zatim naniže na unutrašnju stranu desne noge i na kraju na taban moje desne noge.

Sledio sam njegova uputstva. Pasta je bila hladna i imala je veoma jak miris. Kad sam završio s mazanjem, uspravio sam se. Miris mešavine uvlačio

mi se u nozdrve. Gušio me. Bio je sličan nekakvom gasu. Pokušao sam da dišem na usta i da nešto kažem don Huanu, ali nisam mogao.

Don Huan me netremice gledao. Pođoh korak prema njemu. Noge su mi bile kao od gume i duge, veoma duge. Načinih još jedan korak. Osetih da su mi zglobovi u kolenu poput opruga, kao motka za skakanje; podrhtavali su i vibrirali i elastično se skupljali. Pođoh napred. Moje telo kretalo se lagano i nesigurno — to kretanje pre je ličilo na drhtaj koji me nosi napred i uvis. Pogledah naniže i videh don Huana gde sedi dole, daleko ispod mene. Započeti pokret odnese me dalje za još jedan korak koji je bio elastičniji i duži od prvog. I odatle se vrnuh uvis. Sećam se da sam se jedanput spustio, i tada sam se odupro obema nogama, odskočio unazad i klizio na leđima. Video sam tamno nebo nad sobom, i oblake koji su prolazili pored mene. Trgnuo sam telo tako da mogu da gledam dole. Video sam tamnu masu planina. Moja brzina bila je izvanredna. Ruke su mi bile pripijene, savijene uz telo sa strane. Moja glava bila je deo koji određuje pravac. Kad bih je zabacio unazad, leteo sam u vertikalnim krugovima. Menjao sam pravac okretanjem glave u stranu. Uživao sam takvu slobodu i brzinu kakve do tada nisam poznavao. Čudesna tama izazivala je u meni tugu, čežnju, možda. Osećao sam se kao da sam našao svoje pravo mesto — u noćnoj tami. Pokušao sam da gledam oko sebe; osetio sam samo da je noć vedra, ali da u njoj ipak ima toliko mnogo moći.

Iznenada sam znao da je vreme da siđem; to je bilo kao da mi je neko izdao naređenje koje moram da izvršim. I počeh da se spuštam kao pero bočnim kretanjem. Od takvog kretanja bilo mi je zlo. Kretao sam se lagano, u trzajima, kao da me neko spušta pomoću koturače. Smučilo mi se. Glava mi je pucala od neizdržljivih bolova. Obavi me neko crnilo. Bio sam potpuno svestan osećanja da visim u njemu.

Sledeće čega se sećam bilo je buđenje. Ležao sam

u krevetu u svojoj sobi. Seo sam. I slika moje sobe se izgubi. Ustadoh. Bio sam go! Od ustajanja mi je opet bilo muka.

Prepoznao sam neke točke u tom kraju. Bio sam oko pola milje udaljen od don Huanove kuće, blizu mesta gde su rasle njegove *Daturae*. Odjednom je sve došlo na svoje mesto i ja shvatih da ću morati da se vratim njegovoj kući, go. Biti bez odeće bilo je psihološki veoma neprijatno, ali ništa nisam mogao učiniti da rešim taj problem. Palo mi je na um da sebi napravim suknju od granja, ali to mi se učini smešno, a osim toga uskoro će svanuti, jer je jutarnje nebo već bilo svetio. Zaboravih na neprijatnosti i muku i pođoh prema njegovoj kući. Nisam se mogao osloboditi straha da će me neko videti. Motrio sam da ne naiđem na ljude ili pse. Pokušao sam da trčim, ali sam noge ozleđivao na oštrim kamenčićima. Hodao sam zatim lagano. Već je bilo veoma svetio. Onda videh da mi putem neko ide u susret, pa se brzo sakrih iza žbunja. Moj položaj mi se činio nepriličan. Pre jednog trenutka uživao sam u neverovatnom zadovoljstvu letenja, a sledećeg časa se, eto, krijem, u neprilici zbog sopstvene golotinje. Pomislih da bi trebalo opet da iskočim na put pa da najbrže što mogu protrčim pored te osobe koja dolazi. Mislio sam da bi se ona toliko zaprepastila da bi shvatila da je to bio nag čovek tek pošto bih ja daleko odmakao. Sve mi je to prošlo kroz glavu, ali ne usudih se ni da se pomaknem.

Osoba koja se približavala putem stigla je do mene i zastala. Čuo sam da me doziva po imenu. To je bio don Huan, i u rukama je nosio moju odeću. Dok sam se oblačio, gledao me je i srne jao se; smejavao se toliko da sam i sam počeo da se smejem.

Istog tog dana, u petak 5. jula, kasno popodne, don Huan me zamoli da mu detaljno ispričam sve što sam doživeo. Ispričao sam mu celu epizodu najpažljivije što sam mogao.

„Drugi deo tatule upotrebljava se za letenje”,

reče kad sam završio. „Sama mast nije dovoljna. Moj dobrotvor je rekao da koren daje pravac i mudrost, i da je on uzrok letenja. Kad budeš još više naučio, i kad ga budeš češće uzimao da letiš, videćeš sve oko sebe veoma jasno. Možeš da letiš kroz vazduh stotinama milja da vidiš šta se događa na kome god mestu zaželiš, ili da zadaš smrtni udarac svojim neprijateljima koji su daleko. Kad se budeš još više zbližio sa tatulom, ona će te naučiti kako da radiš takve stvari. Ona te, na primer, već naučila kako se menja pravac leta. Isto će te tako naučiti drugom koječemu što ne možeš ni da zamisliš.”

„Čemu, na primer, don Huane?”

„To ti ne mogu reći. Svaki čovek je drukčiji od ostalih. Moj dobrotvor mi nikad nije rekao šta je naučio. Rekao mi je šta treba da činim, ali nikad ne i šta je video. To je samo za onoga ko to doživi.”

„Ali ja tebi pričam sve što vidim, don Huane.”

„Pričaš sada. Kasnije nećeš. Sledeći put kad uzmeš tatulu uzećeš je sam, kod tvojih biljki, zato što ćeš se tako i spustiti, kod tvojih biljki. Zapamti to. Zato sam i došao ovamo kod svojih biljki da te potražim.”

Nije više ništa rekao, i ja zaspah. Kad sam se probudio te večeri, osećao sam se okrepljen. Iz mene je odnekud zračilo neko osećanje telesnog zadovoljstva. Bio sam srećan, zadovoljan.

Don Huan me upita: „Da li ti se svidela noć? Ili te uplašila?”

Rekao sam mu da je noć bila zaista veličanstvena.

„A šta je s glavoboljom? Je li bila veoma jaka?” upita.

„Bila je jaka kao i sva moja druga osećanja. To je bio najjači bol koji sam ikad osetio”, odgovorih.

„Da li bi te to sprečilo da opet okušaš tatulinu moć?”

„Ne znam. Sad ne bih, ali možda ću kasnije. Zaista ne znam, don Huane.”

Želeo sam nešto da ga pitam. Znao sam da će

pokušati da izbegne odgovor i zato sam čekao da on to sam pomene; čekao sam ceo dan. Najzad, morao sam ga upitati pred polazak te večeri. „Jesam li ja zaista leteo, don Huane?”

„Sam si mi to rekao. Zar nisi?”

„Znam, don Huane. Hoću da kažem — da li je moje telo letelo? Jesam li se digao sa zemlje kao ptica?”

„Uvek mi postavljaš pitanja na koja ti ne mogu odgovoriti. Leteo si. Tome služi drugi deo korena. Kad ga budeš više uzimao, umećeš savršeno da letiš. To nije prosto. Čovek *leti* pomoću drugog dela korena tatule. To je sve što mogu da ti kažem. To što ti želiš da znaš nema nikakvog smisla. Ptice lete kao ptice, čovek koji je uzeo tatulu leti kao takav (*el enyerbado vuela asi*).”

„Kao ptica? (*Asi como los pajaros?*).”

„Ne, on leti kao čovek koji je uzeo tatulu (*No, asi como los enyerbados*).”

„Onda nisam zaista leteo, don Huane. Leteo sam samo u mašti, samo u mislima. Gdje je bilo moje telo?”

„U žbunju”, odgovori odsečno, ali odmah opet prasnu u smeh. „Nevolja s tobom je u tome što ti sve shvataš samo na jedan način. Ti ne misliš da čovek leti, a ipak jedan *brujo* može da prevali hiljade milja u jednoj sekundi da vidi šta se tamo dešava. Može da zadaje udarce neprijateljima koji su na velikoj udaljenosti. Prema tome, da li on leti ili ne leti?”

„Vidiš, don Huane, ti i ja smo različito orijentisani. Pretpostavimo, da bismo ovo izveli na čistinu, da je neki moj prijatelj student bio ovde sa mnom kad sam uzeo tatulu. Da li bi on mogao da me vidi kako letim?”

„Opet ti s tvojim pitanjima šta bi bilo kad bi. . . Ne vredi tako razgovarati. Kad bi tvoj prijatelj, ili bilo ko drugi, uzeo drugi deo korena tatule jedino što bi mogao učiniti bilo bi da leti. E sad, da te samo

posmatrao, mogao bi te videti kako letiš, a možda i ne bi. To zavisi od čoveka."

„Ali ja hoću da kažem, don Huane, da kad ti i ja gledamo pticu i vidimo da ona leti, slažemo se da leti. Ali da su mene 2 moja prijatelja videla da letim onako kako sam noćas leteo, da li bi se složili da letim?"

„Pa, možda bi. Slažeš se da ptice lete zato što si ih video da lete. Let je za ptice obična stvar. Ali nećeš se složiti za druge stvari koje ptice čine, zato što ih nikad nisi video da to rade. Kad bi tvoji prijatelji znali za ljude koji lete uz pomoć tatule, i oni bi se složili."

„Postavimo to drukčije, don Huane. Hoću da kažem, kad bih se vezao za stenu kakvim teškim lancem, ipak bih leteo, jer moje telo nije imalo nikakve veze s mojim letom."

Don Huan me gledao s nevericom. „Kad bi se vezao za stenu", reče, „plašim se da bi morao da letiš noseći i stenu i teški lanac."

Sabiranje sastojaka i njihovo pripremanje za mešavinu sačinjavali su jednogodišnji ciklus. Prve godine don Huan me naučio kako se to radi. Decembra 1962, druge godine, kad je ciklus ponovo počeo, don Huan me samo upućivao; sam sam sakupio sastojke, pripremio ih i ostavio do sledeće godine.

Decembra 1963. počeo je nov ciklus treći put. Don Huan mi je tad pokazao kako da kombinujem osušene sastojke koje sam sakupio i osušio prethodne godine. Mešavinu za pušenje stavio je u jednu kožnu torbicu, pa smo odmah krenuli da sakupimo razne sastojke za sledeću godinu.

Doh Huan je retko pominjao „dimčić“ u godini koja je protekla između 2 sakupljanja. Ali, kad god sam mu dolazio u posetu, davao mi je lulu da je držim i procedura „upoznavanja“ s lulom razvijala se na način koji je ranije opisan. Stavlja mi je lulu u ruke veoma lagano, postepeno. Zahtevao je da se pažljivo i potpuno usredsredim na taj čin, i davao mi veoma jasna uputstva. Bilo kakva nespretnost s lulom prouzrokovala bi, reče, njegovu ili moju smrt.

Čim smo završili treći ciklus sabiranja i pripremanja, don Huan počeo da govori o dimu kao savezniku, prvi put posle više od godinu dana.

Ponedjeljak, 23. decembar 1963.

Vozili smo se opet kući pošto smo nabrali neko žuto cveće za mešavinu. To je bio 1 od neophodnih sastojaka. Skrenuo sam mu pažnju na to da ove godine nismo sakupljali sastojke istim redom kao prethodne godine. Nasmejao se i rekao da dim nije tako ćudljiv i sitničav kao tatula. Za dim, red sakupljanja nije bio važan; potrebno je samo da čovek koji upotrebljava tu mešavinu bude pedantan i tačan.

Pitao sam don Huana šta ćemo raditi s mešavinom koju je on pripremio i dao mi da čuvam. Odgovorio je da je ona sad moja i da treba što pre da je uzmem. Pitao sam ga koliko treba uzeti svaki put. U vrećici koju mi je dao bilo je otprilike triput više nego što bi stalo u malu duvankesu. Rekao mi je da za godinu dana treba da potrošim sve to iz vrećice, a koliko mi je potrebno za svako pušenje — to je moja lična stvar.

Želeo sam da znam šta bi se desilo ako nikad ne potrošim svu vrećicu. Don Huan reče da se ništa ne bi desilo; dim ne zahteva ništa. Njemu lično dim više nije potreban, ali on ipak svake godine spravlja novu mešavinu. Onda se popravi pa reče da *retko* mora da puši. Pitao sam ga šta čini s mešavinom koju nije popušio, ali on mi ne odgovori. Reče da mešavina više nije dobra ako se ne upotrebi za godinu dana.

Tu smo se zapleli u dugu raspru. Ja nisam pravilno formulisao pitanja, pa su mi se njegovi odgovori činili konfuzni. Zanimalo me da li će mešavina posle godinu dana izgubiti svoja halucinogena svojstva, zbog čega bi taj jednogodišnji ciklus bio neophodan. Jedino što se događa, rekao je, to je da ona čoveku više nije potrebna pošto je već pripremio novu zalihu; preostalu mešavinu mora da uništi na naročit način koji don Huan tada nije želeo da mi otkrije.

Utorak, 24. decembar 1963.

„Rekao si, don Huane, da više ne moraš da pušiš.“

„Da, zato što je dim moj saveznik ja više ne moram da pušim. Mogu ga dozvati kad god zaželim, ma gde bio.“

„Hoćeš da kažeš da ti on dolazi čak i kad ne pušiš?“

„Hoću da kažem da ja njemu slobodno idem.“

„Da li ću i ja to moći?“

„Ako ti pođe za rukom da ga pridobiješ za saveznika, hoćeš.“

Utorak, 31. decembar 1963.

U četvrtak 26. decembra doživeo sam prvi susret s don Huanovim saveznikom, dimom. Celog dana vozio sam ga tamo-amo i svršavao mu razne poslove. Vratili smo se njegovoj kući kasno popodne. Pomenuo sam mu da celog dana nismo ništa jeli. Njega to nije nimalo brinulo; počeo je, umesto odgovora, da mi priča kako moram poblize da se upoznam s dimom. Reče da ga sam moram okusiti da bih uvideo koliko je on važan kao saveznik.

Ne davši mi priliku da mu bilo šta odgovorim, don Huan mi reče da će mi tada, odmah, zapaliti svoju lulu. Pokušao sam da ga od toga odvratim, izgovarajući se da još nisam spreman. Ali on odvrati da mi više nije ostalo tako mnogo vremena za učenje, i da moram ubrzo da upotrebim lulu. Izvadi lulu iz njene futrole i pomilova je. Sedeo sam na podu do njega i upinjao se iz petnih žila da povraćam i onesvestim se — da učinim bilo šta da bih odgodio taj neizbežni korak.

U sobi je bio gotovo potpun mrak. Don Huan zapali petrolejku i stavi je u ugao. Obično je u sobi od te lampe bio prijatan polumrak, a njena žućkasta

svetlost uvek je bila umirujuća. Ovog puta, međutim, ta svetlost mi se činila mutna i neobično crvena; nervirala me. On odveza svoju torbicu s mešavinom ne skidajući je sa uzice koja mu je bila vezana oko vrata. Prinese lulu sebi, gurnu je pod košulju, pa usu nešto mešavine u glavu lule. Rekao je da dobro gledam kako on to radi, napomenuvši da će trunčice mešavine, ako se prospu, ostati u njegovim nedrima.

Don Huan napuni 3 četvrtine lule, pa onda veza torbicu jednom rukom, dok je drugom držao lulu. Uze jednu zemljanu zdelicu, pruži mi je, pa me zamoli da donesem malo žara iz vatre koja je napolju gorela. Otišao sam iza kuće i iščeprkao komadić žara iz *adobe* peći. Pohitao sam nazad u sobu. Bio sam veoma zabrinut. To je bilo kao neko predosećanje.

Seo sam pored don Huana i dodao mu zdelicu. Pogledao je mirno i rekao da je ugljevlje suviše krupno. Potrebni su mu manji komadići koji bi mogli stati u glavu lule. Vratio sam se do peći i doneo ih. On uze tu drugu zdelu sa žarom i stavi je preda se. Sedeo je prekrštenih nogu koje je podvio pod sebe. Pogleda me iskosa pa se naže napred toliko da je žar gotovo dodirnuo bradom. Držao je lulu u levoj ruci i veoma hitrim pokretima desne dohvatio komadić zažarehog ćumura i stavio ga u lulu, onda se uspravio držeći lulu obema rukama, slavio je u usta i triput povukao dim. Pružio je ruke i rekao mi energičnim šapatom da uzmem lulu s obema rukama i da pušim.

Za trenutak pozeleah da odbijem lulu i da pobe-
giem, ali don Huan mi opet reče — i dalje šapatom
da uzmem lulu i pušim. Pogledah ga. Gledao me
je netremice. Ali njegov pogled bio je prijateljski,
brižan. Bilo je jasno da sam odluku doneo davno i
da mi sad nema druge nego da ga poslušam.

Uzeh lulu i ona mi, zamalo, ne ispade iz ruku.
Bila je vreća! Prineh je ustima veoma oprezno jer

sam očekivao da će me opeći po usnama. Ali toplotu uopšte nisam osetio.

Don Huan mi reče da uvlačim dim. Dim je tekao u moja usta i tu je, kako mi se činilo, kružio. Bio je težak! Imao sam utisak da su mi usta puna testa. To mi se poređenje nametnulo, iako nikad nisam imao testo u ustima. Dim je takode ličio na mentol i meni je odjednom bilo hladno u ustima. To je bilo osvežavajuće. „Još! Još!“ čuo sam don Huanov šapat. Osetih kako dim prodire u moje telo slobodno, gotovo bez ikakvog mog učešća. Nije više bilo potrebno da me don Huan podstiče. Uvlačio sam nesvesno dim i dalje.

Iznenada se don Huan naže prema meni i uze mi lulu iz ruku. Blago istrese pepeo u zdelu sa žarom, onda opljunu prst pa njim zaokruži po glavi lule da je očisti iznutra. Duvao je više puta kroz cevastu dršku. Video sam kako vraća lulu u futrolu. S interesovanjem sam gledao šta radi.

Kad je očistio i sklonio lulu, pogledao je u mene, i ja tad prvi put shvatih da je celo moje telo obamrlo, kao prožeto mentolom. Osećao sam da mi je lice teško i vilice su me bolele. Nisam mogao da držim zatvorena usta, ali u njima nije bilo pljuvačke. Usta su mi gorela i bila suva, a ipak nisam bio žedan. Osetih da mi celu glavu obuzima neka čudna vrućina. A srce hladno! Učinilo mi se da se moje nozdrve i gornja usna cepaju kad god bih izdahnuo vazduh. Ali on me nije palio — to je bolelo kao od komada leda.

Don Huan sede do mene, desno, pa, ne pomakavši se, nasloni lulu u futrolu na pod kao da je tu silom drži. Šake su mi bile teške. Ruke su mi visile vukući ramena naniže. Iz nosa mi je curilo. Obrisah ga nadlanicom, i tim pokretom izbrisah svoju gornju usnu! Obrisah lice — i sve meso je bilo zbrisano s njega! Topio sam se! Osećao sam kao da se moje telo topi. Skočih na noge i pokušah da zgrabim nešto — bilo šta — pomoću čega bih se održao. Uхватih

se za motku koju don Huan drži pobodenu u pod na sredini svoje sobe. Stajao sam tu časak, a onda se okrenuh da pogledam u njega. Sedeo je nepomično i dalje, držeći lulu, i zurio u mene.

Moj dah je bio bolno vreo (ili hladan?). Gušio me. Sagnuh glavu napred da se naslonim na motku, ali izgleda da sam je promašio i glava mi se i dalje spuštala izvan mesta na kome je bila motka. Zastao sam kad sam već gotovo stigao do poda. Uspravih se. Motka je bila tu pred mojim očima! Pokušah da naslonim glavu na nju. Pokušah da vladam sobom i da sačuvam svest, pa sam se otvorenih očiju nagnuo napred da čelom dodirnem motku. Ona je bila sasvim blizu mojih očiju, ali, kad sam naslonio glavu na nju, imao sam veoma neobično osećanje da sam prošao posred nje.

U očajničkom pokušaju da nađem razumno objašnjenje zaključili da moje oči pogrešno ocenjuju dubinu, i da je motka morala biti desetak stopa udaljena od mene, iako sam je ja video kao da je pred samim mojim licem. Tada smislih logičan, razuman način da ispitam položaj motke. Počeh da se krećem bočno oko nje, načinivši svaki put po jedan mali korak. Smatrao sam da ne mogu načiniti krug veći od 5 stopa u prečniku, ako se tako budem kretao; ako je motka zaista udaljena od mene 10 stopa, ili je van mog domašaja, doći će trenutak kad ću joj biti leđima okrenut. Verovao sam da će motka u tom trenutku nestati, zato što će biti iza mene.

Onda sam pošao ukrug oko motke, ali ona mi je stalno bila pred očima dok sam kružio oko nje. U nastupu očajanja zagrabio sam je obema rukama, ali moje su ruke prošle kroz nju. Grabio sam vazduh. Pažljivo sam izračunao rastojanje između sebe i motke. Činilo mi se da ono iznosi 3 stope. To jest, moje oči su to procenile kao 3 stope. Jedan trenutak sam se igrao sa percepcijom dubine krećući glavu s jedne strane na drugu, usredsređujući redom

jedno pa drugo oko na motku i onda na pozadinu. Prema mom načinu ocenjivanja dubine, motka je nesumnjivo bila preda mnom, verovatno udaljena 3 stope. Ispruživši ruke da bih zaštitio glavu, navalio sam svom snagom. Utisak je bio isti — prošao sam kroz motku. Ovog puta sam se srušio na pod. Opet sam ustao. A to ustajanje bilo je možda ono najneobičnije što sam te večeri učinio. Digao sam se pomoću misli! Da bih ustao, nisam se poslužio svojim mišićima ni kostima na uobičajeni način, zato što njima više nisam vladao. Znao sam to onog časa kad sam tresnuo na pod. Ali moja radoznalost u pogledu motke bila je tako velika da me je „misao digla“ nekom refleksnom akcijom. I pre nego što sam potpuno shvatio da ne mogu da se krećem, bio sam već ustao.

Pozvao sam don Huana u pomoć. U jednom trenutku povikao sam što sam jače mogao, ali don Huan se nije pomakao. Gledao je i dalje u mene, iskosa, kao da ne želi da okrene glavu da bismo bili licem u lice. Načinih korak prema njemu, ali umesto da pođem napred, zateturah se unazad i padoh kraj zida. Znao sam da sam leđima udario o zid, ali nisam osetio da je tvrd; potpuno sam lebdeo u nekoj mekoj, sunderastoj materiji — to je bio zid. Ruke su mi bile ispružene sa strana i celo moje telo kao da je lagano tonulo u zid. Mogao sam da gledam samo napred, u sobu. Don Huan me i dalje posmatrao, ali nije ni prstom maknuo da mi pomogne. Upeh se iz petnih žila da svoje telo istrgnem iz zida, ali umesto toga tonuo sam sve dublje i dublje. U neopisivom strahu osetih da se zid sve više približava mom licu. Pokušao sam da zatvorim oči ali one su ostale i dalje otvorene.

Ne sećam se šta se još dogodilo. Don Huan se iznenada obreo preda mnom, sasvim blizu. Bili smo u drugoj sobi. Video sam njegov sto i zemljanu peć u kojoj je gorela vatra, a krajičkom oka nazirao sam i ogradu izvan kuće. Sve sam veoma jasno video. Don

Huan je doneo petrolejku i obesio je o gredu nasred sobe. Pokušao sam da gledam u drugom pravcu, ali moje oči bile su postavljene tako da sam mogao da gledam samo pravo preda se. Nisam mogao da razaznam ni da osetim nijedan deo svog tela. Moje disanje se nije ni primećivalo. Ali misli su mi bile izvanredno lucidne. Sasvim jasno sam video sve što se dešavalo preda mnom. Don Huan pođe prema meni i jasnoće mog duha nestade. Nešto u meni kao da je stalo. Misli više nije bilo. Video sam don Huana kako mi prilazi i mrzeo sam ga. Zaželeh da ga iskidam na komade. Mogao sam tada da ga ubijem, ali nisam mogao da se pomaknem s mesta. U početku sam nejasno osetio neki pritisak na glavi, ali i to je nestalo. Ostalo je samo jedno — ogromna srdžba prema don Huanu. Video sam ga na rastojanju od samo nekoliko palaca. Hteo sam da ga iskidam. Osetio sam da stenjem. Nešto u meni počeo da se grči. Čuo sam don Huana gde mi govori. Njegov glas je bio blag i umirujući i, osetio sam, beskrajno prijatan. On mi priđe još bliže i počeo da recituje jednu špansku uspravanku.

„Gospo sveta Ana, zašto detence plače? Zbog jabuke koju je izgubilo. Ja ću ti dati dve. Jednu za dečaka i jednu za tebe. (*Senora santa Ana, porque llora el niño? Por una manzana que se le ha perdido.*

Yo le dare una. Yo le dare dos. Una para el niño y otra para vos.)” Zapljusnu me neka toplina. To je bila toplina koja potiče od srca i osećanja. Don Huanove reči bile su daleki odjek. Podsećale su me na zaboravljene uspomene iz detinjstva.

Žestina koju sam malo pre toga osećao nestala je. Srdžba se pretvorila u čežnju — u radosnu naklonost prema don Huanu. Rekao mi je da se moram boriti da ne zaspim, da više nemam tela i da se slobodno mogu pretvoriti u što god zaželim. Povukao se. Moje oči bile su na normalnoj visini kao da stojim pred njim. On pruži obe ruke prema meni i pozva me da stanem među njih.

Ili sam ja pošao napred, ili se on meni približio. Njegove ruke bile su već gotovo na mom licu — na mojim očima, iako ih nisam osećao. „Uđi u moje grudi“, čuh njegove reči. Osetio sam da prodirem u njega. To je bilo isto ono osećanje nečega sunderastog kao i sa zidom.

Onda sam mogao da čujem samo njegov glas koji mi je naređivao da gledam i vidim. Njega više nisam mogao da vidim. Moje oči bile su, izgleda, otvorene, jer sam video odsjaje svetlosti na crvenom polju; to je bilo kao da gledam u svetlost kroz spuštene očne kapke. Onda se moje misli opet pokrenuše. Vратише se u brzom nizu slika — lica, prizora. Scene međusobno sasvim nepovezane pojavljivale bi se i nestajale. To je ličilo na brz san u kome jedna slika prekriva drugu i menja se. Onda se smanji broj i intenzitet mojih misli, a ubrzo one sasvim nestadoše. Ostala je samo neka nežnost i osećanje sreće. Nisam mogao da razaznam nikakve oblike ni svetlost. Iznenada me nešto diže uvis. Jasno sam osetio da me nešto odiže sa zemlje. I bio sam slobodan, kretao sam se s neverovatnom lakoćom i brzinom po vodi ili u vazduhu. Plivao sam kao jegulja; uvijao sam se, izvijao, propinjao uvis ili leteo naniže kako god sam želeo. Osećao sam da svuda oko mene duva hladan vetar i počeo sam da lebdim kao pero tamo-amo pa dole, sve niže i niže.

Subota, 28. decembar 1963.

Probudio sam se juče kasno popodne. Don Huan mi je rekao da sam mirno spavao gotovo 2 dana. Glava me strahovito bolela. Popio sam malo vode i bilo mi je zlo. Bio sam umoran, veoma umoran, i čim sam večerao, odmah sam opet zaspao.

Danas se opet osećam savršeno opušten. Razgovarao sam s don Huanom o svom iskustvu s malim dimom. Misleći da on želi da mu sve ispričam

onako kako sam to uvek činio, počeo sam da mu opisujem svoje utiske, ali on me prekinu i reče da to nije potrebno. Rekao mi je da u stvari nisam ništa činio, i da sam odmah zaspao, pa prema tome nema tu ni o čemu da se govori.

„A šta je s onim kako sam se ja osećao? Zar to nije važno?“ insistirao sam.

„Ne, s dimom nije. Docnije, kad naučiš kako treba da putuješ, razgovaraćemo; kad naučiš kako treba da uđeš u stvari.“

„Da li čovek zaista ‚ulazi‘ u stvari?“

„Zar se ne sećaš? Ti si *ušao* i *prošao* kroz taj zid.“

„Misim da sam u stvari *sišao* s uma.“

„Ne, nisi.“

„Jesi li se i ti ponašao isto ovako kad si prvi put pušio, don Huane?“

„Ne, nije bilo isto. Naše su prirode različite.“

„Kako si se ti ponašao?“

Don Huan nije odgovorio. Izmenio sam oblik pitanja i opet mu ga postavio. Ali on je odgovorio da se ne seća šta je doživeo, i da je moje pitanje isto kao kad bi ribara pitao kako se osećao kad je prvi put išao u ribolov.

Rekao je da je dim kao saveznik jedinstven, a ja ga podsetih da je i za Meskalito rekao da je jedinstven. Odgovori da su i jedan i drugi jedinstveni, ali svaki na svoj način.

„Meskalito je zaštitnik zato što ti on govori i i može da ti kaže šta treba da radiš“, reče. „Meskalito te uči kako treba da živiš. I možeš da ga vidiš zato što je on izvan tebe. A dim je, s druge strane, saveznik. On te menja u nešto drugo i daje ti moć, ali ti se nikad ne pokazuje. S njim ne možeš da razgovaraš. Ali ti znaš da on postoji zato što te oslobađa tela i načini te lakim kao vazduh. A ti ga ipak nikad ne vidiš. Ali on je tu i omogućava ti da izvršiš nezamisliva dela, takva kao što je ono kad ti oduzme telo.“

„Zaista sam se osećao kao da sam ostao bez tela, don Huane.“

„I jesi.“

„Hoćeš da kažeš da zaista nisam imao tela?“

„Šta ti sam o tome misliš?“

„Pa, ne znam. Mogu da ti kažem samo šta sam osećao.“

„To je sve što postoji u stvarnosti — šta osećaš.“

„Ali kako si me ti video, don Huane? Kako sam tebi izgledao?“

„Kako sam te ja video nije važno. To je isto kao onda kad si hvatao motku. Osećao si da nije tu pa si išao oko nje da se uveriš da jeste. Ali kad si skočio na nju, opet si osetio da je u stvari nema.“

„Ali ti si me video ovakvog kakav sam sada, je li?“

„Ne! Nisi bio ovakav kakav si sada.“

„Istina! Priznajem. Ali imao sam telo, zar ne, iako ga nisam mogao osećati?“

„Ne! Do đavola! Nisi imao telo ovakvo kakvo danas imaš!“

„Pa šta se onda desilo s mojim telom?“

„Mislio sam da si razumeo. Dimčić je odneo tvoje telo.“

„Kuda je ono otišlo?“

„Kako do đavola očekuješ da ja to znam?“

Bilo je uzaludno uporno i dalje pokušavati da se od njega izvuče „razumno“ objašnjenje. Rekao sam mu da ne želim da se prepirem niti da postavljam glupa pitanja, ali ako prihvatim pretpostavku da mogu da izgubim telo, potpuno bih izgubio razum.

Rekao je da preterujem, kao obično, i da nisam ništa izgubio niti ću izgubiti zbog dimčića.

Utorak, 28. januar 1964.

Pitao sam don Huana šta misli o tome da se dim da svakome ko zaželi da ga proba.

Ozlojeđeno je odgovorio da bi davanje dima svakome bilo isto što i ubijanje, jer svako ne bi imao nekoga da ga vodi. Pitao sam don Huana šta hoće tim da kaže. Reče da sam *tu*, živ i s njim razgovaram, zato što me je on vratio. Vratio je moje telo. Bez njega se nikad ne bih probudio.

„Kako si to vratio moje telo, don Huane?”

„To ćeš docnije saznati, ali moraćeš da naučiš da to sam učiniš dok sam ja još živ. Izgubio si dovoljno vremena postavljajući glupa pitanja o budalaština-ma. Ali možda ti nije suđeno da sve naučiš o dimčiću.”

„Pa dobro, šta onda da radim?”

„Pusti dimu da te uči koliko god si kadar da naučiš.”

„Da li i dim čoveka uči?”

„Naravno da uči.”

„Uči li ga isto kao i Meskalito?”

„Ne, on nije učitelj kakav je Meskalito. On ti ne pokazuje iste stvari.”

„Ali čemu te, onda, dim uči?”

„Pokazuje ti kako treba da se koristiš moći, a da to naučiš, moraš ga uzeti onoliko puta koliko možeš da podneseš.”

„Tvoj saveznik me veoma plaši, don Huane. tako nešto još nikad nisam doživeo. Mislio sam da sam poludeo.”

To je odnekud bilo najimpresivnije od svega što mi je palo na um. Razmišljao sam o celom tom događaju s posebnog stanovišta, s obzirom na to što sam imao iskustva i s drugim halucinogenim biljkama, s kojima sam to mogao da uporedim, i jedino sio mi je stalno padalo na um bilo je to da čovek od dima poludi.

Don Huan odbaci moje poređenje, rekavši da je to što sam osetio bila neopisiva moć dima. A da bi tom moći mogao da se služi, čovek mora da ima jak živpt. Ideja o jakom životu nije vezana samo za pripremni period nego obuhvata i čovekov stav

posle tog iskustva. Rekao je da je dim tako jak da mu se može doskočiti jedino snagom, inače bi se život razbio u paramparčad.

Pitao sam ga da li dim na svakoga deluje isto. Odgovorio je da on dovodi do transformacije, ali ne kod svakoga.

„Koji je to onda naročiti razlog zbog koga je dim kod mene izazvao transformaciju?“ upitah.

„To je, čini mi se, veoma glupo pitanje. Poslušno si činio sve što ti je rečeno. Nije nikakva tajna da te dim transformisao.“

Opet sam ga molio da mi nešto kaže o mom izgledu. Želeo sam da znam kako sam izgledao, jer mi je predstava o nekom bestelesnom biću koju mi je usadio u glavu razumljivo bila nepodnošljiva.

Reče da se, iskreno govoreći, plašio da gleda u mene. Osećao se isto kao što se njegov dobrotvor morao osećati kad je video don Huana prilikom njegovog prvog pušenja.

„Jesi li se bojao? Zar sam bio tako strašan?“ upitah.

„Još nikada nisam nikoga video kad ovo puši.“

„Zar nisi, video svog dobrotvora kad puši?“

„Nisam.“

„Ni sebe čak nisi video?“

„Kako sam mogao?“

„Mogao si da pušiš pred ogledalom.“

Nije odgovorio, već me je dugo gledao pa odmahnuo glavom. Pitao sam ga ponovo da li bi čovek mogao da se gleda u ogledalu. Odgovorio je da bi mogao, mada to ne bi ništa vredelo, jer bi, ako ništa drugo, verovatno umro od straha.

Rekoh: „Onda mora da sam strašno izgledao.“

„I ja sam celog života o tome razmišljao“, reče.

„A ipak nikoga nisam pitao niti sam se gledao u ogledalu. To mi čak nije ni na um palo.“

„Pa kako to onda mogu da saznam?“

„Moraćeš da čekaš, kao što sam i ja čekao, dok ne daš dim nekome drugom — ako ikada ovladaš

njime, razume se. Onda ćeš videti kako čovek izgleda. Takav je zakon."

„Šta bi se desilo kad bih pušio pred kamerom koja bi me sama snimala?"

„Ne znam. Dim bi se, verovatno, okrenuo protiv tebe. Ali smatram da se on tebi čini tako bezazlen da misliš kako se s njim možeš igrati."

Rekoh mu da ne nameravam da se igram, ali da mi je on ranije jedanput rekao kako dim ne zahteva određenu proceduru, pa da sam zato pomislio da nema ništa loše u tome ako čovek želi da zna kako izgleda. Ispravio me rekavši da je onda hteo da kaže kako se ne mora držati nekog naročitog reda, kao što je slučaj s tatulom; kod dima je neophodno ponašati se kako treba, reče. Dao mi je jedan primer, objasnivši da nije važno koji se sastojak prvo bere, pod uslovom da je količina tačna.

Pitao sam ga da li bi bilo loše kad bih drugima pričao o svom iskustvu. Odgovorio je da je jedina tajna koja se nikome ne sme otkriti način na koji se spravlja mešavina, kako se kreće i kako se vraća; sve ostalo što je s tim u vezi nije važno.

Moj poslednji susret s Meskalitom bio je niz od 4 seanse koje smo imali u 4 uzastopna dana. Don Huan je tu dugu seansu nazvao *mitote*. To je bila svečanost pejtla za *peyoteroze* i učenike. Tu su bila 2 starija čoveka, po prilici don Huanovih godina, od kojih je jedan bio vođa, a bilo je i 5 mlađih ljudi uključujući i mene.

Svečanost se održavala u državi Čiuaua, u Meksiku, blizu granice prema Teksasu. Sastojala se u pevanju i uzimanju pejtla u toku noći. Po danu su žene, koje su boravile van mesta određenog za svečanost, donosile vodu svakom muškarcu, a ritualna hrana se samo simbolično jela svakog dana.

Subota, 12. septembar 1964.

U prvoj noći svečanosti, u četvrtak 3. septembra, uzeo sam osam pupoljaka pejtla. Nisu imali nikakvo dejstvo, ili, ako i jesu, bilo je vrlo blago. Žmurio sam gotovo svu noć. Tako mi je bilo mnogo bolje. Nisam zaspao, niti sam se zamorio. Na kraju seanse pevanje je postalo neobično. Za trenutak sam se osetio uzvišeno i suze su mi navrle na oči, ali kad se pesma završila, nestalo je tog osećanja.

Svi smo ustali i izišli napolje. Žene su nam dale vode. Jedni su njom samo ispirali grlo, drugi su je pili. Muškarci uopšte nisu razgovarali, ali žene su

ceo dan brbljale i kikota se. Obredni ručak poslužen je u podne. To je bio kuvani kukuruz.

Pri zalasku sunca, u petak 4. septembra, počela je druga seansa. Vođa je pevao svoju pesmu pejtla i krug pesama i uzimanja pejtlovih pupoljaka opet je počeo. Završio se ujutro kad je svaki od nas pevao svoju pesmu, u isto vreme kad i svi ostali.

Kad sam izišao napolje, nisam video onoliko žena koliko ih je bilo prethodnog dana. Neko mi je dao vode, ali mene više nije zanimalo šta se oko mene zbiva. Pojeo sam opet 6 pupoljaka, ali njihovo dejstvo je sad bilo drukčije. Mora da je to bilo pred kraj seanse kad se pevanje veoma ubrzalo, i svi su uglas pevali. Primetio sam da je neko, ili nešto, izvan kuće želeo da uđe unutra. Nisam mogao da utvrdim da li se pevalo zato da se „to” spreči da bane u kuću, ili da se primami unutra.

Ja jedini nisam imao svoje pesme. Činilo mi se da me gledaju upitno svi, a naročito mlađi ljudi. Bilo mi je neprijatno i sklopio sam oči.

Onda sam ustanovio da mnogo bolje mogu da pratim šta se oko mene zbiva ako žmurim. Ta misao privuče svu moju pažnju. Zatvorih oči i ugledah ljude ispred sebe. Otvorih oči i slika ostade ista. Ambijent je bio potpuno isti za mene, bez obzira da li su mi oči bile otvorene ili zatvorene.

Odjednom svega nestade, ili se sve sruši i umesto loga pojavi se lik Meskalita, sličan čoveku, koji sam video pre dve godine. Sedeo je na izvesnom rastolanju, profilom okrenut prema meni. Zurio sam netremice u njega, ali on mene nije gledao; nijednom se nije okrenuo.

Verovao sam da u nečemu grešim, da činim nešto zbog čega neće da mi se približi. Ustao sam i pošao prema njemu da ga to pitam. Ali sam čin kretanja izvejavao je sliku. Ona poče da bleđi, i preko nje se pojavije slike ljudi s kojima sam bio. Opet začuh glasno, frenetično pevanje.

Otišao sam tu blizu u žbunje i hodao neko vreme.

Sve se preda mnogom sasvim jasno ocrtavalo. Primetih da vidim u mraku, ali to ovog puta nije gotovo ni bilo važno. Važno je bilo zašto me Meskalito izbegava.

Vratio sam se da se pridružim ostalima i upravo kad sam hteo da uđem u kuću, začuh teški tutanj i osetih podrhtavanje. Zemlja se tresla. To je bio isti onaj zvuk koji sam pre dve godine čuo u dolini pejotla.

Otrčah opet u žbunje. Znao sam da je Meskalito tu i da ću ga naći. Ali tu ga nije bilo. Čekao sam do jutra i onda se pridružio ostalima, pred kraj seanse.

Uobičajeni postupak ponovio se i trećeg dana. Nisam bio umoran ali sam popodne odpavao.

U subotu uveče, 5. septembra, starac zapeva svoju pesmu upućenu pejotlu da bi ponovo započeo krug. U toku te seanse sažvakao sam samo jedan pupoljak pejotla i nisam slušao pesme, niti sam obraćao pažnju na to šta se oko mene zbiva. Od prvog trenutka celo moje biće bilo je usredsređeno samo na jednu tačku. Znao sam da nedostaje nešto što je za moju dobrobit neobično važno.

Dok su drugi pevali, glasno sam zamolio Meskalita da me nauči jednu pesmu. Moja molba mešala se s glasnim pevanjem ljudi. Odmah zatim u ušima mi zabruja pesma. Okrenuo sam se i slušao leđima okrenut ostalima. Čuo sam reči i melodiju koji su se stalno ponavljali pa sam ih i ja ponavljao sve dok nisam naučio celu pesmu. To je bila duga pesma na španskom. Onda sam je nekoliko puta otpevao ostalima. Ubrzo potom u ušima mi je zabrujala nova pesma. Do jutra sam obe te pesme otpevao bezbroj puta i osetio sam da sam osvežen, ojačan.

Kad su nam žene dale vodu, don Huan mi pruži torbu pa svi zajedno pođosmo u brda. To je bilo dugo, naporno pešačenje do niskog *mesa* (platoa). Tu ugledah nekoliko grmova pejotla. Ali ni sam ne znam zašto nisam hteo u njih da gledam. Kad smo stigli na drugi kraj te visoravni, grupa se raštrkala.

Don Huan i ja se vratismo, sakupljajući pupoljke pejotla kao što smo činili i prvi put kad sam mu pomagao.

Vratili smo se kasno popodne u nedelju, 6. septembra. Uveče je vođa opet započeo krug. Niko nije izustio ni reči, ali ja sam sasvim dobro znao da je to poslednji sastanak. Ovog puta starac zapeva novu pesmu. Torba sa svežim pupoljcima pejotla išla je od jednog do drugog. Tada sam prvi put okusio svež pupoljak. Bio je mesnat, ali ipak težak za žvakanje. Ličio je na tvrdu, zelenu voćku, a ukus mu je bio žešći i gorči nego u osušenog pupoljka. Meni lično, sveži pejotl bio je mnogo življi.

Sažvakao sam 14 pupoljaka. Pažljivo sam ih izbrojao. Poslednji nisam dokraja sažvakao, jer sam čuo onaj poznati tutanj koji je značio da je Meskalito prisutan. Svi su besomučno pevali, i ja sam znao da su don Huan i svi ostali zaista čuli taj zvuk. Odbacio sam pomisao da je njihovo reago- vanje usledilo posle znaka koji je neko od njih dao samo zato da bi mene obmanuti.

U tom trenutku osetih kako me zapljusnuo veliki talas mudrosti. Pretpostavka s kojom sam se 3 godine poigravao sad je postala izvesnost. Bile su mi potrebne 3 godine da shvatim, ili, bolje reći, da otkrijem da ono što kaktus *Lophophora vwilliamsii* sadrži u sebi, pa ma šta to bilo, nema ništa sa mnom da bi postojalo kao biće; ono postoji samo po sebi, tu, napolju u slobodi. Toga sam tada postao svestan.

Pevao sam grozničavo sve dok više nisam mogao reći da izgovaram. Osećao sam se kao da su moje pesme u mom telu, i da me neizdržljivo tresu. Morao sam da odem i nađem Meskalita ili bih eksplodirao. Pošao sam prema polju pejotla. Pevao sam i dalje svoje pesme. Znao sam da su samo moje — neosporan dokaz moje jedinstvenosti. Osećao sam svaki svoj korak. Odjekivali su na zemlji; njihov odjek izazvao je u meni neopisivu euforiju zato što sam čovek.

Svaki pojedini kaktus pejotla blistao je od neke plavičaste, treperave svetlosti. Jedan kaktus bio je veoma svetao. Seo sam ispred njega i pevao mu svoje pesme. Dok sam pevao, Meskalito je izišao iz biljke — ista ona čovekolika prilika koju sam i ranije video. Gledao me je. S velikom smelošću, za čoveka mog temperamenta, ja sam mu pevao. Čuo sam flaute, ili vetar, muzičku vibraciju koju sam već poznavao. Učinilo mi se da je rekao, kao i pre dve godine: „Šta želiš?“

Govorio sam veoma glasno. Rekao sam da znam da u mom životu i u mojim postupcima nešto ne valja, ali da sam ne mogu da pronađem šta je to. Molio sam ga da mi kaže šta to nije u redu sa mnom, a takođe i da mi kaže svoje ime da bih mogao da ga pozovem kad mi zatreba. Pogledao me, izdužio usta kao u neku trubu dok mi nisu doprla do ušiju, i onda mi je rekao svoje ime.

Odjednom ugledah svog oca gde stoji nasred polja s pejotlom, ali polja nestade, i prizor preda mnom bio je moj stari dom, dom mog detinjstva. Zagrlih oca i počeh žurno da mu govorim štošta što mu ranije nikad nisam mogao reći. Sve moje misli bile su sažete i relevantne. Činilo mi se da u stvari nemamo vremena i da mu sve moram reći odjednom. Saopštio sam mu zapanjujuća otkrića o mojim osećanjima prema njemu, stvari koje inače, u normalnim okolnostima, nikad ne bih mogao prevaliti preko usta.

Moj otac nije govorio. Samo je slušao, a onda ga je nešto odvuklo ili usisalo. Opet sam bio sam. Plakao sam od kajanja i tuge.

Išao sam kroz polje pejotla izvikujući ime koje sam naučio od Meskalita. Nešto se pojavi iz čudne svetlosti, slične zvezdi, na jednom kaktusu pejotla. Bio je to dug, sjajan predmet — pruga svetlosti velika kao čovek. Za trenutak je osvetlila celo polje jakom žutom, ili ćilibarskom svetlošću, onda je osvetlila nebo, gore, stvorivši tako čudesan, veličan-

stven prizor. Mislio sam da ću oslepeti ako još budem gledao u to; pokrih oči i zarih glavu u ruke.

Jasno sam shvatio da mi je Meskalito rekao da pojedem još jedan pupoljak pejotla. Pomislih: „Ne mogu, jer nemam nož da ga odsečem.”

„Pojedi jedan sa zemlje”, reče mi na taj isti čudni način.

Legao sam na trbuh i pojeo vršak jednog kaktusa. Zapalio me. Ispunio je svaki delić mog tela toplotom i neposrednošću. Sve je bilo živo. Sve je imalo divne i komplikovane detalje, a ipak je sve bilo prosto. Bio sam svugde; mogao sam da vidim sve i gore i dole i oko sebe, sve u isti mah.

To izuzetno osećanje trajalo je dovoljno da bih ga bio svestan. Onda se promenilo u opresivan, užasan strah, strah koji me nije obuzeo naglo, nego nekako brzo. U početku je moj čudesni svet tišine bio uzdrman oštrim zvucima, ali ja sam ostao ravnodušan. Onda su se zvuci pojačali i trajali bez prekida kao da jurišaju na mene. I ja malo-pomalo izgubih osećanje da lebdim u svetu neizdiferenciranom, ravnodušnom i lepom. Oni zvuci pretvoriše se u džinovske korake. Nešto ogromno disalo je i kretalo se oko mene. Verovao sam da to mene lovi.

Trčao sam, sakrio sam se iza jednog velikog kamena, i pokušao odatle da utvrdim šta me to prati. U jednom trenutku sam se išunjao iz svog skrovišta da pogledam, i to što me gonilo stiglo me. To je bilo nešto kao morska alga. Bacilo se na mene. Pomislih da će me smrviti svojom težinom, ali odjednom se našoh u nekoj cevi ili šupljini. Jasno sam video da alga nije prekrila svu zemlju oko mene. Ispod kamena je ostalo još malo slobodne zemlje. Počeh da se podvlačim pod njega. Video sam kako ogromne kapi tečnosti padaju s alge. „Znao” sam da *to* luči stomačni sok da bi me rastvorilo. Jedna kap mi pade na ruku i ja pokušah da zemljom otarem kiselinu, trljao sam to pljuvačkom kopajući i dalje. U jednom trenutku postao sam bezmalo para.

Nešto me guralo naviješe ka svetlosti. Mislio sam da me alga rastvorila. Nejasno sam nazreo svetlost koja je bivala sve jača; dopirala je ispod zemlje dok na kraju nije buknila i tada sam video da je to sunce koje izlazi iza planina.

Polako su mi se vraćali moji uobičajeni čulni procesi. Ležao sam potrbuške, glave naslonjene na savijenu ruku. Kaktus pejtla preda mnom počeo ponovo da se osvetljava, i pre nego što sam mogao da skrenem pogled, opet se pojavi ona izdužena svetlost. Ona dodirnu celo moje telo spokojnom snagom, pa se otkotrlja i izgubi iz vida.

Trčao sam sve do onog mesta gde su bili ostali. Svi se vratismo u grad. Don Huan i ja ostadosmo još jedan dan kod don Roberta, vođe pejtla. Spavao sam sve vreme koje smo kod njega proveli. Kad je trebalo da pođemo, prišli su mi mladići koji su učestvovali u seansama s pejtлом. Zagrljše me jedan po jedan, tiho se smejući. Svaki od njih mi se predstavio. Razgovarao sam s njima satima, i govorili smo o svemu osim o sastancima s pejtлом.

Don Huan reče da je vreme da pođemo. Mladići me ponovo zagrljše. „Dođi opet“, reče mi jedan od njih. „Već te čekamo“, dodade drugi. Vozio sam lagano pokušavajući da vidim uz put one starije ljude, ali nikoga od njih više nije bilo.

Četvrtak, 10. septembar 1964.

Da bih don Huanu ispričao neki doživljaj, morao sam što sam bolje mogao da ga se setim, malo-pomalo, korak po korak. To je, izgleda, bio najbolji način da se svega setim.

Danas sam mu ispričao pojedinosti svog poslednjeg susreta s Meskalitom. Slušao je pažljivo moju priču sve do trenutka kad mi je Meskalito rekao svoje ime. Don Huan me tu prekinuo.

„Sad si nezavisan“, reče. „Zaštitnik te prihvatio.“

Od sada ću moći veoma malo da ti pomažem. Ne moraš više ništa da mi pričaš o svom odnosu s njim. Sad znaš njegovo ime; ni njegovo ime ni tvoje susrete s njim ne treba nikom živom da pomeneš."

Uporno sam želeo da mu ispričam svoj doživljaj sa svim pojedinostima, rekavši da ga ne razumem. Kazao sam mu da mi je potrebna njegova pomoć da protumačim to što sam video. Odgovorio mi je da to mogu i sam i da je bolje za mene da počnem sam da razmišljam. Rekoh mu da bih rado čuo njegovo mišljenje, jer bi mi trebalo mnogo vremena da steknem sopstveno, i da osim toga ne znam kako treba dalje da postupam.

Rekoh mu: „Uzmi, na primer, pesme. Šta one znače?"

„To samo ti možeš odlučiti", odgovori. „Kako bih ja mogao znati šta one znače? Jedino ti zaštitnik to može reći, isto kao što te samo on može naučiti svojim pesmama. Samo su pesme s dušom njegove i on je ljude naučio da ih pevaju. Ostalo su kopije pesama drugih ljudi. Svet je ponekad tako lažljiv. Pevaju tuđe pesme a ne znaju ni šta te pesme znače."

Rekoh mu da sam nameravao da ga pitam u koju se svrhu pevaju te pesme. Odgovori mi da pesme koje sam naučio služe zato da njima dozovem zaštitnika, i da treba da se poslužim njima i njegovim imenom kad ga zovem. Meskalito će me docnije verovatno naučiti i drugim pesmama u druge svrhe, reče don Huan.

Pitao sam ga zatim da li misli da me zaštitnik potpuno prihvatio. Nasmejao se kao da sam postavio smešno pitanje. Rekao mi je da me zaštitnik primio i da je želeo da bude siguran da znam da me primio, pokazavši mi se u vidu svetlosti dvaput. Don Huan je izgledao veoma impresioniran time što sam svetlost video 2 puta. Naročito je naglašavao tu stranu mog susreta s Meskalitom.

Rekao sam mu da ne razumem kako je moguće

da te zaštitnik primi, a da ti u isto vreme budeš toliko uplašen.

Dugo mi nije odgovorio. Izgledao je zbunjen. Najzad je rekao: „To je tako jasno. To što je on želeo toliko je jasno da ne razumem kako ti to ne shvataš.”

„Meni je sve još nerazumljivo, don Huane.”

„Potrebno je dosta vremena da se zaista uvidi i razume šta Meskalito želi da kaže; treba da razmišljaš o njegovim poukama sve dok ti ne postanu jasne.”

Petak, 11. septembar 1964.

Opet sam navaljivao na don Huana da mi protumači ono što sam doživeo u svojim vizijama. Oklevao je neko vreme. Onda je progovorio kao da smo već duže razgovarali o Meskalitu.

„Vidiš li kako je glupo pitati da li je on sličan osobi s kojom se može razgovarati?” reče don Huan. „On nije sličan ničemu što si do sada video. Liči na čoveka, a opet nije nimalo nalik na njega. Teško je to objasniti ljudima koji ništa ne znaju o njemu, a hteli bi odjednom sve da saznaju. A zatim, njegove pouke su tajanstvene kao i on sam. Niko živ, koliko znam, ne može da predvidi šta će on učiniti. Postaviš mu pitanje i on ti pokaže kako ćeš naći odgovor, ali ti to ne kaže na ovaj način kako ti i ja razgovaramo. Razumeš li sad šta on čini?”

„Mislim da mi nije teško to da razumem. Ali ne mogu da shvatim šta je tim hteo da kaže.”

„Pitao si ga šta to s tobom nije kako treba, i on ti je dao potpunu sliku. Tu nema greške! Ne možeš reći da nisi razumeo. To nije bio razgovor — a ipak i jeste. Onda si mu postavio drugo pitanje, i on ti je odgovorio na isti način. A šta je tim želeo da kaže,

nisam siguran da to razumem, zato što nisi hteo da mi kažeš šta si ga pitao."

Veoma pažljivo sam ponovio pitanja koja sam mu, sećam se, postavio; pitao sam ga onim redom kojim sam ih izgovarao: „Činim li ono što treba da činim? Jesam li na pravom putu? Šta treba da činim sa svojim životom?" Don Huan reče da su ta pitanja puste reči; bolje je ne izgovarati pitanja naglas, nego ih pitati iznutra. Kazao je da je zaštitnik hteo da mi da lekciju, a da bi dokazao da namerava da me pouči a ne da me zaplaši, pokazao mi se dvaput kao svetlost.

Rekoh mu da ne mogu da razumem zašto mi Meskalito uliva toliki strah ako me prihvatio. Podsetio sam don Huana da je tvrdio kako je Meskalito, kad nekoga prihvati, stalan i ne vodi ga od blaženstva u košmar. Don Huan mi se nasmeja i reče da bih i sam razumeo lekciju da sam mislio na pitanje koje mi je ležalo na srcu kad sam se obraćao Meskalitu.

Misliti na pitanje koje mi je ležalo „na srcu" bio je težak problem. Rekao sam don Huanu da mi je mnogo štošta prolazilo kroz glavu. Kad sam ga pitao da li sam na pravom putu, hteo sam da kažem ovo: „Jesam li jednom nogom u ovom a drugom u onom svetu? Koji je svet pravi? Kojim bi pravcem trebalo da pođe moj život?"

Don Huan sasluša moja objašnjenja pa zaključi da nemam jasnu predstavu o svetu, i da mi je zaštitnik dao veoma jasnu pouku.

Reče: „Misliš da za tebe postoje 2 sveta — 2 puta. Ali postoji samo jedan. Zaštitnik ti je to neverovatno jasno pokazao. Jedini tebi dostupan svet je svet ljudi, i taj ne možeš po svom izboru napustiti. Ti si čovek! Zaštitnik ti je pokazao svet sreće gde među stvarima nema nikakve razlike zato što tu nema nikoga ko bi postavljao pitanja o razlici. Ali to nije svet ljudi. Zaštitnik te istrgnuo iz njega i

pokazao ti kako čovek misli i kako se bori. *To* je čovekov svet! A biti čovek, znači biti osuđen, na taj svet. Tašt si pa veruješ da živiš u 2 sveta, ali to je samo tvoja taština. Za nas postoji samo 1 svet. Mi smo ljudi i moramo biti zadovoljni svetom ljudi.

Verujem da se pouka sastojala u tome."

Don Huan je, čini mi se, želeo da radim s tatulom što je moguće više. Takav stav bio je nespojiv s njegovim izjavama da ne voli njenu moć. Objasnio je to rekavši da se približava vreme kad ću opet morati da pušim, a dotle treba bolje da upoznam moć tatule.

Više puta je ponovio da bi trebalo da je ispitam još jednom magijom sa gušterima. Dugo sam razmišljao o tom predlogu. Don Huan je sve više navaljivao, sve dok nisam osetio da treba da ga poslušam. I jednog dana odlučih da magijom doznam šta je bilo s nekim ukradenim predmetima.

Ponedeljak, 28. decembar 1964.

U subotu 19. decembra odsekao sam koren *Daturae*. Sačekao sam da se dovoljno smrkne da bih mogao da igram oko biljke. Pripremio sam koren u toku noći, a u nedelju, oko 6 časova ujutro, otišao sam na mesto gde je rasla moja *Datura*. Seo sam ispred biljke. B i o sam zapisao sve čemu me don Huan učio o proceduri. Pročitao sam ponovo svoje beleške i video da ne moram tu da tucam semenje. Nekako je samo to što sedim tu pred tom biljkom stvaralo u meni neko neobično osećanje emocionalne stabilnosti, jasnost misli ili moć da se koncentrišem na ono što radim, što inače nije moja osobina.

Pedantno sam činio sve po uputstvima, sračunao vreme tako da pasta i koren budu gotovi kasno popodne. Oko 5 sati pokušao sam da uhvatim par guštera. Sat i po sam to pokušavao na sve moguće načine koji su mi pali na um, ali svi su ti pokušaji propali.

Sedeo sam pred *Daturaom* pokušavajući da smislim pogodan način za ostvarenje svoje namere kad se odjednom setih da je don Huan rekao kako gušterima treba govoriti. U početku sam sam sebi bio smešan što se rečima obraćam gušterima. Osećao sam se kao neko kome je neprijatno što govori pred nekim skupom. Ali to osećanje se ubrzo izgubi i ja nastavih da govorim. Već se bilo gotovo sasvim smrklo. Podigoh jedan kamen. Pod njim je bio gušter. Izgledao je kao umrtvljen. Uzeh ga sa zemlje. Onda videh da pod drugim kamenom ima još jedan ukočen gušter. Nisu se čak ni koprcali.

Zašivanje usta i očiju bilo je veoma teško. Primetio sam da mi je don Huan ulio neko osećanje neminovnosti što se tiče mojih postupaka. On je smatrao da čovek, kad jednom nešto počne da radi, ne može više to da prekine. Međutim, da sam želeo da prestanem, ništa me ne bi moglo sprečiti. Možda nisam ni želeo da prestanem.

Oslobodio sam jednog guštera i on ode u pravcu severoistoka — znak za dobar, ali težak doživljaj. Vezao sam drugog guštera sebi na rame i protrljao svoje slepoočnice prema uputstvu. Gušter je bio ukočen; za trenutak pomislih da je uginuo, a don Huan mi nije rekao šta treba da radim u tom slučaju. Ali gušter je bio samo obamro.

Popio sam napitak i čekao neko vreme. Nisam osetio ništa neobično. Počeh da mažem slepoočnice pastom. Utrljao sam je 25 puta. Onda sasvim mahinalno, kao da sam bio rasejan, premazah čelo pastom nekoliko puta. Setih se da sam pogrešio pa je žurno obrisah. Čelo mi se oznojilo; hvatala me groznica. Obuze me veliki strah, jer me

je don Huan energično upozoravao da čelo ne mažem pastom. Strah se pretvori u osećanje potpune usamljenosti, i neizbežne smrti. Sam sam tu. Ako me snađe kakva nevolja, nema nikoga ko bi mi pomogao. Želeo sam da pobegnem. Obuze me zabrinjavajuća neodlučnost; nisam znao šta da radim. Misli pohrliše, smenjajući se neobično brzo. Primetih da su neobične; to jest, neobične su bile u tom smislu što su, kako mi se činilo, navirale drukčije od običnih misli. Poznajem način na koji mislim. Moje misli imaju svoj određen red koji je samo moj, i svaka promena lako se uočava.

Jedna od tih tuđih misli odnosila se na tvrđenje jednog pisca. Ono je bilo, nejasno se sećam, slično pre glasu ili nečemu što neko kaže negde dalje od vas. To se zbilo tako brzo da me iznenadilo. Zastadoh da to razmotrim, ali ta misao se pretvori u običnu. Bilo je izvesno da sam to negde pročitao, ali nisam mogao da se setim piščevog imena. Odjednom se setih da je to bio Alfred Kreber (Alfred Kroeber). Onda iskoči druga tuđa misao i reče mi da to nije rekao Kreber, nego Džordž Simel (Georg Simmel). Insistirao sam da je bio Kreber, i odmah zatim našoh se usred raspre sa samim sobom. I zaboravih na ono osećanje da sam osuđen na smrt.

Očni kapci bili su mi teški, kao da sam popio tablete za spavanje. Iako ih još nikad nisam uzimao, lo poređenje mi je palo na um. Hvatao me san. zapeo sam da odem do mojih kola i da se u njih uvučem, ali nisam mogao da se maknem s mesta.

Onda se, sasvim iznenada, probudih, ili bar jasno osetih da sam se probudio. Prvo sam pomislio koje li je doba dana. Pogledah oko sebe. Nisam bio pred *Daturom*. Nemarno prihvatih činjenicu da opet doživljam nešto vizionarsko. Po časovniku iznad moje glave bilo je 12,35. Znao sam da je posledpodne.

Video sam nekog mladića kako nosi gomilu naslagane hartije. Gotovo sam ga dodirivao. Video

sam kako mu pulsiraju žile na vratu i čuo kako mu srce brzo bije. Zaneo sam se tim što sam gledao pa nisam, do tog časa, primetio koje su vrste moje misli. Onda u uhu čuh „glas" koji mi je opisivao taj prizor, i shvatih da je taj „glas" tuđa misao u mojoj svesti.

Toliko sam se zaneo slušanjem da je taj prizor prestao da mi bude zanimljiv s vizuelne strane. Čuo sam glas u desnom uhu iznad ramena. On je zaista stvorio taj prizor opisujući mi ga. Ali pokoravao se mojoj volji, jer sam ga mogao prekinuti kad god sam hteo i bez žurbe razgledati pojedinosti onoga o čemu mi je on govorio. Ja sam „čuo — video" celu sekvencu postupaka onog mladića. Glas mi ih je objašnjavao do najsitnijih pojedinosti, ali radnja odnekud nije bila važna. Ono izvanredno bio je taj glasić. Triput sam u toku tog doživljaja pokušavao da se okrenem da vidim ko to govori. Pokušao sam da okrenem glavu sasvim udesno, ili da se naglo i neočekivano okrenem da vidim da li tu ima koga. Ali kad god sam to učinio, moje vidno polje bi se zamutilo. Pomislih: „Ne mogu da se okrenem zato što se ovaj prizor ne zbiva u oblasti obične stvarnosti." I ta misao je bila moja.

Od tog trenutka usredsredio sam pažnju isključivo na onaj glas. Činilo mi se da dopire s mog ramena. Bio je to savršeno jasan, tanak glasić. Nije, ipak, bio dečiji, ni falseto, već je to bio glas minijaturnog čoveka. Nije bio ni moj glas. Pretpostavljao sam da je to što čujem engleski. Kad god sam pokušavao namerno da uhvatim taj glas, on se ili sasvim gubio, ili je postajao nejasan i prizor preda mnom je bledeo. Palo mi je na um jedno poređenje. Taj glas je bio kao ona slika koju čestice prašine stvaraju u trepavicama, ili krvni sudovi u uglovima očiju, nešto nalik na crva što se može videti samo onda kad se u to ne gleda direktno, ali onog časa kad čovek pokuša u to da gleda, to se s pokretom očne jabučice izgubi iz vida.

Prestao sam potpuno da se interesujem za radnju. Dok sam slušao, glas postade složeniji. To što sam mislio da je glas ličilo je više na to kao da mi neko šapuće misli u uho. Ali ni to nije tačno. Nešto je *mislilo* za mene. Te misli su bile izvan mene. Znao sam da je tako zato što su mi istovremeno u glavi bile i moje, i misli onog „drugog“.

Onda je glas stvarao scene u kojima je igrao onaj mladić, scene koje nisu bile ni u kakvoj vezi s mojim prvobitnim pitanjem o izgubljenim predmetima. Mladić je izvodio veoma složene radnje. Akcija je opet postala važna i ja više nisam obraćao pažnju na glas. Počeh da gubim strpljenje; želeo sam da to prestane. „Kako mogu ovo da završim?“ pomislih. Glas u uhu reče mi da treba da se vratim u kanjon. Upitah kako, i glas mi odgovori da treba da mislim na svoju biljku.

Pomislih na tu biljku. Obično sam sedeo pred njom. To sam činio već toliko puta da sam tu sliku sasvim lako prizvao u svest. Kad sam je ugledao, kao što se desilo u tom trenutku, pomislio sam da je i to halucinacija, ali glas mi reče da sam se „vratio“! Napregnuh se da slušam. Oko mene je bila samo ušina. *Datura* preda mnom bila je stvarna kao bilo šta drugo što sam video, ali ovu sam sad mogao dodirnuti i hodati oko nje.

Ustadoh i pođoh prema svojim kolima. Taj napor me iscrpeo i ja sedoh i sklopih oči. Vrtelo mi se u glavi i povraćalo mi se. U ušima mi je zujalo.

Nešto mi skliznu na grudi. Bio je to gušter. Setih se don Huanovog upozorenja da treba da ga pustim na slobodu. Vratih se tatuli i odvezah guštera. Nisam želeo da vidim da li je živ ili mrtav. Razbih zemljani lonac s pastom pa nabacah zemlju na njega. Uđoh zatim u kola i zaspah.

Četvrtak, 24. decembar 1964.

Danas sam sve to ispričao don Huanu. Kao obično, slušao me je ne prekidajući me. Na kraju smo vodili sledeći razgovor.

„U nečemu si mnogo pogrešio.“

„Znam. Bila je to veoma glupa, slučajna greška.“

„Nema slučaja kad imaš posla s tatulom. Rekao sam ti da će te ona stalno ispitivati. Kako ja to tumačim, ili si ti veoma jak, ili te ta biljka zaista veoma voli. Srednji deo čela je samo za velike *brujo*se koji znaju kako treba da se služe njenom moći.“

„Šta se obično dešava kad neko namaže čelo pastom, don Huane?“

„Ako taj nije veliki *brujo*, neće se više nikada vratiti s tog putovanja.“

„Jesi li ti ikada namazao čelo pastom, don Huane?“

„Ne, nikada! Dobrotvor mi je rekao da se veoma malo ljudi vraća s tog puta. Može se desiti da je čovek mesecima odsutan, pa ga neko mora negovati. Dobrotvor mi je rekao da gušteri mogu čoveka odvesti na kraj sveta i da mu tamo, ako on to zatraži, pokažu najčudesnije tajne.“

„Poznaješ li ikoga ko je bio na tom putu?“

„Znam, bio je moj dobrotvor. Ali on me nikada nije poučio kako se otuda vraća.“

„Zar je tako teško vratiti se, don Huane?“

„Jeste. Zato me tvoj slučaj odista zapanjio. Nisi znao koje korake treba da preduzmeš, a mi moramo da sledimo izvesne korake, zato što čovek nalazi snagu u tim koracima. Bez njih nismo ništa.“

Zatim smo satima ćutali. Činilo se da je on bio utonuo u duboko razmišljanje.

Subota, 26. decembar 1964.

Don Huan me pitao da li sam tražio guštere. Rekoh mu da jesam, ali da ih nisam mogao naći. Pitao sam ga šta bi se desilo da je jedan od tih guštera uginuo dok sam ga držao. Rekao je da bi gušterova smrt bila nesreća. Da je gušter sa zaživljenim ustima uginuo u bilo kom trenutku, ne bi imalo nikakvog smisla nastavljati s magijom, reče. To bi takode značilo da gušteri prekidaju prijateljstvo sa mnom, i onda bih morao za duže vreme da odložim učenje o tatuli.

„Za koliko, don Huane?“ upitah.

„Dve godine, možda i više.“

„Šta bi se desilo da je uginuo drugi gušter?“

„Da je drugi uginuo, pretila bi ti ozbiljna opasnost. Bio bi sam i ne bi imao ko da te vodi. Da je uginuo pre nego što si započeo magiju, mogao si je prekinuti, ali da si je prekinuo, morao bi zauvek da se odrekneš tatule. Da je gušter uginuo dok ti je bio na ramenu, pošto si već započeo magiju, morao bi da produžiš, a to bi zaista bila ludost.“

Zašto bi to bila ludost?“

„Zato što u takvim okolnostima ništa nema smisla. Sam si, bez vodiča, i vidiš užasne, besmislene prizore.“

„Poznaješ li ikoga ko je to doživeo?“

„Poznajem. *Ja* sam to doživeo. Bez mudrosti guštera ja sam poludeo.“

„Šta si video, don Huane?“

„Sijaset gluposti. Šta sam drugo i mogao videti kad me niko nije vodio?“

Ponedeljak, 28. decembar 1964.

„Rekao si mi, don Huane, da tatula iskušava ljude. Šta si time hteo da kažeš?“

„Tatula je slična ženi, pa poput žene laska

ljudima. Postavlja im klopke na svakom koraku. To je učinila i s tobom kad te naterala da čelo protrljaš pastom. Pokušaće to ona opet, i ti ćeš verovatno nasesti. Upozoravam te na to. Ne primaj je strasno; tatula je samo jedan od mnogih puteva što vode do tajni čoveka od znanja. Ima i drugih puteva. Ali njena podvala sastoji se u tome što te navede da poveruješ kako je samo njen put pravi. Kažem ti da je uzaludno traćiti život na samo jedan put, naročito ako je taj put bez srca."

„Ali kako znaš kad neki put nema srca, don Huane?"

„Pre nego što se njime uputiš, moraš da postaviš jedno pitanje: ima li ovaj put srca? Ako odgovor glasi ne, znaćeš to, i onda moraš da se odlučiš za drugi put."

„Ali kako ću biti siguran da li neki put ima srca ili nema?"

„Svako bi to znao. Nevolja je u tome što niko ne postavlja to pitanje, a kad čovek najzad uvidi da je pošao putem bez srca, tad je taj put spreman da ga ubije. U to vreme veoma mali broj ljudi može da zastane da razmisli, pa da napusti taj put."

„Na koji način treba da postavim to pitanje da bi bilo pravilno, don Huane?"

„Samo ga postavi."

„Mislim, postoji li neki naročit način, tako da ne bih sam sebe lagao i poverovao da odgovor glasi ,da' kad je to u stvari ,ne'?"

„Zašto bi lagao?"

„Možda zato što je put u tom trenutku lep i prijatan?"

„To je glupost. Put bez srca nikada nije prijatan. Valja se dobro pomučiti da bi se njim makar samo pošlo. S druge strane, put koji ima srca je lak; on te ne nagoni da se trudiš da bi ga zavoleo."

Don Huan iznenada promeni smer našeg razgovora i grubo me suoči s tvrđenjem da volim đavolju travu (tatulu). Morao sam priznati da mi je bar milija

od dima. Pitao me šta osećam prema njegovom savezniku, dimu, i ja sam mu morao reći da mi i sama pomisao na njega zadaje smrtni strah.

„Rekao sam ti da se moraš osloboditi straha i ambicije da bi mogao izabrati svoj put. Ali dim te zasenjuje strahom, a tatula ambicijom.”

Odgovorio sam da je čoveku potrebna ambicija čak i za to da bi pošao bilo kojim putem, i da je njegova primedba da se treba osloboditi ambicije besmislena. Čovek mora imati ambicije da bi učio.

„Želja za učenjem nije ambicija”, reče. „Nama kao ljudima suđeno je da žudimo za znanjem, ali ići za tatulom, znači tražiti moć, a to je ambicija, zato što tu ne posežeš za znanjem. Ne dopusti da te tatula oslepi. Ona te već upecala. Ona mami ljude i daje im osećanje moći; stvara u njima osećanje da mogu činiti ono što obični ljudi ne mogu. Ali to je njena klopka. A zatim, put bez srca će se okrenuti protiv ljudi i uništiće ih. Nije potrebno mnogo pa da čovek umre, a tražiti smrt, znači tražiti ništavilo.”

U mesecu decembru 1964. don Huan i ja smo išli da sakupimo razno bilje potrebno za mešavinu koja se puši. To je bio četvrti krug. Don Huan je samo nadgledao šta ja radim. Savetovao me da ne žurim da gledam i da razmišljam pre no što bilo koju biljku uberem. Čim sam sakupio i spremio sve sastojke, nagovorio me da se opet sretnem s njegovim saveznikom.

Četvrtak, 31. decembar 1964.

„Sada kad znaš malo više o tatuli i dimu, možeš bolje da odrediš šta ti se od to dvoje više dopada“, reče don Huan.

„Od dima se zaista smrtno plašim, don Huane. Ne znam tačno zašto, ali on mi nije drag.“

„Drago ti je laskanje, a tatula ti laska. Ona ti, kao žena, pomaže da ti bude prijatno. Dim je, s druge strane, najplemenitija sila; njegovo srce je najčistije. On ljude ne mami, ne zarobi ih, niti pak voli ili mrzi. Sve što on traži, to je snaga. I tatula traži snagu, ali druge vrste. Ona je bliža onome kad je čovek sa ženama pun muškosti. S druge strane, snaga koju dim traži je snaga srca. Ti to nemaš! Ali malo je ljudi koji je imaju. Zato ti preporučujem da više učiš o dimu. On snaži srce. Nije kao tatula, pun strasti, ljubomore i nasilja. Dim je postojan. Kod

njega ne moraš da brineš da li ćeš uz put nešto zaboraviti.

Sreda, 27. januar. 1965.

U utorak 19. januara opet sam pušio halucinogenu mešavinu. Rekao sam don Huanu da sam pun zebnje u pogledu dima i da ga se veoma plašim. Rekao mi je da moram opet da ga probam kako bih mogao pravično da ga procenim.

Otišli smo u njegovu sobu. Bilo je već skoro 2 časa po podne. On iznese lulu. Ja donesoh ćumur i onda sedosmo jedan prema drugom. Reče da će da zagreje lulu i da je probudi i da ću ja, ako budem pažljivo gledao, videti kako se ona žari. Prineo je lulu ustima 2-3 puta i sisao je. Nežno je trljao. Iznenada gotovo neprimetno klimnu glavom, dajući mi znak da gledam kako se lula budi. Gledao sam, ali ništa nisam video.

On mi dodade lulu. Napunih je svojom mešavinom, onda užareni ćumur uzeh malim mašicama koje sam načinio od drvene štipaljke za rublje i čuvao za ovu priliku. Don Huan pogleda u moje mašice i poče da se smeje. Kolebao sam se za trenutak i žar se zalepio za mašice. Plašio sam se da njima lupnem po glavi lule, pa sam morao da pljunem na žar da bih ga ugasio.

Don Huan okrenu glavu i rukom zakloni lice. Telo mu se treslo. Za trenutak pomislih da plače, ali on se smeja bez glasa.

Radnja je bila prekinuta na duže vreme, a onda on brzo sam uze žar, stavi ga u glavu lule, i naredi mi da pušim. Trebalo je dobro zapeti da se povuče dim iz mešavine; izgleda da je bila veoma kompaktna. Posle prvog pokušaja osetio sam da sam uvukao u usta nešto malo tog sitnog praha. Od njega su mi odmah utrnula usta. Video sam kako se mešavina žari u luli, ali dim nikako nisam osetio onako kako

se oseća dim cigarete. A ipak sam osećao da uvlačim nešto, nešto što mi je prvo ispunilo pluća a onda sišlo dalje da ispuni celo moje telo.

Izbrojao sam 20 uvlačenja dima, a onda broj više nije bio važan. Počeh da se znojim; don Huan me je netremice gledao i rekao mi da se ne plašim i da činim tačno ono što mi on bude kazao. Pokušah da kažem „dobro“, ali umesto toga ispustih čudan zvuk, nalik na urlik. Odjekivao je dugo i kad sam zatvorio usta. Taj glas iznenadi don Huana i njega opet spopade smeh. Htedoh glavom da kažem „da“, ali je nisam mogao pomaći.

Don Huan blago otvori moje ruke i uze lulu iz njih. Naredi mi da legnem na pod, ali da ne zaspim. Pitao sam se da li će mi pomoći da legnem, ali on to ne učini. Samo me je gledao ne skidajući očiju s mene. Iznenada primetih da se soba okreće i da don Huana vidim ležeći na boku. Od tog trenutka slike postadoše neobično zamućene, kao u snu. Sećam se kao kroz maglu da mi je don Huan dugo govorio dok sam nepomično ležao.

Nisam se plašio, niti mi je bilo neprijatno tokom samog tog stanja, a nije mi bilo ni zlo kad sam se sutradan probudio. Jedino je bilo neobično to što neko vreme posle buđenja nisam mogao jasno da mislim. Onda sam se postepeno, za 4 do 5 sati, vratio u svoje normalno stanje.

Sreda, 20. januar 1965.

Don Huan nije govorio o mom doživljaju, niti je zahtevao da mu ga ispričam. Jedina njegova primedba je bila da sam se suviše brzo uspavao.

„Jedini način da čovek ostane budan je taj da se pretvori u pticu, cvrčka, ili već tako nešto“, reče.

„Kako se to postiže, don Huane?“

„To te ja i učim. Sećaš li se šta sam ti rekao juče kad si bio bez tela?“

„Ne mogu jasno da se setim.“

„Ja sam gavran. Učim te kako ćeš postati gavran. Kad to naučiš, ostaćeš budan, i slobodno ćeš se kretati, inače ćeš uvek ostati prikovan za zemlju, pa ma gde pao.“

Nedelja, 7. februar 1965.

Moj drugi pokušaj s dimom odigrao se oko podne, u nedelju 31. januara. Probudio sam se sutradan pred veče. Činilo mi se da posedujem neobičnu moć da se setim svega što mi je don Huan govorio tokom tog doživljaja. Njegove reči utisnule su se u moju svest. Čuo sam ih i posle; zvučale su neobično jasno i uporno. Tokom tog pokušaja još jedna činjenica mi je postala očigledna: celo moje telo obamrlo je ubrzo pošto sam progutao onaj sitni prah koji mi je ulazio u usta kad god sam sisao lulu. Iako sam ne samo uvlačio dim nego uz njega i mešavinu.

Pokušao sam da don Huanu ispričam šta sam doživeo; rekao je da nisam doživeo ništa važno. Pomenuh mu da se sećam svega što se dogodilo, ali on to nije želeo da čuje. Sećao sam se svega tačno i nepogrešno. Procedura s pušenjem je bila ista kao i u prethodnom pokušaju. Bilo je to bezmalo kao da su ta 2 doživljaja postavljena tačno jedan pored drugog, i mogao sam početi da se prisećam od onog trenutka kad se prvi doživljaj završio. Jasno se sećam da sam od trenutka kad sam postrance pao na zemlju bio potpuno lišen osećanja i misli. Ali to nije nimalo naudilo mom jasnom sagledavanju stvari. Sećam se da je poslednje što sam pomislio pre nego što je soba postala vertikalna ravan bilo: „Mora da sam dobro tresnuo glavom o pod, ali ipak me ništa ne boli.“

Od tog trenutka mogao sam samo da vidim i čujem. Mogao bih ponoviti svaku reč koju je don

Huan izgovorio. Postupao sam po svim njegovim uputstvima redom. Rekao je da moje telo nestaje i da će ostati samo moja glava, a u tom slučaju mogu ostati budan i kretati se jedino pod uslovom da postanem gavran. Naredio mi je da se potrudim da namignem, dodavši da ću biti spreman da produžim kad god budem mogao da namignem. Onda mi reče da je moje telo sasvim iščezlo i da imam samo glavu; rekao je da glava nikad ne iščezava zato što se ona pretvara u gavrana.

Naredio mi je da namignem. Mora da je tu zapovest, kao i sve ostale, ponavljao bezbroj puta, jer ih se svih sećam neobično jasno. Sigurno sam namignuo, jer je rekao da sam spreman i naredio mi da uspravim glavu i da se bradom naslonim na zemlju. Reкао je da su u bradi gavranove noge. Zapovedio mi je da opipam noge i gledam kako lagano izlaze. Onda je rekao da još nisam čvrst, da rep tek treba da mi poraste, i da će on izrasti iz mog vrata. Naredio mi je da raširim rep kao lepezu, da bih osetio kako njime metem pod.

Onda je govorio o gavranovim krilima i rekao da će ona izrasti iz mojih jagodičnih kostiju. Kazao je da je to teško i da boli. Zapovedio mi je da ih raširim. Reкао je da moraju biti veoma duga, da ih istegnem što je moguće više inače neću moći da letim. Reкао mi je da mi krila izlaze, da su duga i lepa, i da moram njima da mašem sve dok ne postanu prava krila.

Govorio je zatim o mom temenu i rekao da je još suviše veliko i teško, i da mi njegova masivnost ne bi dozvolila da letim. Kazao mi je da ga mogu smanjiti namigivanjem; kad god namignem, glava će mi se smanjiti. Naređivao mi je da namigujem sve dok nije nestalo težine u temenu i dok nisam bio kadar da slobodno skakućem. Zatim mi je kazao da sam glavu smanjio do veličine gavranove glave, i da treba da hodam po sobi i skakućem sve dok ne prestanem da budem ukočen.

Treba samo još jedno da promenim, reče, pre nešto uzmognem da poletim. Ta promena bila je najteža, i da bih je izveo, moram da budem poslušan i da činim tačno ono što mi on bude govorio. Morao sam naučiti da gledam kao vrana. Kazao je da će mi usta i nos rasti između očiju sve dok od njih ne postane jak kljun. Reкао je da vrane vide pravo sa strane, i zapovedio mi je da okrenem glavu i da ga pogledam jednim okom. Kazao je, ako hoću da promenim pa da ga gledam drugim okom, onda treba da stresem kljun naniže, i da će mi taj pokret omogućiti da ga gledam drugim okom. Naredio mi je da ga gledam čas jednim čas drugim okom. A onda je kazao da sam spreman za let, a jedini način da poletim je taj da me on baci u vazduh.

Nije mi bilo ni najmanje teško da izazovem odgovarajuće osećanje na svaku njegovu zapovest. Opazio sam da mi rastu ptičje noge, koje su u početku bile slabe i nesigurne. Osećao sam kako mi rep raste iz leđnog dela vrata, a krila iz jagodičnih kostiju. Krila su mi bila savijena u dubini. Osećao sam kako postepeno izlaze. To je išlo teško, ali nije bolelo. Onda sam namigivanjem smanjio glavu do veličine gavranove glave. Ali najčudniji efekat postigao sam svojim očima. Moj ptičiji vid!

Kad mi je don Huan rekao da treba da stvorim kljun, imao sam neprijatno osećanje da mi nedostaje vazduh. Onda se nešto pokrenulo i stvorilo prepreku preda mnom. Ali tek kad me je don Huan uputio da gledam bočno, bio sam kadar da zaista dobro vidim sa strane. Mogao sam da namignem svakim okom zasebno i da tako prebacim fokus gledanja s jednog oka na drugo. Ali soba i sve u njoj nije izgledalo kao kad to normalno vidim. A ipak, nisam mogao da kažem u čemu je to drukčije. Možda je to bilo iskrivljenje onoga što vidim, ili možda nije bilo u fokusu. Don Huan je postao veoma veliki i kao zažaren. Nešto u njegovom izgledu delovalo je umirujuće i ulivalo mi sigurnost. Onda se slike

zamutiše; izgubiše konture i postadoše oštri, apstraktni crteži koji su trepereli neko vreme.

Nedelja, 28. mart 1965.

U četvrtak 18. marta opet sam pušio halucinogenu mesavinu. Početna procedura bila je drukčija u malim pojedinostima. Morao sam jednom da dopunim lulu. Pošto sam završio prvu lulu, don Huan mi je rekao da je očistim, ali ja sam stavio mešavinu u nju, jer nisam imao koordinaciju mišića. Morao sam mnogo da se naprežem da bih ruke pokrenuo. U mojoj vrećici bilo je dovoljno mešavine za još jedno punjenje lule. Don Huan pogleda u vrećicu i reče da je to moj poslednji pokušaj s dimom do iduće godine jer sam potrošio sve svoje zalihe.

Izvrnuo je vrećicu na naličje i istresao je prah u sud sa ćumom: Goreo je ružičastim žarom kao da je on stavio neki providni materijal iznad ćumura. Iz toga suknu plamen koji zatim zaplamsa u složenu shemu linija. Usred tih linija nešto se velikom brzinom kretalo u cik-cak. Don Huan mi reče da posmatram kretanje u tim linijama. Video sam nešto što je ličilo na mali kliker i što se kretalo tamo-amo u zažarenom prostoru. On se nagnu, gurnu ruku u žar, izvadi kliker pa ga stavi u glavu lule. Naredi mi da povučem dim. Jasno sam video da je tu lopticu stavio u lulu da bih povukao dim. Soba za trenutak više nije bila horizontalna. Osećao sam da sam potpuno obamro, a osetih i veliku težinu.

Kad sam se probudio, ležao sam na leđima, na dnu plitkog jarka za navodnjavanje, utonuo u vodu sve do brade. Neko mi je držao glavu nad vodom. Bio je to don Huan. Prvo što sam pomislio bilo je da je ta voda u kanalu nekako čudna; bila je hladna i teška. Zapljuskivala me lako, i sa svakim pokretom vode meni je u glavi bivalo bistrije. Nad vodom je u početku lebdela svetlozelena svetlost, ili fluores-

cencija, koja se ubrzo razišla, a za njom je ostala obična voda.

Upitah don Huana koje je doba dana. Reče da je rano jutro. Posle nekog vremena sasvim sam se razbudio i izašao iz vode.

„Moraš mi ispričati šta si video“, reče don Huan kad smo stigli njegovoj kući. Rekao je i to da je već 3 dana pokušavao da me „vrati“; i da je to bilo veoma teško. Pokušavao sam više puta da ispričam šta sam video, ali nisam mogao da se koncentrišem. Docnije, pred večer, osetih da sam spreman da razgovaram s don Huanom, i počeh da mu pričam sve čega sam se sećao od onog trenutka kad sam pao bočno, ali on nije želeo to da sluša. Reče da ga interesuje samo to šta sam video i radio posle onoga kad me on „bacio u vazduh“ i kad sam odleteo.

Sve čega sam se mogao setiti bile su slike i prizori kao iz sna. Nisu imali nikakav sreden red. Činilo mi se da je svaka od tih slika bila kao izdvojen mehur koji dospe u žižu mog sećanja, a zatim ode dalje. Međutim, to nisu bili samo prizori za gledanje. Ja sam bio u njima. Učestvovao sam u njima. Kad sam pokušao da ih se setim, to su u početku bili nejasni, magloviti odblesci, ali kad sam razmišljao o njima, shvatio sam da je svaki pojedini od njih bio izvanredno jasan, mada nije imao nikakve veze sa uobičajenim gledanjem — otuda onaj utisak nejasnosti. Slika je bilo malo i bile su jednostavne.

Čim je don Huan pomenuo da me „bacio u vazduh“, pojavilo mi se blede sećanje na potpuno jasnu scenu u kojoj sam gledao pravo u njega s izvesne udaljenosti. Gledao sam samo u njegovo lice. Bilo je ogromno. Bilo je pljosnato i intenzivno rumenilo širilo se oko njega. Njegova kosa bila je žućkasta i kretala se. Svaki pojedini deo njegovog lica kretao se sam za sebe, a iz njega je izbijala neka svetlost boje ćilibara.

Sledeća slika bila je ona u kojoj me don Huan stvarno bacio uvis, ili zavitlao pravo preda se. Sećam

se da sam „raširio krila i leteo“. Osećao sam se sam dok sam sekao vazduh i s mukom se kretao pravo napred. To je ličilo pre na hodanje nego na let. Zamaralo mi je telo. Nisam osećao da slobodno letim, niti sam bio razdragan.

Onda sam se setio trenutka u kome sam bio nepomičan i gledao u gomilu oštih, tamnih senki koje su se nalazile u oblasti s mutnom, neprijatnom svetlošću, posle toga ugledao sam neko polje s beskrajno raznovrsnim svetlostima. Te svetlosti su se kretale, treperile i menjale jačinu. Bile su bezmalo kao boje. Njihova jačina me zablesnula.

U jednom drugom trenutku neki predmet je bio gotovo sasvim uz moje oko. To je bio neki debeo, zašiljen predmet s izrazito ružičastom svetlošću oko sebe. Negde u telu osetih iznenadan drhtaj i ugledah mnoštvo sličnih ružičastih oblika kako mi se približavaju. Svi su išli ka meni. Odskočih u stranu.

Poslednje čega se sećam bile su 3 srebrnaste ptice. Zračile su blistavom, metalnom svetlošću, bezmalo kao čelik, ali jakom, pokretnom i živom. Svidele su mi se. Leteli smo zajedno.

Don Huan nije komentarisao moju priču.

Utorak, 23. mart 1965.

Sledeći razgovor vodili smo sutradan, pošto sam mu ispričao šta sam doživeo.

Don Huan reče: „Nije potrebno mnogo da bi se postao gavran. Ti si postao gavran i od sada ćeš to uvek biti.“

„Šta se desilo kad sam postao gavran, don Huane? Jesam li leteo 3 dana?“

„Nisi, vratio si se pred večer, kao što sam ti naredio.“

„Ali kako sam se vratio?“

„Bio si veoma umoran i zaspao si. To je sve.“

„Hoću da kažem — jesam li doleteo ovamo?“

„Već sam ti to rekao. Poslušao si me i vratio si se kući. Ali ne razbijaj glavu o tome. To nije važno.“

„A šta je onda važno?“

„U celom tvom letu bila je samo jedna stvar od velike vrednosti — srebrnaste ptice.“

„Šta je tako izuzetno u vezi s njima? To su bile samo ptice.“

„Ne samo ptice — to su bili gavrani—vrane.“

„Jesu li to bile bele vrane, don Huane?“

„Crno perje gavrana u stvari je srebrnasto. Gavrani blistaju toliko da ih druge ptice ne diraju.“

„Zašto je njihovo perje izgledalo srebrnasto?“

„Zato što si ih video onako kako gavran vidi. Ptica koja se nama čini tamna gavranu izgleda bela. Beli golubovi, na primer, za gavrana su ružičasti ili plavičasti; galebovi su žuti. A sad pokušaj da se setiš kako si im se pridružio.“

Razmišljao sam o tome, ali te ptice bile su sad za mene nejasna, nepovezana slika, bez kontinuiteta. Rekao sam mu kako se sećam samo da sam leteo s njima. Pitao me da li sam im se pridružio u vazduhu ili na zemlji, ali na to nisam mogao da odgovorim sa sigurnošću. On se gotovo naljuti na mene. Zahtevao je da razmislim o tome. Rekao je: „Sve to neće baš ništa značiti, to će biti samo jedan ludi san ako se tačno ne setiš.“ Naprezao sam se da se setim, ali nisam mogao.

Subota, 3. april 1965.

Danas sam razmišljao o jednoj drugoj slici u mom „snu“ o srebrnastim pticama. Setio sam se da sam video neku tamnu masu s milijardama rupica. Ustvari, ta masa je bila tamna gomila rupica. Ne znam zašto sam mislio da je meka. Dok sam je posmatrao, 3 ptice su doletele pravo do mene. Jedna od njih je pustila neki zvuk, a onda su sve 3 bile pored mene na zemlji.

Opisao sam tu sliku don Huanu. Pitao je odakle su ptice doletele. Rekao sam da to ne bih mogao da odredim. Postao je nestrpljiv i prebacio mi što ne mislim gipko. Reče da bih se vrlo dobro mogao setiti kad bih pokušao, i da se plašim da se opustim i budem manje krut. Reče da mislim na način na koji misle ijudi i gavrani, a da u to vreme koga želim da se setim nisam bio ni jedno ni drugo.

Molio me da se setim šta mi je gavran rekao. Pokušao sam, ali umesto toga po glavi su mi se vrzmale mnoge druge misli. Nisam mogao da se koncentrišem.

Nedelja, 4. april 1965.

Danas sam bio u dugoj šetnji. Bilo je već sasvim mračno pre nego što sam stigao don Huanovoj kući. Razmišljao sam o vranama kad mi odjednom nešto veoma čudno pade na um. To je bilo nalik na utisak ili osećanje pre nego na misao. Ptica koja je ispustila onaj zvuk rekla je da one dolaze sa severa i lete na jug, i da ćemo, kad se opet sretnemo, ići istim putem.

Ispričao sam don Huanu to što sam smislio, ili čega sam se, možda, setio. On reče: „Ne razmišljaj o tome da li si se toga setio ili si izmislio. Takve misli odgovaraju samo ljudima. Ne odgovaraju gavranima, naročito ne onima koje si ti video, jer oni su glasnici tvoje sudbine. Ti si već gavran. To nikada nećeš promeniti. Od sada će vrane svojim letom uvek predskazivati svaku promenu u tvojoj sudbini. U kom si pravcu leteo s njima?”

„To ne bih znao reći, don Huane!”

„Ako budeš mislio kako treba, setićeš se. Sedi na pod pa mi pokaži položaj u kome si bio kad su ptice doletele do tebe. Zatvori oči pa povuci jednu crtu po podu.”

Postupio sam po njegovim uputstvima i odredio tačku.

„Ne otvaraj još oči!“ produži on. „U kom ste pravcu, u odnosu na tu tačku, svi odleteli?“

Obeležih opet nešto na podu.

Uzevši te orijentacione tačke kao odrednice, don Huan je tumačio razne kombinacije po kojima će gavrani leteti da bi predskazali moju budućnost ili sudbinu. Postavio je 4 točke kompasa kao osovinu po kojoj će gavrani leteti.

Pitao sam ga da li gavrani uvek lete u ta 4 glavna pravca da bi nekome predskazali sudbinu. Odgovorio je da je ta orijentacija lično moja; sve ono što su gavrani učinili prilikom mog prvog susreta s njima bilo je neobično važno. Navaljivao je da se setim svake pojedinosti, jer je poruka i shema „glasnika“ individualizovana, sasvim lična stvar.

Želeo je da se svakako setim još jedne pojedinosti, a to je u koje su me vreme dana napustili glasnici. Zahtevao je da se setim razlike u svetlosti oko sebe između vremena kad sam „počeo da letim“ i vremena kad su srebrnaste ptice „poletele sa mnom“. Kad sam prvi put s bolom osetio da letim, bilo je mračno. Ali kad sam ugledao ptice, sve je bilo crvenkasto — svetlocrveno, možda čak narandžasto.

On reče: „To znači da je bilo kasno popodne; sunce još nije zašlo. Kad se sasvim smrkne, gavran je slep od beline, a ne od tame, kao mi po noći. Taj podatak o vremenu znači da će ti poslednji glasnici doći krajem dana. Oni će te zvati, i dok budu leteli iznad tvoje glave, postaće srebrnastobeli; videćeš ih kako blistaju na nebu, i to će značiti da je tvoje vreme isteklo. Značiće da ćeš umreti i da ćeš i sam postati gavran.“

„A šta ako ih vidim ujutro?“

„Nećeš ih videti ujutro.“

„Ali gavrani lete povazdan.“

„Ne i tvoji glasnici, budalo!“

„A šta je s *tvojim* glasnicima, don Huane?“

„Moji će doći ujutro. I njih će biti trojica. Dobrotvor mi je rekao da ih čovek vikom može odagnati u tamu ako ne želi da umre. Ali ja sad znam da je to nemoguće. Moj dobrotvor bio je sklon vikanju i uopšte galami i žestini tatule. Znam da je dim drukčiji jer on nema strasti. Pravičan je. Kad tvoji srebrnasti glasnici dođu po tebe, nema potrebe da vičeš na njih. Leti samo s njima kao što si već leteo. Kad im se pridružiš, oni će promeniti pravac, i tada ćete sva četvorica odleteti.“

Subota, 10. april 1965.

Doživljavao sam kratke odbleske razdvajanja, ili plitka stanja ne-obične stvarnosti.

Jedan elemenat iz halucinogenog doživljaja s gljivama stalno se vraćao u moje misli: meka, tamna masa sitnih rupica. I dalje sam je u mašti video kao neku mast ili mehur ulja koji je počeo da me vuče u svoje središte. Činilo mi se bezmalo kao da će se ta sredina rastvoriti i progutati me, i u veoma kratkim trenucima osetio sam nešto nalik na stanje ne-obične stvarnosti. Posledica toga bilo je da me na trenutke obuzimala duboka uznemirenost, zabrinutost i nelagodnost, i ja sam se upinjao da ta stanja završim čim bi počela.

Danas sam o tome razgovarao s don Huanom. Tražio sam savet od njega. To ga, činilo se, nije brinulo, i on mi reče da ne treba da se osvrćem na ta stanja jer su besmislena ili, bolje reći, bezvredna. Rekao je da su jedino oni trenuci u kojima vidim gavrane vredni mog napora i brige; svaka druga „vizija“ je samo proizvod mog straha. Podsetio me opet da čovek mora da živi jakim, mirnim životom da bi mogao da puši onu mešavinu. Ja lično izgleda da sam dospeo do opasne granice. Rekao sam mu da ne mogu da produžim s tim; bilo je nečega odista zastrašujućeg u tim gljivama.

Prebirajući slike kojih sam se sećao iz tog svog halucinogenog iskustva, došao sam do neizbežnog zaključka da sam video svet na način koji je strukturalno drukčiji od običnog viđenja. U drugim stanjima ne-obične realnosti, koja sam do tada doživio, oblici i sheme koje sam viđao uvek su bili u granicama moje vizuelne koncepcije sveta. Ali viđenje pod uticajem halucinogene mešavine za pušenje nije bilo isto. Sve što sam video bilo je preda mnom u pravoj liniji vidnog polja; ništa nije bilo ni iznad ni ispod te linije viđenja.

Svaka slika bila je razdražujuće pljosnata, a ipak je, začudo, imala i veliku dubinu. Možda bi bilo točnije reći da su te slike bile konglomerat neverovatno oštarih detalja koji su se nalazili u poljima raznih svetlosti; svetlosti u poljima su se kretale, stvarajući tako utisak kruženja.

Pošto sam se upinjao da se setim, morao sam da načinim niz analogija ili poređenja da bih „razumeo“ to što sam „video“. Don Huanovo lice, na primer, izgledalo je kao da se nalazi u vodi. Voda kao da je neprestano tekla preko njegovog lica i kose i tako ih je uveličavala da sam mogao da vidim svaku poru u njegovoj koži ili svaku dlaku u kosi kad god bih usredsredio pogled na njega. S druge strane, video sam masu stvari koje su bile pljosnate i pune ivica, ali one se nisu kretale jer nije bilo fluktuacije u svetlosti koja je od njih dopirala.

Pitao sam don Huana šta su bile one stvari koje sam video. Zato što sam prvi put leteo, reče, slike mi nisu bile jasne ni važne; docnije, kad se bolje uvežbam, moći ću sve da raspoznam.

Pomenuo sam mu pitanje o razlici koju sam otkrio u kretanju svetlosti. „Ono što je živo“, reče „kreće se unutra, a gavran može lako da vidi kad je nešto mrtvo, ili na umoru, zato što se to kretanje zaustavilo ili se usporava pre nego što će sasvin prestati. Gavran isto tako može da primeti kad se

nešto kreće suviše brzo, a takođe i kad se kreće pravom brzinom."

„Šta znači to kad se nešto kreće suviše brzo ili svojom pravom brzinom?"

„To znači da gavran može stvarno da zna šta treba izbeći i šta, naprotiv, tražiti. Kad se nešto iznutra kreće suviše brzo, to znači da će snažno eksplodirati, ili skočiti unapred, i gavran će to izbeći. Kad se iznutra kreće brzinom koja je najpodesnija, to je prijatno gledati i gavran će ići za tim."

„Da li u stenama postoji taj unutrašnji pokret?"

„Ne, nema ga u stenama, mrtvim životinjama ni u mrtvom drveću. Ali u njih je lepo gledati. Zato se gavrani zadržavaju u blizini leševa. Vole da ih gledaju. U njima se ne kreće nikakva svetlost."

„Ali kad meso truli, zar se ono ne menja ili ne kreće?"

„Da, ali to je drukčije kretanje. Tada gavran vidi milione sitnih bića koja se kreću po tom mesu sa sopstvenom svetlošću, a to gavran voli da gleda. To je odista nezaboravan prizor."

„Jesi li ti to video, don Huane?"

„Svako ko nauči da postane gavran, može to videti. Videćeš i ti."

U tom trenutku postavio sam don Huanu ono neizbežno pitanje.

„Jesam li ja zaista postao gavran? Hoću da kažem, da li bi neko ko me video pomislio da sam pravi gavran?"

„Ne. Ne možeš na taj način da misliš kad je u pitanju moć saveznika. Takva pitanja su besmislena, a ipak, postati gavran je nešto najprostije. To je gotovo šala, nije od neke veće koristi. Kao što sam ti već rekao, dim nije za one koji žude za moći. On je samo za one koji žele da vide. Naučio sam da postanem ptica zato što su ptice najpodesnije. Ne gnjave ih druge ptice, osim možda oni veći gladni orlovi, ali gavrani lete u jatima pa mogu da se odbrane. Ni ljudi ih ne gnjave, a to je važno. Svako

može da uoči velikog orla, naročito ako je neobično veliki, a isto tako i svaku drugu veliku, neobičnu pticu — ali koga zanima gavran? Gavranu ne pretil opasnost. Idealan je po veličini i prirodi. Može bezbedno da ide kud god hoće a da ne privuče pažnju na sebe. Međutim, može se postati i lav ili medved, ali to je dosta opasno. Takvo stvorenje je suviše veliko; potrebno je mnogo energije da se to postane. Može se postati i cvrčak, gušter, pa čak i mrav, ali to je još opasnije zato što velike životinje proždiru male."

Rekoh mu da to što on govori znači da se čovek zaista pretvori u gavrana, cvrčka ili bilo šta drugo. Ali on je uporno odgovarao da ga ne razumem dobro.

„Potrebno je veoma dugo vremena da čovek nauči da postane pravi gavran“, reče. „Ali ti se nisi promenio, niti si prestao da budeš čovek. Ima tu nešto drugo.“

„Možeš li mi reći šta je to drugo, don Huane?“

„Možda si to do sada već i sam saznao. Da se nisi toliko plašio da ćeš poludeti ili izgubiti telo, možda bi razumeo tu čudesnu tajnu. Ali možda moraš da čekaš da nestane tvog straha, pa da onda shvatiš na šta mislim.“

11

Poslednji događaj koji sam zapisao u svoju beležnicu odigrao se septembra 1965. To je bila poslednja lekcija koju mi je don Huan dao. To sam nazvao „naročitim stanjem ne-obične stvarnosti“ jer pre no što je nastupilo nisam uzeo nijednu od onih biljki koje sam ranije upotrebljavao. Izgleda da ga je don Huan izazvao pažljivo se služeći onim što je znao o sebi; drugim rečima, ponašao se preda mnom tako vešto da je stvorio jasan utisak koji je potrajao izvesno vreme da to nije on sam, već neko drugi ko se pretvara da je on. To me je dovelo dotle da sam se osećao veoma zbunjen; želeo sam da verujem kako je to don Huan, ali ipak nisam mogao biti siguran u to. Pored te zbunjenosti obuzeo me i takav strah, tako akutan da mi je zbog njega zdravlje bilo nedeljama poremećeno. Docnije sam mislio da bi bilo pametno da sam tada završio obuku. Od tada više nisam učestvovao u seansama, ali don Huan nije prestao da me smatra svojim učenikom. Gledao je na moje povlačenje kao na neophodno vreme rekapitulacije, kao na još jedan stupanj učenja, koje može da potraje neodređeno vreme. Ipak, od tada mi više nije opširno govorio o svom znanju.

Napisao sam iscrpan izveštaj o svom poslednjem doživljaju gotovo mesec dana kasnije, mada sam već bio napisao mnogo beležaka o glavnim tačkama već sutradan, u časovima velike emocionalne uznemirenosti koja je prethodila vrhuncu mog užasa.

Petak, 29. oktobar 1965.

U četvrtak 30. septembra 1965. otišao sam da posetim don Huana. Kratka, plitka stanja ne-obične stvarnosti trajala su i dalje uprkos mojim svesnim pokušajima da ih okončam, ili odbacim kako mi je don Huan savetovao. Osećao sam da se moje zdravlje pogoršava, jer su ta stanja trajala sve duže i duže. Postao sam akutno svestan zvuka aviona. Zvuk njihovih motora, dok su leteli iznad mene, neizbežno bi privukao moju pažnju i zadržao je toliko da sam osećao kako sledim avion kao da sam u njemu, ili da letim zajedno s njim. To je bilo veoma neprijatno osećanje. Bio sam duboko zabrinut zato što nisam mogao da ga se oslobodim.

Pošto je pažljivo saslušao sve pojedinosti, don Huan je zaključio da patim od gubitka duše. Rekao sam mu da sam imao te halucinacije od onog dana kad sam pušio gljive, ali on je uporno tvrdio da je to nešto novo. Kazao je da sam ranije bio uplašen i da sam samo „sanjao besmislice“, ali da sam sada zaista „začaran“. Dokaz je to što me zvuk aviona u letu mogao odneti sa sobom. Obično šum potoka ili reke može da namami začaranog čoveka koji je izgubio dušu, reče, i može ga odneti u smrt. Onda je zahtevao da mu ispričam sve što sam radio pre nego što su se pojavile te halucinacije. Ispričao sam mu sve čega sam se mogao setiti. Iz toga je on izveo zaključak o mestu na kome sam izgubio dušu.

Činilo mi se da je don Huan veoma zamišljen, što je za njega bilo sasvim neuobičajeno. To me, prirodno, još više uplašilo. Rekao je da ne zna tačno ko mi je zarobio dušu, ali da taj, ma ko to bio, namerava bez sumnje da me ubije ili gurne u tešku bolest. Onda mi je dao tačna uputstva o „borbenoj formi“, tj. o naročitom položaju tela koji treba da zauzmem dok budem sedeo na svom blagotvornom mestu. *Moram* da zauzmem taj položaj koji je on nazvao „formom“ (*una forma para pehar*).

Pitao sam ga čemu sve to, i s kim treba da se borim. Odgovorio je da će on otići da vidi ko je uzeo moju dušu, i da li je moguće vratiti je. A dok se on ne vrati, ja treba da sedim na svom mestu. Borbeni položaj je u stvari mera predostrožnosti, reče, u slučaju da se nešto desi kad on ne bude tu, i moram zauzeti taj položaj ako budem napadnut. Ta borben-a „forma“ sastojala se u tome da se udaram rukom po listu i butini desne noge, a da na levoj nozi treba da trupkam kao u nekoj igri koju moram da igram kad se nađem licem u lice s napadačem.

Upozorio me da tako treba da činim samo u trenucima najveće krize, a dok god mi ne preti nikakva opasnost treba samo da sedim skrštenih nogu na svom mestu. Ali u trenutku najveće opasnosti mogu da pribegnem poslednjem načinu odbrane — da bacim neki predmet na neprijatelja. Rekao mi je da se obično baca predmet koji ima moć, ali pošto ga ja nemam, moram baciti kamenčić koji može da stane na dlan moje desne ruke, kamen koji mogu da držim pritiskujući ga palcem na dlan. Rekao je da tako treba postupati samo onda ako se čovek nesumnjivo nalazi u životnoj opasnosti. Uz bacanje predmeta treba pustiti i ratnički krik čija je funkcija da predmet usmeri na željeni cilj. Naročito je naglasio da treba da pazim i razmislim, a ne da kriknem ofrlje, nego samo u „krajnje ozbiljnim okolnostima“.

Pitao sam ga šta podrazumeva pod „krajnje ozbiljnim okolnostima“. Odgovorio mi je da je ratnički poklič nešto što čoveku ostane tokom celog života; prema tome, treba da bude dobar od samog početka. A jedini način da se on započne kako treba jeste taj da se savlada prirodni strah i žurba dok čovek ne bude sasvim ispunjen moći, a tada će se poklič sam oteti, usmeren i moćan. Reče da su te ozbiljne okolnosti potrebne da bi se pustio ratnički poklič.

Zamolih ga da mi objasni kakva je to moć koja

čoveka treba da ispuni pre pokliča. Odgovori mi da je to nešto što prostruji kroz telo pošavši od tla na kome čovek stoji; tačnije rečeno, to je nekakva moć što izvire iz onog blagotvornog mesta. Ta sila istera krik iz čoveka. Ako se s tom silom ophodi kako treba, ratni poklič će biti savršen.

Opet ga upitah da li misli da će mi se nešto desiti. Ništa mi ne odgovori i dramatičnim tonom mi naloži da se ne mičem s mesta dok god je to potrebno, jer me jedino to može zaštititi od svega što bi mi se moglo desiti.

Poče da me hvata strah; molio sam ga da mi kaže nešto određenije. Reče da zna samo to da nipošto ne smem da se pomaknem s mesta; ne smem da odem ni u kuću ni u čestar. Najvažnije od svega, dodade, ne smem da izustim ni jednu jedinu reč, čak ni njemu. Kazao je da mogu da pevam svoje pesme Meskalitu ako se suviše uplašim, a potom dodade da o tim stvarima već isuviše znam pa nije potrebno da me upozorava kao da sam dete da sve treba pravilno da činim.

Njegova upozorenja izazvala su u meni stanje velike strepnje. Bio sam siguran da on očekuje da će se nešto desiti. Pitao sam ga zašto mi je preporučio da pevam pesme Meskalitu, i šta će me to, po njegovom mišljenju, uplašiti. Nasmeha se i reče da ću se možda uplašiti što sam sam. Ode u kuću pa zatvori vrata za sobom. Pogledah u časovnik. Bilo je 19 časova. Dugo sam mirno sedeo. Iz don Huanove sobe nije se ništa čulo. Sve je bilo mirno. Vetar je duvao. Pomislih da bi trebalo da otrčim do kola po svoju vetrovku, ali se nisam usudio da postupim suprotno od don Huanovih uputstava. Nisam bio pospan, ali sam bio umoran; hladan vetar nije mi dopuštao da se odmaram.

Posle 4 sata čuo sam don Huana kako hoda oko kuće. Pomislih da je morao izići na zadnja vrata da se pomokri. Onda me pozva vičući glasno.

„Hej, momče! Hej, momče! Dođi, potreban si mi ovde“, reče.

Gotovo sam ustao da odem do njega. To je bio njegov glas, ali ne i ton, niti su to bile njegove uobičajene reci. Don Huan me nikada nije dozivao: „Hej, momče!“ Zato ostadoh tu gde sam i bio. Jeza mi prođe niz kičmu. On stade opet da viče, izgovarajući tu istu ili sličnu rečenicu.

Čuo sam ga kako hoda iza kuće. Spotakao se o drvenik kao da nije znao da se on tu nalazi. Onda dođe na trem pa sede do vrata, leđima naslonjen na zid. Činilo se da je teži nego obično. Njegovi pokreti nisu bili spori ni nespretni, nego samo teži. Sručio se na pod, umesto da gipko sklizne kako je obično činio. Osim toga, to nije bilo njegovo mesto, a don Huan nije nikada ni u kojim okolnostima sedao na drugo mesto.

Onda mi se opet obratio. Pitao me zašto nisam došao kad sam mu bio potreban. Govorio je glasno. Nisam želeo da ga gledam, a ipak me nešto neodoljivo gonilo da ga posmatram. Počeo je lako da se njiše s jedne strane na drugu. Ja promenih položaj, zauzeh borbenu „formu“ kojoj me on naučio, pa se okrenuh licem prema njemu. Moji mišići bili su ukočeni i neobično napeti. Ne znam šta me je nagnalo da zauzmem borbeni položaj, ali možda sam to učinio zato što sam verovao da don Huan namerno pokušava da me zaplaši stvarajući utisak da ta osoba koju vidim u stvari nije on. Uočio sam da se veoma trudi da postupa na neuobičajen način da bi u meni izazvao sumnju. Plašio sam se, ali još sam osećao da vladam situacijom, jer sam sve to procenjivao i analizirao.

U tom trenutku don Huan ustade. Njegovi pokreti bili su sasvim drukčiji od onih koje sam poznavao. Podigao je ruke ispred svog tela, i guranjem se dizao, pridigavši prvo zadnjicu; zatim se uhvati za vrata pa uspravi gornji deo tela. Zapanjilo me otkriće da tako dobro poznajem njegove pokre-

te, i da me toliko prenerazio tim što mi je pokazao jednog don Huana koji se ne kreće kao don Huan.

Načinio je nekoliko koraka prema meni. Držao se za krsta obema rukama kao da pokušava da se uspravi ili kao da ga tu boli. Stenjao je i huktao. Činilo se kao da mu je nos zapušen. Reče da će me povesti sa sobom i naredi mi da ustanem i pođem za njim. Otišao je na zapadnu stranu kuće. Promenio sam položaj da bih mu bio licem okrenut. On se okrenuo prema meni. Nisam se pomakao s mesta; bio sam prikovan za njega.

Urlao je: „Hej, momče! Rekao sam ti da pođeš sa mnom. Ako ne dođeš, silom ću te dovući!”

Pošao je prema meni. Počeh da se udaram po listu i butini, igrajući brzo. On dođe do ivice trema preda mnom i gotovo me dodirnu. Grozničavo pripremih telo u položaj za bacanje (predmeta), ali on promeni pravac pa se udalji od mene, idući prema žbunju levo od mene. Kad je odlazio, okrenuo se u jednom trenutku naglo prema meni, ali ja sam bio licem okrenut prema njemu.

Izgubi se iz vida. Ja još neko vreme ostadoh u borbenom položaju, ali kako ga više nisam video, seo sam prekrštenih nogu, leđima naslonjen na stenu. Tada sam već bio uplašen. Želeo sam da pobegnem, ali ta misao me još više užasavala. Osećao sam da bih u tom slučaju bio potpuno prepušten na milost i nemilost njemu kad bi me uhvatio pre nego što stignem do svojih kola. Zapevah pesme pejotlu koje sam znao. Ali odnekud osetih da mi one tu ne mogu pomoći. One služe samo zato da umire, pa su i mene umirile. Pevao sam ih stalno i dalje.

Oko 2.45 izjutra čulo se nešto iz kuće. Odmah promenih položaj. Vrata se naglo otvoriše i don Huan iziđe posrćući. Dahtao je i držao se za vrat. Kleknuo je preda mnom i jačao. Molio me visokim glasom, cvileći, da priđem i da mu pomognem. Onda je opet dreknuo i zapovedio mi da mu priđem. Iz

njegovog grla čulo se nešto kao da grglja. Molio me da dođem da mu pomognem, jer ga nešto guši. Puzao je na rukama i nogama dok nije bio, po prilici, 4 stope udaljen od mene. Pruži ruke prema meni. Reče: „Dođi ovamo!“ Onda se uspravi. Njegove ruke bile su ispružene prema meni. Činilo se da je spreman da me zgrabi. Počeh da udaram nogama po podu i da se pljeskam po listu i butini. Bio sam van sebe od straha.

On prestade da me zove, pa ode pored kuće u žbunje. Ja promenih položaj da bih bio licem okrenut prema njemu. Onda opet sedoh. Nisam više želeo da pevam. Moja energija kao da je sahnula. Bolelo me celo telo; svi mišići bili su mi ukočeni, bolno zgrčeni. Nisam znao šta da mislim. Nisam znao da li da se ljutim na don Huana ili da se ne ljutim. Pomislih da bi trebalo da ga na prepad napadnem, ali odnekud sam znao da bi me on uništio, kao insekta. Zaista mi se plakalo. Obuze me duboko očajanje; pomisao da se don Huan toliko trudio da me zaplaši nagonila me na plač. Nisam mogao naći razlog za njegovu toliku teatralnost; njegovi pokreti bili su toliko lukavi da su me zbunili. Ne bi se moglo reći da je pokušavao da se kreće kao žena; to je pre bilo kao da neka žena pokušava da se kreće kao don Huan. Imao sam utisak kao da se ona zaista trudi da hoda i da se kreće bez žurbe, kao don Huan, ali da je isuviše teška da bi joj pokreti bili laki kao u don Huana. Bez obzira ko je to bio p r e d a n o m , moj utisak je bio da je to bila neka mlađa, teška žena koja se trudila da imitira lagane pokrete jednog živahnog starca.

Te misli me baciše u paniku. Jedan cvrčak počeo veoma glasno da cvrči, blizu mene. Zapazio sam kako mu je pun ton; zamislih da ima baritonski glas. Njegovo cvrčanje počeo zatim da se gubi. Odjednom se celo moje telo trglo. Zauzeh opet borbeni položaj i okrenuh se u pravcu odakle je dopirao glas cvrčka. Taj glas me odvodio; počeo je

da me hvata u klopku pre no što sam shvatio da on samo liči na cvrčka. Taj zvuk mi se opet približio. Postao je veoma glasan. Počeh da pevam svoje pesme pejojtu i pevao sam ih sve glasnije i glasnije. Malo zatim ugledah neku ljudsku priliku koja je trčala prema meni iz pravca suprotnog od mesta s koga se čuo cvrčak. Pljeskao sam se rukama po butini i listu i snažno, grozničavo, udarao nogom o pod. Ona prilika prođe veoma brzo pored mene i gotovo me dodirnu. To je sad ličilo na psa. Obuze me tako užasan strah da se sav ukočih. Ne mogu da se setim da li sam mislio ili osećao bilo šta drugo.

Jutarnja rosa me osvežila. Bolje sam se osećao. Ma kakav ono fenomen bio, sad se činilo da se povukao. Bilo je 5.48 ujutro kad je don Huan tiho otvorio vrata i izišao iz kuće. Protegao se, zevajući, i pogledao prema meni. Video sam da me gleda kroz poluspuštene očne kapke. Skočih; znao sam u tom trenu da taj preda mnom, ma ko on bio, nije don Huan.

Dohvatih sa zemlje mali kamen oštih ivica. Ležao je blizu moje desne ruke. Nisam ga gledao, već sam ga samo držao pritisnuvši ga palcem na ispružene prste. Zauzeh položaj kako me don Huan naučio. Osetih kako me plavi čudna snaga koja me za nekoliko sekundi sveg ispuni. Onda kriknuh i bacih kamen na njega. Učini mi se da je taj moj krik bio veličanstven. U tom trenutku bilo mi je svejedno hoću li živeti ili umreti. Osetio sam da je moj krik toliko moćan da uliva strah. Bio je dug i prodoran i on je u stvari nišanio umesto mene. Ona prilika preda mnom zatetura se, vrisnu pa zađe za kuću i produži u šumu posrćući.

Bilo mi je potrebno nekoliko sati da se smirim. Nisam više mogao da sedim. Morao sam da dišem na usta da bih dobio dovoljno vazduha.

U 11 časova don Huan opet iziđe iz kuće. Htedoh da skočim, ali sad su pokreti bili *njegovi*. On ode pravo na svoje mesto i sede na uobičajeni način.

Gledao me i smešio se. To je bio don Huan! Priđoh mu i, umesto da se ljutim, poljubih ga u ruku. Zaista sam verovao da nije onako postupao zato da bi načinio dramatičan efekat, nego da je neko njega imitirao da bi meni naudio ili me ubio.

Razgovor poče nagađanjima o nekoj *ženskoj* osobi koja je navodno uzela moju dušu. Onda me don Huan zamoli da mu podrobno ispričam sve što sam doživeo.

Ispričah mu potanko sve redom. Smejao se sve vreme, kao da je to šala. Kad sam završio, reče: „Dobro si učinio. Izborio si se za svoju dušu. Ali ovo je ozbiljnije nego što sam mislio. Tvoj život noćas nije vredeo ni lule duvana. Sreća je što si dosad već nešto naučio. Da nisi bio obučen, ti bi sad već bio mrtav zato što je ona osoba koju si noćas video naumila da ti smrsi konce.”

„Kako je ona mogla, don Huane, da uzme tvoje obličje?”

„Veoma prosto. Ona je *diablera* i ima dobrog pomoćnika na drugoj strani. Ali nije joj baš sasvim pošlo za rukom da ti se prikaže u mom liku i ti si prozreo njenu podvalu.”

„Je li pomoćnik na drugoj strani isto što i saveznik?”

„Nije, pomoćnik je na usluzi *diableru*. Pomoćnik je duh koji živi na drugoj strani sveta i pomaže *diableru* da izazove bol i bolest. Pomaže mu da ubije.”

„Može li *diablero* da ima saveznika, don Huane?”

„Pa *diablerosi* i imaju saveznika, ali pre nego što jednom *diableru* pođe za rukom da ukroti saveznika, on obično ima pomoćnika koji mu pomaže u njegovim poslovima.”

„Šta je sa ženom koja je uzela tvoje obličje, don Huane? Ima li ona samo pomoćnika a ne i saveznika?”

„Ne znam ima li ona saveznika ili nema. Neki

ljudi ne vole moć saveznika i pretpostavljaju mu pomoćnika. Da bi ukrotio saveznika, moraš dobro da zapneš. Lakše je steći pomoćnika na drugoj strani."

„Šta misliš da li bih *ja* mogao steći pomoćnika?"

„Da bi to doznao, moraš još mnogo da učiš. Opet smo na početku, gotovo isto kao prvog dana kad si došao ovamo i molio me da te učim o Meskalitu, a ja to nisam mogao jer ti ne bi ništa razumeo. Ta druga strana je svet *diablerosa*. Mislim da bi najbolje bilo da ti kažem šta osećam isto onako kako je to moj dobrotvor meni rekao. On je bio *diablero* i ratnik; njegov život bio je naklonjen sili i nasilju na ovom svetu. Ali ja nisam ni jedno ni drugo. Takva mi je priroda. Video si moj svet od samog početka. Što se tiče toga da ti pokažem svet svog dobrotvora, ja te mogu samo dovesti do vrata, a ti ćeš sam morati da odlučiš; o tome ćeš morati da učiš samo sopstvenim trudom. Sada moram priznati da sam u jednom pogrešio. Mnogo je bolje, to sada vidim, početi onako kako sam ja počeo. Onda se lakše shvati kako je prosta a ipak kako velika razlika. *Diablero* je *diablero*, a ratnik je ratnik. Ili — može se biti i jedno i drugo. Ima dosta ljudi koji su oboje. Ali čovek koji se samo kreće putevima života je sve. Danas ja nisam ni ratnik ni *diablero*. Za mene postoji samo putovanje stazama koje imaju srca, svakim putem koji ima srca. Tuda putujem i jedini pravi izazov za mene je da prođem ceo taj put. I iako tuda putujem — gledajući, gledajući bez daha."

Ućutao je. Njegovo lice odražavalo je naročito raspoloženje: izgledao je neobično ozbiljan. Nisam znao šta da pitam ni šta da kažem. On produži:

„Ono naročito što treba naučiti je to kako se stiže do pukotine između 2 sveta i kako se ulazi u onaj drugi svet. Postoji pukotina između ta 2 sveta, između sveta *diablerosa* i sveta živih ljudi. Ima jedno mesto gde se ta 2 sveta preklapaju. Tu je

pukotina. Ona se otvara i zatvara kao vrata na vetru. Da bi tamo stigao, čovek mora da vežba svoju volju. Mora, rekao bih, da razvije neodoljivu želju za tim, mora se sav tome posvetiti. Ali to mora učiniti bez pomoći bilo kakve sile ili čoveka. Taj čovek mora sam da razmišlja i da to želi sve do trenutka kad njegovo telo postane spremno za to putovanje. Dugo drhtanje udova i jako povraćanje najavljuju taj trenutak. Obično tada čovek ne može ni da jede ni da spava i tako kopni. Kad grčenje ne prestaje, čovek je spreman za polazak, a pukotina između svetova pojavljuje se pravo pred njegovim očima, kao kakva veličanstvena vrata; tu je pukotina koja se pruža odozdo do gore. Kad se ona pojavi, čovek mora kroz nju da se ušunja tamo. Teško se može videti preko granice. Tamo duva vetar, kao da je peščana oluja. Svuda kovitlaci vetra. Čovek tada mora da pođe u bilo kom pravcu. Da li će to biti dug ili kratak put zavisi od snage njegove volje. Čoveku jake volje predstoji kratak put. Neodlučan, slab čovek putuje dugo i nesigurno. Posle tog putovanja čovek stiže na nekakvu visoravan. Mogućno je jasno razaznati neke konture na njoj. To je nivo iznad zemlje. Mogućno je poznati ga po vetru koji tu duva jače, udara i urla svud oko tebe. Na vrhu tog platoa je ulazak u drugi svet. I tu stoji koža koja razdvaja ta dva sveta; mrtvaci bešumno prolaze kroz nju, ali mi moramo krikom da je probijemo. Vetar biva sve jači i kad postane dovoljno jak, čovek mora da krikne i vetar će ga gurnuti kroz tu kožu. I tu njegova volja mora da bude nepokolebljiva, da bi mogao da se odupre vetru. Njemu je potrebno da ga vetar samo blago gurne; nije mu potrebno da ga oduva na kraj tog drugog sveta. Kad tamo stigne, čovek mora da hoda tamo-amo. Biće srećan ako nađe pomoćnika u blizini, nedaleko do ulaza. Čovek ga mora zamoliti za pomoć. Mora svojim rečima zamoliti pomoćnika da ga pouči i da ga načini *diablerom*. Kad pomoćnik na to pristane, on odmah

tu, na licu mesta, ubije tog čoveka i uči ga dok je ovaj mrtav. Kad ti pođeš na taj put, možda ćeš biti te sreće da nađeš nekog velikog *diablera* u pomoćniku koji će te ubiti i potom poučavati. Ali najčešće se sreću manji *brujosi* koji nemaju bogzna čemu da te nauče. Međutim ni ti ni oni nemate moći da to odbijete. Najbolje je naći muškog *diablera* da ne bi postao žrtva žene *diablere* koja bi te nagnala na neverovatne patnje. Žene su uvek takve. Ali to isključivo zavisi od sreće, osim ako je dobrotvor tog čoveka i sam veliki *diablero*, a u tom slučaju on će u drugom svetu imati mnoge pomoćnike, i moći će da ga uputi na nekog određenog pomoćnika. Moj dobrotvor je bio takav čovek. Uputio me da se upoznam s duhom koji je njegov pomagač. Kad se vratiš, nećeš više biti isti čovek. Obavezan si da tamo odlaziš da se često viđaš sa svojim pomoćnikom. I obavezan si da ideš sve dalje i dalje od ulaza, dok najzad jednog dana ne odeš suviše daleko i više ne možeš da se vratiš. Dešava se da poneki *diablero* uhvati neku dušu, da je čuše kroz ulaz i tamo ostavi svom pomoćniku na čuvanje sve dok tu osobu potpuno ne liši njene volje. U drugim slučajevima, kao u tvom, na primer, duša pripada osobi čvrste volje, i *diablero* je može držati u svojoj duvankeši, jer je inače teško nositi. U takvim slučajevima, kao što je tvoj, borba može da odluči — borba u kojoj *diablero* ili sve dobija, ili sve gubi. Ovog puta *diablera* je izgubila bitku i morala je da oslobodi tvoju dušu. Da je pobedila, zadržala bi je zauvek kao svog pomoćnika."

„Ali kako sam ja to pobedio?"

„Nisi se pomakao s mesta. Da si se samo malo pomerio, propao bi. Ona je izabrala trenutak kad ja nisam bio tu, kao najpogodniji za napad, i dobro je to izvela. Nije uspela zato što nije računala s tvojom prirodom koja je žestoka, a i zato što se nisi pomakao s mesta na kome ti niko ništa ne može."

„Kako bi me ubila da sam se pomakao?"

„Udarila bi te kao grom. Ali najvažnije od svega je to što bi zadržala tvoju dušu kod sebe i ti bi iskopneo.“

„Sta će se sad desiti, don Huane?“

„Ništa. Ti si se izborio za svoju dušu. To je bila dobra bitka. Mnogo si noćas naučio.“

Posle toga je počeo da traži kamen koji sam bacio. Rekao je da bismo mogli biti potpuno sigurni da je to sve sasvim gotovo kad bismo ga našli. Tražili smo ga bezmalo 3 sata. Činilo mi se da bih ga poznao. Ali nisam mogao.

Istog tog dana pred večer don Huan me poveo u brda oko svoje-kuće. Tu mi je dao duga i podrobna uputstva o naročitim postupcima u borbi. U jednom trenutku kad sam ponavljao izvesne propisane korake videh da sam sam. Otrčao sam uz jedno brdo i zadihao se. Obilno sam se znojio a ipak mi je bilo hladno. Dozivao sam don Huana nekoliko puta, ali on se nije odazivao, i mene obuze neobična strepnja. Čuo sam u grmlju neko šuštanje kao da mi se neko približava. Slušao sam pažljivo, ali taj šum prestade. Onda se opet začu, sve jači i bliži. Tada mi pade na um da će se ponoviti sve ono od prošle noći. Za nekoliko sekundi moj strah poraste preko svake mere. Šum u cestaru sve se više približavao a moja snaga se gubila. Htedoh da vrisnem ili da zaplačem, da pobegnem ili da se onesvestim. Kolena me izdadoše; padoh na zemlju, cvileći. Nisam čak ni oči mogao da sklopim. Posle toga sećam se samo da je don Huan zapalio vatru i da mi je trljao zgrčene mišiće ruku i nogu.

Proveo sam u dubokom očajanju nekoliko sati. Posle toga je don Huan objasnio da moja nesrazmerna reakcija nije ništa neobično. Rekoh mu da logikom ne mogu da utvrdim šta me je to bacilo u paniku, a on odgovori da to nije bio strah od smrti, nego da sam se plašio da ne izgubim dušu, a ta bojazan često obuzima ljude čiji naum nije nepokolebljiv.

Taj doživljaj bio je poslednji u don Huanovom učenju. Od tada više nisam od njega tražio da me poučava. Pa, iako don Huan nije promenio svoj stav dobrotvora prema meni, verujem da me je pobedio prvi neprijatelj čoveka od znanja.

DIO DRUGI

STRUKTURALNA ANALIZA

{ gomila gluposti, nepotrebno čitati, ovdje je samo kao arhivska cjelina knjige;
to su Carlosova "objašnjenja" koje je dao razmišljajući "normalno" [desnom] stranom, dakle besmislena objašnjenja koja ništa ne objašnjavaju .
Prave stvari *za to vrijeme* odvijale su se u lijevoj strani , samo što se on *tada* toga još nije mogao prisjetit;
Prava objašnjenja data su u knjigama 7, 8 i 9! }

Sledeća strukturalna shema, izvučena iz podataka o stanjima ne-obične stvarnosti, data u prethodnom delu ove knjige, koncipirana je kao pokušaj da se otkrije unutarnja kohezija i snaga don Huanovog učenja. Ta struktura, kako je ja vidim, sastoji se od 4 koncepcije koje predstavljaju glavne jedinice: 1) čovek od znanja; 2) čovek od znanja ima saveznika; 3) svaki saveznik ima svoj zakon pravila; i 4) taj zakon potvrđuje se posebnom saglasnošću. te 4 jedinice se opet sastoje od većeg broja pomoćnih ideja; tako ta celokupna struktura sadrži sve značajne koncepcije koje su bile prikazane do onog vremena kad sam prestao da učim kod don Huana. U izvesnom smislu, te jedinice predstavljaju uzastopne nivoe analize, pri čemu svaki nivo modifikuje onaj prethodni.*

Pošto konceptualna struktura potpuno zavisi od značenja svih svojih jedinica, sledeće objašnjenje čini se nužno na ovom mestu: u celom ovom delu značenje je dato onako kako sam ga ja shvatio. Sastavne koncepcije don Huanovog znanja, ovakve kako sam ih ja ovde prikazao, ne mogu biti verna kopija onoga što je on sam govorio. Ma koliko da sam se trudio da te koncepcije prikazem što je moguće vernije, njihovo značenje je donekle

* Za konture jedinica moje strukturalne analize vidi dodatak

izmenjeno mojim pokušajima da ih klasifikujeni. Određivanje 4 glavne jedinice ove strukturalne sheme je, međutim, logičan redosled na koji, čini mi se, nisu uticali drugi elementi kojima sam pribegavao radi klasifikacije. Ali što se tiče sastavnih ideja svake glavne jedinice, bilo je nemoguće izlučiti moj lični uticaj. Na izvesnim mestima potrebni su spoljni klasifikacioni elementi da bi se razumele te pojave. I, ako sam to želeo ovde da postignem, morao sam se kretati tamo-amo između tih značenja koja sam izneo i klasifikacione sheme učitelja, s jedne, i značenja i klasifikacione sheme i elemenata njegovog učenika, s druge strane.

OPERATIVNI RED

Prva jedinica

Čovek od znanja

Gotovo na samom početku moje obuke don Huan je izjavio da je svrha njegovog učenja da mi pokaže „kako se postaje čovek od znanja“. Ta izjava služi mi kao polazna tačka. Očigledno je da je „postati čovek od znanja“ operativni cilj. Isto je tako očigledno da je svaki deo don Huanovog sistematskog učenja bio usmeren tako da na ovaj ili onaj način vodi tom cilju. Moj način rezonovanja ovde je taj da je u tim okolnostima „čovek od znanja“, budući operativni cilj, bio neophodan da bi se objasnilo nešto od „operativnog reda“. Zatim, može se opravdano zaključiti da čovek, da bi razumeo taj operativni red, mora da razume i njegov cilj: čoveka od znanja.

Kad sam „čoveka od znanja“ postavio kao prvu strukturalnu jedinicu, mogao sam sa većom sigurno-

scu da odredim sedam koncepcija kao komponente koje mu pripadaju: 1) da bi neko postao čovek od znanja, mora da uči; 2) čovek od znanja ima nepokolebljivu nameru; 3) čovek od znanja ima jasan um; 4) da bi neko postao čovek od znanja, mora naporno da radi; 5) čovek od znanja je ratnik; 6) postati čovek od znanja je neprekidan proces; i 7) čovek od znanja ima saveznika.

Tim 7 koncepcija su teme. One se provlače kroz učenje i određuju karakter don Huanovog celokupnog znanja. Ukoliko je operativni cilj bio da se stvori čovek od znanja, sve čemu me on učio bilo je prožeto specifičnim karakteristikama svih ovih 7 tema. Sve zajedno one ulaze u koncepciju „čoveka od znanja“, kao način ponašanja, kao način vladanja koje je krajnji rezultat duge i riskantne obuke. Međutim, „čovek od znanja“ nije vodič za ponašanje, nego skup principa koji obuhvataju sve ne-obične okolnosti u vezi sa znanjem u koje se učenik upućuje.

Svaka od tih 7 tema sastoji se takođe od raznih drugih koncepcija koje pokrivaju druge njihove vidove.

Prema don Huanovom kazivanju moglo se zaključiti da čovek od znanja može biti *diablero*, to jest, čovek koji se bavi crnom magijom. Tvrdio je da je njegov učitelj bio *diablero* kao da je i sam to nekada bio, iako je prestao da se interesuje za izvesne vidove magijske prakse. Pošto je cilj njegovog učenja bio da pokaže kako se postaje čovek od znanja, a pošto se njegovo znanje sastojalo u tome što je *diablero*, moguće je da postoji nerazlučiva veza između čoveka od znanja i *diablera*. Iako don Huan ta 2 naziva nikad nije upotrebljavao tako da su zamenljiva, verovatnoća da su povezani dovodi do mogućnosti da „čovek od znanja“ sa svojih sedam tema i njihovim sastavnim koncepcijama pokriva, teorijski, sve okolnosti koje bi se mogle

pojavit u toku procesa koji čoveka dovodi dotle da postane *diablero*.

Da bi neko postao čovek od znanja, mora da uči

Prva tema pokazuje da je učenje jedini način da se postane čovek od znanja, i da to sa svoje strane uključuje odlučan napor radi postizanja tog cilja. Postati čovek od znanja je konačni rezultat jednog procesa, nasuprot neposrednom sticanju znanja pomoću milosti (božje) ili dara natprirodnih sila. Verovatnoća da se može naučiti kako se postaje čovek od znanja podrazumeva postojanje sistema po kome se neko obučava kako da to postigne.

Prva tema imala je 3 sastavne ideje: 1) ne postoje javno poznati uslovi koje bi trebalo da ispunjava onaj koji želi da postane čovek od znanja; 2) postoje neki tajni uslovi; 3) odluku o tome ko može postati čovek od znanja donosi neka bezlična sila.

Izgleda da ne postoje vidljivi znaci po kojima bi se odredilo ko jeste a ko nije kadar da uči kako se postaje čovek od znanja. Teorijski, svako ko to zaželi može da se poduhvati tog zadatka. Ali u praksi se takav stav nije slagao sa činjenicom da je don Huan kao učitelj birao svoje učenike.

U stvari, svaki bi učitelj u takvim okolnostima izabrao svoje učenike na taj način što bi utvrdio da li ispunjavaju izvesne tajne uslove. Specifična priroda tih uslova nikad nije formulisana; don Huan je samo nagovestio da postoje izvesne stvari koje treba imati na umu kad se traži budući učenik. To na šta je aludirao trebalo bi, navodno, da otkrije da li taj kandidat u svom karakteru poseduje izvesne osobine koje je don Huan nazvao „nepokolebljivom namerom“.

Pa ipak, konačna odluka o tome ko može učiti da bi postao čovek od znanja prepuštena je nekoj

bezličnoj sili, koja je don Huanu bila poznata, ali je bila van domašaja njegove volje. Veruje se da ta bezlična sila ukazuje na pravog čoveka na taj način što mu dopušta da izvrši neko neobično delo, ili što oko te osobe stvara naročite okolnosti. Zato nikad nije došlo do sukoba između nepostojanja javnih (poznatih) uslova s jedne i postojanja skrivenih, tajnih, uslova s druge strane.

Čovek koji bi tako bio izdvojen postao bi šegrt, učenik. Don Huan ga je nazivao „*escogido*“, tj. „onaj koji je izabran, izabranik“. Ali biti *escogido* značilo je više nego biti samo učenik. Samim tim što ga je neka sila izabrala, *escogido* je već smatran drukčijim od ostalih ljudi. Verovalo se da je on već dobio izvesnu manju moć koja bi se učenjem, navodno, uvećala.

Ali, učenje je proces beskrajnog traženja, i od one sile koja je prvobitno donela odluku o učeniku, ili druge sile poput nje, očekivalo se da donese slične odluke o tome da li neki *escogido* može da produži s učenjem ili je doživeo poraz. Te odluke saopštavane su posredstvom znakova koje je ta sila davala u bilo kojoj fazi učenja. Što se toga tiče, svaka izuzetna okolnost u vezi s učenikom smatrala se takvim znakom.

Čovek od znanja ima nepokolebljivu nameru

Ideja da čovek od znanja ima nepokolebljivu nameru odnosi se na upotrebu volje. Imati nepokolebljivu nameru značilo je biti čvrsto rešen da se sprovede potreban postupak na taj način što bi se čovek uvek kruto zadržavao u granicama znanja koje mu se predaje. Čoveku od znanja potrebna je čvrsta volja da bi izdržao onaj obavezni kvalitet koji sadrži svaki čin ako se izvršava u kontekstu njegovog znanja.

Obaveznost svih činova izvršenih u takvom kon-

tekstu, kao i to što se nikako nisu mogli menjati i što su bili unapred određeni, bila je bez sumnje neprijatna svakome, i zato se tražila nepokolebljiva namera kao jedini tajni uslov koji budući učenik treba da ispunjava.

Nepokolebljiva namera sastoji se od 1) umerenosti, 2) zdravog rasuđivanja, i 3) nepostojanja slobode za inovacije.

Čoveku od znanja potrebna je umerenost zato što je većina tih obaveznih činova bila u vezi sa slučajevima ili elementima koji su ili van granica svakodnevnog života, ili nisu uobičajeni u normalnoj aktivnosti, i onome ko mora da postupa u skladu s tim potreban je izuzetan napor svaki put kad mora da dela. Podrazumeva se da je čovek sposoban za takav izuzetan napor samo ako je umeren u pogledu svih drugih delatnosti koje nisu neposredno vezane za te unapred određene činove.

Pošto su svi činovi unapred određeni i obavezni, čoveku od znanja potrebno je zdravo rasuđivanje. Ta koncepcija ne uključuje zdrav razum, ali podrazumeva sposobnost procenjivanja okolnosti vezanih za svaku potrebu akcije. Kriterijum za takvu procenu dobija se kad se skupe, kao *rationales*, svi delovi učenja kojima čovek raspolaže u datom trenutku u kome treba da se sprovede neka radnja. Tako se kriterijum uvek menja ukoliko se stiže obimnije znanje; ali tu se uvek podrazumeva uverenje da je svaki obavezni čin koji se mora izvršiti u stvari najpodesniji u datim okolnostima.

Budući da su svi činovi unapred utvrđeni i obavezni, to znači da onaj ko ih izvršava nije slobodan da u njih unosi bilo šta novo. Don Huanov način predavanja svog znanja bio je tako dobro utvrđen da nije postojala mogućnost da se on izmeni na bilo koji način.

Čovek od znanja ima jasan um

Jasnost uma je tema koja daje osećanje usmerenosti. Činjenica da su svi činovi unapred određeni znači da je i orijentacija učenika u okviru znanja koje mu se predaje takođe unapred određena, što znači da jasnost uma daje samo osećanje usmerenosti. Stalno sam potvrđivao ispravnost pravca u kom sam krenuo pomoću sastavnih ideja 1) slobode da tražim put, 2) znanja o određenom cilju, i 3) tim što je taj pravac fluidan, gibak.

Veruje se da je čovek slobodan da traži put. Sloboda izbora puta nije nespojiva s nepostojanjem slobode za inovacije; te dve ideje nisu suprotne niti jedna drugoj smeta. Sloboda traženja puta odnosi se na slobodu da se izabere jedna od raznih mogućnosti za akciju, a sve su te mogućnosti jednako delotvorne i upotrebljive. Kriterijum po kome čovek bira je taj da li jedna mogućnost ima neku prednost u odnosu na ostale, što zavisi od lične, naklonosti. U stvari, sloboda izbora puta daje osećanje usmerenosti time što odražava lične naklonosti.

Drugi način da se stvori osećanje usmerenosti je taj da se ima na umu to da postoji naročit cilj za svaki čin izvršen u kontekstu znanja koje se predaje. Prema tome, um čoveka od znanja mora da bude jasan kako bi mogao sopstvene razloge delanja da uskladi sa specifičnim ciljem svakog svog čina. Znanje o specifičnom cilju svake akcije je merilo po kome on procenjuje okolnosti svake potrebe da Jela.

Druga faseta jasnosti duha je ideja da čovek od znanja, da bi one obavezne činove izvršio što bolje, mora da skupi sve mogućnosti koje su mu obukom stavljene na raspolaganje. U tome se sastoji ideja fluidnosti. Ona daje osećanje usmerenosti time što čovek oseća da je elastičan i dovitljiv. Obaveznost svih činova navela bi čoveka da se oseti krut ili

jalov, da nije te ideje da čovek od znanja treba da bude fluidan, gibak.

Da bi neko postao čovek od znanja, mora naporno da radi

Čovek od znanja mora da poseduje ili da tokom svoje obuke razvije opštu sposobnost za napore. Don Huan je tvrdio da valja naporno raditi da bi se postao čovek od znanja. Naporan rad podrazumeva sposobnost: 1) da se izvršavaju dramske radnje, da se glumi; 2) da se postigne efikasnost; i 3) da se prihvati izazov.

Na putu čoveka od znanja drama je bez sumnje istaknut, bitan element, i potrebna je naročita vrsta napora da bi se odgovorilo na okolnosti koje zahtevaju dramske radnje, glumu; drugim rečima, čovek od znanja mora da se služi dramom. Ako uzmemo don Huanovo ponašanje kao primer, na prvi pogled moglo se činiti da je njegovo korišćenje drame bilo samo njegova lična, idiosinkratična naklonost prema teatralnosti. Ipak, njegovi postupci bili su uvek nešto mnogo više od glume; pre bi se moglo reći da je to bilo stanje čvrste vere. On je tim dramatičnim gestovima ulivao naročit kvalitet konačnosti svim činovima koje je izvršavao. Sledstveno tome, njegovi činovi bili su postavljeni na pozornicu na kojoj je smrt bila protagonist. Podrazumevalo se da je smrt realna mogućnost u toku obuke zbog neminovno opasne prirode stvari kojima barata čovek od znanja; onda je logično da su dramski gestovi, potekli iz uverenja da je smrt stalno prisutni akter, bili nešto više od same teatralnosti.

Napor je uključivao ne samo dramu nego i potrebu da se bude efikasan. Napor je morao uroditi plodom; morao je biti pravilno usmeren i adekvatan. Ideja o bliskoj smrti stvarala je ne samo dramu potrebnu da bi se naglasio značaj svega toga nego

isto tako i uverenje da svaka akcija uključuje i borbu za život, uverenje da bi došlo do propasti ako napori ne bi bili efikasni.

Napori takođe sadrže i ideju izazova, to jest proveru da li je čovek sposoban da izvrši određeni čin u okviru strogih granica znanja koje mu se predaje, a ako jeste, i potvrdu toga.

Čovek od znanja je ratnik

Život čoveka od znanja je neprekidna borba, a ideja da je on ratnik, da živi životom ratnika, daje mu emocionalnu stabilnost. Ideja ratnika sadrži četiri koncepcije: 1) čovek od znanja mora da ima poštovanja; 2) on mora da oseća strah; 3) mora da bude uvek na oprezu; 4) mora da ima samopouzdanja. Stoga biti ratnik predstavlja jedan oblik samodiscipline koja ističe lične vrline; to je pored toga i stanovište po kome su lični interesi svedeni na minimum, pošto je najčešće lični interes nespojiv sa sitrogošću neophodnom da bi se izvršio bilo koji unapred određen, obavezan čin.

Čovek od znanja je u svojoj ulozi ratnika dužan da se s poštovanjem odnosi prema stvarima s kojima radi; sve što je u vezi s njegovim znanjem on mora da prožme dubokim poštovanjem da bi sve sagledao u osmišljenoj perspektivi. Imati poštovanja isto je što i priznati beznačajnost sopstvenih mogućnosti u odnosu na Nepoznato.

Ako čovek ostane u tim misaonim okvirima, ideja poštovanja logično se širi i obuhvata i njega samog, jer je i čovek nepoznat kao što je i samo Nepoznato. Stalno prisustvo tako trezvenog osećanja poštovanja pretvara obuku u toj specifičnoj oblasti znanja, koje nam se inače može učiniti apsurdno, u veoma razumnu alternativu.

Druga jedna neophodna komponenta ratnikovog života jeste potreba da oseća strah i da ga brižljivo

procenjuje. Idealno je da čovek, uprkos strahu, nastavlja preduzete radnje. Pretpostavlja se da se strah savlađuje i u životu ratnika postoji, navodno, jedno vreme kad se on sasvim pobedi, ali čovek prvo mora biti svestan da se plaši i mora da procenjuje to osećanje. Don Huan je tvrdio da čovek može pobediti strah samo ako mu se suprotstavi.

Kao ratnik, čovek od znanja mora da bude uvek budan. Ratnik mora da bude na oprezi da bi spoznao većinu faktora vezanih za 2 obavezna vida svesti: 1) svesti o nameri i 2) svesti o očekivanom toku stvari.

Svest o nameri znači da čovek poznaje faktore koji ulaze u odnos između specifičnog cilja bilo koje obavezne radnje i sopstvenog specifičnog cilja koji ga navodi na delanje. Pošto sve obavezne radnje imaju određeni cilj, čovek od znanja mora da bude budan; to jest, mora biti kadar da u svakom trenutku uskladi određeni cilj svake obavezne radnje sa određenim razlogom iz koga je on pozeleo da dela.

Budući da je svestan tog odnosa, čovek od znanja je takode kadar da zna kakav će biti očekivani tok događaja. To što sam ovde nazvao „svešču o očekivanom toku“ odnosi se na sigurnost da čovek može u svakom trenutku da otkrije važne promene u odnosu između specifičnog cilja svake radnje i sopstvenog specifičnog razloga za delanje. Kad čovek zna kakav se tok događaja očekuje, onda se pretpostavlja da može da otkrije i najmanje promene. Tim svesnim praćenjem promena objašnjava se zapažanje i tumačenje znamenja i drugih ne-običnih događaja.

Poslednji vid ideje o ponašanju ratnika jeste potreba za samopouzdanjem, to jest, izvesnost da je specifična svrha radnje za koju se čovek odlučio jedina moguća alternativa za sopstvene specifične razloge koji su ga naveli na delanje. Bez samopouzdanja čovek ne bi bio kadar da zadovolji jedan od

najvažnijih vidova obuke: sposobnost da znanje smatra moći.

Postati čovek od znanja je neprekidan proces

Biti čovek od znanja ne znači da je to trajno stanje. Nikad se ne zna pouzdano da li će neko, postupajući na unapred određen način predviđen obukom iz te oblasti znanja, zaista i postati čovek od znanja. Podrazumeva se da je funkcija tog procesa isključivo ta da pokaže kako se postaje čovek od znanja. Prema tome, postati čovek od znanja je zadatak koji se ne može potpuno izvršiti; pre bi se moglo reći da je to proces koji obuhvata: 1) ideju da se mora uvek iznova truditi da se postane čovek od znanja; 2) ideju prolaznosti; i 3) ideju da se mora ići putem koji ima srca.

Neprekidni trud da se postane čovek od znanja izražen je u temi 4 simbolična neprijatelja koja čovek sreće na svom putu učenja: strah, jasnost, moć, i starost. Neprekidni trud podrazumeva sticanje i održavanje vlasti nad samim sobom. Od pravog čoveka od znanja očekuje se da se bori redom sa sva ta 4 neprijatelja do poslednjeg daha kako bi do kraja bio aktivno angažovan u želji da postane čovek od znanja. Međutim, uprkos iskrenom neprekidnom trudu, šanse, neminovno, nisu naklonjene čoveku; on će na kraju pokleknuti pred svojim poslednjim simboličnim neprijateljem. U tome se sastoji ideja prolaznosti.

Nasuprot negativnoj ideji čovekove prolaznosti stoji ideja da se mora ići „putem koji ima srca“. Put sa srcem je metaforičan način da se potvrdi da čovek, i pored svog ograničenog trajanja, ipak mora da produži i mora biti kadar da nađe zadovoljstvo i lično smirenje u tome što bira najpogodniju alternativu i što se s njom identifikuje.

Don Huan je sintetizovao *rationale* svog celokup-

nog znanja u metafori da je za njega važno da nade put koji ima srca i da ga potom celog pređe, želeći time da kaže kako je za njega dovoljna identifikacija s pogodnom alternativom. I samo to putovanje je dovoljno; nada da se stigne na bilo kakav trajan položaj bila je van granica njegovog znanja.

Druga jedinica

Čovek od znanja ima saveznika

Ideja da čovek od znanja ima saveznika najvažnija je od 7 sastavnih tema, jer je ona jedina neophodna da bi se objasnilo šta je čovek od znanja. Po don Huanovoj klasifikacionoj shemi, čovek od znanja ima saveznika, dok ga običan čovek nema, i on se od običnih ljudi razlikuje upravo po tome što ima saveznika.

Don Huan je saveznika opisao kao „silu koja može da odnese čoveka izvan granica njega samog”; to jest, saveznik je sila (moć) koja čoveku omogućava da prevaziđe oblast obične stvarnosti. Prema tome, imati saveznika znači posedovati moć, i činjenica da čovek od znanja ima saveznika sama po sebi dokazuje da je operativni cilj učenja postignut. Pošto se taj cilj sastoji u tome da se pokaže kako se postaje čovek od znanja, a pošto je čovek od znanja onaj ko ima saveznika, drugi način za opisivanje operativnog cilja don Huanovih pouka bio bi taj da se kaže da one takođe pokazuju kako se stiče saveznik. Konceptija „čovek od znanja”, kao filozofski okvir čarobnjaka, značajna je za svakog onoga ko želi da živi u tim okvirima samo pod uslovom da ima saveznika.

Klasifikovao sam ovu poslednju sastavnu temu čoveka od znanja kao drugu glavnu strukturalnu jedinicu zato što je ona neophodna da bi se objasnilo šta je čovek od znanja.

Po don Huanovom učenju, postoje 2 saveznika. Prvi se nalazi u biljkama *Datura* popularno poznatim pod imenom Džimsonov korov, tj. tatula. Don Huan je tog saveznika zvao jednim od naziva te biljke na španskom jeziku, *yerba del diablo* (đavolja (rava, travuljina). Prema njegovom kazivanju, sve vrste biljke *Datura* sadrže u sebi saveznika. Ali svaki čarobnjak (veštac) mora da odgaji polje jedne vrste te biljke koju naziva svojom, ne samo u smislu da su te biljke njegovo lično vlasništvo nego u smislu da se one identifikuju s njegovom ličnošću.

Don Huanove biljke pripadale su vrsti *inoxia*; izgleda da nije bilo nikakve veze između te činjenice i razlika koje bi mogle postojati između dveju vrsta njemu dostupnih *Datura*.

Drugi saveznik nalazi se u gljivi za koju sam utvrdio da po svoj prilici pripada rodu *Psilocybe*; to je verovatno bila *Psilocybe mexicana*, ali ta klasifikacija je samo jedna mogućnost, jer nisam mogao da pribavim nijedan primerak za laboratorijsku analizu.

Don Huan je tog saveznika zvao *humito* (mali dim, dimčić), nagoveštavajući time da je taj saveznik isto što i dim ili mešavina za pušenje koju je spravljao od gljiva. O dimu je govorio kao da se baš u njemu nalazi saveznik, ali jasno je stavljao do znanja da je ta moć u vezi samo s jednom vrstom *Psilocybe*; prema tome bilo je potrebno biti veoma oprezan prilikom sakupljanja gljiva da se ne bi zabunom ubrala neka od dvanaestak drugih vrsta iz istog roda koje su sve rasle u istoj oblasti.

Saveznik kao značajan pojam sadrži sledeće ideje i njihovo dalje razgranjavanje: 1) saveznik je bezobličan; 2) saveznik se opaža (oseća) kao kvalitet; 3) saveznik se može ukrotiti; 4) saveznik ima svoj zakon, pravila.

Saveznik je bezobličan

Smatra se da je saveznik biće koje postoji izvan čoveka, i da je nezavisan, ali uprkos tome što je odvojena celina, saveznik je, veruje se, bezobličan. Postavio sam „bezobličnost“ kao stanje suprotno onome gde nešto „ima određen oblik“; tu razliku sam načinio imajući na umu činjenicu da postoje druge sile slične savezniku koje imaju sasvim vidljiv oblik. Bezoblično stanje saveznika znači da on nema izražen, ili bar nagovešten ili prepoznatljiv oblik, i takvo stanje znači da se saveznik nikada ne može videti.

Saveznik se opaža (oseća) kao kvalitet

Posledica saveznikove bezobličnosti je drugo jedno stanje izraženo u ideji da se saveznik opaža samo kao jedan kvalitet čula, to jest, pošto je saveznik bezobličan, njegovo prisustvo primećuje se samo po dejstvu koje ima na čarobnjakova čula. Don Huan je za neka od tih dejstava rekao da imaju antropomorfne osobine. Opisivao je saveznika kao nešto što ima prirodu ljudskog bića, dajući time na znanje da svaki čarobnjak (veštac) može da izabere najpogodnijeg saveznika upoređivanjem sopstvene prirode s navodnim antropomorfnim karakteristikama saveznika.

Dva saveznika obuhvaćena don Huanovim učenjem bila su prikazana tako kao da imaju sasvim suprotne osobine.

Za saveznika koji se nalazi u biljci *Datura inoxia* don Huan je rekao da ima dve osobine: sličan je ženi, i daje suvišnu moć. Po njegovom mišljenju, nijedna od tih dveju osobina nije nimalo poželjna. Sve što je o tome govorio bilo je određeno, ali je istovremeno davao na znanje da njegov sud o tome počiva na ličnom opredeljenju.

Najvažnija osobina tog saveznika bila je bez sumnje ono što je don Huan nazivao njegovom ženskom prirodom. Ali to što se za saveznika govorilo da liči na ženu nikako ne znači da je on ženska moć. Čini mi se da je poređenje sa ženom bio možda samo metaforičan način na koji je don Huan opisivao ono što je smatrao neprijatnim dejstvom tog saveznika. Osim toga, španski naziv te biljke, *herba* (trava), budući da je ženskog roda, mogao je lakode doprineti tom poredenju sa ženom. U svakom slučaju, personifikacija tog saveznika kao sile slične ženi dala je povoda da joj se pripišu sledeće antropomorfne osobine: 1) ona je posesivna; 2) žestoka je (sklona nasilju); 3) njeni se postupci ne mogu predvideti; i 4) ima štetno dejstvo.

Don Huan je verovao da saveznik može da zarobi ljude koji postanu njegove pristalice; to je objasnio činjenicom da je on posesivan, što je u skladu s njegovom ženskom prirodom. Saveznik bi zavladao svojim sledbenicima time što bi ih obdario moći, što bi ih načinio zavisnim od sebe i što bi im podario telesnu snagu i učinio da se dobro osećaju.

Taj saveznik je osim toga, veruje se, i žestok. njegova ženska silovitost ispoljava se u tome što nagoni svoje sledbenike na rušilačke radnje vršene grubom silom. I naročito ta karakteristika činila ga je najpodesnijim za ljude žestoke prirode koji su u nasilju tražili ključ za ličnu moć.

Druga osobina slična ženskim osobinama bila je ta da se njegovi postupci ne mogu predvideti. Za don Huana je to značilo da dejstva tog saveznika nikad nisu dosledna; naprotiv, ona su se, veruje se, zbrkano menjala, i nije postojao nikakav način da se predvidi kakva će biti. Nedoslednosti tog saveznika moglo se odupreti samo tako ako čarobnjak (veštac) brižljivo i dramatično pazi na svaku pojedinost kad njim rukuje. Svaki nepovoljni obrtaj za koji se ne bi moglo pretpostaviti da je posledica greške ili pogreš-

nog rukovanja, objašnjavao se kao posledica saveznikove ženske nepredvidljivosti.

Zbog posesivnosti, silovitosti i nepredvidljivosti ovog saveznika smatra se da on štetno deluje na svoje pristalice. Don Huan je verovao da taj saveznik namerno nastoji da svoje ženske osobine prenese na ljude, i da mu to zaista i polazi za rukom.

Ali uporedo s njegovom prirodom sličnoj ženi, ovaj saveznik ima još jednu fasetu koja se takode uočava kao kvalitet: on daruje suvišnu moć. Don Huan je to naročito podvlačio i naglašavao da je taj saveznik kao velikodušni darodavac moći bez premca. Govorilo se da on svojim sledbenicima daje telesnu snagu, smelost i hrabrost za izvršenje neobičnih dela. Ali tako preterana moć bila je ipak, po don Huanovom mišljenju, suvišna; tvrdio je da njemu bar ona više ne treba. No i pored toga prikazivao ju je kao snažan podstrek za budućeg čoveka od znanja, u slučaju da se u njemu docnije pojavi prirodna želja za traženjem moći.

Don Huanovo lično gledište bilo je da saveznik koji se nalazi u gljivi *Psilocybe mexicana*, s druge strane, ima najpogodnije i najvrednije karakteristike: 1) sličan je muškarcu, i 2) on čoveku daruje ekstazu.

Opisivao je tog saveznika kao suštu suprotnost onom iz biljke *Datura*. Smatrao je da je on sličan čoveku, muški. To njegovo stanje muškosti bilo je analogno ženskom stanju onog drugog saveznika; drugim rečima, to nije bila muška sila, ali don Huan je njeno dejstvo opisivao izrazima kojima se, po njegovom mišljenju, govori o muškom ponašanju. Možda je i u ovom slučaju muški rod španske reči *humito* doveo do analogije s muškom silom.

Antropomorfne osobine ovog saveznika, koje su po don Huanovom mišljenju svojstvene muškarcu, bile su sledeće: 1) on je objektivan; 2) on je blag; 3) posledice njegovog dejstva mogu se predvideti; i 4) on ima blagotvorno dejstvo.

Don Huanovo mišljenje o objektivnosti ovog saveznika pokazivalo se u njegovom verovanju da je on pravičan, da od svojih pristalica nikad ne zahteva bezmalo nemoguća dela. On ljude nikad ne zarobi, zato što im moć ne daje olako; naprotiv, *Humito* je prema svojim sledbenicima strog ali pravičan.

Činjenica da ovaj saveznik ne izaziva nasilno ponašanje čini ga blagim. Pretpostavlja se da se čovek pod njegovim dejstvom oseća kao da nema tela, da je bestelesan, i zato ga je don Huan prikazivao kao mirnog i blagog darodavca spokoj-siva.

Osim toga, njegovi postupci mogu se predvideti. Don Huan je govorio da on na svakog pojedinog svog sledbenika i u svakoj prilici kad se uzima uvek isto deluje; drugim rečima, njegovo dejstvo se ne menja ili, ako se čak i menja, ono je međusobno toliko slično da se može smatrati istim.

Misli se da taj saveznik, pošto je objektivan, blag i takav da se njegovi postupci mogu predvideti, ima još jednu mušku osobinu: blagotvorno dejstvo na prirodu svojih sledbenika. Muškost *Humita* dovodi kod njih, kako se smatra, do izuzetnog stanja emocionalne stabilnosti. Don Huan je verovao da čovek, sledeći tog saveznika, čeliči svoje srce i postaje uravnotežen.

Naporedo s muškim osobinama tog saveznika veruje se da on poseduje i sposobnost da čoveka obdari ekstazom. Ta druga osobina njegove prirode uočava se takode kao kvalitet. *Humitu* se pripisuje moć da ukloni tela svojih sledbenika, omogućavajući im tako da se upuste u takve naročite vidove aktivnosti za koje je preduslov bestelesno stanje. I don Huan je tvrdio da ti naročiti vidovi aktivnosti neminovno vode do stanja ekstaze. Saveznik koji se nalazi u *Psilocybe* idealan je, kažu, za one ljude koji su po svojoj prirodi skloni da teže kontemplaciji.

Saveznik se može ukrotiti

Ideja da se saveznik može ukrotiti podrazumeva da se on može upotrebiti kao moć, sila. Don Huan je to objašnjavao time što se saveznik, već samim tim što je to, može koristiti; kad čarobnjak (veštac) ukroti saveznika, smatra se da on ima vlast nad njegovom specijalnom moći, što znači da može njime da manipuliše u sopstvenu korist. Sposobnost saveznika da se da ukrotiti suprotstavlja se nespособnosti drugih sila u tom pogledu; ove su slične savezniku, samo one ne dopuštaju da se njima manipuliše.

Manipulacija saveznika ima dva vida: 1) saveznik je sredstvo; 2) saveznik je pomagač.

Saveznik je sredstvo u tom smislu što služi za to da čarobnjaka prenese u oblast ne-obične stvarnosti. Što se tiče mog ličnog iskustva, oba su saveznika služila kao sredstvo, mada je ta funkcija za svakog od njih imala različite implikacije.

Zbog nepoželjnih osobina saveznika koji se nalazi u biljci *Datura inoxia*, naročito zbog nemogućnosti da se predvide njegovi postupci, on je postao opasno, nepouzdan sredstvo. Jedinu mogućnu zaštitu od njegove nedoslednosti pružao je ritual, ali ni to nije bilo nikad dovoljno da se obezbedi stabilnost tog saveznika; čarobnjak koji se služi tim saveznikom mora da čeka na povoljne znake da bi nešto preduzeo.

Saveznik koji se nalazi u *Psilocybe mexicana*, s druge strane, smatra se pouzdanim sredstvom čiji se postupci mogu predvideti, što je posledica svih njegovih pozitivnih osobina. Posledica njegove predvidljivosti je ta da čarobnjak koji se služi tim saveznikom ne mora da obavlja nikakav pripremni ritual.

Drugi vid mogućnosti da se saveznikom manipuliše izražen je u ideji o savezniku kao pomagaču. Biti pomagač znači da saveznik, pošto je čarobnjaku

poslužio kao sredstvo, može opet da se upotrebi da mu kao pomagač ili vodič pomogne da postigne ono što je naumio kad je krenuo u svet ne-obične stvarnosti.

Ta 2 saveznika imaju, u svojstvu pomagača, različite, jedinstvene osobine. Složenost i primenljivost tih osobina povećava se što čovek dalje odmiče na putu učenja. Ali, uopšteno uzev, veruje se da je saveznik sadržan u biljci *Datura inoxia* izvanredan pomagač, i ta njegova osobina smatra se korelatom lakoće s kojom on daje preteranu moć. Međutim, za saveznika iz gljive *Psilocybe m'exicana* veruje se da je još bolji pomagač. Don Huan je mislio da je on kao pomagač bez premca, što je smatrao još jednom od njegovih mnogih pozitivnih osobina.

Treća jedinica

Saveznik ima svoja pravila

Ideja da saveznik ima svoja pravila jedina je od svih komponenata koje ulaze u pojam „saveznika“ neophodna da bi se objasnilo šta je saveznik. Zbog te neophodnosti naveo sam je kao treću glavnu jedinicu u ovoj strukturalnoj shemi.

Ta pravila, koja je don Huan nazivao još i zakonom, bila su kruta organizaciona koncepcija koja reguliše sve radnje koje treba izvršiti i ponašanje koga se mora pridržavati tokom celog procesa rada sa saveznikom. Pravila se prenose usmeno s učitelja na učenika, teorijski bez ikakve promene, trajnom saradnjom između njih dvojice. Ta pravila su prema tome nešto više od zbirke propisa; ona su, moglo bi se reći, popis onih delatnosti pomoću kojih se održava pravac koji se mora slediti u procesu manipulisanja saveznikom.

Nema sumnje da bi mnogi elementi ušli u don Huanovu definiciju saveznika kao „sile sposobne da

iznesu čoveka izvan granica njega samog". Svako ko prihvati tu definiciju mogao bi s razlogom pretpostaviti da je saveznik sve što poseduje tu osobinu. I logično, čak i telesna stanja koja su posledica gladi, umora, bolesti, i tome sličnog, mogla su da posluže kao saveznici, jer su i ona kadra da čoveka izvedu van granica obične stvarnosti. Ali ideja da saveznik ima svoja pravila otklanja tu mogućnost. Saveznik je sila koja ima svoja pravila. Ništa drugo ne može se smatrati saveznikom zato što to drugo nema svojih pravila.

Kao pojam, ta pravila obuhvataju sledeće ideje i njihove komponente: 1) pravila su nepromenljiva; 2) pravila nisu kumulativna; 3) pravila se potvrđuju u običnoj stvarnosti; 4) pravila se potvrđuju i u ne-običnoj stvarnosti; i 5) pravila se potvrđuju posebnom saglasnošću.

Pravila su nepromenljiva

Glavne konture delatnosti koje ulaze u sklop pravila jesu neizbežni koraci koje čovek mora da preduzima da bi stigao do operativnog cilja učenja. Obaveznost tih pravila izražena je u ideji da su ona nepromenljiva. Nepromenljivost pravila u tesnoj je vezi s idejom efikasnosti. Dramatično ponašanje dovodi do neprekidne borbe za opstanak, a u tim uslovima samo najefikasniji čin koji se može izvršiti obezbediće čoveku opstanak. Pošto individualističko pozivanje na sopstveno iskustvo nije dopušteno, pravila propisuju radnje koje su jedina mogućnost da čovek ostane živ. Stoga pravila moraju biti nepromenljiva i moraju zahtevati određenu poslušnost.

Povinovanje pravilima ipak nije apsolutno. U toku svog učenja zabeležio sam jedan slučaj kad te nepromenljivosti nije bilo. Don Huan je taj slučaj odstupanja od pravila objasnio kao naročitu milost

koja je usledila posle direktnog posredovanja jednog saveznika. Tu su pravila bila prekršena mojom slučajnom, nenamernom, greškom prilikom upotrebe saveznika iz biljke *Datura inoxia*. Don Huan je iz tog slučaja zaključio da je saveznik kadar da neposredno interveniše i da spreči štetno, i najčešće smrtonosno, dejstvo koje je posledica nepovino- vanja pravilima tog saveznika. Takav primer fleksibilnosti smatra se uvek posledicom čvrste veze zasnovane na afinitetu između saveznika i njegovog sledbenika.

Pravila nisu kumulativna

Ovde se prepostavlja da su svi mogući metodi manipulacije saveznika već bili isprobani. Teorijski, pravila nisu kumulativna; ne mogu se uvećati. Ideja da se pravila ne kumuliraju u vezi je takođe s pojmom efikasnosti. Pošto pravila predviđaju jedinu efikasnu mogućnost za opstanak, svaki pokušaj da se ona izmene, ili da se promeni njihov tok uvođenjem novina, smatra se ne samo suvišnim nego i smrtonosnim činom. Čovek može samo sopstveno znanje da doda pravilima, bilo da ga u tome vodi učitelj, bilo sam saveznik i to na naročit način. Ovo drugo smatra se primerom neposrednog sticanja znanja, a ne dodatkom skupu pravila tog saveznika.

Pravila se potvrđuju u običnoj stvarnosti

Potvrđivanje pravila znači njihovo proveravanje, čin ispitivanja njihove punovažnosti time što će se ona pragmatično potvrditi na eksperimentalan način. Budući da su ta pravila vezana za situacije u običnoj i ne-običnoj stvarnosti, do njihovog potvrđivanja dolazi u obe te oblasti.

Situacije u običnoj stvarnosti kojima se ta pravila

bave najčešće su veoma neobične, ali, bez obzira kako neobične bile, ta pravila se potvrđuju u običnoj stvarnosti. Zato sam smatrao da je to izvan domena ovog dela i da bi u stvari spadalo u oblast jedne druge studije. Taj deo pravila odnosi se na pojedinosti u postupku kojim se prepoznaju, sakupljaju, mešaju, pripremaju i neguju biljke u kojima se nalaze saveznici i koje, prema tome, poseduju moć, kao i pojedinosti drugih procedura u vezi sa upotrebom takvih „moćnih“ biljki, i druge tome slične pojedinosti.

Pravila se potvrđuju u ne-običnoj stvarnosti

Pravila su takođe potvrđena u ne-običnoj stvarnosti i to potvrđivanje je izvedeno na isti pragmatični, eksperimentalni način priznanja punovažnosti koje bi se primenilo i u situacijama obične stvarnosti. Ideja pragmatičnog potvrđivanja obuhvata dve koncepcije: 1) susrete sa saveznikom, koje sam nazvao stanjima ne-obične stvarnosti; i 2) posebne ciljeve pravila.

Stanje ne-obične stvarnosti

Dve biljke u kojima se *nalaze* saveznici, kad se uzmu u skladu s pravilima što važe za svaku od njih, izazivaju stanja izuzetne percepcije koja je don Huan nazvao susretima sa saveznikom. Naročito je naglašavao izazivanje takvih stanja, podvlačeći ideju da čovek mora da se sreće sa saveznikom što je moguće češće kako bi njegova pravila proverio na pragmatičan, eksperimentalan način. Pretpostavka je bila da je onaj deo pravila koji će se po svoj prilici proveriti u neposrednoj zavisnosti od broja susreta sa saveznikom.

Jedini način da dođe do susreta sa saveznikom je,

prirodno, odgovarajuća upotreba biljke u kojoj se saveznik nalazi. Ali don Huan je i pored toga nagoveštavao da u podmakloj fazi učenja može doći do tih susreta i bez upotrebe biljke; drugim rečima, oni se mogu izazvati i samo snagom volje.

Susrete sa saveznikom nazvao sam stanjima neobične stvarnosti. Odlučio sam se za izraz „neobična stvarnost“ zato što se on slaže s don Huanovim tvrđenjem da do takvih susreta dolazi u produžetku stvarnosti, stvarnosti koja se samo malo razlikuje od obične stvarnosti svakodnevnog života. Prema tome, neobična stvarnost ima neke posebne karakteristike koje, navodno, svako može da utvrdi na isti način. Don Huan te karakteristike nije nikada izričito formulisao, ali njegova uzdržanost je, izgleda, poticala otuda što je smatrao da svako može da polaže pravo na znanje kao na nešto što je lične prirode.

Sledeće karakteristike koje smatram specifičnim za neobičnu stvarnost potiču iz mog ličnog iskustva. Njih je, i pored njihovog prividno sasvim ličnog porekla, podržao i razradio don Huan u skladu s premisama svog znanja; kao učitelj govorio mi je tako kao da su te karakteristike inherentne u neobičnoj stvarnosti: 1) neobična stvarnost može se koristiti; 2) neobična stvarnost sastoji se od više elemenata.

Prva karakteristika — da se neobična stvarnost može koristiti — podrazumeva da ona može čoveku pružiti stvarne usluge. Don Huan je često objašnjavao da je glavna svrha njegovog znanja težnja za praktičnim rezultatima i da takvo traganje spada u oblast kako obične tako i neobične stvarnosti. Tvrдио je da u njegovom znanju postoje razni načini da se čovek neobičnom stvarnošću posluži isto kao i običnom. Prema tom tvrđenju, stanja u koja su ljude dovodili saveznici izazivana su sa svesnom namerom da se za nešto iskoriste. U ovom određenom primeru don Huanov *rationale* bio je taj da se

susreti sa saveznicima organizuju zato da bi čovek doznao njihove tajne, i taj razlog služio je kao strogo merilo da bi se prikriale druge lične pobude koje je čovek mogao imati želeći da se nađe u stanju ne-obične stvarnosti.

Druga karakteristika ne-obične stvarnosti je ta da ona sadrži više elemenata. Ti njeni sastavni elementi su predmeti, radnje, i događaji koje čovek u njoj opaža, prividno svojim čulima, kao sadržaj stanja ne-obične stvarnosti. Celokupna slika ne-obične stvarnosti sačinjena je od elemenata koji, reklo bi se, poseduju osobine elemenata obične stvarnosti i komponenata običnog sna, mada u suštini nisu jednaki ni s jednim ni s drugim.

Po mom ličnom sudu, sastavni elementi ne-obične stvarnosti imaju 3 glavne osobine: 1) stabilnost, 2) jedinstvenost, i 3) nedostatak obične saglasnosti. Te osobine ih izdvajaju kao samostalne, odvojene jedinice koje poseduju nesumnjivu individualnost.

Sastavni elementi ne-obične stvarnosti imaju stabilnost u tom smislu što su stalni. U tom pogledu slični su sastavnim elementima obične stvarnosti, jer se nisu ni pomerili niti su iščezavali, kao što je slučaj s elementima običnih snova. Činilo se da svaka pojedinost koja ulazi u sastavne elemente ne-obične stvarnosti poseduje sopstvenu konkretnost, i to konkretnost koja mi je izgledala neobično stabilna. Ta stabilnost bila je tako naglašena da mi je dozvolila da postavim kriterijum prema kome čovek, u ne-običnoj stvarnosti, uvek može da zastane, i da se zadrži neodređeno vreme, da bi razmotrio te sastavne elemente. Primena tog kriterijuma omogućila mi je da razlikujem stanja ne-obične stvarnosti kojom se služio don Huan od drugih stanja naročite percepcije za koje se moglo pomisliti da su ne-obična stvarnost, ali koja nisu odgovarala tom kriterijumu.

Druga isključiva karakteristika sastavnih elemenata ne-obične stvarnosti — njihova jedinstvenost

- znači da je svaki detalj tih sastavnih elemenata jedinstven, poseban; činilo se da je svaki detalj izdvojen od ostalih, ili da se ti detalji pojavljuju 1 po 1. Jedinstvenost tih sastavnih elemenata je dalje, čini se, stvarala izuzetnu potrebu, nužnost, koju je, možda, svako osećao: imperativna potreba, nagon, da se svi ti izdvojeni detalji skupe u jednu celovitu sliku, u jednu celinu. Don Huan je očito bio svestan te potrebe i njom se koristio kad god mu se za to pružila prilika.

Treća jedinstvena karakteristika tih sastavnih elemenata, i najdramatičnija od njih, jeste nedostatak obične saglasnosti. Te sastavne elemente čovek opaža u stanju potpune samoće, što pre liči na samoću čoveka koji je u običnoj stvarnosti svedok nekog neobičnog prizora nego na usamljenost kad se sanja. Budući da stabilnost sastavnih elemenata ne-obične stvarnosti čoveku omogućava da zastane i razmotri svaki od njih koliko god dugo želi, po tome se bezmalo čini da su to elementi svakodnevnog života; međutim, razlika između sastavnih elemenata tih dvaju stanja stvarnosti leži u njihovoj podobnosti za običnu saglasnost. Pod običnom saglasnošću podrazumevam prećutni i implicitni sporazum o tome šta su sastavni elementi svakodnevnog života koje ljudi na razne načine daju jedni drugima. Za sastavne elemente ne-obične stvarnosti, obična saglasnost bila je nedostižna. U tom pogledu je ne-obična stvarnost bila sličnija stanju sna nego običnoj stvarnosti. Pa ipak, zbog svojih izuzetnih karakteristika, odnosno zbog stabilnosti i jedinstvenosti, sastavni elementi ne-obične stvarnosti stvarali su neodoljiv utisak stvarnosti koja kao da je u čoveku izazivala potrebu da ih vrednuje prema kriterijumu te saglasnosti.

Naročita svrha pravila

Druga komponenta ideje da se pravila proveravaju u ne-običnoj stvarnosti je ta da pravila imaju određenu svrhu. Ta svrha je da se pomoću saveznika postigne neki koristan cilj. U kontekstu don Huanovog učenja smatralo se da se pravila uče na taj način što su se potvrđivala u običnoj i ne-običnoj stvarnosti. Međutim, od'učujući vid njegovog učenja bio je potvrđivanje pravila u stanjima ne-obične stvarnosti, i ono što se potvrđivalo u delima i elementima opaženim u ne-običnoj stvarnosti bilo je specifična svrha pravila. Ta naročita svrha odnosila se na moć saveznika, to jest, na manipulisanje saveznikom prvo kao sredstvom a zatim kao pomoćnikom, ali don Huan je uvek svaki primer naročite svrhe pravila tretirao kao jednu jedinicu koja implicitno važi za obe ove oblasti.

Pošto se ta specifična, naročita svrha odnosila na manipulisanje savezниковom moći, imala je neizbežnog pratioca — manipulativnu tehniku.

Razni vidovi manipulativne tehnike su u stvari procedure, radnje, koje se preduzimaju u svakom slučaju u kome se manipuliše moći nekog od saveznika. Ideja da se saveznikom *može* manipulisati garantovala je njegovu korisnu upotrebljivost u postizanju pragmatičnih ciljeva, a manipulativna tehnika bile su procedure koje su, navodno, omogućavale korišćenje saveznika.

Specifična svrha raznih vidova manipulativne tehnike sačinjava jedinstvenu jedinicu koju čarobnjak mora odlično da poznaje da bi mogao efikasno da zapoveda svom savezniku.

Don Huanovo učenje obuhvatalo je sledeće specifične svrhe pravila tih dvaju saveznika. Ovde sam ih naveo istim redom po kome mi ih je on prikazao.

Prva specifična svrha koja je proverena u ne-običnoj stvarnosti bila je ispitivanje saveznika koji

se nalazi u biljci *Datura inoxia*. Manipulativna tehnika sastojala se u ispijanju napitka načinjenog od jednog dela korena biljke *Datura*. Pijenje tog napitka izazivalo je plitko, površno stanje ne-obične stvarnosti, koju je don Huan upotrebio za to da me ispita kako bi odredio imam li ili nemam, kao budući učenik, afiniteta prema savezniku iz te biljke. Pretpostavlja se da taj napitak čoveka dovodi ili do toga da se na neodređen način fizički dobro oseća ili da ga obuzme osećanje velike nelagodnosti, a don Huan je ta dejstva tumačio tako kao da u prvom slučaju postoji taj afinitet, a u drugom ne postoji.

Druga specifična svrha bila je vidovitost, predviđanje budućnosti. To je takođe bio deo, pravila saveznika iz biljke *Datura inoxia*. Don Huan je smatrao da je vidovitost oblik naročitog pokreta, pretpostavljajući da saveznik prenosi čarobnjaka u naročiti deo ne-obične stvarnosti u kome može da vidi događaje za koje inače ne zna.

Manipulativna tehnika druge specifične svrhe je proces uzimanja — apsorpcije. Napitak spravljen od korena biljke *Datura* pije se, a mast načinjena od semena *Daturae* maže se po slepoočnicama i čeonom delu glave. Upotrebio sam izraz „uzimanje — apsorpcija" zato što je apsorbovanje kroz kožu možda doprinelo tome da se po ispijanju napitka pređe u stanje ne-obične stvarnosti, ili je, možda, pijenje napitka pomoglo apsorbovanju kroz kožu.

Ta manipulativna tehnika zahteva upotrebu i drugih elemenata osim biljke *Datura*, u ovom slučaju dva guštera. Pretpostavlja se da oni služe čarobnjaku kao instrumenti za kretanje, podrazumevajući pod tim izuzetnu percepciju prema kojoj se on nalazi u naročitoj oblasti u kojoj čovek može da čuje guštera kako govori i da potom vidi sve što mu je on rekao. Don Huan je te pojave objasnio time što gušteri odgovaraju na pitanja koja su im postavljena u vezi sa vidovitošću.

Treća specifična svrha pravila vezanih za biljke

Datura odnosi se na drugi oblik kretanja — na let čarobnjakovog tela. Prema don Huanovom objašnjenju, čarobnjak (veštac) koji se služi tim saveznikom može u letu da prevali ogromna rastojanja; let je čarobnjakova sposobnost da se kreće kroz neobičnu stvarnost i da se zatim vrati u običnu stvarnost kad to zaželi.

Manipulativna tehnika, treće specifične svrhe je i proces uzimanja — apsorpcije. Napitak spravljen od korena *Daturae* se popije, a mast načinjena od semena iste biljke maže se po tabanima, po unutrašnjoj strani obe noge i po polnim organima.

Treća specifična svrha nije potvrđena u tančine; don Huan mi je dao na znanje da nije otkrio druge vidove manipulativne tehnike koja bi čarobnjaku dopustila da oseća pravac dok se kreće.

Četvrta specifična svrha pravila je ispitivanje u vezi sa saveznikom koji se nalazi u gljivi *Psilocybe mexicana*. Cilj tog ispitivanja nije da se utvrdi da li postoji ili ne postoji afinitet prema tom savezniku, nego je to pre neizbežni prvi pokušaj, ili susret sa saveznikom.

Manipulativna tehnika za četvrtu specifičnu svrhu sastoji se od pušenja mešavine spravljene od osušenih gljiva pomešane sa raznim delovima pet drugih biljki od kojih nijedna, koliko se zna, ne sadrži halucinogena svojstva. Ta pravila pridaju naročitu važnost činu uvlačenja dima iz te mešavine; tako je učitelj upotrebljavao izraz *humito* (mali dim) govoreći o savezniku koji se nalazi u njemu. Ali ja sam taj proces nazvao „uzimanje—inhalacija" zato što je to kombinacija u kojoj se mešavina prvo uzme u usta a zatim uvlače dim. Te gljive su se, zbog svoje mekoće, sušeći se pretvarale u veoma sitan prah koji je dosta teško sagorevao. Ostali sastojci su, osušeni, ličili na rezance. Ti rezanci bi se upalili u glavi lule dok se prah od gljiva, koji nije tako lako goreo, uvlačio u usta i gutao. Logično, količina osušenih gljiva koju čovek proguta bila je veća od količine

rezanaca sagorelih i uvučenih u vidu dima.

Dejstvo prvog stanja ne-obične stvarnosti izazvanog uzimanjem gljive *Psilocybe mexicana* dalo je don Huanu povoda za kratak osvrt na peti specifični cilj pravila. On se odnosio na kretanje — uz pomoć saveznika iz gljive *Psilocybe mexicana* — u predmete, ili kroz njih, s jedne, ili u živa bića i kroz njih s druge strane. Potpuna manipulativna tehnika možda je sadržala i hipnotičku sugestiju osim procesa uzimanja—inhalacije. Pošto je don Huan tu specifičnu svrhu prikazao samo kroz kratak osvrt koji nije dalje proveravan, ja nisam mogao tačno da utvrdim njene razne vidove.

Šesta specifična svrha pravila proverena u ne-običnoj stvarnosti, koja je takođe uključivala saveznika iz gljive *Psilocybe mexicana*, odnosila se na jedan drugi vid kretanja — to jest na takvo kretanje u kome se čovek pretvara u nešto drugo. Taj vid kretanja bio je podvrgnut veoma podrobnoj proveri. Don Huan je tvrdio da je potrebno uporno vežbanje da bi se tim ovladalo. Tvrđio je takođe da saveznik iz gljive *Psilocybe mexicana* ima inherentnu sposobnost da učini to da čarobnjakovo telo nestane; tako je ideja o usvajanju nekog drugog oblika bila logična mogućnost za kretanje u bestelesnom stanju. Druga logična mogućnost za kretanje bila je, prirodno, kretanje kroz predmete i živa bića, o čemu je don Huan malo govorio.

Manipulativna tehnika šeste specifične svrhe pravila obuhvata ne samo uzimanje—inhalaciju nego i, sudeći prema svim znacima, hipnotičku sugestiju. Don Huan se služio takvom sugestijom u toku prelaznih stanja u ne-običnu stvarnost, a takođe i u prvoj fazi stanja ne-obične stvarnosti. Taj, na izgled, hipnotički proces on je nazivao samo svojim ličnim nadzorom, želeći time da kaže kako mi u tom određenom trenutku nije otkrio potpunu manipulativnu tehniku.

Usvajanje nekog drugog obličja ne znači da je

čarobnjak mogao slobodno, kad mu se prohte, po želji da uzme neko drugo obličje; naprotiv, trebalo je celog života učiti da bi se postiglo unapred zamišljeno obličje. Don Huan je najviše voleo da to unapred zamišljeno obličje bude gavran, pa je stoga u svom učenju pridavao naročitu važnost tom obličju. No on mi je ipak veoma jasno stavio do znanja da se po ličnoj naklonosti opredelio za gavrana, ali da osim toga postoje i mnoga druga obličja koja čovek može da usvoji.

Četvrta jedinica

Pravila se potvrđuju naročitom saglasnošću

Među koncepcijama koje sačinjavaju pravila, jedna koja je neophodna za njihovo objašnjenje je ideja da se pravila potvrđuju naročitom saglasnošću; nijedna druga koncepcija iz te grupe nije sama po sebi dovoljna za objašnjenje pravila.

Don Huan mi je sasvim jasno stavio do znanja da saveznik ne pada s neba čarobnjaku, nego da ovaj mora da manipuliše saveznikom na taj način što će potkrepiti njegova pravila. Potpuni proces obuke uključuje, proveravanje pravila kako u ne-običnoj tako i u običnoj stvarnosti. Ali glavni vid don Huanovog učenja bilo je potvrđivanje pravila na pragmatičan i eksperimentalan način u kontekstu onoga što je čovek opažao kao sastavne elemente ne-obične stvarnosti. Ali ti sastavni elementi ne podležu običnoj saglasnosti i ako čovek nije mogao da postigne sporazum o njihovom postojanju, onda bi njihova opažena realnost bila samo obmana. Kako čovek mora da bude sam u ne-običnoj stvarnosti, sve što bi tu opazio bilo bi idiosinkratično zbog te njegove samoće. Usamljenosti i idiosinkra-

zije bile su posledice pretpostavke da ti niko drugi ne može prosto potvrditi da si video to što si video.

Na tom mestu je don Huan ubacio najvažniji deo svog učenja: dao mi je naročitu, specijalnu, saglasnost za radnje i elemente koje sam opazio u ne-običnoj stvarnosti, to jest za radnje i elemente koji su, veruje se, potvrđivali pravilo. U don Huanovom učenju, naročita saglasnost značila je prećutnu ili implicitnu saglasnost u pogledu sastavnih elemenata ne-obične stvarnosti, koju je on, kao učitelj, dao meni kao učeniku na koga prenosi svoje znanje. Ta naročita saglasnost nije nikako bila lažna ni sumnjiva, kao što je slučaj kad dve osobe opisuju jedna drugoj sastavne elemente svojih snova. Ta naročita saglasnost koju mi je don Huan dao bila je sistematična; da bi do nje došao, bilo mu je potrebno njegovo celokupno znanje. S takvom sistematskom saglasnošću radnje i elementi opaženi u ne-običnoj stvarnosti postajali su po zajedničkom pristanku stvarni, što je značilo, po don Huanovoj klasifikacionoj shemi, da su pravila saveznika potvrđena. Pravila su imala, dakle, značaj koncepcije samo utoliko ukoliko su bila predmet naročite saglasnosti, jer bez naročitog slaganja o njihovom potvrđivanju, ta bi pravila bila čisto lična konstrukcija.

Pošto je ideja da su pravila potvrđena naročitom saglasnošću neophodna da bi se objasnila sama ta pravila, ja sam tu ideju stavio kao četvrtu glavnu jedinicu ove strukturalne sheme. Ta jedinica, budući da je u suštini razmena između dveju osoba, sastoji se od 1) dobrotvora, ili vodiča do znanja koje se predaje, posrednika koji daje naročitu saglasnost i 2) učenika, ili subjekta kome se daje ta naročita saglasnost.

Neuspeh u nastojanju da se postigne operativni cilj učenja pripisuje se toj jedinici. Prema tome, naročita saglasnost je nesigurni vrhunac sledećeg procesa: čarobnjak se odlikuje jednom

osobinom, tj. poseduje saveznika, po čemu se razlikuje od običnih ljudi. Saveznik je sila koja se odlikuje time što ima svoja pravila. A jedinstvena karakteristika tih pravila je njihovo potvrđivanje u ne-običnoj stvarnosti pomoću naročite saglasnosti.

Dobrotvor

Dobrotvor je posrednik bez koga bi potvrđivanje pravila bilo nemoguće. Da bi se došlo do naročite saglasnosti, on obavlja dve dužnosti: 1) priprema teren za naročitu saglasnost za potvrđivanje pravila, i 2) rukovodi naročitom saglasnošću.

Pripremanje naročite saglasnosti

Dobrotvorova prva dužnost je da pripremi teren za dobijanje naročite saglasnosti za potvrđivanje pravila. Kao moj učitelj, don Huan mi je omogućio: 1) da doživim druga stanja ne-obične stvarnosti koja je objašnjavao kao sasvim drukčija od stanja izazvanih da bi se potvrdila pravila saveznika; 2) da sa njim učestvujem u izvesnim naročitim stanjima obične stvarnosti koja je, čini se, sam proizveo; i 3) da u tančine rekapituliram svaki taj doživljaj. Don Huanova dužnost u pripremi naročite saglasnosti sastojala se u tome da ojača i potkrepi potvrđivanje pravila dajući naročitu saglasnost za sastavne elemente tih novih stanja ne-obične stvarnosti, i za sastavne elemente naročitih stanja obične stvarnosti.

Do drugih stanja ne-obične stvarnosti koja sam doživeo zahvaljujući don Huanu došlo je pošto sam jeo kaktus *Lophophora williamsii*, opštepoznat pod imenom pejotl. Obično se odseče gornji deo kaktusa i ostavi sve dok se ne osuši, a onda se žvaće i jede, ali u izuzetnim okolnostima jede se i kad je svež. Don Huan je indirektno rekao da spontana stanja

ne-obične stvarnosti nastaju u naročitim uslovima, i on ih je nazivao poklonima kojima nas obdaruje sila iz te biljke.

Ne-obična stvarnost koja se doživljava pod dejstvom kaktusa *Lophophora williamsii* (pejotl) ima 3 izrazite karakteristike: 1) veruje se da ona nastaje zahvaljujući nečemu što se zove „Meskalito“; 2) može se koristiti; i 3) ona ima sastavne elemente.

Za Meskalito se tvrdi da je jedinstvena sila, slična savezniku po tome što dopušta čoveku da prevaziđe granice obične stvarnosti, ali on se u isti mah i veoma razlikuje od saveznika. Kao i saveznik, Meskalito se nalazi u određenoj biljci, u kaktusu *Lophophora williamsii*. Ali za razliku od saveznika koji se samo nalazi u biljci, Meskalito i ta biljka u kojoj se on nalazi su jedno isto; toj biljci se otvoreno ukazuje poštovanje, i ona se iskreno obožava. Don Huan je čvrsto verovao da bi u izvesnim okolnostima, kao na primer kad se čovek Meskalitu svesrdno potčini, obična činjenica da se čovek nalazi u blizini tog kaktusa dovela do stanja ne-obične stvarnosti.

Ali Meskalito nema pravila, i on stoga nije saveznik, iako može čoveka da prenese van granica obične stvarnosti. Činjenica da Meskalito nema pravila ne samo što isključuje mogućnost, da se on upotrebi kao saveznik, jer se ne može zamisliti da bi se njim moglo manipulirati, nego se zato i njegova moć veoma razlikuje od moći saveznika.

Neposredna posledica toga što Meskalito nema pravila je ta da je on dostupan svakome a da za to nije potrebno dugo učenje ili poštovanje manipulative tehnike kao kod saveznika. I zato što se mogao uzimati bez prethodne obuke, Meskalito je smatran zaštitnikom. Biti zaštitnik znači biti svima dostupan. Ali Meskalito kao zaštitnik ipak nije dostupan svakome, i s nekim ljudima se nije nikako slagao. Po don Huanovom mišljenju, do tog neslaganja je dolazilo zbog razlike između Meskalitovog „nepoko-

lebljivog morala" i sumnjivog karaktera dotičnog čoveka.

Meskalito je uz to i učitelj. Pretpostavlja se da on ima pedagošku funkciju. On upućuje čoveka, ukazujući mu na pravi put. Meskalito ga uči kako valja živeti. Don Huan je to, čini se, shvatao tako da to treba da bude pristojan život, ne u smislu moralne pravičnosti, nego u težnji da se uproste oblici ponašanja imajući na umu efikasnost koja proizlazi iz njegovog učenja. Don Huan je verovao da Meskalito čoveka uči da pojednostavi svoje ponašanje.

Veruje se da je Meskalito biće. I kao takav, kažu, ima određen oblik koji obično nije stalan ni predvidljiv. Zbog te osobine, Meskalita različito vide ne samo razni ljudi nego i isti čovek u raznim okolnostima. Don Huan je to objašnjavao time što je Meskalito mogao da se pojavi u svakom mogućem obliku. Onima s kojima se slagao pak on se pojavljivao u istom obliku posle nekoliko godina u kojima bi ga oni uzimali.

Ne-obična stvarnost izazvana Meskalitom bila je upotrebljiva, i u tom smislu bila je ista kao i ona koju su izazivali saveznici. Jedina razlika bila je u *rationale* (razlogu) kojim se don Huan služio u svom učenju prilikom njegovog izazivanja: čovek treba, pretpostavljao je on, da od Meskalita „traži pouke o pravom načinu (života)".

Ne-obična stvarnost prouzrokovana Meskalitom imala je takođe sastavne elemente, i u tome su opet ta stanja ne-obične stvarnosti, izazvana bilo Meskalitom ili nekim saveznikom, bila ista. U oba slučaja, ti sastavni elementi su bili: stabilnost, jedinstvenost, i nepostojanje saglasnosti.

Druga procedura kojom je don Huan pripremao teren za naročitu saglasnost bila je ta da me navede da zajedno s njim učestvujem u naročitim stanjima obične stvarnosti. Naročito stanje obične stvarnosti je situacija koja bi se mogla opisati na način na koji

se opisuje običan život, osim što se za to možda ne bi mogla dobiti obična saglasnost u pogledu njenih sastavnih elemenata. Don Huan je pripremao teren za naročitu saglasnost o potvrđivanju pravila dajući naročitu saglasnost za sastavne elemente naročitih stanja obične stvarnosti. Ti sastavni elementi bili su elementi svakodnevnog života i njihovo postojanje mogao je da potvrdi samo don Huan, preko naročite saglasnosti. Tako bar ja pretpostavljam, zato što je samo don Huan, kao saučesnik u naročitom stanju obične stvarnosti, mogao znati koji elementi sačinjavaju naročito stanje obične stvarnosti.

Po mom ličnom sudu, naročita stanja obične stvarnosti izazivao je don Huan, mada sam to nikad nije rekao. Čini mi se da ih je proizvodio veštom manipulacijom nagoveštaja i sugestija kojima je uticao na moje ponašanje. Taj sam proces nazvao „manipulisanjem znakova“. On je imao dva vida: 1) nagoveštaje u pogledu ambijenta, i 2) nagoveštaje o ponašanju.

U toku obuke don Huan me naveo da doživim dva takva stanja. Prvo je možda izazvao svojim nagovestajima o ambijentu. Don Huanov *rationale* (razlog) da ga izazove bio je taj da je trebalo proveriti da li su moje namere dobre, i tek kad mi je dao svoju naročitu saglasnost o sastavnim elementima tog stanja, pristao je da počne s mojom obukom. Pod „nagovestajima o ambijentu“ podrazumevam to da me don Huan doveo u naročito stanje obične stvarnosti time što me je suptilnim sugestijama izdvojio iz elemenata obične stvarnosti koji su bili deo moje neposredne fizičke okoline. Tako izolovani elementi stvorili su u ovom slučaju specifičnu vizuelnu percepciju boje koju je don Huan prećutno potvrdio.

Drugo stanje obične stvarnosti možda je bilo izazvano procesom nagoveštaja o ponašanju. Don Huanu je, zahvaljujući intimnom druženju sa mnom i doslednom sprovođenju određenog načina pona-

sanja, pošlo za rukom da stvori jednu sliku o sebi, sliku koja mi je služila kao osnovna shema po kojoj sam ga mogao poznati. Zatim, reagujući na izvestan naročit način, nespojiv sa slikom koju je stvorio o sebi, don Huan je mogao da izvitoperi onu osnovnu shemu po kojoj sam ga prepoznavao. To izvitoperavanje pak moglo je da izmeni uobičajenu konfiguraciju elemenata vezanih za tu shemu u novu i neprikladnu shemu, koja se nije mogla podvrgnuti običnoj saglasnosti; don Huan, kao saučesnik tog naročitog stanja obične stvarnosti, bio je jedina osoba koja je znala koji su to sastavni elementi prema tome je jedino on mogao da mi potvrdi da oni postoje.

Don Huan je organizovao i drugo naročito stanje obične stvarnosti kao test, kao neku vrstu rekapitulacije svog učenja. Činilo se da su oba ta naročita stanja obične stvarnosti označavala jedan prelaz u njegovom učenju. Izgleda da su to bile artikulacione tačke. I to drugo stanje možda je obeležavalo moj ulazak u novu fazu učenja čija je karakteristika bila neposrednija saradnja učitelja i učenika zato da bi postigli naročitu saglasnost.

Treći postupak kojim se don Huan služio da pripremi naročitu saglasnost sastojao se u tome da mu ja potanko ispričam ono što sam osećao kao posledicu svakog stanja ne-obične stvarnosti i svakog naročitog stanja obične stvarnosti, i da on potom naglasi izvesne probrane delove koje je izdvajao iz mog pričanja. Bitna činjenica bila je usmeravanje ishoda stanja ne-obične stvarnosti, i moja implicitna pretpostavka u ovoj stvari je ta da su karakteristike sastavnih elemenata ne-obične stvarnosti — stabilnost, jedinstvenost i nepostojanje obične saglasnosti — bile inherentne u njima i da nisu bile posledica don Huanovog delovanja. Ta pretpostavka zasniva se na mom zapažanju da su sastavni elementi prvog stanja ne-obične stvarnosti koje sam doživeo imali iste te 3 karakteristike, ali

don Huan tada još nije gotovo ni počeo da me usmerava. Pretpostavljajući dakle, da su te karakteristike inherentne u sastavnim elementima ne-obične stvarnosti uopšte, don Huanova dužnost sastojala se u tome da ih upotrebi kao bazu za usmeravanje ishoda svakog stanja ne-obične stvarnosti izazvane biljkama *Datura inoxia*, *Psilocybe mexicana*, i *Lophophora williamsii*.

Podroban izveštaj koji sam morao don Huanu da podnesem posle svakog stanja ne-obične stvarnosti bio je rekapitulacija tog doživljaja. Ona je obuhvatala pedantnu verbalnu reprodukciju onoga što sam video u toku svakog od tih stanja. Rekapitulacija je imala dva vida: 1) morao sam se setiti svega što se dogodilo i 2) morao sam opisati sastavne elemente kako sam ih video (ili čuo). Sećanje se odnosilo na događaje koje sam, kako mi se činilo, video (ili čuo) u toku doživljaja o kome pričam: to jest, događaja koji su se, činilo mi se, zbili, i radnji koje sam, izgledalo mi je, obavio. Opisivanje opaženih sastavnih elemenata sastojalo se u tome da kažem koji su bili specifični oblici i specifične pojedinosti tih sastavnih elemenata koje sam, izgleda, zapazio.

Iz svake te rekapitulacije don Huan bi izabrao izvesne jedinice procesom 1) pridavanja značaja izvesnim prikladnim delovima mog pričanja i 2) negiranja bilo kakve važnosti drugim delovima tog pričanja. Interval između stanja ne-obične stvarnosti bio je ono vreme kad bi don Huan govorio o rekapitulaciji mojih doživljaja.

Prvi proces sam nazvao „naglašavanjem“ jer je on povlačio ubedljivo razmišljanje o razlici između onoga što je don Huan zamislio kao ciljeve koje je trebalo da postignem u stanju ne-obične stvarnosti i onoga što sam ja sam opazio. Naglašavanje, dakle, znači da je don Huan izdvajao jedan deo mog pričanja na taj način što je na njega usredsredio sve svoje razmišljanje. To naglašavanje bilo je pozitivno ili negativno. Pozitivno naglašavanje značilo je da je

don Huan zadovoljan nečim naročitim što sam zapazio zato što je to bilo u skladu sa ciljevima koje je, po njegovom očekivanju, trebalo da postignem u stanju ne-obične stvarnosti. Negativno naglašavanje značilo je da don Huan nije zadovoljan onim što sam zapazio zato što to, možda, nije bilo ono što je on očekivao, ili što je to smatrao nedovoljnim. No i pored svega toga, on je i dalje prvenstveno razmišljao o tom delu moje rekapitulacije da bi podvukao negativnu vrednost moga zapažanja.

Drugi selektivni proces kojim se don Huan služio bio je taj da poriče svaki značaj izvesnim delovima mog pričanja. Nazvao sam to „nepostojanjem naglašavanja“ zato što je to bilo suprotno naglašavanju, odnosno što je bila njegova protivteža. Činilo se da je negiranjem značaja onih delova mog pričanja koji su se odnosili na sastavne elemente koje je don Huan smatrao sasvim suvišnim što se tiče cilja njegovog učenja, „bukvalno zbrisao moje zapažanje istih elemenata u sledećim stanjima ne-obične stvarnosti.

Upravljanje naročitom saglasnošću

Drugi vid don Huanove dužnosti kao učitelja bio je taj da upravlja naročitom saglasnošću na taj način što će usmeravati ishod svakog stanja ne-obične stvarnosti i svakog naročitog stanja obične stvarnosti. Don Huan je taj ishod usmeravao smišljenom manipulacijom spoljnog i unutarnjeg nivoa, odnosno ravni ne-obične stvarnosti, i unutarnje ravni naročitih stanja obične stvarnosti.

Spoljna ravan ne-obične stvarnosti vezana je za njen operativni aranžman. Obuhvata tehniku, korake koji vode u pravo stanje ne-obične stvarnosti. Kod unutrašnje ravni razlikuju se 3 vida: 1) pripremni period, 2) prelazne faze, i 3) učiteljev nadzor.

Pripremni period je vreme koje prođe između jednog stanja ne-obične stvarnosti i sledećeg. Don Huan ga je koristio da bi mi tada davao jasna uputstva i da bi uopšte još više produbio svoje učenje. Pripremni period bio je veoma važan za organizovanje stanja ne-obične stvarnosti, i, budući da su ona bila u središtu, imao je 2 određena vida: 1) period koji prethodi ne-običnoj stvarnosti, i 2) period koji nastaje posle nje.

Period koji prethodi ne-običnoj stvarnosti relativno je kratak vremenski interval, u najboljem slučaju traje 24 časa. U stanjima ne-obične stvarnosti koja su izazvana biljkama *Datura inoxia* i *Psilocybe mexicana* za taj period bila su karakteristična don Huanova dramatična i ubrzana određena uputstva o specifičnoj svrsi pravila i o manipulativnoj tehnici koju treba ja da potvrdim u nastupaćem stanju ne-obične stvarnosti. Sa biljkom *Lophophora williamsii* taj period je uglavnom bio ispunjen ritualnim ponašanjem, pošto Meskalito nema pravila.

Period posle stanja ne-obične stvarnosti je, s druge strane, dugo trajao, obično po nekoliko meseci, tako da je don Huan imao vremena za razgovore i objašnjenja onoga što se zbilo u tom stanju. Taj period je bio naročito važan posle uzimanja kaktusa *Lophophora williamsii*. Pošto Meskalito nema pravila, cilj kome se težilo u ne-običnoj stvarnosti bio je provera Meskalitovih karakteristika; don Huan je o njima raspredao tokom dugog intervala posle svakog stanja ne-obične stvarnosti.

Drugi vid unutarne ravni bile su prelazne faze koje su značile prelazak iz stanja obične stvarnosti u stanje ne-obične stvarnosti, i obratno. Ta dva stanja su se preplitala u tim prelaznim stadijumima, i kriterijum kojim sam se služio da ih razlikujem jedno od drugog bio je taj da su njihovi sastavni elementi bili zamagljeni. Nikad nisam mogao da ih uočim ni da ih se tačno se tim.

Što se vremena tiče, ti prelazni stadijumi bili su nagli ili spori. U slučaju biljke *Datura inoxia*, obična i ne-obična stanja bila su veoma blizu jedno drugom i prelaz od jednog u drugo bio je nagao. Najzanimljiviji su bili prelazi u ne-običnu stvarnost. *Psilocybe mexicana* pak dovodi do prelaznih stanja koja su, kako sam opazio, bila spora. Prelaz iz obične u ne-običnu stvarnost bio je naročito dug i uočljiv. Uvek sam ih bio svestan, možda zbog straha od onoga što će se desiti.

U prelaznim stadijumima izazvanim kaktusom *Lophophora williamsii* bili su, čini se, kombinovani elementi prethodnih dvaju. Pre svega, i prelaz u ne-običnu stvarnost i vraćanje iz nje jasno su se mogli primetiti. Ulazak u ne-običnu stvarnost bio je veoma spor, i ja sam ga doživljavao bez gotovo ikakvog oštećenja svojih sposobnosti, ali vraćanje u običnu stvarnost bilo je naglo, što sam uočavao jasno, ali sam pri tom bio manje sposoban da ocenim svaku pojedinost tog prelaza.

Treći vid unutarne ravni bio je učiteljev nadzor ili stvarna pomoć koju je pružao meni kao svom učeniku dok sam doživljavao stanja ne-obične stvarnosti. Izdvojio sam nadzor kao zasebnu kategoriju zato što se podrazumeva da će učitelj u izvesnoj fazi obuke morati zajedno sa svojim učenikom da stupi u ne-običnu stvarnost.

Tokom stanja ne-obične stvarnosti izazvanih biljkom *Datura inoxia* učiteljev nadzor bio je minimalan. Don Huan je naročito naglašavao potrebu da se preduzmu svi koraci nužni u pripremnom periodu, ali kad sam to obavio, puštao me da sam produžim.

U ne-običnoj stvarnosti izazvanoj gljivom *Psilocybe mexicana* stepen nadzora bio je, naprotiv, veliki, jer je ovde, po don Huanovim rečima, bilo potrebno da učitelj što duže vodi učenika i da mu pomaže. Potvrđivanje pravila iziskivalo je usvajanje nekog drugog oblika što mi je, čini se, nalagalo da se podvrgnem nizu sasvim izuzetnih prilagođavanja u

pogledu opažanja svoje okoline. Don Huan je izazivao ta nužna prilagođavanja verbalnim naređenjima i sugestijama tokom prelaznih stadijuma u ne-običnu stvarnost. Drugi vid njegovog nadzora bio je taj da me tokom rane faze stanja ne-obične stvarnosti upućuje da usredsredim pažnju na izvesne elemente prethodnog stanja obične stvarnosti. Stvari na koje je usredsređivao pažnju bile su na izgled izabrane nasumce, pošto je glavni cilj bio da se usavrši taj drugi usvojeni oblik. Konačni vid njegovog nadzora sastojao se u tome da me vrati u običnu stvarnost. Podrazumevalo se da je i ta operacija zahtevala maksimalan nadzor don Huana, mada se ja nisam mogao setiti same te procedure.

Nadzor potreban za stanja izazvana kaktusom *Lophophora williamsii* bio je kombinacija prethodnih dvaju. Don Huan je ostajao pored mene dokle god je mogao, ali nije ni na koji način pokušavao da me upućuje u ne-običnu stvarnost niti da me iz nje vraća.

Druga ravan izdiferenciranog reda u ne-običnoj stvarnosti bili su na izgled unutarnji standardi ili unutarnji raspored njenih sastavnih elemenata. To sam nazvao „unutarnjom ravni“, i ovde sam smatrao da su sastavni elementi podložni trima procesima koji su, čini se, proizlazili iz don Huanovog vođenja: 1) kretanje u pravcu specifičnog; 2) kretanje prema široj oblasti procene; i 3) kretanje prema više pragmatičnom korišćenju ne-obične stvarnosti.

Kretanje ka specifičnom bilo je prividno napredovanje sastavnih elemenata svakog sukcesivnog stanja ne-obične stvarnosti prema preciznijem, određenijem. To je povlačilo dva različita vida: 1) kretanje ka specifičnim pojedinačnim oblicima; i 2) kretanje ka specifičnim potpunim rezultatima.

U kretanju ka specifičnim pojedinačnim oblicima podrazumevalo se da su nam sastavni elementi amorfno poznati u ranim stanjima ne-obične stvarnosti. To kretanje je, čini se, obuhvatalo dve ravni

promena u sastavnim elementima ne-obične stvarnosti: 1) progresivnu složenost opaženih pojedinosti; i 2) progresiju od poznatih oblika ka nepoznatima.

Progresivna složenost pojedinosti znači da su u svakom narednom stanju ne-obične stvarnosti sićušni detalji koje sam zapazio kao ono što ulazi u sastavne elemente postajali sve složeniji. Složenost sam procenjivao prema tome koliko sam opažao da je struktura sastavnih elemenata postajala sve složenija, ali ti detalji ipak nisu postajali preterano ili zbunjujuće isprepletani. Ta sve veća složenost odnosila se pre na skladno povećavanje uočenih detalja, koji su se kretali počev od mojih utisaka o nekim nejasnim oblicima za vreme početnih stanja sve do opažanja masovnih, komplikovanih skupina sićušnih pojedinosti u kasnijim stadijumima.

Kretanje od poznatih oblika ka nepoznatima znači da su u početku oblici sastavnih elemenata bili ili poznati oblici kakvi se nalaže u običnoj stvarnosti, ili su bar podsećali na nešto poznato iz svakodnevnog života. Ali u narednim stanjima ne-obične stvarnosti specifični oblici, pojedinosti od kojih su se oni sastojali, i sheme u kojima su se ti elementi kombinovali postajali su sve manje i manje poznati, sve dok ih nisam mogao ni sa čim porediti, niti su, u nekim slučajevima, mogli da evociraju bilo šta što sam opazio u običnoj stvarnosti.

Kretanje sastavnih elemenata prema specifičnim potpunim rezultatima postepeno se sve više približavalo potpunom rezultatu koji sam postizao u svakom stanju ne-obične stvarnosti, do onog potpunog rezultata kome je don Huan težio, u stvarima koje su se ticale potvrđivanja pravila; to jest, ne-obična stvarnost je izazvana zato da bi se potvrdilo pravilo, a potvrđivanje je u svakom narednom pokušaju bivalo sve specifičnije.

Drugi opšti proces u unutarljivoj ravni ne-obične stvarnosti bilo je kretanje prema jednoj široj oblasti procene. Drugim rečima, radilo se o tome da sam u

svakom sledećem stanju ne-obične stvarnosti opažao da se sve više proširuje oblast na koju sam mogao da usredsredim svoju pažnju. Pitanje je bilo ovde da li postoji jedna određena oblast koja može da se širi, ili se moja sposobnost opažanja prividno širila u svakom narednom stanju. Don Huan je u svom učenju podsticao i podvlačio ideju da postoji ta oblast koja se širi, i ja sam tu navodnu oblast nazvao „oblašću procene“. Njeno postepeno širenje sastojalo se navodno od čulne procene kojoj sam podvrgavao sastavne elemente ne-obične stvarnosti koji su se nalazili u izvesnoj oblasti. Ocenjivao sam i analizirao te sastavne elemente, činilo mi se, svojim čulima, i po svemu bi se reklo da sam zapazio da oblast u kojoj su se oni nalazili postaje sve šira i sve obuhvatnija u svakom narednom stanju.

Postojale su dve vrste oblasti za ocenjivanje: 1) zavisna oblast, i 2) nezavisna. Zavisna oblast bila je ona u kojoj su sastavni elementi bili predmeti moje fizičke okoline kojih sam bio svestan u prethodnom stanju obične stvarnosti. Nezavisna oblast, s druge strane, bila je ona u kojoj sastavni elementi ne-obične stvarnosti kao da su se pojavljivali sami od sebe, bez ikakva uticaja fizičke okoline iz prethodne obične stvarnosti.

Don Huan je jasno nagoveštavao da su oba Meskalitova saveznika kadra da izazovu oba oblika percepcije, što se tiče oblasti procene. Ali meni se čini da *Datura inoxia* ima veću sposobnost da izazove nezavisnu oblast, mada u onom vidu telesnog leta koji nisam posmatrao dovoljno dugo da bih ga mogao oceniti, oblast procene je implicitno bila zavisna. *Psilocybe mexicana* bila je sposobna da izazove zavisnu oblast; *Lophophora williamsii* mogla je da izazove obe.

Pretpostavljam da je don Huan koristio te različite osobine da bi pripremio specijalnu saglasnost. Drugim rečima, u stanjima izazvanim biljkom *Datura inoxia* sastavni elementi, kojima je nedostajala

obična saglasnost, postojali su nezavisno od pret-hodne obične stvarnosti. Kod *Psilocybe mexicana* nepostojanje obične saglasnosti uključivalo je sa-stavne elemente koji su zavisni od ambijenta pret-hodne obične stvarnosti. A sa kaktusom *Lophopho-ra williamsii* neki sastavni elementi bili su određeni okolinom, dok su drugi bili nezavisni od nje. Stoga je svrha upotrebe tih triju biljki zajedno bila, reklo bi se, ta da stvori široku percepciju u pogledu nedostatka obične saglasnosti o sastavnim elementi-ma ne-obične stvarnosti.

Poslednji proces unutarnje ravni ne-obične stvar-nosti bila je progresija, koju sam u svakom nared-nom stanju zapazio, prema sve više pragmatičnoj upotrebi ne-obične stvarnosti. Ta progresija kao da je bila u direktnoj vezi s idejom da je svako novo stanje složenija faza učenja, i da sve veća složenost svakog novog stanja iziskuje sve širu pragmatičnu upotrebu ne-obične stvarnosti. Ta progresija je bila najuočljivija prilikom upotrebe *Lophophora williamsii*; istovremeno postojanje zavisne i nezavi-sne oblasti procene u svakom stanju dopuštalo je širu praktičnu upotrebu ne-obične stvarnosti, jer ova istovremeno obuhvata obe skale.

Usmeravanje ishoda naročitih stanja obične stvar-nosti izgleda da je stvaralo neki red u unutarnjoj ravni, red za koji je bila karakteristična progresija sastavnih elemenata prema specifičnom, to jest, sastavni elementi su bili brojniji i mogli su se lakše izdvojiti u svakom narednom naročitom stanju obič-ne stvarnosti. Don Huan je u toku moje obuke izazvao samo 2 takva stanja, ali ja sam ipak još mogao da otkrijem da je u drugom takvom stanju don Huanu bilo lakše da izdvoji veliki broj sastavnih elemenata, i da lakoća s kojom se postižu specifični rezultati utiče na brzinu s kojom je izazvano drugo naročito stanje obične stvarnosti.*

* Za proces vrednovanja naročite saglasnosti vidi dodatak A.

Konceptualni red

Učenik

Učenik je poslednja jedinica operativnog reda. Učenik je nezavisna jedinka koja je don Huanovo učenje dovela u žižu, jer je morao da prihvati specijalnu saglasnost u celosti, saglasnost koja mu je data o sastavnim elementima svih stanja ne-obične stvarnosti i svih naročitih stanja obične stvarnosti, pre nego što je specijalna saglasnost mogla postati značajan pojam. Ali specijalna saglasnost, budući da se odnosila na radnje i elemente opažene u ne-običnoj stvarnosti, povlačila je i poseban red konceptualizacije, red koji je te opažene radnje i elemente usklađivao sa potvrđivanjem pravila. Stoga je specijalna saglasnost za mene, kao učenika, značila usvajanje izvesnog gledišta čija je vrednost potvrđena celokupnim don Huanovim učenjem; drugim rečima, to je značilo da sam ušao u jednu konceptualnu ravan, ravan koja je sadržala takav red konceptualizacije koji bi mi omogućio da razumem učenje takvo kakvo mi se prenosi. To sam nazvao „konceptualnim redom“ zato što je to bio red koji je davao smisla neobičnim pojavama koje su sačinjavale don Huanovo znanje; to je bilo jezgro značenja u kome su se nalazile sve pojedinačne koncepcije.

Uzevši, dakle, u obzir to da se učenikov cilj sastojao u tome da usvoji taj red konceptualizacije, pred njim su bile dve mogućnosti: mogao je ili doživeti neuspeh u svojim nastojanjima ili je mogao uspeti.

Prva mogućnost, tj. neuspeh u usvajanju konceptualnog reda značila je istovremeno i to da učeniku nije pošlo za rukom da postigne operativni cilj učenja. Ideja poraza objašnjava se postojanjem 4 simbolična neprijatelja čoveka od znanja; podrazumevalo se da poraz ne znači samo prestanak

napora da se cilj postigne nego i potpuno napuštanje tog stremljenja pod pritiskom bilo koga od ona 4 neprijatelja. Ista ideja takođe objašnjava da prva 2 neprijatelja — strah i jasnost — prouzrokuju poraz kod čoveka dok je on još učenik, da poraz na tom stupnju znači da učenik nije naučio kako treba zapovedati savezniku, i da je, kao posledica tog neuspeha, jasno da je učenik taj konceptualni red usvojio površno, neiskreno. Drugim rečima, konceptualni red usvojen je neiskreno u tom smislu što je to bilo lažno prihvatanje značenja koje se davalo kroz učenje, ili isto tako lažno angažovanje u njemu. Smatra se da će učeniku koji je doživeo poraz, osim toga što nije kadar da zapoveda savezniku, ostati samo znanje o izvesnim manipulativnim vidovima tehnike, ali on se neće poistovetiti sa *rationale* koji bi ih mogao načiniti značajnim. U takvim okolnostima svako bi se mogao osetiti prinuđenim da nađe svoja objašnjenja za idiosinkratski izabrane oblasti fenomena koje je doživeo, i taj proces bi za sobom povukao i neiskreno usvajanje gledišta koje je don Huan zastupao. Neiskreno usvajanje konceptualnog reda, međutim, nije, čini se, bilo ograničeno samo na učenika. U ideji o neprijateljima čoveka od znanja implicitno je takođe da čovek, pošto je već postigao taj cilj i naučio zapovedati savezniku, može ipak da poklekne pred napadima svoja druga 2 neprijatelja — moći i starosti. Po don Huanovoj kategorizacionoj shemi, takav poraz znači da je čovek površno i neiskreno usvojio konceptualni red, kao i pobeđeni učenik.

Uspešno usvajanje konceptualnog reda, s druge strane, znači da je učenik postigao operativni cilj — to je *bona fide* usvajanje gledišta predavanog mu učenja. To jest, njegovo usvajanje bilo je *bona fide* po tome što je došlo do potrebe potpunog prihvatanja značenja izraženog u tom konceptualnom redu, do potpunog vezivanja za njega.

Don Huan nije nikada objasnio u tom trenutku ili

na koji način učenik prestaje da bude učenik, mada je po njegovim aluzijama bilo jasno da mu od onog časa kad postigne operativni cilj tog sistema — to jest, onda kad bude umeo da zapoveda savezniku — više neće biti potreban učitelj ni njegova uputstva. Ta misao da će doći vreme kad će učiteljeva uputstva postati suvišna podrazumeva da će dotle učeniku poći za rukom da usvoji konceptualni red, i da će, zahvaljujući tome, steći sposobnost da izvlači značajne zaključke bez učiteljeve pomoći.

Što se don Huanovog učenja tiče, i sve dok ja nisam prestao sa obukom, usvajanje naročite saglasnosti povlačilo je, rekao bih, i prihvatanje dveju jedinica konceptualnog reda: 1) ideju o stvarnosti naročite saglasnosti; 2) ideju da stvarnost saglasnosti u pogledu običnog, svakodnevnog života, i stvarnosti naročite saglasnosti imaju podjednaku pragmatičnu vrednost.

Stvarnost naročite saglasnosti

Najveći deo don Huanovog učenja odnosio se, kako je sam tvrdio, na upotrebu triju halucinogenih biljaka pomoću kojih je izazivao stanja ne-obične stvarnosti. Čini se da je te 3 biljke namerno upotrebljavao. Izgleda da ih je upotrebljavao zato što je svaka od njih imala druga halucinogena svojstva koja je on tumačio kao različite urođene (inherentne) prirode sila koje se u njima nalaze. Upravljajući spoljnom i unutaršnjom ravni ne-obične stvarnosti, don Huan je koristio razna halucinogena svojstva sve dok ona nisu u meni, kao učeniku, stvorila percepciju po kojoj je ne-obična stvarnost savršeno određena oblast, odvojena od običnog, svakodnevnog života, čije sam inherentne osobine upoznao u toku daljeg učenja.

Međutim, ipak je bilo moguće da su te navodno različite osobine bile samo proizvod don Huanovog

načina na koji je upravljao unutarnjim redom ne-obične stvarnosti, mada je u toku učenja govorio da sila koja se nalazi u svakoj od tih biljki izaziva stanja ne-obične stvarnosti koja se međusobno razlikuju. Ako je to tačno, razlike među njima u smislu jedinica iz ove analize nalazile su se, izgleda, u oblasti procene koje je čovek mogao da opazi u stanjima izazvanim svakom od tih triju biljki. Zahvaljujući posebnim odlikama njihove oblasti procene, sve 3 su doprinosile pojavi percepcije jedne potpuno određene oblasti, koja se sastojala od 2 dela: od nezavisne oblasti, nazvane carstvom guštera, ili Meskalitovim poukama, i od zavisne, o kojoj se govorilo kao o oblasti u kojoj čovek može da se kreće sopstvenim sredstvima.

Upotrebljavam izraz „ne-obična stvarnost“, kao što sam već napomenuo, u smislu izvanredne, neobične stvarnosti. Za učenika početnika takva stvarnost nikako nije bila neobična, ali don Huanova obuka zahtevala je da obavezno učestvujem i da se angažujem u pragmatičnoj i eksperimentalnoj praksi svega što sam učio. To znači da sam ja, kao učenik, morao da prođem kroz niz stanja ne-obične stvarnosti i da bi, zahvaljujući znanju stečenom iz prve ruke, podela na „običnu“ i „ne-običnu“ stvarnost vremenom izgubila svaki značaj za mene. Usvajanje *bona /ide* prve jedinice konceptualnog reda dovelo bi me tada do zaključka da postoji jedna druga, odvojena, ali ne više neobična oblast stvarnosti, tj. „stvarnost po naročitoj saglasnosti“.

Prihvatajući kao glavnu premisu ideju da je ta stvarnost po naročitoj saglasnosti oblast za sebe, to bi značajno objasnilo pretpostavku da do susreta sa saveznicima ili s Meskalitom dolazi u oblasti koja nije iluzorna.

Stvarnost po naročitoj saglasnosti ima pragmatičnu vrednost

Isti proces upravljanja spoljnom i unutarnjom ravni ne-obične stvarnosti, koji je, čini se, doveo do priznanja da stvarnost po naročitoj saglasnosti postoji kao posebna oblast, doprineo je, izgleda, takođe i mom zapažanju da je stvarnost po naročitoj saglasnosti praktična i korisna. Cilj prihvatanja naročite saglasnosti o svim stanjima ne-obične stvarnosti i o svim naročitim stanjima obične stvarnosti bio je da učvrsti čovekovo saznanje da je ona ista kao i saglasnost u pogledu obične, svakodnevne stvarnosti. Ta jednakost počivala je na utisku da stvarnost po naročitoj saglasnosti nije oblast koja bi se mogla izjednačiti sa snovima. Naprotiv, ona je imala ustaljene sastavne elemente koji su bili podložni naročitom sporazumu. To je u stvari bila oblast u kojoj se okolina mogla opažati na smišljen način. Njeni sastavni elementi nisu bili čisto lične prirode niti pak proizvoljni, već su to bile koncizne stvari ili događaji čije se postojanje potvrđivalo celokupnim učenjem.

Implikacija o toj jednakosti jasna je po načinu na koji je don Huan tretirao stvarnost po običnoj saglasnosti; taj tretman bio je utilitaran i realan; on ga ni u jednom trenutku nije spomenuo niti je od mene zahtevao da se prema toj stvarnosti ponašam na bilo koji drugi način osim na utilitarni, realni. Činjenica da su se te dve oblasti smatrale podjednanim nije ipak značila da se čovek u njima može u svakom trenutku isto ponašati. Naprotiv, čarobnjak mora u svakoj od tih oblasti da se ponaša drukčije, jer svaka od tih oblasti stvarnosti ima svoje osobine zbog kojih se može koristiti svaka na svoj način. Izgleda da je određujući faktor u pogledu značenja bila ideja da se takva jednakost mogla meriti po tome koliko je koja od njih praktično korisna. Tako je čarobnjak morao da veruje

da može prelaziti iz jedne oblasti u drugu, da su obe suštinski upotrebljive i da se razlikuju između sebe samo po tome koliko se kojom od njih može koristiti, i po različitim ciljevima kojima služi svaka od njih.

Ali njihova razdvojenost je, izgleda, ipak samo prikladan aranžman koji je odgovarao mom stepenu obuke, kojim se don Huan služio da bi mi ukazao na to da može postojati i druga oblast stvarnosti. Međutim, njegovi postupci, više nego njegove reči, naveli su me na to da poverujem kako za čarobnjaka postoji samo jedna, produžena stvarnost sastavljena od dvaju, a možda i više delova iz kojih on izvlači zaključke pragmatične vrednosti. *Bona fide* usvajanje ideje da stvarnost po naročitoj saglasnosti ima pragmatičnu vrednost dala bi kretanju značajnu perspektivu.

Da sam prihvatio ideju da se stvarnost po naročitoj saglasnosti može koristiti zato što sadrži inherentno upotrebljive osobine koje su pragmatične isto koliko i osobine stvarnosti po saglasnosti o svakodnevnom životu, onda bih logično mogao da razumem zašto je don Huan toliko govorio o ideji kretanja u stvarnosti po naročitoj saglasnosti. Pošto je prihvatio pragmatično postojanje jedne druge stvarnosti, jedino što je čarobnjak još trebalo da učini bilo je to da nauči tehniku kretanja. Prirodno, kretanje je u tom slučaju moralo biti specijalizovano, zato što je bilo vezano za inherentne, pragmatične osobine stvarnosti po naročitoj saglasnosti.

Rezime

Predmeti moje analize bili su sledeći:

1. Deo don Huanovog učenja koji sam ovde prikazao imao je dva vida: operativni red značaj-

nog niza u kome su svi pojedinačni pojmovi njegovog učenja bili međusobno povezani, i konceptualni red suštinskog značenja u kome su se nalazili svi pojedinačni pojmovi njegovog učenja.

2. Operativni red imao je 4 glavne jedinice a svaka od njih sastojala se od nekoliko ideja: 1) pojam „čoveka od znanja”; 2) ideja da čovek od znanja uživa pomoć naročite sile nazvane saveznikom; 3) ideja da saveznikom upravlja skup propisa nazvanih pravilima; i 4) ideja da je za potvrđivanje pravila potrebna naročita saglasnost.
3. Te 4 jedinice povezane su među sobom na sledeći način: cilj operativnog reda je da nekoga nauči kako će postati čovek od znanja; čovek od znanja razlikuje se od ostalih ljudi po tome što ima saveznika; saveznik je naročita sila koja ima svoja pravila; čovek može steći ili ukrotiti saveznika na taj način što će proveriti njegova pravila u oblasti ne-obične stvarnosti i što će dobiti naročitu saglasnost za to potvrđivanje.
4. U kontekstu don Huanovog učenja, postati čovek od znanja nije nešto trajno, pre bi se moglo reći da je to samo jedan proces. To znači da ono što nekoga čini čovekom od znanja nije samo posedovanje saveznika nego da je to čovekova borba da se održi u granicama tog sistema verovanja, i da ta borba traje dok je čovek živ. Međutim, don Huanovo učenje bilo je usmereno ka praktičnim rezultatima, i taj praktični cilj, u odnosu na učenje kako se postaje čovek od znanja, sastojao se u tome da se nauči kako se stiče saveznik, što se postiže ako se nauče njegova pravila. Tako je cilj operativnog reda bio taj da se pribavi naročita saglasnost o sastavnim elementima opaženim u ne-običnoj stvarnosti, a za te elemente se smatralo da potvrđuju saveznikova pravila.
5. Da bi se dobila naročita saglasnost o potvrđivanju saveznikovih pravila, don Huan je morao da da naročitu saglasnost o sastavnim elementima svih

stanja ne-obične stvarnosti kao i za naročita stanja obične stvarnosti izazvana u toku njegovog učenja. Naročita saglasnost odnosila se, prema tome, na neobične pojave, i to mi je dopuštalo da pretpostavim da učitelj svakog učenika, kad ovaj prihvati naročitu saglasnost, vodi dalje ka tome da usvoji konceptualni red znanja koje mu se predaje.

6. Sa stanovišta mog ličnog stupnja obuke, mogao sam da zaključim da sam do onog vremena kad sam prekinuo učenje kod don Huana usvojio dve jedinice konceptualnog reda: 1) ideju da postoji odvojena oblast stvarnosti, jedan drugi svet koji sam nazvao „stvarnošću po naročitoj saglasnosti“; 2) ideju da je naročita saglasnost, ili taj drugi svet upotrebljiv isto kao i svet svakodnevnog života.

Bezmalob 6 godina nakon početka moje obuke don Huanovo učenje je prvi put postalo jasna celina za mene. Shvatio sam da je težio da mi pribavi *bona fide* saglasnost u pogledu onoga što sam sam otkrio, pa iako nisam nastavio da učim zato što nisam bio, niti ću ikada biti, spreman da se podvrgnem tegobama takve obuke, moj način da dosegnem njegov nivo ličnog truda bio je pokušaj da razumem njegovo učenje. U meni je postojala imperativna potreba da dokažem, makar samom sebi, da to učenje nije bilo nikakva nastranost.

Pošto sam sredio svoju strukturalnu shemu i odstranio mnoge podatke koji su bili suvišni za moje prvobitno nastojanje da otkrijem osnovanost njegovog učenja, postalo mi je jasno da ono poseduje unutarnju koheziju, logični sled koji mi je omogućio da na ceo taj fenomen gledam u svetlosti koja je otklonila osećanje bizarnosti, što je bilo obeležje svega što sam doživeo. Bilo mi je jasno da je moje učenje samo početak jednog veoma dugog puta. I sve ono naporno što sam doživeo, a što me je toliko impresioniralo, bilo je samo delić jednog sistema

logičnih misli iz kojih je don Huan izvukao značajne zaključke za svoj svakodnevni život; **to** je bio veoma složen sistem verovanja u kome je traganje doživljaj što vodi do ushićenja.

Dodatak A

Proces potvrđivanja vrednosti naročite suglasnosti

Potvrđivanje vrednosti naročite suglasnosti uključuje, u svakom delu, kumulaciju don Huanovog učenja. Da bi se objasnio taj kumulativni proces, sradio sam potvrđivanje vrednosti naročite suglasnosti prema sledu po kome su se dešavala stanja ne-obične stvarnosti i naročite obične stvarnosti. Činilo se da don Huan nije imao tačno utvrđen proces upravljanja unutaršnjim redom ne-obične stvarnosti i naročite obične stvarnosti; reklo bi se da je jedinice za upravljanje izdvojio na dosta elastičan način.

Don Huan je počeo da priprema teren za naročitu saglasnost na taj način što je izazvao prvo naročito stanje obične stvarnosti procesom nagovestaja o ambijentu. Tim metodom izdvojio je izvesne sastavne elemente iz oblasti obične stvarnosti, pa me, pošto ih je izdvojio, upućivao da čulima pratim kretanje prema specifičnom, u ovom slučaju opažanju boja koje su, kako se činilo, zračile iz malih površina na zemlji. Kad su se izdvojile, te obojene površine nisu više spadale u obične suglasnosti; izgledalo je da samo ja mogu da ih vidim, i one su tako dovele do naročitog stanja obične stvarnosti.

Izdvajanje tih dviju površina na zemlji time što

su bile lišene obične saglasnosti služilo je za to da se uspostavi prva spona između obične i neobične stvarnosti. Don Huan me upućivao da opažam deo obične stvarnosti na neobičan način; to jest, menjao je izvesne elemente u pojave za koje je bila potrebna naročita saglasnost.

Posle tog prvog naročitog stanja Obične stvarnosti došlo je do moje rekapitulacije tog iskustva; iz toga je don Huan izabrao moje opažanje raznih obojenih površina kao jedinice za pozitivno naglašavanje. Izdvojio je za negativno naglašavanje ono što sam mu ispričao o svom strahu i umoru, kao i mogućnost da ne budem dovoljno uporan.

Tokom, narednog pripremnog perioda naročito se posvetio razmišljanju o jedinicama koje je izdvojio, i ubedio me da čovek može u svojoj okolini da otkrije više no što to obično čini. Iz jedinica izvučenih iz moje rekapitulacije don Huan je takode uveo u naše razgovore neke od pojmova koji ulaze u pojam čoveka od znanja.

Kao drugi korak u pripremi naročite saglasnosti o potvrđivanju pravila don Huan je izazvao stanje ne-obične stvarnosti pomoću kaktusa *Lophophora williamsii*. Celokupni sadržaj tog prvog stanja ne-obične stvarnosti bio je dosta zamagljen i nepovezan, ali njegovi sastavni elementi bili su ipak sasvim jasno ocrtani; zapazio sam njihove osobine kao što su stabilnost, izuzetnost i nedostatak obične saglasnosti gotovo isto tako jasno kao i u kasnijim stanjima. Te osobine nisu bile tako očigledne možda zbog moje nevezštine; tada sam prvi put doživeo ne-običnu stvarnost.

Bilo je nemoguće utvrditi dejstvo don Huanovog prethodnog upućivanja u sam tok tog mog doživljaja; međutim, njegovo majstorstvo u upravljanju ishodom narednih stanja ne-obične stvarnosti bilo je od tog časa veoma jasno.

Iz moje rekapitulacije onoga što sam doživeo on je birao jedinice pomoću kojih je upravljao mojim

kretanjem prema specifičnim pojedinačnim oblicima kao i prema specifičnom rezultatu u celosti. Uzeo je u obzir moje postupke sa psom i doveo ih u vezu s idejom da je Meskalito vidljivo biće. On je mogao da uzme bilo koje obličje, a najvažnije je to da je on biće izvan samog čoveka.

Ono što sam don Huanu pričao o svojim postupcima poslužilo mu je takođe da me pripremi za ulazak u širu oblast procene; u ovom slučaju bilo je to kretanje prema zavisnoj oblasti. Don Huan je naročito naglašavao to da sam se kretao i da sam postupao u ne-običnoj stvarnosti gotovo isto onako kako bih to činio i u svakodnevnom životu.

Kretanje prema praktičnijem korišćenju ne-obične stvarnosti pripremljeno je na taj način što je don Huan kao nešto negativno podvukao ono što sam mu ispričao o svojoj nesposobnosti da obratim logičnu pažnju na elemente koje sam opazio. Don Huan je nagovestio da sam mogao te elemente da posmatram nepristrasno i da ih tačno sagledam; ta ideja osvetlila je dve opšte karakteristike ne-obične stvarnosti: da je pragmatična i da se sastoji od elemenata koji se čulima mogu potvrditi.

Nedostatak obične saglasnosti o tim sastavnim elementima pokazao se dramatično u međusobnom dejstvu pozitivnog i negativnog pridavanja važnosti onome što bi video neko ko bi posmatrao moje ponašanje u toku tog prvog stanja ne-obične stvarnosti.

Pripremni period koji je nastao posle prvog stanja ne-obične stvarnosti trajao je duže od godine dana. Don Huan je to vreme iskoristio da me upozna s još više pojmova koji ulaze u opšti pojam čoveka od znanja, i da mi otkrije neke delove pravila dvaju saveznika. Izazvao je, osim toga, i jedno plitko stanje ne-obične stvarnosti da bi ispitao moj afinitet prema savezniku koji se nalazi u biljci *Datura inoxia*. Don Huan je iskoristio sve ono što sam nejasno osetio u toku tog plitkog stanja ne-obič-

ne stvarnosti da bi mi opisao opšte karakteristike tog saveznika suprotstavljajući im ono što je izdvojio kao Meskalitove uočljive osobine.

Treći korak u pripremi naročite saglasnosti o potvrđivanju pravila bio je izazivanje još jednog stanja ne-obične stvarnosti pomoću kaktusa *Lophophora williamsii*. Čini se da su me don Huanova prethodna uputstva dovela do toga da to drugo stanje ne-obične stvarnosti opažam na sledeći način:

Kretanje prema specifičnom stvaralo je mogućnost da se vidi jedno biće čiji je oblik bio znatno izmenjen; od poznatog oblička psa u prvom stanju do potpuno nepoznatog oblička jedne antropomorfne kompozicije koja je, kako se činilo, postojala izvan mene.

Kretanje prema široj oblasti procene pokazalo se jasno u mom opažaju putovanja. U toku tog putovanja oblast procene bila je istovremeno zavisna i nezavisna, mada je najveći broj sastavnih elemenata zavisio od prethodnog stanja obične stvarnosti.

Kretanje prema praktičnoj upotrebi ne-obične stvarnosti bilo je, možda, najvažnija osobina tog drugog stanja. Bilo mi je jasno, na jedan složen i izdiferenciran način, da čovek može da se kreće s jednog mesta na drugo u ne-običnoj stvarnosti.

Osim toga, posmatrao sam te sastavne elemente nepristrasno i tačno sam ih uočavao. Sasvim sam jasno zapazio njihovu stabilnost, izuzetnost i nedostatak saglasnosti.

Kad sam don Huanu ispričao sve što sam doživeo, on je naglasio sledeće: za kretanje prema specifičnom, pozitivno je ocenio to što sam Meskalita video kao antropomorfnu kompoziciju. Njegovo razmišljanje o ovome bilo je prvenstveno usmereno na ideju da Meskalito može da bude učitelj, a isto tako i zaštitnik.

Da bi usmerio moje kretanje ka široj oblasti procene, don Huan je pridavao naročitu važnost onome što sam mu pričao o svom putovanju koje se

očigledno odigralo u zavisnoj oblasti, pozitivno je ocenio i moju verziju o vizionarskim prizorima koje sam video na Meskalitovoj ruci; ti prizori nisu, čini se zavisili od sastavnih elemenata onoga što se događa u običnoj stvarnosti.

Priča o mom putovanju i prizori koje sam video na Meskalitovoj ruci takode su pomogli don Huanu da upravlja mojim kretanjem prema praktičnijem korišćenju ne-obične stvarnosti. Prvo je izneo ideju da je moguće dobiti pouku, uputstvo, a zatim je te prizore tumačio kao pouke o tome kako treba da živim.

Nekim delovima moje rekapitulacije koji su se odnosili na opažanje suvišnih elemenata on nije pridavao nimalo važnosti, jer se nisu mogli korisno upotrebiti za određivanje pravca u unutarnjem redu.

Sledeće stanje ne-obične stvarnosti, treće, izazvano je da bi se potvrdila pravila saveznika sadržanog u biljci *Datura inoxia*. Pripremni period je tada prvi put bio važan i primetan. Don Huan mi je pokazao manipulativnu tehniku i otkrio da je vidovitost specifični cilj koji treba da postignem.

Njegovo prethodno upravljanje trima vidovima unutarnjeg reda dovelo je, čini se. do sedećih rezultata: kretanje prema specifičnom izrazilo se u mojoj sposobnosti da saveznika opazim kao kvalitet, drugim rečima, proverio sam i utvrdio mišljenje da je saveznik potpuno nevidljiv. Kretanje prema specifičnom izazvalo je uz to i naročito opažanje niza slika veoma sličnih onima koje sam video na Meskalitovoj ruci. Don Huan je te prizore tumačio kao scene predviđanja, ili kao ostvarenje specifičnog cilja pravila.

Zapazio sam da niz tih prizora povlači i kretanje prerna široj oblasti procenjivanja. Ovog puta ta oblast biia je nezavisna od ambijenta iz prethodne obične stvarnosti. Ti prizori nisu izgledali postavljeni nad sastavnim elementima, kao što je bio slučaj s onima na Meskalitovoj ruci; u stvari, tu i nije bilo

drugih sastavnih elemenata osim onih koji su sačinjavali te prizore. Drugim recima, čela ta oblast procenjivanja bila je nezavisna.

Percepcija potpuno nezavisne oblasti takođe je vodila ka praktičnoj upotrebi ne-obične stvarnosti. Vidovitost je tu značila da se svemu što se videlo može pripisati utilitarna vrednost.

Da bi upravljao mojim kretanjem prema specifičnom, don Huan je pridavao naročitu važnost ideji da je moguće kretati se sopstvenim sredstvima u nezavisnoj oblasti procenjivanja. Kretanje u toj oblasti objašnjavao je kao indirektno, i kao da su to, u tom određenom slučaju, obavili gušteri u svojstvu instrumenata. Da bi pripremio pravac u drugom vidu unutarnje ravni, tj. kretanje prema široj oblasti procene, usredsredio se u razmišljanju na ideju da sam prizore koje sam video, a koji su bili odgovor na ono što sam želeo da doznam, mogao da posmatram i produžim koliko god sam želeo. Za upravljanje kretanjem prema praktičnijoj upotrebi ne-obične stvarnosti, don Huan je naročito naglašavao da ono što se želi doznati posredstvom vidovitosti mora biti jednostavno i neposredno da bi se dobio rezultat koji se može koristiti.

Četvrto stanje ne-obične stvarnosti izazvano je takođe da bi se potvrdilo pravilo saveznika iz biljke *Datura inoxia*. Specifični cilj pravila koje je trebalo tada potvrditi bio se telesnog leta, kao još jednog vida kretanja. rezultat upravljanja kretanjem prema specifičnom bio je, možda, percepcija, osećanje da moje telo leti kroz zrak. To osećanje bilo je tako živo, mada nije imalo dubine svih onih ranijih percepcija i radnji koje sam, kako se pretpostavlja, obavljao u ne-običnoj stvarnosti. Telesni let se odigrao, izgleda u zavisnoj oblasti procene, i reklo bi se da je do tog kretanja došlo sopstvenom moći koja je mogla biti posledica kretanja prema široj oblasti procene. Druga 2 vida osećanja da letim kroz vazduh

bila su, možda, posledica upravljanja kretanjem prema praktičnoj upotrebi ne-obične stvarnosti. Tu je bio, prvo, opažaj daljine, opažaj usled koga sam se osećao kao da zaista letim, i, drugo, mogućnost da primam uputstva o pravcu u toku tog navodnog kretanja.

Za vreme sledećeg pripremnog perioda don Huan je razmišljao o navodno škodljivoj prirodi saveznika iz biljke *Datura innoxia*. I on je izdvojio sledeće delove iz moga pričanja: da bi usmerio moje kretanje prema specifičnom, naročito je podvlačio važnost mog sećanja o letu kroz vazduh. Iako nisam opazio sastavne elemente tog stanja ne-obične stvarnosti onako jasno kako sam u to vreme već mogao da opažam, osećanje tog kretanja bilo je veoma određeno, i don Huan se tim poslužio da potkrepi specifični rezultat tog kretanja. Kretanje prema praktičnijoj upotrebi ne-obične stvarnosti postignuto je time što je težište spekulacija bilo na ideji da čarobnjaci mogu u letu da prevaljuju ogromna rastojanja, a ta spekulacija davala je podstreka mogućnosti da se čovek može kretati u zavisnoj oblasti procene i da se zatim istim tim kretanjem može vratiti u običnu stvarnost.

Peto stanje ne-obične stvarnosti izazvano je dejstvom saveznika iz gljive *Psilocybe mexicana*. Tada sam prvi put uzeo tu biljku i stanje koje je ona proizvela pre je ličilo na test negoli na pokušaj da se potvrdi pravilo. U pripremnom periodu don Huan mi je pokazao samo manipulativnu tehniku; pošto mi nije otkrio specifičnu svrhu koju je trebalo proveriti, nisam mislio da je to stanje izazvano da bi se potvrdilo pravilo. Ipak, upravljanje unutar njom ravni ne-obične stvarnosti pripremljeno ranije završilo se, rekao bih, donevši sledeće rezultate.

Usmeravanje kretanja prema specifičnim potpunim rezultatima izazvalo je u meni opažaj da se 2 saveznika međusobno razlikuju, i da su oba drukčija od Meskalita. Opazio sam saveznika iz *Psilocybe*

mexicana kao kvalitet — bezobličan i nevidljiv, i da je kadar da izazove osećanje bestelesnosti. Kretanje prema široj oblasti procene rezultiralo je u osećanju da je celokupni ambijent iz prethodne obične stvarnosti, koga sam i dalje bio svestan, bio upotrebljiv u ne-običnoj stvarnosti; to jest, širenje zavisne oblasti izgleda da je obuhvatilo sve to. Kretanje prema praktičnijoj upotrebi ne-obične stvarnosti izazvalo je izuzetno osećanje da mogu da prolazim kroz sastavne elemente zavisne oblasti procene, uprkos tome što je izgledalo da su oni obični elementi svakodnevnog života.

Don Huan nije od mene zahtevao da mu, kao obično, ispričam sve što sam doživeo; činilo se da nepostojanje specifičnog cilja pretvara to stanje ne-obične stvarnosti u jedan produženi, prelazni stadijum. Međutim, tokom sledećeg pripremnog perioda, on je razmišljao o izvesnim stvarima koje je primetio u mom ponašanju u toku tog doživljaja.

Stavio je negativan naglasak na logični ćorsokak koji mi nije dopuštao da poverujem kako čovek može da prolazi kroz stvari ili živa bića. Naporedo s tim razmišljanjem upravljao je mojim kretanjem prema specifičnom potpunom rezultatu kretanja kroz sastavne elemente ne-obične stvarnosti viđene u zavisnoj oblasti procene.

Te iste primedbe don Huan je iskoristio za upravljanje drugim vidom unutarne ravni, tj. širim poljem procene. Ako je moguće kretanje kroz predmete, onda se prema tome mora proširiti i zavisna oblast; ona mora da obuhvati celokupni ambijent prethodne obične stvarnosti koje je čovek svestan u svakom trenutku, pošto to kretanje za sobom povlači stalnu promenu okoline. U tom istom njegovom razmišljanju podrazumevalo se da ne-obična stvarnost može da se iskoristi u praktične svrhe. Kretanje kroz predmete i živa bića predstavljalo je izvesnu prednost koju čarobnjak ne bi mogao imati u običnoj stvarnosti.

Don Huan je zatim iskoristio sledeća 3 stanja ne-obične stvarnosti, izazvana kaktusom *Lophophora williamsii*, da pripremi naročitu saglasnost za potvrđivanje pravila. Ta 3 stanja uzeta su ovde kao samo jedna jedinica zato što su se odigrala tokom 4 uzastopna dana, a u onom intervalu od nekoliko sati između njih nisam ništa razgovarao s don Huanom, Unutarnji red tih triju stanja takođe je uzet kao jedna jedinica sa sledećim karakteristikama. Kretanje prema specifičnom dovelo me dotle da opazim Meskalita kao vidljivo, antropomorfno biće koje može čoveka da uči. Meskalitova sposobnost da daje pouke značila je da on može da preduzima izvesne radnje prema ljudima.

Kretanje prema široj oblasti procene dostiglo je tačku sa koje sam obe oblasti sagledao u isto vreme; nisam bio kadar da razlikujem jednu od druge osim po kretanju. U zavisnoj oblasti mogao sam da se krećem sopstvenim sredstvima i po svojoj volji, ali u nezavisnoj sam to mogao samo pomoću Meskalita kao instrumenta. Na primer, Meskalitove pouke sastojale su se od niza prizora koje sam mogao samo da posmatram. Kretanje prema praktičnijoj upotrebi ne-obične stvarnosti sadržano je u ideji da Meskalito zaista može da daje pouke o tome kako treba živeti.

Tokom pripremnog perioda koji je nastao nakon poslednjeg stanja ne-obične stvarnosti u tom nizu, don Huan je izabrao sledeće jedinice. Za kretanje prema specifičnom, naglašavao je naročito ideje da se kroz nezavisnu oblast procene može kretati zahvaljujući Meskalitu, i da je Meskalito didaktično biće sposobno da daje pouke čoveku na taj način što će mu dopustiti da stupi u svet vizija. Razmišljao je takođe i o implikaciji da mi je Meskalito rekao svoje ime i da me, navodno, naučio uu pevam neke pesme; ta 2 primera on je konstruisao kao primere Meskalitove sposobnosti da bude zaštitnik. A činjenicu da sam Meskalita video kao svetlost tuma-

čio je kao mogućnost da je on najzad uzeo apstraktno, trajno obličje u kome će mi se pojavljivati.

Pridavanje naročite važnosti tim istim jedinicama poslužilo je don Huanu da usmeri moje kretanje prema široj oblasti procene. Za vreme tih triju stanja ne-obične stvarnosti jasno sam zapazio da su zavisna i nezavisna oblast 2 odvojena vida ne-obične stvarnosti, ali da su oba podjednako važna. Nezavisna oblast bila je ona u kojoj je Meskalito poučavao, a pošto se pretpostavlja da su ta stanja ne-obične stvarnosti izazvana samo zato da bi se tražile takve pouke, nezavisna oblast bila je, logično, naročito važna. Meskalito je zaštitnik i učitelj, što znači da je vidljiv, ali njegovo obličje ipak nema nikakve veze sa prethodnim stanjem obične stvarnosti. S druge strane, pretpostavlja se da čovek putuje, da se kreće u neobičnoj stvarnosti da bi od Meskalita tražio pouke, a u toj ideji pridavala se važnost zavisnoj oblasti.

Kretanje prema praktičnoj upotrebi ne-obične stvarnosti pripremljeno je tim što su Meskalitove pouke bile glavni predmet razmišljanja. Don Huan je te pouke prikazao kao neophodne u čovekovom životu; bilo je jasno da on misli kako se ne-obična stvarnost može upotrebni praktičnije da bi se iz nje izvukli reperi koji imaju vrednosti u običnoj stvarnosti. Don Huan je tada prvi put glasno izrekao takvo tumačenje.

Sledeće stanje ne-obične stvarnosti, deveto u mojoj obuci, izazvano je da bi se potvrdilo pravilo saveznika iz biljke *Datura inoxia*. Specifični cilj koji je u tom stanju trebalo potvrditi bio je u vezi s vidovitošću, a prethodno usmeravanje unutarne ravni završilo se sledećim tačkama: kretanje prema specifičnom potpunom rezultatu dovelo je do viđenja logičnog niza prizora o kojima mi je, po don Huanovom tvrđenju, govorio glas guštera pričajući o onome što je bio cilj te vidovitostima takođe sam

imao utisak da čujem glas koji mi u tom trenutku opisuje te događaje. Kretanje prema nezavisnoj oblasti procene dovelo me do toga da sagledam prostranu i jasnu nezavisnu oblast na koju nije nimalo uticala obična stvarnost. Kretanje ka praktičnijem korišćenju ne-obične stvarnosti završilo se utilitarnom mogućnošću da iskoristim nezavisnu oblast. Taj pravac je don Huan pripremio razmišljanjem o mogućnosti da se iz nezavisne oblasti izvuku reperi koji bi se potom koristili u običnoj stvarnosti. Tako su te vizije očigledno imale praktičnu vrednost, pošto se smatralo da predstavljaju gledanje ili postupke nekoga drugog, postupke za koje čovek inače nikako ne bi mogao da zna.

U sledećem pripremnom periodu don Huan je pridavao važnost još nekim drugim komponentama čoveka od znanja. Čini se da je bio spreman da pređe na rad samo sa jednim od onih dvaju saveznika, sa saveznikom zvanim *humito*. Ipak je naglašavao da je meni bliži saveznik iz biljke *Datura inoxia*, zato što mi je dopustio da uočim jedan primer elastičnosti pravila kad sam jedanput pogrešio u manipulativnoj tehnici. Moja pretpostavka da je don Huan nameravao da prestane da me uči pravilima saveznika iz biljke *Datura inoxia* potkrepljena je time što iz moje rekapitulacije tog doživljaja nije izdvajao ništa čime bi usmerio unutarnju ravan u narednim stanjima ne-obične stvarnosti.

Zatim su nastupila 3 stanja ne-obične stvarnosti izazvana da bi se potvrdilo pravilo saveznika sadržanog u gljivi *Psilocybe mexicana*. Ona su ovde uzeta samo kao jedna jedinica. Iako je dosta vremena proteklo između njih, don Huan nije ni pokušao da pravi razne pretpostavke o bilo kom vidu njihovog unutaršnjeg reda.

Prvo stanje u tom nizu bilo je mutno; završilo se brzo i njegovi elementi nisu bili jasni. Ličilo je na prelazni stadijum pre nego na pravo stanje ne-obične stvarnosti.

Drugo stanje bilo je dublje. Tada sam prvi put bio svestan prelaznog stadijuma u stanje ne-obične stvarnosti. U toku te prve prelazne faze don Huan je otkrio da se specifični cilj tog pravila, koje je trebalo da potvrdim, odnosi na jedan drugi vid kretanja koji je od njega zahtevao naporan nadzor; ovde sam ga prikazao kao „kretanje pomoću usvajanja nekog drugog obličja“. Posledica toga bila je da su dva vida spoljne ravni ne-obične stvarnosti prvi put postala očigledna: prelazna faza, i učiteljev nadzor.

Don Huanu je nadzor u toj prvoj prelaznoj fazi služio za to da mi potom precizno ukaže na 3 vida unutarne ravni. Njegov napor bio je usmeren pre svega na to da postigne potpun specifični rezultat navodeći me da doživim osećanje da sam se pretvorio u gavrana.

Mogućnost da se čovek pretvori u nešto drugo da bi se mogao kretati u ne-običnoj stvarnosti povlačila je za sobom proširenje zavisne oblasti procene, u stvari jedine oblasti u kojoj se tako moglo kretati.

Praktičnu upotrebu ne-obične stvarnosti odredio je na taj način što je moju pažnju usredsredio na neke sastavne elemente zavisne oblasti kako bi ih upotrebio kao repere za kretanje.

Tokom pripremnog perioda, koji je nastupio posle drugog stanja u tom nizu, don Huan nije hteo da razgovara ni o kojoj pojedinosti mog doživljaja. Na to drugo stanje je gledao kao da je to samo još jedna produžena prelazna faza.

Međutim, treće stanje u tom nizu bilo je najvažnije u celoj obuci. To je bilo stanje u kome je proces usmeravanja unutarne ravni kulminirao u sledećim rezultatima: kretanje prema specifičnom lako je u meni stvorilo utisak da sam se tako potpuno pretvorio u nešto drugo da me je čak dovelo dotle da tome tačno prilagodim način na koji usredsređujem pogled i da gledam na taj drugi način. Posledica tog prilagođavanja bila je ta da sam sagledao nov vid zavisne oblasti procene — detalje od kojih su bili

sačinjeni sastavni elementi — i to sagledavanje je bez sumnje proširilo oblast procene. Kretanje prema praktičnijoj upotrebi ne-obične stvarnosti kulminiralo je u tome što sam bio svestan da u toj zavisnoj ravni mogu da se krećem isto onako kao što čovek šeta u običnoj stvarnosti.

U pripremnom periodu nakon poslednjeg stanja ne-obične stvarnosti don Huan je uveo drukčiji tip rekapitulacije. Birao je delove koje je trebalo zapamtiti pre nego što bih mu ja ispričao šta sam doživeo, tj. želeo je da čuje samo ono što je bilo u vezi s praktičnom upotrebom ne-obične stvarnosti i s kretanjem.

Iz takvih mojih opisa pripremao je kretanje prema specifičnom, pridajući naročitu važnost mom izlaganju o tome kako sam se služio obličjem gavrana. Ali on je pridavao važnost samo ideji o mom kretanju pošto sam promenio obličje. Kretanje je bilo i deo moje priče koje je naglasio i u pozitivnom i u negativnom smislu. Pozitivno je ocenjivao moje izlaganje kad je ono doprinosilo ideji o praktičnoj prirodi ne-obične stvarnosti ili kad se odnosilo na moje opažanje sastavnih elemenata koje mi je omogućilo da steknem opšte osećanje pravca, dok sam se prividno kretao kroz zavisnu oblast procene. Negativno je ocenjivao moju nesposobnost da se tačno setim prirode ili pravca takvog kretanja.

Usmeravajući moje kretanje ka široj oblasti procene, don Huan je usredsredio razmišljanje na moje izlaganje o naročitom načinu na koji sam sagledao detalje koji su sačinjavali sastavne elemente u okviru zavisne oblasti. Njegovo razmišljanje navelo me na pretpostavku da zavisna oblast procene, ako je moguće videti svet onako kako ga gavran vidi, može da se produbljuje i da se proširuje toliko da pokrije ceo spektar obične stvarnosti.

Da bi usmerio moje kretanje prema praktičnijoj upotrebi ne-obične stvarnosti, don Huan je taj

naročiti način na koji sam sagledao sastavne elemente objasnio kao način na koji gavran vidi svet. I, logično, takav način gledanja pretpostavlja ulazak u oblast fenomena izvan normalnih mogućnosti obične stvarnosti,

Poslednje iskustvo zapisano u mojoj beležnici s terena bilo je naročito stanje obične stvarnosti; don Huan ga je izazvao time što je izdvojio sastavne elemente obične stvarnosti procesom nagoveštaja o sopstvenom ponašanju.

Opšti postupci kojima se služio u usmeravanju unutarne ravni ne-obične stvarnosti doveli su do sledećih rezultata u toku tog drugog naročitog stanja obične stvarnosti. Kretanje prema specifičnom završilo se lako izvršenim izdvajanjem mnogih elemenata obične stvarnosti. U prvom naročitom stanju obične stvarnosti, onaj mali broj elemenata što je bio izdvojen preko nagoveštaja o ambijentu bio je takode preobražen u nepoznate oblike lišene uobičajene saglasnosti; međutim, u drugom naročitom stanju obične stvarnosti bilo je mnogo tih sastavnih elemenata koji su, i pored toga što nisu izgubili svojstvo poznatih mi elemenata, možda izgubili sposobnost da potpadnu pod običnu saglasnost. Takvi sastavni elementi obuhvatali su, možda, svu okolinu koje sam bio svestan. Možda je don Huan izazvao to drugo naročito stanje da bi učvrstio vezu između obične i ne-obične stvarnosti na taj način što je proširio mogućnost da većina, ako ne i svi sastavni elementi obične stvarnosti mogu izgubiti u izvesnim slučajevima običnu saglasnost.

S moga stanovišta pak, to poslednje naročito stanje bilo je završni stupanj moje obuke. Užasno dejstvo straha u stanju trezvene svesti pokolebalo je moju sigurnost u to da je stvarnost svakodnevnog života sama po sebi, implicitno, stvarna, kao i sigurnost da bih se ja, u pitanjima iz obične stvarnosti, mogao uvek složiti s tim da je to odista obična stvarnost. Sve do tog trenutka moja obuka

je, čini se, stalno išla i težila ka uništenju te sigurnosti. Don Huan se poslužio svim svojim dramatičnim sredstvima da doprinese tom rušenju tokom tog poslednjeg stanja; ta me je činjenica navela da poverujem kako bi potpuno uništenje te sigurnosti otklonilo i poslednju prepreku koja me je sprečavala da prihvatim postojanje jedne druge stvarnosti: stvarnosti po naročitoj saglasnosti.

Dodatak B

KRATAK PREGLED STRUKTURALNE ANALIZE

OPERATIVNI RED

PRVA JEDINICA

Čovek od znanja

*Da bi neko postao čovek od znanja, mora da
uči*

Ne postoje javno poznati uslovi

Postoje izvesni tajni uslovi

Učenika bira neka bezlična sila

Onaj koji je izabran — izabranik

(escogido)

Odluke koje donosi, sila saopštava znacima

Čovek od znanja ima nepokolebljivu nameru

Umerenost

Zdravo rasuđivanje

Nepostojanje slobode za uvođenje nečega
novog

Čovek od znanja ima jasan um

Sloboda za traženje puta

Znanje o specifičnom cilju

Biti elastičan (fluidan)

*Da bi neko postao čovek od znanja, mora
naporno da radi*

Dramska delatnost — gluma

Efikasnost

Izazov

Čovek od znanja je ratnik
Mora da oseća poštovanje
Mora da oseća strah
Mora da bude na oprezu
Svest o nameri
Svest o očekivanom toku
Mora da ima samopouzdanja

Postati čovek od znanja je neprekidan proces
Onaj koji želi da postane čovek od znanja
mora uvek iznova da se trudi
To nije stalno stanje
On mora da ide putem koji ima srca

DRUGA JEDINICA

Čovek od znanja ima saveznika
Saveznik je bezobličan
Saveznik se opaža kao kvalitet
Saveznik koji se nalazi u biljci *Datura innoxia*
Sličan je ženi
Posesivan je
Žestok je
Ne može se predvideti kako će postupati
Štetno deluje na karakter svojih sledbenika
Obdaruje ih suvišnom moći
Saveznik koji se nalazi u gljivi *Psilocybe mexicana*
Sličan je čoveku
Objektivan je
Blag je
Njegove postupke moguće je predvideti
Blagotvorno deluje na karakter svojih sledbenika
Obdaruje ih ekstazom
Saveznik se može ukrotiti
Saveznik je sredstvo
Postupke saveznika iz biljke *Datura innoxia*
nemoguće je predvideti

Postupke saveznika iz gljive *Psilocybe mexicana*
mogućno je predvideti
Saveznik pomaže čoveku

TREĆA JEDINICA

Saveznik ima svoja pravila

Pravila su nepromenljiva

Izuzetak je mogućan jedino ako se saveznik
za to neposredno zauzme

Pravila nisu kumulativna

Pravila se potvrđuju u običnoj stvarnosti

Pravila se potvrđuju u ne-običnoj stvarnosti

Stanja ne-obične stvarnosti

Ne-obična stvarnost može korisno da
posluži

Ne-obična stvarnost sastoji se od više
elemenata

Sastavni elementi su stalni

Oni su jedinstveni

Za njih ne postoji obična saglasnost

Specifični ciljevi pravila

Prvi specifični cilj, ispitivanje (*Datura inoxia*)

Manipulativna tehnika, oralno uzimanje
biljke

Drugi specifični cilj, vidovitost (*Datura
inoxia*)

Manipulativna tehnika, oralno uzimanje
biljke — apsorpcija

Treći specifični cilj, let čovekovog tela
(*Datura inoxia*)

Manipulativna tehnika, oralno uzimanje
biljke — apsorpcija

Četvrti specifični cilj, ispitivanje (*Psilocybe
mexicana*)

Manipulativna tehnika, oralno uzimanje —
inhalacija (uvlačenje dima)

Peti specifični cilj, kretanje (*Psilocybe mexicana*)

Manipulativna tehnika, oralno uzimanje —
inhalacija

Šesti specifični cilj, kretanje pomoću
preuzimanja drugog oblička (*Psilocybe mexicana*)

Manipulativna tehnika, oralno uzimanje —
inhalacija

ČETVRTA JEDINICA

*Pravila se potvrđuju naročitom saglasnošću
Dobrotvor*

Pripremanje naročite saglasnosti

Druga stanja ne-obične stvarnosti

Izazvana su Meskalitom

On se nalazi u nečemu (kaktusu)

To u čemu se on nalazi je ta sila

On nema pravila

Za njega nije potrebna obuka

On je zaštitnik

On je učitelj

Ima određen oblik

Ne-obična stvarnost može korisno da posluži

Ne-obična stvarnost sastoji se od više
elemenata

Naročita stanja obične stvarnosti

Njih izaziva učitelj

Nagoveštajima o okolini

Nagoveštajima (uputstvima) o ponašanju

Rekapitulacija iskustva

Sećanje događaja

Opisivanje sastavnih elemenata

Naglašavanje

Pozitivno naglašavanje

Negativno naglašavanje

Nedostatak naglašavanja

- Upravljanje naročitom saglasnošću
- Spoljna ravan ne-obične stvarnosti
- Pripremni period
- Period koji prethodi ne-običnoj stvarnosti
- Period koji nastaje posle ne-obične stvarnosti
- Prelazna stanja
- Učiteljev nadzor
- Unutarnja ravan neobične stvarnosti
- Kretanje prema specifičnom
- Specifični pojedinačni oblici
- Progresivna složenost opaženih pojedinosti
- Kretanje od poznatih oblika prema nepoznatima
- Specifični potpuni rezultati
- Kretanje prema široj oblasti procene
- Zavisna oblast
- Nezavisna oblast
- Kretanje prema praktičnijoj upotrebi ne-obične stvarnosti
- Kretanje prema specifičnom u naročitim stanjima obične stvarnosti

KONCEPTUALNI RED

Učenik

- Lažno usvajanje konceptualnog reda
- Bona fide* usvajanje konceptualnog reda
- Stvarnost naročite saglasnosti
- Stvarnost po naročitoj saglasnosti ima pragmatičnu vrednost

BELEŠKA O PISCU

Malo je podataka o životu pisca i antropologa Karlosa Kastanede. Po sopstvenom tvrđenju rođen je 1935. godine u Brazilu, a prema drugim izvorima 1925. u Peruu. Na Kalifornija univerzitetu (Los Angeles) odbranio je 1973. doktorsku disertaciju iz antropologije-

Do sada je objavio osam knjiga: *Učenje don Huana* (1968), *Odvojena stvarnost* (1971), *Put u Ikstlan* (1973, doktorska disertacija), *Priče o moći* (1974), *Drugi krug moći, Orlov dar* (1981), *Unutrašnji oganj* (1984), *Moć tišine* (1987). Već je pojava prve Kastanedine knjige *Učenje don Huana* imala velikog odjeka, izazivajući različita reagovanja: od potpune negacije bilo kakve vrednosti do oduševljenja.

Ali, za proteklih osamnaest godina, koliko je prošlo od objavljivanja prve Kastanedine knjige, interesovanje za delo ovog autora postaje sve veće i veće, kako među antropolozima tako i među najširoom čitalačkom publikom. S razlogom. Jer Kastaneda pokreće i postavlja pred čitaoca neka pitanja koja se odnose na smisao, dileme i zablude ljudskog života: posmatranje pojava i odnosa unutar granica nametnutih iskustvenim obrascima; smisao moći; život i smrt. I autor preko svog učitelja, don Huana, upućuje čitaoca na puteve koji vode rešavanju tih problema ili mu ukazuje na način kako se mogu posmatrati drukčije od uobičajenih i već ustaljenih postupaka.

Kastanedino umeće da čitaoca uvodi u svet magije i šamanizma, da antropološko oblikuje kroz poetsko, da drevnu mudrost paganskih kultura suprotstavi tehnološkim predrasudama, frustracijama i strahovima savremenog čoveka — ključ je za njegovu popularnost.